

1573360426027572

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ У НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КУПІНА ОКСАНА ВЯЧЕСЛАВІВНА

УДК 378.22.018.43:[004.77+061.2](477)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

ВИХОВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ
01 ОСВІТА/ПЕДАГОГІКА ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Галузь знань – Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

О. В. Купіна

Науковий керівник – Акімова Олена Михайлівна,

Кандидат педагогічних наук, доцент.

Харків – 2024

1573360426027572

АНОТАЦІЯ

Купіна О. В. Виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. - Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Харків, 2024.

Дисертаційна праця присвячена розв'язанню проблеми виховання інформаційної культури бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти.

Актуальність теми дослідження. Виховання інформаційної культури є актуальною темою для досліджень в сучасному інформаційному суспільстві з огляду на постійне зростання обсягів інформації та швидке її оновлення, до того ж готовність ефективно використовувати інформацію набуває все більшого значення в умовах воєнного часу. Вихованість інформаційної культури як комплексу знань, навичок та умінь є необхідною умовою успішної навігації особистості в інформаційному полі, критичного опрацювання доступного масиву даних для забезпечення зв'язку між інформаційним світом та духовною культурою особистості, а також задля успішної професійної діяльності.

Актуальність дослідження значно підсилюється існуючими протиріччями, які потребують результативного вирішення, зокрема між соціальною потребою суспільства в педагогах з високим рівнем інформаційної культури та недостатньою розробленістю педагогічних стратегій, які спрямовані на розв'язання проблеми дослідження, суспільною потребою виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка й незадовільною готовністю викладацького складу до реалізації цього процесу; необхідністю посилення едукативного впливу на особистість майбутніх бакалаврів галузі знань

01 Освіта/Педагогіка щодо виховання інформаційної культури та спроможністю виховувати її у своїх вихованців; дієвим виховним потенціалом освітнього процесу ЗВО та недостатньою його реалізацією щодо виховання інформаційної культури майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше теоретично обґрунтовано*, розроблено й експериментально перевірено структурно-функціональну модель виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти, що представлена цільовим, змістово-технологічним, діагностично-оцінювальним блоками; *концептуалізовано* поняття «інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка» як системне інтегроване утворення особистості на основі її ціннісних орієнтацій, яке забезпечує ефективну різнобічну взаємодію з інформацією в усіх її проявах, успішну професійну комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу в умовах діджиталізації освіти, а також навчання упродовж життя; «виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти» як комплексний едукативний вплив, що спрямовано на формування інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка і здійснюється із використанням засобів неформальної освіти.

визначено критерії (мотиваційно-рефлексивний, когнітивно-аксіологічний та діяльнісно-комунікаційний), показники й рівні вихованості інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка; *укладено* «Програму виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти» цілеспрямованого едукативного впливу на особистість майбутніх фахівців;

– *уточнено* суть базових понять дослідження: «культура», «інформаційна культура», «засоби неформальної освіти»; структуру інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, яка є комплексним утворенням особистісного, знаннєвого й поведінкового компонентів;

– *удосконалено* діагностичний інструментарій процесу виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти;

– *набули подальшого розвитку*: наукові уявлення про модернізацію підготовки майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка освіти, зокрема щодо запровадження засобів неформальної освіти; методи, форми, засоби едукативного впливу на особистість майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в упровадженні розробленої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО шляхом: *забезпечення* готовності педагогічних та науково-педагогічних працівників до здійснення едукативного впливу на особистість майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка; *упровадження* авторської «Програми виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти»; *посилення* відповідними темами змісту окремих освітніх компонентів «Філософія», «Правові засади сучасної держави», «Безпека життєдіяльності з основами охорони праці», «Сучасна українська мова», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Вступ до спеціальності з основами педагогічної майстерності», «Загальна психологія», «Психологія», «Загальна педагогіка», «Педагогіка», «Дошкільна педагогіка», «Теорія виховання», «Основи науково-педагогічних досліджень», «Основи науково-педагогічних досліджень в дошкільній освіті», «Основи науково-педагогічних досліджень у спеціальній освіті», «Теоретичні основи початкового курсу математики з методикою викладання», «Основи інклюзивної дошкільної освіти»,

«Інклюзивна освіта в школі», «Основи інклюзивного навчання», «Теорія і методика інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Методика викладання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах»; здійснення *едукативного впливу* педагогічними та науково-педагогічними працівниками КЗ «ХГПА» у системі виховної роботи.

Результати дослідження доцільно використовувати в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти, позааудиторній та позанавчальній діяльності зі здобувачами вищої освіти у виховному процесі закладів вищої освіти.

Ключові слова: процес виховання, інформаційна культура, виховання інформаційної культури, неформальна освіта, засоби неформальної освіти, майбутні бакалаври, здобувачі вищої освіти, едукативна, едукативний вплив, заклад вищої освіти, структурно-функціональна модель.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дослідження

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Акімова О. М., Купіна О. В. Інформаційна грамотність як складовий елемент інформаційної культури майбутніх педагогів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2020. № 69. С. 52-61. DOI <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-69-52-60>
2. Купіна О. В. Освітній туризм як складник неформальної освіти майбутніх учителів. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 43 (том 2). С. 62-65. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/43/2.12>
3. Купіна О. В. Організаційні форми неформальної освіти здобувачів вищої освіти в Україні. *Освіта. Інноватика. Практика* : науковий журнал. Том 11, № 7 / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, редкол.: О. В. Семеніхіна (гол. ред.) [та ін.]. Суми : [СумДПУ

ім. А. С. Макаренка], 2023. С. 43-51. DOI <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i7-006>

4. Купіна О. В. Формування інформаційної культури майбутніх учителів в умовах збройної агресії та інформаційної війни. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 65. Том 2. С. 283-289. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-2-40>

5. Купіна О. В. Структура інформаційної культури майбутнього фахівця освітньої галузі. *Освітні обрії*. Том 57 № 2.2. 2023. С. 9-12. DOI <https://doi.org/10.15330/obrii.57.2.2.9-12>

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Купіна О. В. Сучасна особистість та інформаційне суспільство. *Розвиток національної педагогічної освіти у подіях і персоналіях: особливості, здобутки та перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (19 лист. 2020 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; КЗ «ХГПА». Харків : ФОП Петров В. В., 2020. С. 209-212.

7. Акімова О. М., **Купіна О. В.** Роль інформації як складової частини педагогічного спілкування вчителя нової української школи. *Наукові дослідження аспірантів : Педагогічна теорія і практика*. Матеріали наук.-практ. конф. Випуск 4. 2020. С. 3-6.

8. Купіна О. В. Неформальна освіта в системі освіти України. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique* : зб. наук. праць ЛОГОС з матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф. Париж, 2021. т. 5. С. 61-64. DOI <https://doi.org/10.36074/logos-05.02.2021.v5.19>

9. Акімова О. М., **Купіна О. В.** Сучасні види освітнього туризму. *Міжнародний та національний досвід суспільно-географічного розвитку туристичної галузі в умовах євроінтеграції* : Міжнар. наук.-практ. конф. Мукачево, 2021. С. 116-118.

1573360426027572

10. Купіна О. В. Інформаційна безпека особистості та інформаційні небезпеки сучасності. *Безпека життєдіяльності, екологія і охорона здоров'я дітей і молоді XXI сторіччя: сучасний стан, проблеми та перспективи* : зб. Матеріалів Міжнарод. наук. практ. конф., 28-29 вер. 2023 р. Переяслав (Київ. обл.) : Домбровська Я. М., 2023. С. 93-98.

11. Купіна О. В. *Наукові горизонти* : зб. наук. праць / голов. ред. В. В. Коцур; уклад. О.О. Луцик, Матеріали XV Міжнарод. наук.-практич. конф. молодих учених, аспірантів та студентів «Основні напрями розвитку наукових досліджень молодих учених» (05–06 грудня 2023 р.). Вип. XV. Переяслав (Київ. обл.), 2023. С. 157-161.

12. Купіна О. В. *Формування професійної компетентності сучасного педагога засобами освіти : історико-методичний аспект* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (15 груд. 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради [Електронне видання]. Харків : ХГПА, 2023. С. 161-163.

13. Дидактичні принципи виховання інформаційної культури майбутніх фахівців педагогічної галузі. *Реалізація концепції едукації фахівців освітньої галузі в умовах інноваційного розвитку суспільства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (17 травня 2024 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради [Електронне видання]. – Харків : ХГПА, 2024. С. 199-203

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

14. Борзик О. Б., **Купіна О. В.** Як написати тези на конференцію : теоретична частина : практичний poradnik для майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей усіх освітніх рівнів / уклад. О. Борзик, О. Купіна ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2021. 43 с.

ABSTRACT

Kupina O. V. Education of information culture of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy by means of non-formal education. -

Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences. – Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council, Kharkiv, 2024.

The dissertation is devoted to solving the problem of education of information culture of bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy by means of non-formal education.

Relevance of the research. The education of information culture is a relevant topic for research in the modern information society due to the constant growth of information volumes and its rapid updating, moreover, the readiness to use information effectively becomes more and more important in wartime conditions. Education of information culture as a complex of knowledge, skills and abilities is a necessary condition for the successful navigation of an individual in the information field, critical processing of the available data set to ensure the connection between the information world and the spiritual culture of the individual, as well as for successful professional activity.

The relevance of the research is significantly strengthened by the existing contradictions that need effective resolution, in particular between the social need of society for teachers with a high level of information culture and the insufficient development of pedagogical strategies focused on solving the research problem, the social need for education of the information culture of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy and insufficient preparation of the administrative and teaching staff of the pedagogical institution of higher education for the implementation of this process; the need to strengthen the educational influence on the personality of future bachelors of the field of knowledge 01 Education/Pedagogy regarding the education of information culture and the

ability to educate it in their students; the powerful educational potential of the educational process of pedagogical institutions of higher education and the insufficient level of its implementation regarding the education of information culture of future specialists in pedagogical specialties.

The scientific novelty of the study is that:

– *for the first time*, the structural-functional model of education of information culture of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy by means of non-formal education, represented by targeted, content-technological, diagnostic-evaluation blocks, *has been theoretically substantiated*, developed, implemented step by step and experimentally tested; the concept of "information culture of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy" *has been conceptualized* as a system integrated formation of a personality based on its value orientations, which ensures effective versatile interaction with information in all its manifestations, successful professional communication with all participants of the educational process in the conditions of digitalization of education, as well as lifelong learning; "education of the information culture of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy by means of non-formal education" as a comprehensive educational influence aimed at forming the information culture of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy and is carried out using the means of informal education.

– criteria (motivational-reflexive, cognitive-axiological and activity-communicative), indicators and levels of education of information culture of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy *have been defined*; the "Program of education of information culture of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy by means of non-formal education" of purposeful educational influence on the personality of future specialists *has been concluded*;

– the essence of the basic research concepts: "culture", "informational culture", "means of non-formal education" *has been specified*; the structure of the information culture of future bachelors in the field of knowledge

01 Education/Pedagogy, which is a complex formation of personal, cognitive and behavioral components;

– the diagnostic toolkit and psychological-pedagogical support of the process of education of information culture of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy by means of non-formal education *have been improved*;

– *have gained further development*: scientific ideas about the modernization of the training of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy of education, in particular regarding the introduction of non-formal education means; methods, forms, means of educational influence on the personality of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy.

The practical significance of the research results is in the implementation of the developed structural and functional model of the education of information culture of the future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy by means of non-formal education: *ensuring* the readiness of pedagogical and scientific-pedagogical workers to exercise an educational influence on the personality of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy; *implementation* of the author's "Program for education of information culture of future bachelors in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy by means of non-formal education"; *strengthening* the content of individual educational components "Philosophy", "Legal foundations of the modern state", "Life safety with the basics of labor protection", "Modern Ukrainian language", "Ukrainian language according to professional direction", "Introduction to the specialty with the basics of pedagogical skills" , "General psychology", "Psychology", "General pedagogy", "Pedagogy", "Preschool pedagogy", "Theory of education", "Fundamentals of scientific and pedagogical research", "Fundamentals of scientific and pedagogical research in preschool education", "Fundamentals of scientific and pedagogical research in special education", "Fundamentals of inclusive preschool education", "Inclusive education at school", "Fundamentals of inclusive

education", "Theoretical foundations of the elementary course of mathematics with teaching methods", "Theory and methodology of the integrated course "I explore the world", "Methodology of foreign language teaching in general educational institutions"; *implementation of educational influence* by academic and pedagogical staff of the ME "KHPA" in the system of educational work.

The results of the research can be used in the EP of pedagogical higher education institutions of various directions, extracurricular and extracurricular activities with student youth in the educational environment of higher education institutions.

Key words: education process, information culture, education of information culture, informal education, means of informal education, future bachelors, students of higher education, education, educational influence, institution of higher education, structural and functional model, effectiveness of educational work.

LIST OF THE APPLICANT'S PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF THE THESIS

Publications representing the main scientific results of the thesis

Articles in scientific and professional publications of Ukraine

1. Akimova O. M., **Kupina O. V.** Information literacy as a constituent element of the information culture of future teachers. *Problems of engineering and pedagogical education*. 2020. № 69. P. 52-61. DOI <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-69-52-60>
2. Kupina O. V. Educational tourism as a component of informal education of future teachers. *Innovative pedagogy*. 2022. № 43 (volume 2). P. 62-65. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/43/2.12>
3. Kupina O. V. Organizational forms of non-formal education of students of higher education in Ukraine. *Education. Innovation. Practice: scientific journal*. Volume 11, № 7 / A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University, editor: O. V. Semenikhina (chief editor) [etc.]. Sumy: [A. S. Makarenko SumDPU], 2023. P. 43-51. DOI <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i7-006>

4. Kupina O. V. Formation of information culture of future teachers in conditions of armed aggression and information war. *Current issues of humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University* / [editors-compilers M. Pantyuk, A. Dushny, V. Ilnytskyi, I. Zymomria]. Drohobych: "Helvetika" Publishing House, 2023. Issue 65. Volume 2. P. 283-289. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-2-40>

5. Kupina O. V. The structure of the information culture of the future specialist in the field of education. *Educational horizons*. Volume 57 № 2.2. 2023. P. 9-12. DOI <https://doi.org/10.15330/obrii.57.2.2.9-12>

Scientific works certifying the approval of the dissertation materials

6. Kupina O. V. Modern personality and information society. *Development of national pedagogical education in events and personalities: features, achievements and prospects: materials of the All-Ukrainian. science and practice conf. (November 19, 2020, Kharkiv)* / by general ed. H. F. Ponomarova; ME "KHPA". Kharkiv: SP Petrov V. V., 2020. P. 209-212.

7. Akimova O. M., **Kupina O. V.** The role of information as a component of pedagogical communication of a teacher of a new Ukrainian school. *Scientific research of graduate students: Pedagogical theory and practice*. Scientific and practical materials. conf. Issue 4. 2020. P. 3-6.

8. Kupina O. V. Informal education in the education system of Ukraine. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique* : coll. of science works LOGOS with materials of the 1st International science and practice conf. Paris, 2021. V. 5. P. 61-64. DOI <https://doi.org/10.36074/logos-05.02.2021.v5.19>

9. Akimova O. M., **Kupina O. V.** Modern types of educational tourism. *International and national experience of socio-geographic development of the tourism industry in the conditions of European integration: International. science and practice conf. Mukachevo, 2021*. P. 116-118.

10. Kupina O. V. Information security of the individual and informational dangers of modernity. *Life safety, ecology and health care of children and youth of the 21st century: current state, problems and prospects: coll.* Materials International. of science practice conference, September 28-29 2023. Pereyaslav (Kyiv region): Dombrovska Ya. M., 2023. P. 93-98.

11. Kupina O. V. *Scientific horizons*: coll. of science works / chief ed. V. V. Kotsur; structure. O.O. Lutsik, Materials XV International. scientific and practical conf. of young scientists, graduate students and students "Main directions of development of scientific research of young scientists" (December 5-6, 2023). Vol. XV. Pereyaslav (Kyiv region), 2023. P. 157-161.

12. Kupina O. V. *Formation of professional competence of a modern teacher by means of education: historical and methodological aspect*: materials All-Ukrainian science and practice conf. (December 15, 2023, Kharkiv) / by general ed. H. F. Ponomarova; Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council [Electronic edition]. Kharkiv: KhGPA, 2023. P. 161-163.

13. Didactic principles of education of information culture of future specialists in the field of pedagogy. *Implementation of the concept of education of specialists in the field of education in the conditions of innovative development of society*: materials of the International. science and practice conf. (May 17, 2024, Kharkiv) / by general ed. H. F. Ponomarova; Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council [Electronic edition]. - Kharkiv: KhGPA, 2024. P. 199-203.

Published works that additionally reflect the scientific results of the dissertation

14. Borzyk O. B., **Kupina O. V.** How to write theses for a conference: the theoretical part: a practical guide for future specialists in pedagogical specialties of all educational levels / comp. O. Borzyk, O. Kupina; Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council. Kharkiv, 2021. 43 p.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	15
ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 01 ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	27
1.1 Сутність і структура інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.....	27
1.2 Використання засобів неформальної освіти у процесі виховання інформаційної культури в теорії та практиці педагогічної науки.....	50
1.3 Критерії, показники та рівні вихованості інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка	73
Висновки до першого розділу	82
РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРУКТУРНО- ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ВИХОВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 01 ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ...	85
2.1. Теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти	85
2.2. Загальні питання організації та проведення експериментальної роботи	109
2.3. Упровадження структурно-функціональної моделі виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти	135
2.4. Аналіз та інтерпретація результатів експериментальної роботи	154
Висновки до другого розділу	169
ВИСНОВКИ	172
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	177
ДОДАТКИ	214

1573360426027572

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МОН України	Міністерство освіти і науки України;
КЗ «ХГПА»	Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;
ЗЗСО	заклад загальної середньої освіти;
ЗВО	заклад вищої освіти;
ЗдВО	здобувачі вищої освіти;
ОП	освітній процес;
ІК	інформаційна культура;
НО	неформальна освіта;
ІО	інформальна освіта;
ІКТ	інформаційно-комунікаційні технології;
ВІК	виховання інформаційної культури;
МБГЗ	майбутні бакалаври галузі знань 01 Освіта/Педагогіка;
МСКО	Міжнародний стандарт класифікації освіти (англ. – The International Standard Classification of Education (ISCED))
ЕГ	експериментальна група;
КГ	контрольна група.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Роль ІК в інформаційному суспільстві зростає, а її рівень і якість не обмежуються лише особистісним рівнем, охоплюючи все більший простір, який постійно розширюється через глобалізаційні процеси. ВІК є актуальною темою для досліджень в сучасному інформаційному суспільстві, оскільки нині готовність ефективно використовувати інформацію набуває все більшого значення в умовах постійного зростання її обсягів та швидкого оновлення. Вихованість ІК як комплексу знань, навичок, умінь та компетентностей є необхідною умовою успішної навігації особистості в інформаційному полі та критичного опрацювання доступного масиву даних, забезпечуючи зв'язок між інформаційним світом та духовною культурою особистості, що підсилюється в умовах тривалого дистанційного навчання, зумовленого карантинними обмеженнями й військовим станом на території України.

Актуальність дослідження значно підсилюється існуючими протиріччями, які потребують результативного вирішення, зокрема між соціальною потребою суспільства в педагогах з високим рівнем інформаційної культури та недостатньою розробленістю педагогічних стратегій, які спрямовані на розв'язання проблеми дослідження, суспільною потребою виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка й незадовільною готовністю викладацького складу до реалізації цього процесу; необхідністю посилення едукаційного впливу на особистість майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка щодо виховання інформаційної культури та спроможністю виховувати її у своїх вихованців; дієвим виховним потенціалом освітнього процесу ЗВО та недостатньою його реалізацією щодо виховання інформаційної культури майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей.

Спираючись на узагальнення результатів наукових досліджень, можемо стверджувати, що одним із ключових аспектів ІК є розвиток критичного

мислення. Лише людина з високим рівнем ІК має здатність критично оцінювати та аналізувати інформацію, розрізняти достовірні джерела від маніпулятивних, а також визначати можливі наслідки використання різних джерел інформації.

Крім того, наукові дослідження підтверджують важливість розвитку цифрових навичок у сучасному світі, які охоплюють уміння працювати з різними цифровими інструментами, включаючи пошук та обробку інформації, критичне мислення під час використання Інтернету, а також усвідомлення приватності та безпеки в онлайн-середовищі.

Виховання ІК є важливим завданням системи освіти і суспільного розвитку, сприяючи формуванню компетентних та відповідальних громадян, здатних ефективно функціонувати в сучасному інформаційному суспільстві, що у контексті досліджуваної проблеми підкреслює важливість ролі педагогічних ЗВО, оскільки вони впливають як на суспільство, так і на освіту, відіграючи ключову роль у формуванні майбутніх педагогів-фахівців як носіїв суспільної свідомості.

Значимість та актуальність виховання культури особистості фахівця в ОП педагогічних ЗВО в цілому й виховання ІК як-от: Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про вищу освіту» (2014), Стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2019), Стандарт вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2021), Стандарт вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2020), Концепція нової української школи (2016), Конституція України (1996) та ін.

Здійснений аналіз наукових монографій, дисертаційних досліджень, наукових публікацій дає підстави констатувати, що проблема виховання ІК досліджувалась як складова проблеми професійного виховання майбутніх фахівців, зокрема і педагогів.

На сучасному етапі розвитку української науки проблема ІК є щедрим полем для досліджень багатьох учених. Наукова розвідка демонструє увагу психолого-педагогічних досліджень до різних аспектів проблеми виховання ІК. Так суть поняття культури та її місце в системі освіти розглядали В. Андрущенко, Л. Губерський та інші. Диференціацію культури та виокремлення ІК досліджували О. Антіпова, М. Антонченко, С. Іщук, А. Гуменчук, Н. Джинчарадзе, М. Жалдак, Г. Павленко, О. Прудникова, І. Чайка, М. Яковенко та ін.

Проблемі ІК учасників ОП ЗЗСО присвячено праці О. Ворон, О. Гончарової, М. Жалдак, Є. Кулика, С. Малярчука, В. Мозгової, Б. Оранюк, Л. Трифаніної, О. Хомік, А. Ясінського та ін. Дослідження ІК майбутніх педагогів, їх підготовці до впровадження сучасних технологій в ОП, зокрема інформаційних, присвячено роботи Я. Галети, А. Дрокіної, М. Друшлак, О. Значенко, А. Клеби, А. Клименко, А. Коломієць, І. Лук'янченко, Н. Морзе, А. Прокопенко, Ю. Рамського, І. Смирнової та ін.

ІК майбутніх фахівців різних галузей зокрема досліджувалася Г. Алексеєвою, М. Близнюком, О. Ільків, М. Колядою, В. Литвин, О. Нестеровою, А. Певсе, О. Повідайчик, О. Рацулом, О. Романишиною, Ю. Руденко, А. Степаненко, М. Шехавцовим та ін.

Вітчизняний досвід організації НО досліджували В. Борисенко, О. Гура, О. Жихорська, І. Закомірний, М. Коваленко, В. Литвин, Н. Павлик, В. Рахліс, О. Пономаренко, О. Самодумська, Н. Сулаєва, Л. Шикер, М. Федоруц, Ю. Халемендик, О. Ходацька, М. Ябуров та ін.

Отже, актуальність проблеми та значимість виховання ІК як складової професійної культури зумовили вибір теми дослідження – «Виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Експериментальне дослідження здійснено у відповідності до теми науково-дослідної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-

1573360426027572

педагогічна академія» Харківської обласної ради «Модернізація педагогічної системи терціарної едукції у контексті підвищення якості професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців і вдосконалення професіоналізму науково-педагогічних і педагогічних працівників» (державний реєстраційний номер № 0120U105225).

Тему дослідження «Виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти» затверджено на засіданні кафедри педагогіки, психології початкової освіти та освітнього менеджменту (протокол № 4 від 20.10.2020 р.) і рішенням Вченої ради Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (протокол № 4 від 20.11.2020 р.).

Об'єкт дослідження – процес виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти.

Предмет дослідження – структурно-функціональна модель виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити структурно-функціональну модель виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти.

Опираючись на мету визначено наступні дослідницькі завдання:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми в психолого-педагогічних, методичних, філософських джерелах.
2. Означити поняттєво-категоріальний апарат дослідження у світлі наукової актуальності.
3. Виявити сутність і структуру інформаційної культури МБГЗ.
4. Розробити критеріальний апарат, визначити діагностичний інструментарій виявлення ефективності ВІК МБГЗ засобами НО.

5. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО.

Методологічні підвалини досліджуваної проблеми ґрунтуються на *загальнонаукових підходах*: системному, що дозволило розробити структурно-функціональну модель ВІК МБГЗ засобами НО, простежити цілеспрямований вплив НО на досліджуваний феномен з урахуванням його структури та функцій; аксіологічному, що спрямував науковий пошук на необхідність врахування особистісних і професійних цінностей ЗДВО у вихованні їх ІК; компетентнісному, з позиції якого з'ясовано формування ІК МБГЗ, що дозволить їм бути компетентними фахівцями, здатними свідомо орієнтуватись у масиві інформації, яка характеризує та визначає напрями і зміст професійної діяльності педагога; діяльнісному, що сприяло реалізації ефективної взаємодії всіх суб'єктів ОП при формуванні ІК МБГЗ засобами НО; особистісно орієнтованого підходу, що сприяло врахуванню та оновленню індивідуальних освітніх траєкторій у ВІК здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня засобами НО з метою формування і розвитку компетентного фахівця у галузі освіти.

Теоретичну базу дослідження склали: *наукові праці* щодо теоретичних засад професійної підготовки майбутніх педагогів закладів освіти (В. Андрущенко, В. Бондар, С. Вітвицька, О. Дубасенюк, О. Жерновникова, В. Ковальчук, О. Коваленко, Л. Петриченко, Г. Пономарьова, О. Попова, І. Упатова та ін.); *ідеї та положення* про особистість активний суб'єкт (І. Андреева, І. Бех, Є. Бондаревська, В. Бочарова, Н. Максимовська, В. Моляко та ін.); *наукові розвідки* щодо готовності до професійної діяльності (О. Акімова, А. Алексюк, О. Бабакіна, К. Дмитренко, А. Дрокіна, О. Коваленко, Л. Кондрашова, Л. Лісіна, А. Линенко, Ю. Пелех, О. Пехота, Г. Пономарьова, Л. Штефан та ін.); *питання* формування і розвитку професійної культури педагога (О. Бабакіна, І. Галян, В. Гриньова, Г. Бабенко, А. Кошель, В. Моргун, Г. Пилаєва, І. Степанець, Т. Тарасова, В. Яценко та ін.); *результати наукових досліджень*

щодо ІК педагогів (О. Аніщенко, М. Антоненко, М. Жалдак, А. Коломієць, М. Левшин, Н. Морзе, Ю. Руденко, Н. Уханова, Л. Тріфаніна, І. Чайка та ін.); наукові праці та науково-методичні напрацювання щодо змісту засобів НО (А. Голчарук, Ю. Деркач, В. Давидова, В. Литвин, Л. Лук'янова, Н. Павлик, В. Савченко, Н. Терьохіна, Т. Ткач та ін.);

міжнародні стандарти, що знайшли відображення в законах України, і відповідні законодавчі нормативно-правові акти щодо розквіту інформаційного суспільства в Україні для забезпечення виховання інформаційної культури здобувачів освіти протягом здобуття вищої освіти, а також місце неформальної освіти в системі освіти України. До них належать: Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про вищу освіту» (2014), Закон України «Про інноваційну діяльність» (2002), Закон України «Про Національну програму інформатизації» (2022), Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір» (2004), Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018), Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (2018), Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні (2020), Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року (2022), професійні стандарти за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020), нормативні акти МОН України, щодо діяльності ЗВО, Меморандум про навчання впродовж життя (2000), Глосарій Європейського центру знань з молодіжної політики (1911), Міжнародний стандарт класифікації освіти (2011). Вищеописані нормативно-правові акти показують актуальні вимоги до системи освіти, умов реалізації ОП, що визначає зрушення фахової

підготовки в умовах НО та сучасного інформаційного освітнього середовища.

З метою розв'язання визначених у дисертаційному дослідженні завдань реалізовано наступні **методи науково-дослідної роботи:**

– *теоретичні*: задля визначення теоретичної бази дослідження здійснено аналіз, систематизація наукової літератури (енциклопедії, дисертаційні дослідження, статті, наукові доробки, документи тощо) та дефініцій категоріального апарату; метод медіамоніторингу пошукових систем та тих, що надають доступ до академічних пошукових систем, де можна знайти повнотекстові наукові публікації щодо наявності корисних джерел інформації, ресурсів НО, статистики тощо; застосовано метод контент-аналізу; порівняння та узагальнення досвіду ВІК ЗДВО; аналіз і класифікація практичного досвіду ВІК; моделювання для побудови структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО; розроблення алгоритму реалізації структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО в педагогічному ЗВО;

– *емпіричні*: бесіда, анкетування, тестування, опитування, педагогічне спостереження адаптовані до дистанційного упровадження, педагогічне експериментальне дослідження для перевірки ефективності розробленої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО; *методи математичної статистики*: описові методи збору, організації, підсумовування та візуалізації даних; вибіркові методи для формування репрезентативних вибірок з генеральної сукупності; методи кореляційного аналізу для оцінки зв'язку між змінними, коефіцієнт кореляції Пірсона; методи кластерного аналізу для групування об'єктів або змінних у групи на основі схожості, ранжування, шкалювання, середнє арифметичне; *візуальні (інфографічні)*: таблиці, рисунки, діаграми (секторні, стовпчикові).

Проведення дослідження передбачало дотримання норм академічної доброчесності та безпечне користування штучним інтелектом.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше теоретично обґрунтовано* й експериментально перевірено структурно-функціональну модель виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти, що представлена цільовим, змістово-технологічним, діагностично-оцінювальним блоками; *концептуалізовано* поняття «інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка» як системне інтегроване утворення особистості на основі її ціннісних орієнтацій, яке забезпечує ефективну різнобічну взаємодію з інформацією в усіх її проявах, успішну професійну комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу в умовах діджиталізації освіти, а також навчання упродовж життя; «виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти» як комплексний едукативний вплив, що спрямовано на виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка і здійснюється із використанням засобів неформальної освіти.

визначено критерії (мотиваційно-рефлексивний, когнітивно-аксіологічний та діяльнісно-комунікаційний), показники й рівні вихованості інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка; *укладено* «Програму виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти» цілеспрямованого едукативного впливу на особистість майбутніх фахівців;

– *уточнено* суть базових понять дослідження: «культура», «інформаційна культура», «засоби неформальної освіти»; структуру інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, яка є комплексним утворенням особистісного, знаннєвого й поведінкового компонентів;

– *удосконалено* діагностичний інструментарій і психолого-педагогічний супровід процесу виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти;

– *набули подальшого розвитку*: наукові уявлення про модернізацію підготовки майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка освіти, зокрема щодо запровадження засобів неформальної освіти; методи, форми, засоби едукативного впливу на особистість МБГЗ.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в упровадженні розробленої структурно-функціональної моделі виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти шляхом: *забезпечення* готовності педагогічних та науково-педагогічних працівників до здійснення едукативного впливу на особистість майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка; *упровадження* авторської «Програми виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти»; *посилення* відповідними темами змісту окремих освітніх компонентів «Філософія», «Правові засади сучасної держави», «Безпека життєдіяльності з основами охорони праці», «Сучасна українська мова», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Вступ до спеціальності з основами педагогічної майстерності», «Загальна психологія», «Психологія», «Загальна педагогіка», «Педагогіка», «Дошкільна педагогіка», «Теорія виховання», «Теоретичні основи початкового курсу математики з методикою викладання», «Основи науково-педагогічних досліджень», «Основи науково-педагогічних досліджень в дошкільній освіті», «Основи науково-педагогічних досліджень у спеціальній освіті», «Основи інклюзивної дошкільної освіти», «Інклюзивна освіта в школі», «Основи інклюзивного навчання», «Теорія і методика інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Методика викладання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах»; здійснення *едукативного впливу* педагогічними та науково-педагогічними працівниками КЗ «ХГПА» у системі виховної роботи.

Результати дослідження можуть бути використані в ОП педагогічних ЗВО різного спрямування, позааудиторній та позанавчальній діяльності зі студентською молоддю у виховному середовищі закладів вищої освіти.

Експериментальна база для впровадження дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася із серпня 2021 по червень 2023 року в ОП Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 710 від 29.12.2023 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/01-1 від 15.01.2024 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-12/54/1 від 18.01.2024 р.), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка «03-10-562» від 17.04.2024 р.).

Апробація результатів дослідження. З основними положеннями й результатами дослідження було ознайомлено на 7 науково-практичних конференціях різного рівня, з яких: *міжнародних* – «Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique» (Франція, Париж, 2021), «Міжнародний та національний досвід суспільно-географічного розвитку туристичної галузі в умовах євроінтеграції» (Україна, Мукачево, 2021), «Безпека життєдіяльності, екологія і охорона здоров'я дітей і молоді XXI сторіччя: сучасний стан, проблеми та перспективи» (Україна, Переяслав, 2023), «Основні напрями розвитку наукових досліджень молодих учених» (Україна, Переяслав, 2023); *всеукраїнських* – «Розвиток національної педагогічної освіти у подіях і персоналіях: особливості, здобутки та перспективи» (Україна, Харків, 2020), «Формування професійної компетентності сучасного педагога засобами освіти : історико-методичний аспект» (Україна, Харків, 2020); *кафедральних* – «Наукові дослідження аспірантів : Педагогічна теорія і практика» (Україна, Харків, 2020).

Одержані результати, дані та висновки дисертаційного дослідження репрезентовані та обговорені на засіданнях кафедри педагогіки, психології,

1573360426027572

початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, педагогічно-методичних лекціях-тренінгах, вебінарах, марафонах, круглих столах, науково-практичних конференціях різних рівнів.

Публікації. Провідні теоретичні та практичні здобутки було опубліковано у 13 наукових працях (11 одноосібних), з яких: 5 – статті в наукових фахових виданнях України.

Особистий внесок здобувачки в працях, що опубліковані в співавторстві, полягає в теоретичному обґрунтуванні інформаційної грамотності як елементу інформаційної культури майбутніх педагогів, а також узагальненні наукових розвідок щодо сучасних видів освітнього туризму; та актуальних ідей, положень, концепцій досліджуваної проблематики й у логічній науковій інтерпретації здобутих результатів. Наукові праці, що написано у співавторстві, вміщують не менше 50 % вкладу здобувачки освіти. Ідеї співавтора в тексті дисертації не використовувалися.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, семи підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (320 найменування, з них 31 – іноземною мовою), 33 додатки. Загальний обсяг роботи: 279 сторінок, з яких 150 сторінок основного тексту. Робота містить 23 таблиці та 24 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 01 ОСВІТА/ПЕДАГОГІКА ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність і структура інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Результати аналізу наукових праць з проблеми ВІК ЗдВО свідчать про різноманітні підходи до тлумачення поняття ІК та процесу ВІК. В основному розглянуті джерела визначають спрямованість ІК на розвиток здатностей і якостей ЗдВО успішно адаптуватись та взаємодіяти в динамічному інформаційному середовищі на різних рівнях співпраці з різними суб'єктами освітньої діяльності.

На сучасному етапі розвитку української науки проблема ІК стала полем для досліджень багатьох науковців. Наукова розвідка демонструє увагу сучасних авторів психолого-педагогічних досліджень до питання культури особистості, зокрема й ІК.

Диференціацію культури та виокремлення ІК досліджували О. Антіпова [12], М. Антонченко [13], А. Гуменчук [49], Н. Джинчарадзе [52], М. Жалдак [71], С. Іщук [90], Г. Павленко [172], М. Попович [200], О. Прудникова [223], І. Чайка [274], М. Яковенко [283] та ін.

Проблемі ІК учасників ОП ЗЗСО присвячено дослідження О. Ворон [36], О. Гончарової [44], М. Жалдака [71], Є. Кулика [113], Г. Лаврентьєвої [131], О. Малишевського [144], С. Малярчука [145], В. Мозгової [152], Б. Оранюк [167], Л. Трифаніної [256], О. Хомік [72], А. Ясінського [284] та ін.

Питання формування культури фахівця, зокрема й педагогічної, розглядаються у працях О. Барішполець [149], В. Гриньова [46], Г. Кравченко, М. Лю [107], Л. Найдьонова [149], І. Репко, І. Степанця [231], М. Роганова [235], Ю. Халемендика [269], А. Чалої [275] та ін.

ІК майбутніх педагогів, їх підготовці до впровадження сучасних технологій в ОП, зокрема інформаційних, присвячено дослідження Т. Бабенко [21], Я. Галети [38], О. Глушак [40], А. Дрокіної [63], М. Друшляк [67], О. Значенко [81], В. Кириленка [95], А. Клеби [96], А. Клименко [97], А. Коломієць [102], І. Лук'янченко [140], Н. Морзе [155], Ю. Рамського [225], І. Смирнової [246] та ін.

ІК майбутніх фахівців різних галузей зокрема досліджувалася Г. Алексєєвою [8], М. Близнюком [27], О. Бондар [29], О. Гуменним [47], Т. Зубехіною [82], О. Ільків [87], М. Колядою [103], В. Литвин [136], О. Нестеровою [160], А. Певсе [180], О. Повідайчик [186], О. Рацулом [228], О. Романишиною [236], Ю. Руденко [238], А. Степаненко [247], М. Шехавцовим [279] та ін.

У дослідженні виходимо з того, що інформація є підґрунтям багатьох загальнонаукових понять, що характеризують сутність сучасної епохи знань. Інформація є головним ресурсом нашого буття. Основними методами (способами) діяльності при цьому є інформаційні технології пошуку інформації та основні операції з нею [128].

Науковці [17; 65; 91; 199; 221; 271] стверджують, що нині відбувається перегляд кардинальних наукових концепцій, що розширюють кордони нашого пізнання. Основою ж інформаційного суспільства є перетворення соціального статусу інформації.

Як засвідчує аналіз наукових праць [1; 19; 55; 56; 62; 183; 262; 276] і власний досвід, успішність пізнання та навчання, як його похідної, перманентно залежить від готовності, зокрема ЗдВО, шукати, сприймати, розуміти і використовувати інформацію для досягнення власних цілей. Іншими словами, від вихованості інформаційної культури ЗдВО.

Сутність ІК МБГЗ у сучасних умовах набуває певних особливостей, оскільки, з одного боку, система освіти знаходиться на шляху реформування щодо способів і засобів освіти, а з іншого – постає чимало проблем, пов'язаних з адаптацією МБГЗ до сучасних умов освітнього процесу у педагогічних ЗВО, дистанційного навчання тощо.

У цьому контексті важливою є думка А. Певсе, яка вважає що в єдності «інформація – культура» категорія «культура» виявляється фундаментальною методологічною передумовою, а поняття «інформація» має уточнювальний, дотичний характер. Тож загальнокультурна, гуманітарна суть питання ІК є провідною, що науковиця пояснює пов'язаністю з інформаційним середовищем. Поняттю «інформація» у досліджуваній проблемі притаманний аспектологічний характер. А. Певсе наголошує, що «перестановка категорій призвела б до зміни акцентуації значень і до втрати сенсу цих явищ» [180, с. 45].

Першочергово розглянемо поняття «культура», оскільки саме культуру вважаємо мірилом розвитку особистості, бо вона є віддзеркаленням не тільки засвоєних суспільних цінностей діяльності, а й самого способу, у який людина залучається до них [275, с. 13].

Дослідження низки джерел [115; 116; 187; 188; 197; 198; 278] переконує, що термін «культура» має широку дефініцію та залежить від поглядів окремих авторів у контексті окремих галузевих досліджень. Його генезис розпочинається з процесу ідентифікації з усім рукотворним, а в наш час аналізує прояви людської діяльності, активності, поведінки та спілкування. Кожен історичний етап привносив нове у визначення для цього поняття, розширюючи, поглиблюючи його.

Етимологія терміну «культура» сягає епохи античності та зустрічається у трактатах філософів і педагогів Стародавньої Греції та Риму. Спочатку під «культурою» розуміли вдосконалення душі, розуму та тіла за допомогою спрямованих зусиль і виховання.

Перше наукове визначення культури було запропоноване етнографом Е. Тейлором 1871 р. Він визначив культуру як комплексне утворення «знань, вірувань, мистецтва, моральності ... звичаїв і деяких здібностей і звичок» та наголошував, що вони є засвоєними особистістю-членом суспільства. Це визначення є всеосяжним і охоплює як матеріальні, так і нематеріальні аспекти культури. Воно також підкреслює те, що культура є соціальною, тобто вона передається від одного покоління до іншого через навчання і соціальну взаємодію [265, с. 627].

Р. Уільямс розглядає культуру як широке поняття, що охоплює різноманітні аспекти людського життя, включаючи мистецтво, мову, релігію, цінності, норми поведінки та інші прояви соціокультурної діяльності. Він висуває тезу про те, що культура є центральним фактором, що формує і визначає суспільство, впливаючи на його структуру, цінності, ідеологію та розвиток. Науковець розглядає культуру не тільки як продукт, але як процес, який постійно змінюється та розвивається під впливом соціальних, історичних і політичних чинників. Він підкреслює важливість розуміння культури як динамічного явища, яке взаємодіє з суспільством і сприяє його еволюції [320].

У сучасному світі поняття «культура» широко використовується і стало необхідною складовою всіх аспектів існування людини як на індивідуальному, так і на суспільному рівні. Це свідчить про значення та актуальність питань сфери культури сучасного соціуму. Особливо важливо усвідомлювати різницю між рівнями вихованості культури, духовними та матеріальними, моральними й іншими аспектами життя. Таке розрізнення дозволяє виділити культуру як особливу сутність, що характеризує людину та суспільство з точки зору наявності духовно-моральних понять і цінностей, які є невід'ємними для сучасності.

А. Вагнер зазначає, що бракує чіткої характеристики поняття культури, натомість вона є об'єктом інтенсифікованого різносемантичного вживання та поширення уживання як означення певної спільки людей за якісно вираженою ознакою [319].

Узагальнення навчальної та наукової літератури [115; 116; 187; 188; 197; 198; 278] доводить, що культура є загальним способом життя людей або групи, що містить все продукowane суспільством (наука, освіта, мистецтво, мораль, уклад життя та світогляд, способи спілкування, цінності, звичаї, традиції, ритуали, одяг, їжа тощо).

Отже, розуміємо «культуру» як складну та багатогранну концепцію, яку можна розглядати як сукупність знань, цінностей, норм, вірувань, традицій, мистецтва та інших аспектів життя людини, які вона успадкувала від

попередніх поколінь та передає наступним; вона формується впродовж надзвичайно тривалого часу і відбивається в усіх сферах людського життя – від способу життя до способу мислення та є невіддільною частиною людської природи й відіграє важливу роль у становленні особистості та суспільства.

У такий спосіб, у багатогранності поняття культура в межах здійснюваного теоретичного дослідження вважаємо за доцільне наступним розглянути поняття «інформаційна культура».

М. Деджа та М. Вуйцик зазначають, що ІК пов'язана з різними галузями, зокрема: бібліотекознавством, інформатикою, соціологією, психологією та адміністративними науками; однак різні визначення, підходи та моделі вказують на те, що концепція працює і в поєднанні з іншими галузями, що зумовлює розуміння її підґрунтя на загальному уявленні про управління інформацією [297].

Визначаючи багатокomпонентність ІК фахівця, дослідники пов'язують її з технологічною революцією, поширенням електронних ІКТ (інформатизацією) та феноменом інформаційного суспільства. Концептуальною ідеєю, що характеризує сучасне століття, як зазначають закордонні та вітчизняні науковці, є концепція Інформаційної ери, яка надає практично необмежені можливості для вільної передачі/приймання інформації/даних та миттєвого доступу до їх джерел, чим і відрізняється від попередніх епох розвитку людства. Вона пов'язана з концепцією Цифрового століття (Цифрової революції) та базується на результатах переходу від традиційного виробництва через індустріалізацію до економіки маніпуляції інформацією [297].

Передумовами Інформаційної ери безперечно стали історичні революції (поява мови, писемності та друкарства) та досягнення в галузі інформаційних технологій, і як наслідок нині людство спроможне обробляти просто великі масиви даних та інформації. Теоретичні розробки Д. Белла (D. Bell) [24], П. Друкера (P. Drucke) [298], М. Кастельса (M. Castells) [293], М. Маклуена (M. McLuhan) [308], Е. Тофлера (A. Toffler) [255, 317] стали підґрунтям для положень Концепції інформаційної ери.

О. Прудникова підкреслює, що під впливом інформатизації змін набуває «не тільки матеріально-технологічна база й інформаційно-технологічні можливості людини, а й сама людина, її самосвідомість». Зараз особистість є невіддільною від ІКТ, що несуть значний вплив на її буття. А предметом обговорень є те, до чого саме призведуть ці трансформації. Та попри всі суперечності поглядів практично всі науковці доходять згоди у тому, що «особливу роль у сучасному світі й становленні нової людини відіграє ІК» [222].

О. Касьянова стверджує, що «інформаційне суспільство, яке виникло під впливом процесу інформатизації, характеризується високим рівнем інформаційних технологій, розвинутими інфраструктурами, що забезпечують виробництво інформаційних ресурсів і можливості доступу до інформації, процесами прискореної автоматизації та роботизації всіх галузей виробництва й управління, радикальними змінами соціальних структур, наслідком чого є розширення сфери інформаційної діяльності» [93, с. 194].

М. Згуровський привертає увагу до появи феномену «інформаційного К-суспільства» як результату транснаціоналізації суспільно-економічних відносин та розквіту ІКТ та міжнародного ОП, основою якого є знання. Воно, як наголошує вчений, осягає «вимірів, якими, окрім технологічного, стали соціальний, етнічний і політичний» [80].

Можемо також спостерігати генезу переходу від К-суспільства до смартсуспільства, відмінним атрибутом якого є першорядний розвиток комунікаційних та цифрових технологій сучасного суспільства [10].

В. Воронкова та В. Нікітенко наголошують на зміні філософії індустріального суспільства на «нові різновиди теорій, ідеологій, культури, організацій, які розвиваються у контексті Agile-філософії чи Agile-менеджменту (менеджмент 3.0)» [37, с. 17].

Необхідність правового регулювання норм і принципів взаємодії з інформацією давно визнана на міжнародному рівні. Провідну роль у міжнародно-правовому регулюванні інформаційних відносин І. Бойчук та І. Копистинська [28] відводять Організації Об'єднаних Націй, на перших

сесіях якої було ухвалено резолюцію 59 (I) «Про скликання міжнародної конференції з питання про свободу інформації» (1946) [230] та резолюцію 127 (II) «Неправильна та спотворена інформація» (1947) [229].

1948 року прийнята ООН Загальна декларація прав людини [76], що проголосила «право людини на свободу інформаційного забезпечення у всіх його видах». Разом з тим наголошено на обмеженнях такої свободи задля «захисту прав, свобод і репутації інших громадян і суспільства в цілому».

2008 року прийнято «Резолюцію щодо медіаграмотності у цифровому світі», у якій медіаосвіті надавалося обов'язкового статусу в усіх країнах Європейського Союзу: медіаосвіта має «охопити всі верстви населення ... ставши невід'ємною частиною» шкільних навчальних програм [309].

Наголошено, що медіаграмотність, набута в процесі освіти, покликана забезпечити активне використання засобів інформаційної сфери. Україна приєдналася до реалізації зазначеного виду діяльності ухваливши 20.05.2010 р. Постановою президії Національної академії педагогічних наук України «Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні» (нова редакція від 21.04.2016 р.) [105].

У дослідженні будемо спиратися на нормативні акти, що визначають та регулюють питання взаємодії людини з інформацією. До таких документів належать:

– Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства (22.07.2000 р.) встановлює основні принципи входження держав і країн в інформаційне суспільство та має на меті сприяти розквіту глобального інформаційного простору та забезпеченню доступу до інформації [164].

– Туніська програма для інформаційного суспільства визначає шлях до побудови інклюзивного та всеосяжного інформаційного суспільства, яке є справедливим, доступним і безпечним для всіх [260];

– Туніське зобов'язання з питань інформаційного суспільства окреслює ряд принципів, що спрямовані на розвиток інформаційного суспільства та «забезпечення доступу до інформації та знань для всіх» [261].

У контексті дослідження окресленої проблеми розглядаємо описані С. Онопрієнко три етапи становлення правового забезпечення процесу формування ІК в Україні. Перший етап (1991-1996 рр.) полягав у закладенні основ прав і свобод людини в інформаційній сфері. Другий етап (1997-2013 рр.) характеризувався динамічним розвитком законодавства в інформаційній та культурній сферах, що призвело до правового закріплення терміну «інформаційна культура». Третій етап (2014 р. – до сьогодні) включає створення механізму правового забезпечення ІК [166].

Щодо основних положень національної освіти з питань формування ІК, то вони знайшли відображення в законах України «Про освіту» (2017) [215], «Про вищу освіту» (2014) [202], «Про інноваційну діяльність» (2002) [213], «Про Національну програму інформатизації» (2022) [214], у наказах Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір» (2004) [206], у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) [204], у Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016) [218], у Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) [207], у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (2020) [219], у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року (2022) [205], у професійних стандартах за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020) [209, 210], у нормативних актах МОН України, щодо організації діяльності ЗВО.

Щодо основних положень національної освіти з питань формування ІК, то вони знайшли відображення в законах України «Про освіту» (2017) [215], «Про вищу освіту» (2014) [202], «Про інноваційну діяльність» (2002) [213], «Про Національну програму інформатизації» (2022) [214], у наказах Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концептуальних

засад розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір» (2004) [206], у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) [204], у Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016) [218], у Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) [207], у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (2020) [219], у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року (2022) [205], у професійних стандартах за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020) [209, 210], у нормативних актах МОН України, щодо організації діяльності ЗВО.

Згадані нормативні документи окреслюють оновлені вимоги щодо змісту освіти та умов реалізації ОП, що своєю чергою передбачає зміни у підготовці МБГЗ в умовах оновлення сучасного інформаційного освітнього простору.

Констатуємо, що інформація в нинішніх умовах є соціальним феноменом, оскільки вона є однією із важливих складових соціуму. Також варто зауважити, що з інформацією в інформаційному суспільстві може вільно працювати переважна частина суспільства на противагу попереднім, коли доступ до інформації мали лише представники вузького кола еліти. Активною компонентою інформаційного суспільства є людина, а рівень опанування нею усіма можливими шляхами і засобами та взаємодія з інформацією виявляє на якому рівні розвитку знаходиться інформаційне суспільство, яким є рівень ІК кожного громадянина і суспільства [128].

Поділяємо переконання В. Муравицького, який вважає ІК новою антропологічною рисою в сучасному глобалізованому світі [157].

Цей факт підтверджує А. Коломієць, яка в ході наукових пошуків робить висновок, що розвинені країни давно перебувають на шляху інформатизації освіти, а це передбачає формування ІК всіх учасників ОП. Науковиця також привертає увагу до проблеми ІК у період навчання в ЗЗСО та ЗВО [102, с. 87].

Висновки, що здійснено на підставі аналізу наукових джерел ілюструють наявність декількох понять, які описують взаємодію людей з інформацією в інформаційному суспільстві, зокрема: інформаційна культура, інформаційна компетентність, інформаційно-комунікативна компетентність, інформаційна грамотність, медіаграмотність, кіберкультура, медіакультура тощо. Тож вважаємо за необхідне дещо конкретизувати та описати найуживаніші поняття сучасної педагогічної теорії та практики, зокрема: інформаційна грамотність, інформаційна компетентність та інформаційна культура. І, зрештою, дати власне визначення поняття «інформаційна культура майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка».

Т. Тихонова слушно зазначає, що науковці зазвичай розглядають категорії культури й компетентності як цілеутворювальні під час формування загальної та спеціальної інформатичної освіти та досліджують їх відокремлено, не приділяючи значної уваги порівняльному аналізу цих понять [253].

Розглянемо поняття «компетентність», що є досить широковживаним. У статті 1 Закону України «Про вищу освіту» бачимо таке трактування досліджуваного терміну: «Компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [202].

Цікавим є визначення компетентності М. Голованя, який під ним розуміє інтегративну характеристику особистості, що демонструє «готовність і здатність людини мобілізувати набуті знання, уміння, досвід і способи діяльності та поведінки для ефективного розв'язання завдань, які виникають перед нею в процесі діяльності» [41].

Український педагогічний словник (С. Гончаренко) не дає визначення поняття «компетентність», а от поняття «культура» в нього включена – «сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які

відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності» [114].

Погоджуємося з думкою Т. Тихонової, яка констатує: «Безумовно, поняття «компетентність» є вужчим ніж поняття «культура» у загальному значенні» [253, с. 94].

Аналізуючи результати наукових досліджень, науковиця звертає увагу, що «інформатична компетентність відбиває операційно-діяльнісний компонент» ІК особистості за умови конкретизації «поняття «інформатичної компетентності» до її діяльнісної складової, тобто вважати компетентність інтегрованою сукупністю знань та вмінь, що дозволяє здійснювати результативну діяльність». Проте вона наголошує, що «якщо дотримуватися загальноприйнятої психологічної структури компетентності, яка включає мотиваційно-сміслові та рефлексивні детермінанти, можна дійти висновку, що смислові контури понять «інформаційна культура особистості» та «інформатична компетентність» практично співпадають» [253, с. 95].

М. Шехавцов [279] та А. Доля [57] зауважують, що провідним критерієм ІК є наявність інформаційної компетентності фахівця, і визначають, що ІК – це система інтеграційних взаємодій між розвитком інформаційної грамотності відповідно до сучасних досягнень науки і техніки та розвитком інформаційного досвіду, де головним критерієм слугує потенціал продукування нової науково корисної інформації, що становить певний рівень інформаційної компетентності спеціаліста.

В. Тирон підкреслює, що інформаційна компетентність – це «виражена здатність особистості застосовувати свої знання та навички роботи з інформацією, представленою в різному вигляді, а також можливість ефективно використовувати її в практичній діяльності» [252], а Р. Гуревич наголошує, що це «особливий тип організації наочно-специфічних знань, що дозволяє ухвалювати ефективні рішення у відповідній області діяльності» [51, с. 191].

З'ясовано, що поняття «грамотність» в українській мові передає контекст умінь «досконало читати й писати», проте не вичерпно здатне передати усі ті «різнобічні та складні знання й уміння», що передбачають реалізацію всіх взаємодій та застосування інформації. А. Клеба наголошує, що інформаційна грамотність – підґрунтя для формування ІК. Науковиця стверджує, що вона містить сукупність знань, умінь, навичок ЗДВО, завдяки яким вони здатні віднаходити, поціновувати, використовувати інформацію для її успішного упровадження в різноманітних видах діяльності [96, с. 80].

В. Кириленко вважає, що складовою ІК є комп'ютерна грамотність. У це поняття науковець уміщує «уміння читати, писати, малювати, віднаходити інформацію». Також В. Кириленко наголошує, що «працювати з програмами на персональному комп'ютері» є неодмінним компонентом комп'ютерної грамотності [94], але вперше було вжито термін «інформаційна грамотність» 1977 року у США [96, с. 82].

Ю. Рамський зазначає, що досліджуване поняття активно формувалося разом з уведенням в ОП ЗЗСО навчального предмета «Основи інформатики і обчислювальної техніки» й одразу стало в ряд нових понять шкільної дидактики [226].

М. Осюхіна, беручи до уваги те, що медіаграмотність включає «сукупність мотивів, знань, умінь і можливостей» які покликані забезпечити добір, використання, критичний аналіз, оцінювання, створення та передачу «медіатекстів різних форм, жанрів, а також аналізу складних процесів функціонування медіа в суспільстві» [84, с. 348] та медіаграмотність – це «комплекс навичок та вмінь не лише користуватися технікою мас-медіа та спілкуватися з її допомогою, а насамперед розрізняти першорядну й другорядну інформацію, абстрагуватися від надлишкової, сповна сприймати зміст, «прочитувати» підтекст і тлумачити його» [149, с. 37] підкреслює, що «інформаційна та медіаграмотність – це результат медіаосвіти» [169].

Дослідження М. Коляди також демонструють, що зміст поняття ІК набагато ширший, ніж «інформаційна грамотність» та точніше відображає

взаємодію з інформаційним середовищем та інформаційним простором. «Проведемо паралель між звичайною грамотністю та культурою. Просто грамотну людину ще не можна вважати культурною. Культура – це сукупність досягнень у суспільному, науковому відношенні. У галузі інформатики – це високий рівень знань, умінь та навичок у галузі інформаційних технологій та засобів комунікації» [103, с. 12].

Варто наголосити, що інформаційна некомпетентність не усвідомлюється ЗдВО ключовою як така, що покликана забезпечити умови для ефективної реалізації в професійній діяльності, самоосвіті [6].

Здійснивши теоретичний аналіз понять «інформатична компетентність» та «інформаційна культура», Т. Тихонова наголошує, що з дидактичної точки зору ці поняття «не суперечать, а скоріше, доповнюють одне одного» [253, с. 97].

Аналізуючи поняття ІК, О. Малишевський зауважує, що «в умовах інтенсифікації навчального процесу відкривається новий аспект цього поняття ... (як функціонального складника) – «інформатична компетентність» [143, с. 102].

Р. Павлюк зауважує, що «поняття інформаційної компетентності та його похідні нерозривно пов'язані із загальною інформаційною культурою особистості». Опіраючись на аналіз наукових джерел, науковець стверджує, що ІК є «незамінним складником розвитку загальної культури особистості та формування інформаційної компетентності зокрема». Окресливши генезу поняття «інформаційна компетентність» він підсумовує, що поняття інформаційної компетентності є похідним від загальної ІК особистості [177, с. 114].

М. Друшляк, аналізуючи питання грамотності, компетентності та культури в контексті інформатизації суспільства, зазначає, що «поняття «грамотність», «компетентність» та «культура» – це поняття різних рівнів», та спирається на неперервну структурну послідовність результативності освіти: «грамотність» – «компетентність» – «культура» – «менталітет». Погоджуємося,

що це «ієрархічні етапи сходження людини до все більш високих освітніх результатів». Культура, на думку науковця, виступає вищим ступенем вияву освіченості людини, вищим виявом грамотності й компетентності» [66, с. 78].

Одним із важливих аспектів ІК є розвиток навичок інформаційної грамотності, яка охоплює здатність ефективно шукати, оцінювати, організовувати та використовувати інформацію для досягнення своїх цілей.

Таким чином, поняття «культура» та «компетентність» є двома важливими феноменами, що використовуються в різних контекстах і можуть мати різні семантичні відтінки. Однак вони можуть бути співвіднесені в деяких аспектах, зокрема: у професійній сфері (культура в цьому контексті означає набір цінностей, принципів і норм, визначає стиль роботи, взаємини між колегами, способи розв'язання проблем та загальні норми поведінки на робочому місці, а компетентність вказує на знання, вміння, навички й досвід, що необхідні для успішного виконання завдань і досягнення цілей у професійній діяльності та демонструє відповідність професійним стандартам), у соціальному контексті (культура виявляє ставлення до норм, цінностей і звичаїв суспільства, визначає норми поведінки, спілкування та співпраці, а компетентність у соціальному контексті може демонструвати навички міжособистісної комунікації, адаптації до різних соціальних груп, вміння розв'язувати конфлікти й взагалі розвиватися) та у навчанні й освіті (культура відображає підходи до освіти та системи цінностей, що формуються в ЗВО, а компетентність у навчанні вказує на здатність ЗДВО успішно засвоювати навчальний матеріал, виконувати завдання та досягати навчальних цілей).

Отже, хоча поняття «культура» та «компетентність» мають різні смислові відтінки, але синтез наукових думок доводить, що культура впливає на умови розвитку і прояву компетентностей. Культурний контекст може впливати на те, як оцінюються і визначаються компетентності в певних сферах життя.

У дослідженні проблеми ВІК майбутніх фахівців педагогічної галузі важливо також враховувати, що ІК є динамічним поняттям, оскільки швидкі

технологічні зміни вимагають постійного оновлення знань та навичок. Тому важливо включати в ОП елементи, спрямовані на розвиток ІК у ЗДВО та підготовку їх до викликів цифрової епохи.

Як вже зазначалося, поняття «культура» і «компетентність» перебувають у тісному взаємозв'язку, а, отже, вважаємо за необхідне виявити компетентності, що відображають елементи ІК в стандартах вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. З цією метою нами проаналізовано Перелік компетентностей випускника (п. 5) та Нормативний зміст підготовки ЗДВО, визначений у термінах результатів навчання (п. 6), Стандартів вищої освіти, що розміщені на сайті МОНУ [79, 209-212]. Отримані дані продемонстровано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

**Узагальнені дані аналізу Стандартів вищої освіти галузі знань
01 Освіта/Педагогіка щодо компетентностей,
які відображають елементи ІК**

Зміст	Спеціальності			
	012	013	016	017
Інтегральна компетентність				
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі	+	+	+	+
Загальні компетентності				
Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел та здатність використовувати ІКТ.		ЗК-6	ЗК-6	8
Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.	КЗ-7			1
Спеціальні (фахові) компетентності:				
Здатність успішно орієнтуватися в інформаційному просторі	КС-1	КС-2, СК-8		13
Здатність до комунікативної взаємодії	КС-19	СК-12	СК-11	
Здатність до безперервного професійного розвитку	КС-20		СК-16	14
Нормативний зміст підготовки ЗДВО, сформульований у термінах результатів навчання				
Робота з інформацією та її джерелами		ПР-03, ПР-11	РН2, РН17	1,3,5

Продовження таблиці 1.1

Комунікація у фаховому середовищі		ПР-01, ПР-04, ПР-16		2
Організація сучасного ОП		ПР-05, ПР-08, ПР-12, ПР-15	PH15	

Аналіз даних з таблиці 1.1 демонструє, що здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел та використання інформаційних та комунікаційних технологій є одними з ключових з-поміж включених до Переліку загальних компетентностей. У цьому Переліку також здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями включено до загальних компетентностей майбутніх педагогів.

До спеціальних (фахових) компетентностей, що перебувають у тісному зв'язку з ІК відносимо здатність успішно орієнтуватися в інформаційному просторі, здатність до комунікативної взаємодії з учасниками ОП, здатність до безперервного професійного розвитку.

Нормативний зміст підготовки ЗдВО, представлений у результатах навчання передбачає формування у МБГЗ таких компетентностей: робота з інформацією та її джерелами, комунікація у фаховому середовищі, організація сучасного ОП.

Отже, маємо підстави зробити висновок, що проаналізовані стандарти вищої освіти передбачають формування таких компетентностей, які сприяють успішній професійній діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

У контексті дослідження також варто підкреслити, що процес виховання можна розглядати як певний синтез становлення педагогічної теорії та практики. ВІК МБГЗ є складним процесом передачі системи цінностей, знань, умінь та навичок і формування комплексу компетентностей. З огляду на це вбачаємо за доцільне детальніше проаналізувати поняття ІК в науково-педагогічних надбаннях сучасних, зарубіжних та вітчизняних дослідників.

Досліджуваний термін починає зустрічатися у науковій літературі на початку 70-х років минулого століття, відображаючи зміни, що відбувалися у сфері управлінської діяльності. Подальший розвиток концепції ІК відзначається збільшенням різноманітних підходів до її вивчення [226, с. 19].

Беручи до уваги те, що сучасне суспільство засноване на обміні інформацією, особливу увагу слід приділити концепту ІК. Цей концепт визначає рівень зрілості суспільства в інформаційній сфері, включаючи кількість і якість створеної інформації, тенденції розвитку та здатність до прогнозування майбутнього. Він відображає рівень розвиненості способів інформаційної взаємодії між людьми. Іншими словами, ІК є системою, яка об'єднує матеріальні та духовні засоби для забезпечення гармонійних відносин між людьми, суспільством та інформаційним оточенням [53, с. 16].

М. Коляда наголошує, що «знання інформаційних законів та засобів взаємодії з інформацією стає основою, методологією епохи інформатизації, особливо для майбутнього фахівця. Інформаційна культура – це не просто набір елементарних прикладних знань, умінь та навичок, необхідних студенту, щоб не заблукати в бібліотеці або комп'ютерній мережі, це сукупність інформаційних можливостей, які будуть доступні йому в будь-якій сфері його діяльності» [103, с. 15].

Поділяємо думку М. Гінман щодо твердження, що інформаційна культура характеризується позитивною кореляцією з різними показниками, які тісно пов'язані з діяльністю та ведуть до успішних результатів, зокрема й пізнавальної діяльності [299, с. 96].

Аналіз наукових джерел А. Клебою дозволив їй узагальнити основні напрями дослідження інформаційної культури та описати їх як: формування ІК особистості, роль ІК в розвитку суспільства, місце ІК в загальній культурі особистості, ІК в ОП ЗВО [96, с. 41].

С. Віркус та А. Салман, констатують, що ІК можна визначити в будь-якій організації, де інформація є основою для прийняття рішень за підтримки

інформаційних технологій [318, с. 439], а Ю. Руденко підкреслює актуальність та важливість ІК «як масштабного багатопланового явища, що впливає на переструктуралізацію усіх форм життєдіяльності, систему цінностей та механізми особистісного самовизначення» [238, с. 19].

А. Коломієць наголошує, що попри велику кількість публікацій, які розглядають ІК, не існує чітко визначеного обсягу цього поняття та його однозначного тлумачення. Ця ситуація пояснюється складністю та різноманітністю самого явища ІК [101], а Л. Макаренко зазначає, що ІК «трактується дуже абстрактно і неоднозначно» [142, с. 132].

З огляду на відсутність єдиного розуміння та тлумачення досліджуваного поняття наведемо його дефініції (додаток А).

Здійснивши розгляд зазначених дефініції ІК, вважаємо важливим та логічним описати контент-аналіз його ключових ознак (таблиця 1.2).

Порівняльно-критичний аналіз змісту поняття ІК показав, що найбільш уживаними компонентами визначення ІК є знання, уміння та навички (М. Антонченко, А. Коломієць, О. Кух, О. Матвійчик, Л. Макаренко, Ю. Палеха), які є знаряддями інформаційної діяльності (Г. Алексеєва) та системним утворенням особистості покликаним примножувати знання (М. Антонченко, Ю. Палеха), задовольняти потреби (А. Коломієць, О. Матвійчик) та відображає цінності і ставлення до інформації (Дж. Олівер). Також науковці включають у зміст ІК спосіб життєдіяльності (Г. Алексеєва), здібності (М. Антонченко), наслідування суспільних здобутків і система інформаційної освіти і виховання (Н. Джинчарадзе), інформаційні можливості (О. Дзьобань), інформаційний світогляд (А. Коломієць), упровадження нових ІКТ, морально-етичні норми, роботу з інформацією (О. Кух), досягнення поставленої мети (Л. Макаренко), ставлення до управління інформацією, результат організаційної поведінки (Дж. Олівер), представлення інформації, використання інформації та персонального комп'ютера і технології зв'язку, вирішення прикладних завдань (Ю. Палеха).

Узагальнений аналіз науково-педагогічних джерел дозволяє сформулювати думку по те, що ІК в є комплексною системою знань, навичок, цінностей та норм, що дозволяють ефективно та етично взаємодіяти з інформацією в сучасному суспільстві.

Отже, «інформаційна культура – це комплексна і складна категорія, яка охоплює різні аспекти взаємодії особистості з інформацією і сучасним інформаційним середовищем, а основними її аспектами виступають знання про інформацію, навички роботи з інформацією, етика інформаційної взаємодії, свідоме використання інформації, усвідомлення різноманітності інформаційних джерел, здатність до навчання і самовдосконалення» [126].

У такий спосіб під *«інформаційною культурою майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка»* будемо розуміти системне інтегроване утворення особистості на основі її ціннісних орієнтацій, яке забезпечує успішну різнобічну взаємодію з інформацією в усіх її проявах, продуктивну/ефективну комунікацію з усіма учасниками ОП в умовах інформатизації та діджиталізації освіти, а також навчання упродовж життя.

Відповідно до сутності наведеного поняття виокремимо компоненти, що входять до його структурного складу.

У контексті дослідження цінними є доробки вчених, які вивчали структурний склад ІК, зокрема майбутніх фахівців та виокремили такі компоненти: інтелектуальний потенціал, інформаційний світогляд, інформаційні ціннісні орієнтації, інформаційні потреби, інформаційно-операціональну діяльність (Ю. Рамський) [226, с. 122]; нормативно-регулятивний, мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний, комунікативний, рефлексивний (Г. Алексєєва) [8, с. 74-76]; мотиваційно-ціннісний, когнітивний, професійно-технологічний, оцінково-результативний (О. Глушак) [40, с. 80]; інформаційні вміння – технічні, операційні, програмні, гігієнічно-ергономічні, навчальні, методичні (О. Значенко) [81, с. 76]; аксіологічний, технологічний і особистотворчий (О. Ільків) [87, с. 37]; культура розумової праці, комунікативна культура, комп'ютерна грамотність

та інформаційна компетентність (А. Коломієць) [102, с. 148]; когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-поведінковий (Ю. Руденко) [238, с. 53] та ін.

Проведений аналіз та наукове узагальнення змісту і результатів науково-педагогічних джерел та вище описаних досліджень дозволяє виділити у структурі ІК МБГЗ такі компоненти ІК: особистісний, знаннєвий та поведінковий [126]. Розглянемо більш детально змістове наповнення кожного із виокремлених компонентів.

Особистісний компонент ІК МБГЗ передбачає визначення та розвиток факторів, що підтримують інтерес та бажання МБГЗ щодо здобуття та використання інформації. Цей компонент відіграє ключову роль у формуванні позитивного ставлення до інформаційної діяльності та сприяє активному залученню особистості до процесів навчання та саморозвитку.

До його складу входять такі елементи: інформаційні інтереси (формування інтересів, стимулювання дослідницького підходу, підтримка бажання досліджувати нові області та знаходити цікаву інформацію), мета та результат (визначення чіткої мети у здобутті та використанні інформації, оцінка результатів діяльності, самостійність та відповідальність (здатність самостійно обрати напрямок інформаційної діяльності, нести відповідальність за результат власної інформаційної діяльності та власний інформаційний розвиток), соціальна взаємодія (підтримка взаємодії та обміну інформацією з іншими, здатність до співпраці, розвиток навичок спільної роботи та обміну інформацією в групі), особисте задоволення (створення позитивного емоційного досвіду від інформаційної діяльності, сприяння використанню інформації для досягнення цілей та саморозвитку), стресостійкість (здатність ефективно працювати з інформацією в умовах сучасних викликів) тощо.

Названий компонент покликаний розвивати у МБГЗ внутрішні механізми, що сприяють ефективній взаємодії з інформацією та інформаційному розвитку, бажанню та готовності особистості до активної інформаційної діяльності.

Знаннєвий компонент ІК МБГЗ передбачає розвиток розумових процесів та навичок, пов'язаних з розумінням і обробкою інформації. Він охоплює кілька ключових аспектів, як-от: інформаційні навички (різні види роботи з інформацією), комп'ютерна грамотність (робота з технічним забезпеченням, використання програм та застосунків), критичне мислення (здатність аналізувати інформацію та її джерела, виділяти ключові елементи, розуміти їхні взаємозв'язки), медіаграмотність (здатність розрізняти, аналізувати та обробляти різні формати медіа), систематизація інформації (здатність структурувати, організовувати та зберігати отриману інформацію).

Цей компонент важливий для здатності МБГЗ ефективно працювати з інформацією, адаптуватися до змін інформаційного середовища та приймати обґрунтовані рішення.

Поведінковий компонент ІК МБГЗ забезпечує активну участь особистості в різних аспектах інформаційної діяльності та професійного використання отриманої інформації.

Цей компонент охоплює наступні ключові елементи: пошук інформації (розвиток навичок ефективного використання різноманітних джерел для знаходження інформації, вміння оцінювати та вибирати інформацію на основі її достовірності та актуальності), обробка інформації (аналіз, синтез, систематизація інформації), використання інформації (здатність отримати інформацію для розв'язання творчих завдань та створення нового знання), технологічна грамотність (орієнтація в сучасних технологіях, розуміння та вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, здатність ефективно працювати з цифровими інструментами та ресурсами), професійна інтеграція (здатність поєднувати інформацію різних галузей для розв'язання комплексних завдань, здатність навчатися та адаптуватися до нових вимог у професійній діяльності) тощо.

Означений компонент ІК дозволяє МБГЗ не тільки освоювати знання, але й активно використовувати їх для вирішення завдань у різних аспектах

життя та професійної сфери, самостійно визначати свої цілі, планувати свою діяльність та вдосконалювати навички впродовж життя.

Відповідно до окреслених завдань, здійснено аналіз стану досліджуваної проблеми ВІК у філософській, психологічній, педагогічній теорії та практиці; визначено законодавчу базу правового забезпечення процесу ВІК (міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти); описано дотичні до досліджуваного поняття терміни, зокрема: «інформаційна компетентність», «інформаційна грамотність»; здійснено узагальнення даних аналізу Стандартів вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка щодо компетентностей, які відображають елементи ІК; уточнено дефініції «культура», «інформаційна культура».

Отже, у контексті здійсненого дослідження «культура» розглядається як складна та багатогранна концепція, яку можна розглядати як сукупність знань, цінностей, норм, вірувань, традицій, мистецтва та інших аспектів життя людини, які вона успадкувала від попередніх поколінь та передає наступним; вона формується впродовж надзвичайно тривалого часу і відбивається в усіх сферах людського життя – від способу життя до способу мислення та є невіддільною частиною людської природи й відіграє важливу роль у становленні особистості та суспільства.

А під поняттям «інформаційна культура» розуміємо комплексну і складну категорію, яка охоплює різні аспекти взаємодії особистості з інформацією і сучасним інформаційним середовищем, а основними її аспектами виступають знання про інформацію, навички роботи з інформацією, етика інформаційної взаємодії, свідоме використання інформації, усвідомлення різноманітності інформаційних джерел, здатність до навчання і самовдосконалення.

Порівняльно-критичний аналіз змісту поняття «інформаційна культура» показав, що найбільш уживаними компонентами визначення ІК є знання, уміння та навички, які є знаряддями інформаційної діяльності

та системним утворенням особистості, покликаним примножувати знання, задовольняти потреби, та відображає цінності і ставлення до інформації.

Опрацювання джерельної бази дослідження, здійснений контент-аналіз досліджуваного питання дозволили сформулювати авторське визначення сутності поняття *«інформаційна культура майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка»* під яким розуміємо системне інтегроване утворення особистості на основі її ціннісних орієнтацій, яке забезпечує ефективну різнобічну взаємодію з інформацією в усіх її проявах, успішну професійну комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу в умовах діджиталізації освіти, а також навчання упродовж життя.

Також аналіз та наукове узагальнення змісту і результатів науково-педагогічних джерел та вище описаних досліджень дозволив виділити у структурі інформаційної культури МБГЗ такі компоненти ІК: особистісний, знаннєвий та поведінковий.

Наступним, відповідно до завдань дослідження, проведемо аналіз видів освіти зокрема сутності НО; дослідимо засоби НО та виокремимо ті, що доречно впроваджувати в процесі виховання ІК МБГЗ.

1.2. Використання засобів неформальної освіти у процесі виховання інформаційної культури в теорії та практиці педагогічної науки

Констатуємо, що процеси діджиталізації, дистанційне навчання та військовий стан спричиняють значний довготривалий вплив на систему освіти України: діджиталізація породжує трансформацію традиційних методів через цифровізацію ОП; дистанційне навчання забезпечує гнучкість і безперервність освіти в умовах пандемії та інших криз, але вимагає нових підходів і технічної підтримки; війна руйнує освітню інфраструктуру та порушує ОП, роблячи важливими безпеку, психологічну підтримку та адаптацію програм.

У сучасному світі, де об'єми інформації примножуються надзвичайно швидкими темпами, стає все складніше орієнтуватися, отримувати необхідні дані й оперативно та якісно обробляти їх. Це ставить перед суспільством глобальну проблему – підготувати людей до нових умов життя і професійної діяльності, що характеризуються високим рівнем інформаційності. Усвідомлення необхідності такої підготовки посилюється у всьому світі.

Констатуємо, що ІК не обмежується лише індивідуальними навичками та знаннями. Вона охоплює також соціокультурні аспекти, включаючи доступ до інформації, її розповсюдження, обмін та співпрацю. У контексті глобалізації та інтернаціоналізації ІК стає важливою складовою загальної культури суспільства та особистості.

А. Коломієць стверджує, що культура суспільства зумовлюється «загальною і професійною культурою його членів». Науковиця відмічає дуальність процесу формування особистісної культури, що відбувається «як стихійно, так і завдяки цілеспрямованим впливам на особистість у сфері освіти загалом» [102, с. 88]. З огляду на це, передбачається культурологічна орієнтованість освіти. В. Кремень наголошує: «культурологічна модель освіти, яка є перспективною в контексті сьогоденних реалій, має бути спрямованою передусім на людину, на особистість, її включеність у процес культурної творчості» [110, с. 18].

Україна тривалий час перебуває у стані військового конфлікту, а сучасні війни все частіше набувають статусу інформаційних та відзначаються маніпуляціями, дезінформацією, фейками, де інформація виступає зброєю, а це вимагає від суспільства і його членів високого рівня ІК, що в свою чергу вимагає формування у громадян готовності до захисту національних цінностей та української національної ідеї. Державна інформаційна політика спрямовується на її розквіт та включає забезпечення доступу до перевірених джерел інформації, створення національних систем і мереж інформації, посилення основ інформаційної діяльності тощо. Інформація стає важливою

складовою нашого життя, що ставить виклики перед суспільством – молодь має бути належно підготовлена до викликів, що постають [129, с. 285].

У контексті нашого дослідження актуалізуються поняття «інформатизація» та «діджиталізація», оскільки процеси, пов'язані з ними безпосередньо впливають на освіту ЗдВО і, зокрема, фахову підготовку.

Педагогічний термінологічний словник містить поняття інформатизації освіти та описує його як «процес забезпечення сфери освіти методологією і практикою розробки та оптимального використання сучасних ІКТ, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання, виховання» [89]. Ще декілька років тому науковці активно досліджували питання інформатизації, зокрема освіти, а нині спостерігаємо стрімкі процеси цифровізації, які науковці не оминають увагою і все частіше розглядають у дослідженнях.

Діджиталізацію ж можемо визначити як перехід інформації в цифровий вимір [171]. Х. Джаккола констатує: «діджиталізація є однією з тих тенденцій, яка з великою часткою ймовірності проявиться в найближчі два десятки років і матиме найсильніший вплив (порівняно з іншими процесами) на реальність вищої освіти» [301, с. 1029].

А. Харківська наголошує, що діджиталізація освіти є не якимось відокремленим чи самостійним процесом, а носить полікомпонентний характер та включає як трансформацію змісту освітніх програм до цифрової форми, так і оформлення онлайн курсів, що дають змогу ЗдВО самостійно здобувати знання; розширення інфраструктури ЗВО, що дозволяє учасникам ОП застосовувати цифровий інформаційно-орієнтований контент [271, с. 101].

А. Прокопенко зазначає, що «у сфері освіти більш значущим стає її діджиталізація та використання сучасних ІКТ у ... системі едукації бакалаврів ...; орієнтації на відкриту для всіх охочих освіту, що використовує інформаційні та дистанційні форми едукації» [221, с. 123]. Уважаємо наведену думку важливою.

Також очевидно, що одним з феноменів епохи цифровізації є факт продукування штучним інтелектом знань, що призвело до стрімкого зростання обсягів інформації. Тож розуміємо, що інформатизація та цифровізація стали інтегрованими компонентами сучасного життя усіх галузей економіки та суспільного життя, що супроводжують людину протягом усього життя.

Отже, сучасні динамічні процеси інформаційного суспільства та потреба ВІК в умовах війни мають особливий контекст і важливі наслідки, вимагають системної роботи як на державному рівні, так і в освітніх та громадських ініціативах.

По суті вище описані тенденції та тренди підкреслюють важливість та нагальність дослідження й удосконалення системи НО в Україні. Однак перш ніж перейти до розгляду проблеми використання НО у процесі ВІК доцільно проаналізувати стан вивчення даного питання.

Слід зазначити, що проблема виховання не є новою для педагогічної спільноти: ще за античних часів славетні мислителі розмірковували над питанням виховання дітей, молоді та старшого покоління. Аристотель був переконаний, що «всі, хто міркував про мистецтво управління людьми, переконані, що долі держав залежать від виховання молоді» [14].

Цікавою, на наш погляд, є думка Л. Макаренка, яка зазначає, що вже на ранніх етапах суспільного розвитку виникають різні механізми для обміну інформацією. Ці механізми включають мову, писемність, символіку у вигляді абстрактних та образних знаків, а з часом – етику, правові норми та інше. Людство використовує ці механізми для створення інформації, яка відображається у повсякденному житті, культурі, мистецтві, науці, релігії та передається від одного покоління до іншого через засоби комунікації. Навіть під час катастроф і воєн гинули народи, зникали держави та цивілізації, інформація ж залишалася у вигляді культурної, соціальної, наукової та технологічної спадщини, а також передавалася генетично нащадкам. Цей принцип «збереження інформації» сприяв накопиченню та безперервному росту знань, що своєю чергою створило умови для розвитку

ІК, яка дозволяє кожному поколінню активно брати участь у формуванні соціокультурної реальності та засвоювати спадщину, що створюється людством [142, с. 128].

Питання ІК вчителів вперше було фундаментально розглянуто й обґрунтовано М. Жалдаком. Автор змістовно розкриває теоретичне підґрунтя та описує концепцію формування ІК вчителя [71].

Науковець стверджує, що «однією з основних ознак інформаційної культури педагога є розуміння сутності інформації та інформаційних процесів, їх ролі в процесі пізнання навколишнього середовища та творчої діяльності людини». М. Жалдак цілком наголошує на важливості рівня кваліфікації педагогічного працівника, зокрема, в своїй предметній галузі [71, с. 14].

Цікавим для нас є дослідження «Інформаційна культура особистості: формування та тенденції розвитку (соціально-філософський аналіз)» науковиці Н. Джинчарадзе [52], в якому представлено ґрунтовне дослідження особистісних аспектів ІК як рушія розвитку сучасної культури суспільства.

Шляхом діалектичного аналізу вчена розглядає взаємозв'язок між рівнем ВІК та процесами соціального розвитку в інформаційному оточенні. Дослідження спрямовано на виявлення факторів, які впливають на формування ІК особистості, зокрема, аспекти психологічного та педагогічного характеру, моральні аспекти інформатизації [52, с. 130].

В. Желанова наголошує, що завданням сучасної вищої школи є «підготовка фахівця, здатного працювати не лише на рівні дій та операцій, коли мета відома й не підлягає рефлексії, а, що важливіше, на рівні діяльності, коли мета обумовлюється смыслом і в людини є альтернатива вибору, що потребує рефлексії» [73, с. 88-89].

Оскільки ІК охоплює різні аспекти життя людини, такі, як сприйняття, аналіз, оцінка та використання інформації [129; с. 283], то слушним є твердження Л. Лук'янової, що нині спостерігаємо трансформацію «освіти на все життя» в концептуальні положення «освіти впродовж усього життя». Вчена наголошує, що провідними ідеями даного тезису є: «нові базові вміння для всіх з метою забезпечення неперервного доступу до освіти, одержання

й оновлення вмінь... інноваційні методики викладання та навчання для системи неперервної освіти» – «довжиною та шириною в життя»; нова система оцінювання набутої освіти з метою врахування та визнання результатів НО та ІО; розвиток наставництва та консультування з метою забезпечення вільного доступу до інформації про освітні можливості людини по всьому світу» тощо [139, с. 65].

Уважаємо за доцільне відмітити, що залучення особи до НО розширює та удосконалює її компетентності, у тому числі ті, що визначають рівень її ІК. А. Коломієць констатує, що ХХІ ст. ставить вимогу «інноваційного й альтернативного мислення, цілеспрямованих дій, ... професійної та географічної мобільності, систематичного й ефективного навчання протягом усього життя, що дедалі набуває обов'язковості» [102, с. 78].

Поняття «неформальна освіта» є одним з базових для нашого дослідження, тому вважаємо за доцільне дослідити його генезу та дефініції.

Аналіз наукових джерел засвідчує високий науковий інтерес до вивчення проблем сучасної освіти, зокрема неформальної. Ідеї НО отримали теоретичне обґрунтування в роботах зарубіжних науковців М. Ахмеда (Ahmed) [295], І. Батл (I. Battle) [291], С. Брумхола (S. Broomhall) [314], П. Джарвиса (P. Jarvis) [302], Р. Дейва [296], Ф. Кумбса (Coombs) [295], Х. Коллі (H. Colley) [294], Д. Лівінгстона (D. Livingstone) [306], Е. Маджочи (E. Majocha) [314], Л. Ортона (L. Orton) [313], Т. Пітмана (T. Pitman) [314] та ін.

Вітчизняний досвід організації НО досліджували: В. Борисенко [33], О. Гура [50], О. Жихорська [74], І. Закомірний [78], М. Коваленко [99], Н. Павлик [174], О. Самодумська [241], О. Пономаренко [192], В. Рахліс [227], М. Федоруц [264], Л. Шикер [280], М. Ябуров [282]; зокрема, питання НО педагогічних працівників висвітлювали В. Литвин [134], Н. Сулаєва [250], Ю. Халемендик [269], О. Ходацька [273] та інші.

Питання самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, інформальної освіти висвітлено в працях О. Акімової [2], О. Кузнецової [5], В. Литвин [133], В. Одарченко [5], Г. Пономарьової [196] та ін.

Науковці Ф. Кумбс і М. Ахмед (1974) визначали НО як будь-яку організовану, систематичну освітню діяльність, що здійснюється поза рамками формальної системи [295].

М. Федоруц, опираючись на наукові праці закордонних дослідників наголошує, що вони [295; 296; 306] вплинули на формування різноманітних підходів до вивчення НО у вітчизняній педагогіці, зокрема, як форми освіти дорослих, обставини здійснення неперервного навчання, синоніму позашкільної або позааудиторної освітньої діяльності, різновиду інноваційних педагогічних систем, можливість набуття умінь в процесі шкільного самоврядування, системи додаткового цілеспрямованого навчання, виховання й розвитку молоді, організованого поза межами освітніх установ тощо [264, с. 62].

Погоджуємося з думкою О. Луценко, яка зазначає, що НО та ІО, «як складові освіти впродовж життя, набувають усе більшої вагомості на сучасному етапі розвитку суспільства» беручи до уваги сучасні процеси глобалізації, які призводять до швидкого оновлення усіх надбань, знань. Вищеописане зумовлює необхідність цілеспрямованого систематичного особистісного розвитку та фахового зростання особистості. Науковиця констатує, що національна система формальної освіти не завжди спроможна оперативно відреагувати на такі зміни, тим часом як НО «пропонуючи альтернативні форми навчання та новий зміст, допомагає людям пристосуватися до постійних трансформацій суспільства» [141, с. 241].

Питання організації неформальної освіти достатньо ґрунтовно досліджено, проаналізовано та розкрито у низці міжнародних документів.

Меморандум про навчання впродовж життя (Брюссель, жовтень 2000 р.) проголошує, що навчання впродовж життя (Lifelong Learning) більше не є лише одним з аспектів освіти та фахової підготовки, воно має стати керівним принципом для надання та участі у всьому безперервному контексті навчання. В рамках Європейської стратегії зайнятості навчання протягом життя (Lifelong Learning) визначається як «будь-яка цілеспрямована навчальна діяльність, що здійснюється на постійній основі з метою

вдосконалення знань, навичок і компетентностей» [290, с. 3]. Формальне, неформальне та інформальне навчання визначаються як три основні види цілеспрямованої навчальної діяльності [290, с. 8].

Глосарій Європейського центру знань з молодіжної політики описує НО як цілеспрямоване, але добровільне навчання, яке відбувається в різноманітних умовах і ситуаціях, для яких навчання не є обов'язково єдиною чи основною діяльністю. Вони можуть мати епізодичний або повторюваний характер, зазвичай, розраховані на конкретну цільову аудиторію, рідко документують або оцінюють результати навчання чи досягнення звичайними способами [292].

Європейська Комісія Ради Європи констатує, що протягом багатьох років неформальне навчання та освіта неодноразово проголошувалися ключовими пріоритетами [311].

Генеральною конференцією ЮНЕСКО в листопаді 2011 р. був прийнятий Міжнародний стандарт класифікації освіти (МСКО) [300] розроблений ЮНЕСКО в 1970-х роках. ISCED 2011, що відтоді служить інструментом для збирання та презентації статистики освіти як на національному та міжнародному рівнях.

Також констатуємо, що «Меморандум про навчання впродовж життя» визначає, що формальне навчання відбувається в освітніх закладах та передбачає отримання визнаних дипломів і кваліфікацій, НО відбувається поряд із традиційними освітніми системами і, зазвичай, не призводить до отримання формалізованих сертифікатів», а ІО – природній супровід повсякденного життя, не обов'язково спеціально організована, і тому самі люди можуть не визнавати її як внесок у свої знання та навички [290 с. 8].

Міжнародний стандарт класифікації освіти (ISCED 2011) визначає формальну освіту як освіту, що є інституційною, цілеспрямованою та спланованою через публічні організації та визнані приватні установи, й – у своїй сукупності – становить систему формальної освіти країни [300 с. 8]; НО – це освіта, яка є інституційною, спеціально спланованою провайдером

освіти. Її визначальною характеристикою є те, що вона виступає в ролі доповнення та/або альтернативи до формальної освіти в процесі навчання людей протягом усього життя. НО передбачає отримання кваліфікацій, які не визнаються як формальні чи еквівалентні формальним кваліфікаціям. Однак формальні кваліфікації можуть бути отримані шляхом вивчення програм НО [300, с. 11]; ІО не входить до сфери застосування ISCED у вимірюванні внеску в освіту, хоча кваліфікації, отримані шляхом ІО, враховуються під час визначення рівнів освітньої кваліфікації. ІО визначається як не інституціоналізована свідомо та/або цілеспрямована форма навчання [300 с. 12].

Тож бачимо, що таке навчання є менш організованим та структурованим, ніж формальна чи НО та включає навчальну діяльність в сім'ї, на робочому місці, в місцевій громаді та в повсякденному житті, на самостійній, сімейній або соціально спрямованій основі [300, с. 12].

До рамки ISCED також не входить епізодичне або випадкове навчання, проте ці форми навчання віднайшли себе у визначенні як неорганізовані та нецілеспрямовані, що виявляються у повсякденному спілкуванні без свідомої орієнтації на здобуття нових знань [300, с. 12].

У Законі України «Про освіту» від 23.05.1991 р. [216] понять «формальна освіта» та «неформальна освіта» не зустрічаємо. Стаття 38 передбачає, що «позашкільна освіта та виховання є частиною структури освіти і спрямовуються на розвиток здібностей, талантів дітей, учнівської та студентської молоді, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні». Також бачимо, що суб'єктами позашкільної освіти є заклади освіти, сім'ї, трудові колективи, громадські організації, товариства, фонди, а ґрунтується вона на принципі добровільності вибору типів закладів та видів діяльності. Тому вважаємо, що позашкільна освіта дала підґрунтя для становлення НО.

Закон України «Про освіту» (1991) не визначає і поняття ІО, однак стаття 29 цього Закону окреслює місце синоніма – самоосвіти в структурі

освіти України. Крім того стаття 49 передбачає створення «відкритих та народних університетів, лекторіїв, бібліотек, центрів, клубів, теле-, радіонавчальних програм» тощо [216].

Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. [215], зокрема стаття 8, визначає види освіти в Україні та наголошує, що «особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів». Визначення актуальних для дослідження понять видів освіти відповідно до Закону України «Про освіту» (2017) наведено в додатку Б.

Як можемо помітити, визначення понять «формальна освіта», НО та ІО в чинному Законі України «Про освіту» ототожнюються з їх дефініціями в МСКО (2011) та Меморандумі про навчання протягом життя.

Погоджуємося з думкою М. Федоруца, який, узагальнюючи теоретичні дослідження, зазначає, що НО та формальна освіта взаємно доповнюють та взаємно впливають на формування одна одної, а не заміщують чи конкурують [264].

Аналіз змісту Закону України «Про вищу освіту» від 17.01.2022 р. № 2984-III [203] та Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2017 р. № 1556-VII [202] свідчить, ці закони не уточнюють визначень досліджуваних понять в контексті вищої освіти. Проте пп. 22¹ п. 1 статті 1 чинного Закону України «Про вищу освіту» (2014) передбачає «створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів» ЗдВО. Відповідно до статті 3 (пп. 1 п. 2) «державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах: ... сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя». У пп. 3 п. 3 статті 3 наголошується, що «формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються шляхом ...

розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя». Тому можемо констатувати, що освітнє середовище ЗВО впливає на стимулювання, підтримку та успішний розвиток НО, створюючи умови для розширення знань, навичок та розвитку особистості ЗдВО.

Дослідженню питання форм (видів) освіти приділяється чимала увага науковців та педагогів, зокрема А. Коломієць, вивчаючи світовий досвід інформатизації освіти та формування ІК майбутнього вчителя, привертає увагу до потреби індивідуальної професійної освіти, що передбачає самостійний вибір освітньої траєкторії та освітніх компонентів щоб згодом успішно «зайняти свою нішу в багатоукладній економічній структурі суспільства». Задля успішної реалізації викладеної думки науковиця узагальнює такі умови: використання сучасних ІКТ при розробці сучасних освітніх технологій; орієнтація на цілісність знання, системність освітніх компонентів та їх взаємозв'язок, першочерговість сучасних знань, а ще того, «що сприяє культурному і духовному розвитку особистості», неперервна освіта [102, с. 78].

Досліджуване явище НО, за твердженням О. Бабакіної та Ю. Блудової, – це організована систематична навчальна діяльність поза рамками формальної системи. НО вони розглядають як гнучку, багатоформенну і багатоаспектну ланку системи безперервної освіти [20, с. 20].

У термінологічному словнику «Освіта дорослих» зустрічаємо поняття «освіта через все (впродовж) життя». Вона тлумачиться як така, що є найбільш універсальною й «включає всі форми освіти дорослих (сімейну, шкільну, вищу, суспільну)». В ньому ж автори описують і види освіти дорослих (формальна, НО та ІО) й наголошують, що ці види визнані ЮНЕСКО [139, с. 13].

Погоджуємося і з думкою науковців, що основною ознакою НО є брак визначених, стандартних вимог щодо результатів опанування знаннями. Ця сфера освітньої практики зазвичай зорієнтована на поповнення знань і

умінь в області аматорських занять і захоплень з прагненням розширити культурний кругозір і набути знання та вміння, що необхідні в побуті, у сфері міжособистісного спілкування, для компетентної участі людини в різних видах соціально значущої діяльності [163, с. 27-28].

О. Бабакіна та Ю. Блудова вважають, що процес «інтеграції неформальної освіти в систему додаткової професійної підготовки забезпечує безперервний і варіативний характер самореалізації та підвищення кваліфікації майбутніх вчителів і служить дієвим інструментом активізації процесу самоосвіти» [20, с. 19].

В Україні на сьогодні не існує визнаних стандартів НО, проте деякі законодавчі, правові, нормативні документи України регулюють це питання. До прикладу, вищезгадана стаття 8 Закону України «Про освіту» включає визначення досліджуваного поняття [215].

Однак «Порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної/інформальної освіти» [208] визначає основні вимоги до процедур валідації результатів навчання ЗдВО, що здобуті шляхом НО та/або ІО в межах автономії ЗВО, визначеної спеціальними законами [123].

У Проекті Закону України «Про освіту дорослих», який прийнято за основу [217], ознайомлюємося з описом юридичних, організаційних та економічних принципів функціонування і розвитку системи освіти дорослих як комплексу освітніх заходів та практичної діяльності, спрямованих на здобуття дорослою особою знань, вмінь та навичок через формальну, НО та ІО з метою особистісного й професійного розвитку, адаптації до соціальних, економічних та інших змін у суспільстві. Закон створює умови для ефективної співпраці всіх зацікавлених сторін з метою забезпечення права дорослих на неперервну освіту протягом життя з метою задоволення їхніх особистісних потреб з урахуванням пріоритетів соціального розвитку та економічних вимог [123].

Стаття 3 законопроекту «Про освіту дорослих» наголошує, що держава активно сприяє, надає підтримку та стимулює постійний розвиток особистості, зокрема через безперервну освіту протягом життя. Формування свідомої потреби у дорослих осіб в постійному навчанні, розвиток культури НО та ІО є важливим стратегічним завданням для досягнення цілей сталого розвитку держави. Стаття 13 визначає, що ОП у НО дорослих організовується у формі освітніх, просвітницьких заходів, як-от: семінари, практикуми, тренінги, вебінари, майстер-класи, курси. Провайдери освітніх послуг мають можливість застосовувати різноманітні форми організації ОП, а також їх поєднання. Стаття 14 надає інформацію про розробку, затвердження та зміст освітніх програм з НО [217].

Таким чином бачимо, що вище згадані норми частково регламентують питання НО в Україні, яка перебуває на шляху її становлення та розвитку, на відміну від низки країн, де НО визнана на державному рівні.

Спираючись на результати проведеного теоретичного дослідження наукових джерел, можемо визначити важливі для нашого дослідження, характеристики та ознаки НО: не має обов'язкового характеру; ґрунтується на інтересах, бажаннях і потребах її учасників; може відбуватися епізодично/систематично, паралельно/відокремлено від будь-якого виду діяльності; не обов'язкове отримання документа, що підтверджує таку освіту.

Разом з тим зазначимо, спираючись на власні наукові пошуки, що питання формування ІК розглядаються дослідниками значно частіше, ніж питання її виховання, в контексті дослідження проблеми ІК як феномену науки.

Звернувшись до популярних пошукових інтернет-ресурсів для кількісного з'ясування частоти публікацій за словосполученнями «інформаційна культура», «формування інформаційної культури», «виховання інформаційної культури», «неформальна освіта», «умови неформальної освіти», «засоби неформальної освіти», «виховання

1573360426027572

інформаційної культури засобами неформальної освіти» з'ясовано суттєву відмінність у кількісних показниках уживання цих понять (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

**Аналіз частоти використання словосполучень
у публікаціях мережі Інтернет**

	Google	Meta	Ukr.net	Google Scholar	НРАТ*
інформаційна культура	27 600	25 100	25 600	6 560	102
формування інформаційної культури	20 100	17 800	17 800	5 470	44
виховання інформаційної культури	2 800	2 660	3 130	360	1
неформальна освіта	62 900	62 000	52 000	3 650	34
засоби неформальної освіти	103	104	60	17	2
виховання інформаційної культури засобами неформальної освіти	0	0	0	0	0

*НРАТ** – Національний репозитарій академічних текстів.

Запити до популярних пошукових систем інтернет-мережі (Google [287], Meta [288], Ukr.net [289]) та тих, що надають доступ до академічних пошукових систем, де можна знайти повнотекстові наукові публікації (Google Scholar [286], Національний репозитарій академічних текстів [285]) дали змогу з'ясувати, що в кожній з них представлено матеріали з питань ІК та НО. Проблеми формування ІК розглядають значно частіше, ніж її виховання.

Також за даними пошукових сервісів очевидно, що науковці активніше присвячують дослідження темі ІК, ніж НО. Щодо питання використання засобів НО у навчанні – уваги майже не приділяють, а щодо їх використання у процесі ВІК в даних пошукових ресурсах можемо констатувати відсутність висвітлення результатів дослідження.

За пошуковим запитом «інформаційна культура» в Національному репозитарії академічних текстів [285] представлено 102 документи. На запит

«формування інформаційної культури» знаходимо 44 документи, а «виховання інформаційної культури» – 1 документ. Використовуючи фільтр за науковою спеціальністю «13.00.07 - Теорія і методика виховання», бачимо, що за кожним запитом розміщено лише по одному документу, дисертації на здобуття наукового ступеня к.п.н.: Л. Трифаніна «Формування інформаційної культури молодших підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу» (2019 р.) [256] та Ю. Руденко «Виховання інформаційної культури студентів у навчально-виховному процесі кооперативних технікумів і коледжів» (2016 р.) [238].

За пошуковим запитом «засоби неформальної освіти» в тому ж пошуковому ресурсі знаходимо теж 2 документи: дисертація на здобуття наукового ступеня к.п.н. за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка М. Федоруц «Соціально-педагогічні умови формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти» (2021 р.) [264] та дисертація на здобуття наукового ступеня к.п.н. за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки Є. Панченко «Формування лідерських якостей старшокласників засобами неформальної освіти у США» (2019 р.) [179].

Отже, питання використання засобів НО у процесі ВІК МБГЗ потребує окремого дослідження.

Уважаємо, що зміни на ринку праці, оновлення вимог професійних стандартів, формування нового типу замовлення щодо молодих фахівців та нових вимог до результатів освіти – провідні чинники популяризації НО в Україні. Як стверджує В. Борисенко «монополія формальних освітніх структур вже не має такої сили й без неформальної освіти вона буде неповною, не зможе забезпечити гарантовану якість освітніх ресурсів» [33, с. 107]. Погоджуємося з думкою науковця.

А. Коломієць стверджує, що «з огляду на закони синергетики, для ефективного зростання ... культури вчителя необхідно підсилювати дію на неї позитивних чинників, зменшувати вплив негативних і залучати всі можливі ресурси самоорганізації» [102 с. 112]. Зазначимо, оскільки НО орієнтована

на практичний досвід, самостійність та активність учасників освітньої діяльності, вона сприяє розвитку особистості, зокрема служить для ефективної взаємодії особистості з інформаційним середовищем та культурою.

Розглянемо сучасні організаційні форми НО.

Уважаємо влучною думка М. Фіцули щодо форм організації опанування новими знаннями, який зазначав, що це «зовнішнє вираження узгодженої діяльності освітньої взаємодії, що здійснюється у встановленому порядку і в певному режимі» [266, с. 32].

Т. Кристопчук наголошує, що «педагогічна освіта вчителя забезпечується трьома видами освіти» і може бути реалізованою через спеціальні форми, для яких планується особливий час і місце, як-от: семінари, організаційно-діяльні ігри тощо; ситуативні форми, що реалізуються в ході рефлексії педагога; актуальні форми, «коли освітній результат будь-якої діяльності стає новим засобом власної діяльності» [111, с. 64].

У Міжнародному стандарті класифікації освіти зазначається, що залежно від національного контексту НО охоплює програми з розвитку життєвих та трудових навичок, соціального чи культурного розвитку та може здійснюватися як навчання на робочому місці для покращення або адаптації наявних кваліфікацій і навичок, навчання для безробітних або неактивних осіб, а також є альтернативним освітнім шляхом щодо формальної освіти та навчання в деяких випадках. Вона також може включати навчальну діяльність, спрямовану на саморозвиток і, таким чином, не обов'язково пов'язану з роботою [300 с. 12].

Цінним є опис В. Борисенка досвіду організації НО юнаків та дівчат в університетах США: його науковець описує як процес фахової підготовки, що «ґрунтується на індивідуалізації навчання через неформальні вибіркові навчальні курси, що впроваджуються «асинхронно», тобто без врахування академічного року, нормативно встановленого терміну навчання, академічної групи тощо – це дозволяє студентам спеціалізуватися у бажаній для них галузі або отримувати поглиблену підготовку» [33, с. 102].

За дослідженням Л. Сігаєвої «Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ - початок ХХІ століття)» [242] НО притаманне «сумісне, групове навчання» та вона має три форми: курси, гуртки за інтересами та громадські об'єднання.

В. Борисенко наголошує на низці вирізнених можливих форм організації НО, як-от: курси, гуртки, майстер-класи, педагогічні фестивалі, відеоуроки, медіаконсультації, майстерні, тренінги, воркшопи, семінари, проєктні роботи, навчання онлайн, тематичні клуби, зустрічі тощо [33, с. 107].

До основних форм неформальної освіти фахівців педагогічної галузі Л. Мартинець відносить: відеолекторії, виїзні навчальні заняття, дистанційне та онлайн-навчання, конференції, круглі столи, курси, майстер-класи, об'єднання в професійні асоціації, організація спільної діяльності, презентації, публічні дискурси, семінари, стажування, студії, творчі майстерні, тренінги, участь у громадських рухах та організаціях, тренінги особистісного розвитку тощо [147, с. 16].

Також з'ясовано, що НО МБГЗ може здійснюватися через молодіжні організації, волонтерські програми, хаби, інтернет-ресурси, ігри та вправи у сфері освіти [123], освітній туризм [7, 124].

Здійснений Н. Павлик контент-аналіз визначень НО засвідчує приналежність курсів, програм, гуртків/секцій, громадських об'єднань, церкви, фондів/асоціацій, варіативних освітніх програм тощо до організаційних форм НО [175 с. 87].

Для фахівців фінансової сфери В. Плоцька-Яковенко та І. Тодорова вважають основними засобами здобуття НО професійні гуртки, курси, тренінги та стажування [185, с. 259].

Узагальнюючи проведений аналіз науково-педагогічних джерел можемо запропонувати класифікацію організаційних форм НО за різними критеріями (табл. 1.4).

Класифікація організаційних форм неформальної освіти

№	Критерій	Сутність
1.	<i>за формою</i>	Спеціально організовані програми навчання конкретної тематики.
2.		Заходи для комунікації та вдосконалення практичних навичок.
3.		Публічні виступи з метою передачі знань та інформації.
4.		Систематична групова діяльність зі спільними інтересами.
5.	<i>за спрямованістю</i>	Професійна неформальна освіта.
6.		Культурна та мистецька освіта.
7.		Спортивна освіта.
8.		Громадська діяльність.
9.	<i>за типом діяльності</i>	Реалізація практичних завдань або створення творчих продуктів.
10.		Опанування новими знаннями через відвідування місць та подій.
11.		Участь у благодійних або громадських ініціативах.
12.	<i>за цільовою аудиторією</i>	Дитячі програми.
13.		Молодіжні ініціативи.
14.		Фахові програми.
15.		Освіта для дорослих.
16.	<i>за технологічним підходом</i>	З використанням доступу до вебсайтів.
17.		З використанням мобільних застосунків.
18.		З використанням технологій VR, AR.
19.	<i>за тривалістю</i>	Разові.
20.		Систематичні.
21.		Короткотривалі (до 1 місяця).
22.		Довготривалі (до 1 року).

Апріорі відомо, що всі класифікації можуть перетинатися, наведена класифікація не виняток, оскільки багато форм НО можуть мати декілька характеристик одночасно.

У ході аналізу наукових джерел з'ясовано, що Г. Ігнатенко та М. Демченко характеризують діяльність громадських організацій,

студентського (учнівського) самоврядування, курси, гуртки за інтересами, тренінги та короткотермінові курси, воркшопи, семінари тощо як засоби неформальної освіти [82, с. 85].

У дисертаційному дослідженні «Соціально-педагогічні умови формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти» до таких засобів М. Федорук відносить «усі системи, процедури, процеси, методи, ресурси, заходи, форми роботи, які ґрунтуються на осягненні знань і вмінь через практику», «форми та інструменти її здійснення (в т.ч. інтернет, дистанційні технології), різні курси, гуртки за інтересами, тренінги, флешмоби, клуби, громадські об'єднання» [264, с. 82], а також індивідуальну і групову роботу зі старшокласниками, просвітницьку роботу та педагогічну підтримку, соціально-комунікативну та ціннісно-рефлексивну діяльність старшокласників [264, с. 93].

Є. Панченко, вивчаючи питання формування лідерських якостей старшокласників у США, виокремлено неурядові організації, цільові програми та громадські рухи, зокрема скаутські, як засоби НО [179, с. 50].

Поміж основних напрямів діяльності О. Головка доводить, що засоби НО позитивно позначаються на формуванні демократичної культури майбутніх менеджерів освіти. До таких засобів науковиця відносить участь у тренінгових програмах, проходження масових відкритих онлайн курсів та хакатонів [42, с. 81], дистанційні курси, вебсервіси цифрової комунікації, цифрові освітні ресурси [42, с. 164].

Дослідження Н. Павлик демонструє, що засоби НО є поза межами формальної освіти, опираються на досвід та діяльність, мають конкретні освітні цілі, інфраструктурну підтримку та обмежені часові рамки [175, с. 88]. Погоджуємося з її твердженням, що в контексті зміни освітньої парадигми до постіндустріального (інформаційного) суспільства, спілкування та взаємодія виступають основними засобами навчання [175, с. 60].

Здійснене узагальнення джерельної бази та власний досвід допомагають визначити ефективні засоби НО, які здатні підвищити ефективність едукативного впливу на особистість МБГЗ задля підвищення рівня їх ІК. Розглянемо їх.

Освітні вебресурси – онлайн-платформи та сайти, що надають доступ до різноманітних освітніх матеріалів й інструментів, покращують якість ПО, забезпечують можливість отримання знань і навичок у зручний час і з будь-якого місця.

Використання освітніх вебресурсів сприяє гнучкості, індивідуалізації навчання та підвищенню рівня самоосвіти, що є особливо важливим в умовах швидкого розвитку технологій і змін у суспільстві.

Навчальні курси – структуровані програмами навчання, які спрямовані на оволодіння конкретними знаннями та навичками в певній галузі й можуть бути представлені в різних формах. Кожен курс зазвичай складається з теоретичних блоків, практичних завдань та підсумкових оцінювань, що допомагають ЗдВО системно вивчати матеріал, здобувати нові компетенції, перевіряти свої знання й адаптуватися до вимог сучасного ринку праці.

Навчальні відео – аудіовізуальні матеріали представлення інформації, що полегшують розуміння складних концепцій та процесів. Завдяки своїй наочності та можливості повторного перегляду, навчальні відео сприяють глибшому засвоєнню інформації, дозволяють ЗдВО опановувати матеріал у зручному для них темпі та забезпечують доступ до експертних знань.

Подкасти (від англ. – iPod та broadcast) – аудіопрограми, що призначені для прослуховування інформації (освітніх матеріалів, розважальних програм та інтерв'ю тощо) та сприяють покращенню навичок слухання, критичного мислення та мовлення.

Скрінкасти – відеозаписи екрану з аудіосупроводом, що пояснюють або демонструють виконання певних завдань або процесів на екрані.

Картки умінь – навчальні інструменти, що представляють собою компактні картки з описом конкретних навичок або знань, які необхідно засвоїти. Такі картки можуть містити інструкції, приклади, вправи та ключові моменти, що допомагають ЗдВО зрозуміти матеріал та практикувати певні вміння. Завдяки своєму зручному формату вони є ефективним доповненням до традиційних методів навчання.

Ігри та вправи у сфері освіти – інтерактивні методи навчання, що поєднують розважальні елементи з освітніми цілями, можуть включати різні активності задля розвитку критичного мислення, творчості, командної роботи та практичних навичок. Використання ігор та вправ в ОП допомагає формуванню позитивного ставлення до навчання, створенню динамічного середовища для практичного застосування знань, підвищенню когнітивної гнучкості, полегшенню засвоєння складних концепцій, сприяє розвитку рефлексії.

Інтерактивні презентації – динамічні комплексні форми подання відео-, аудіо- та візуальної інформації, які дозволяють взаємодіяти з контентом у реальному часі. Такі засоби сприяють активному включенню в роботу, розвитку критичного мислення та забезпечують зворотний зв'язок у реальному часі.

Месенджер-чати – спеціалізовані цифрові платформи, які використовують для забезпечення спілкування, дозволяють швидко обмінюватися текстовими та/або аудіовізуальними повідомленнями, зображеннями, відео та іншими даними, організовувати групові дискусії, надавати зворотний зв'язок і оперативно знаходити потрібне рішення. Використання месенджер-чатів сприяє підвищенню мотивації ЗдВО, їх комунікативної активності, полегшує співпрацю в групових проєктах, дозволяє оперативно реагувати на запити та створює гнучке і доступне навчальне середовище.

Онлайн-дошки – цифрові платформи, що забезпечують співпрацю з різним контентом, обмін, зберігання, організацію даних у віртуальному

середовищі. Вони можуть використовуватися для презентацій, спільного розв'язання задач, проведення мозкових штурмів та візуалізації концепцій.

Тести – автоматизований інструмент оцінювання компетентностей, знань, умінь та навичок, завдання якого можуть бути представлені різними форматами з інтерактивними/додатковими матеріалами. Тести можуть бути інтегровані в онлайн-платформи для автоматизованого оцінювання, що забезпечує зручність для педагогів і швидкий зворотний зв'язок для ЗДВО, підвищуючи загальну ефективність ОП.

Тренажери – інтерактивні програми для виявлення і виправлення помилок та вдосконалення навичок шляхом багаторазового повторення.

Симулятори – програмні засоби, моделювання реальних ситуацій та процесів у реалістичних умовах для практичного навчання і тренування навичок, що можуть демонструвати наслідки дій. Вони сприяють глибокому засвоєнню складних процесів, дозволяють багаторазово повторювати вправи без ризику і втрат.

Застосунки – спеціально розроблені програмні додатки, що надають доступ до інтерактивних навчальних матеріалів, можуть включати різноманітні функції, симуляції та платформи для спільного навчання.

Досвід переконує, що засоби НО активізують самостійність, ініціативність та креативність учасників, дають можливість вивчити теми поза рамками традиційних навчальних програм.

Проведений аналіз науково-педагогічних джерел дає змогу виокремити проблеми організації НО у процесі ВІК, зокрема це: низький рівень ІК ЗДВО; обмеженість використання засобів НО; недостатня увага щодо підвищення рівня ІК в професійних стандартах; відсутність чіткої моделі використання засобів НО у процесі ВІК.

Вище наведені твердження засвідчують обмежені можливості ЗВО стосовно розв'язання описаних питань, оскільки деякі з них перебувають в компетенції державних органів влади.

У такий спосіб з'ясовано, що у площині освітньої системи України кореляційно співіснують формальна, НО та ІО, які ототожнюються з їх дефініціями в міжнародних документах [300], [290]. Проте в Україні зазначені види освіти перебувають на шляху трансформації та становлення.

Отже, під «засобами неформальної освіти» розуміємо різноманітні інструменти та ресурси, що використовують для передачі знань, розвитку навичок та формування особистісних якостей, що не є частиною стандартних навчальних програм і не передають формальних оцінок, проте відіграють важливу роль у розвитку особистості протягом усього життя.

Водночас під «вихованням інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти» розуміємо комплексний едукативний вплив, що спрямовано на формування інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка і здійснюється із використанням засобів неформальної освіти.

До засобів НО, які доцільно використовувати у процесі ВІК МБГЗ, відносимо освітні вебресурси, навчальні курси, навчальні відео, подкасти, скрінкасти, картки умінь, ігри та вправи у сфері освіти, презентації, месенджер-чати, онлайн-дошки, тести, тренажери, симулятори, застосунки.

Загалом вбачаємо значний вплив НО на розвиток ІК, зокрема майбутніх педагогів, не тільки через певні навички та знання, але як один із засобів сприяння розумінню важливості інформаційного середовища та розвитку особистості в умовах інформаційного суспільства та збройної агресії, виховання ІК, що формує освічених та компетентних членів інформаційного суспільства.

З огляду на сформульовані завдання дисертаційного дослідження вважаємо за необхідне наступним здійснити розгляд надбань наукової теорії та практики й спробувати розробити власні ефективні критерії, показники та рівні вихованості ІК в МБГЗ.

1.3. Критерії, показники та рівні вихованості інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Беручи до уваги усю складність, комплексність та багатоманітність фахово діяльності педагогічних працівників, зокрема МБГЗ, вважаємо за необхідне приділити ретельну увагу визначенню особливостей змісту та структури їх ІК. Далі детальніше розглянемо структурні складові, критерії, показники та рівні ІК МБГЗ.

Нині авторитарна модель взаємодії зі здобувачами освіти не розглядається апріорі. Педагогічні працівники опираються на демократичний підхід, заснований на співпраці, підтримці, увазі до ініціативи кожного учня. Сьогодні педагог не просто передає предметні знання та зберігає традиції, він стає активним учасником та партнером у формуванні й розвитку особистості учня, сприяє його самовираженню незалежно від особливостей. Залучення ІКТ в ОП стає суттєвим аспектом такого педагогічного підходу.

Учителю доводиться щоденно працювати над собою, постійно оновлювати свої знання, відкривати для себе нову інформацію у своїй галузі та суміжних науках. Викладач же має відчувати потребу ЗДВО в самовдосконаленні та розвитку, щоб ефективно впроваджувати сучасні підходи в ОП педагогічних ЗВО, задовольняти потреби сучасного інформаційного суспільства через підготовку педагогічних кадрів.

Об'єктивна оцінка ефективності ВІК МБГЗ постає однією з вимог методології педагогічних досліджень та передбачає обґрунтування відповідних критеріїв і показників, які повинні характеризуватися простотою і доступністю для розуміння й використання, поширенням на всі елементи структури явища, урахуванням специфіки явища, можливістю кількісної та якісної оцінки рівнів розвитку процесу [98, с. 32].

Академічний тлумачний словник української мови визначає термін «критерій» як підставу для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило [112].

О. Молчанюк визначає критерії як ознаки, «за якими можна оцінити і порівняти педагогічні явища, процеси тощо» [154, с. 225].

В. Дьоміна описує правила для обґрунтування критеріїв: у критерії має чітко відтворюватися природа явища, вимірюватися динаміка зміни, що виражається критерієм властивості; він має виражатися дефініцією, тобто значення різних явищ при застосуванні до них критерію мають давати однакові значення; критерій має «допускати найпростіші способи вимірювання з використанням універсальних і нескладних методик, опитувальників, тестів» [69, с. 199-200].

Таким чином, у контексті нашого дослідження під поняттям «критерій» ми розуміємо певне мірило, ознаку, що дозволяє здійснити оцінку рівнів вихованості ІК МБГЗ.

Показники покликані розкрити суть критеріїв та, спираючись на певні ознаки, дозволяти спостерігати й виміряти рівень вихованості ІК МБГЗ.

С. Костів [106, с. 167] наголошує, що показник є кількісною характеристикою явища та дає змогу зробити висновки про його стан у динаміці.

Проаналізуємо критерії та показники вихованості культури, що розглянуті в науково-педагогічних джерелах, дотичних темі здійснюваного дослідження.

Я. Ігнатєвою [86] компонентами музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва визначено когнітивний, аксіологічний, діяльнісний; її критеріями і відповідними показниками.

Досліджуючи проблему виховання культури дозвілля засобами музичного мистецтва у студентів педагогічних ЗВО, Ю. Баранецька [23 с. 92] визначає низку критеріїв та показників цього питання, зокрема такі: когнітивно-раціональний (знання сутності природи ключових понять, їх особистісної та соціальної цінності; обізнаність у формах дозвілля), мотиваційно-ціннісний (мотиваційні характеристики самоорганізації дозвілля; потреба брати участь у заходах) та рефлексивно-діяльнісний

(організація та проведення заходів; аналіз обраних форм дозвілля та самооцінка рівня прояву власної культури).

Лю Сінгтін [244, с. 90-92], здійснюючи якісну оцінку рівнів сформованості естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету, визначає критеріями її сформованості: когнітивний, емоційно-ціннісний та естетично-діяльнісний.

Для діагностики сформованості компонентів візуально-інформаційної культури майбутніх учителів М. Друшлак [67 с. 237-238] були визначені чотири критерії: мотиваційний, пізнавальний, процесуальний та рефлексивно-оцінювальний; що описуються рядом показників: потреба, мотивація; обізнаність, знання, візуальне мислення; операційно-інструментальні та професійні уміння; здатність до самоаналізу та самовдосконалення.

Проаналізувавши вищенаведені роботи, можна дійти висновку, що у дослідженнях, присвячених вихованню культури особистості, виокремлюють різнопланові критерії для всебічного вивчення окресленого питання.

Проаналізуємо дослідження, що присвячені питанням саме діагностиці ІК. Зокрема, М. Коляда зазначає, що в ході досліджень питання формування ІК як критерій її сформованості було виділено «здатність студента використовувати у різноманітних видах своєї майбутньої професійної діяльності сучасні інформаційні комп'ютерні технології, а як показники – певний набір знань, умінь та навичок, необхідних для оперування інформацією» [103, с. 20].

У дисертаційному дослідженні «Формування інформаційної культури молодших підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу» Л. Трифаніною [256, с. 77] було визначено чотири критерії та відповідні їм показники, зокрема: когнітивний (знання про основи ІК, сприйнятливості до інформації, здатність самостійного отримання інформації), мотиваційний (інформаційна спрямованість, бажання отримувати інформацію та володіти

нею, прагнення ділитися інформацією з іншими), комунікативний (комунікабельність, логічність мовлення, вміння зацікавити інших інформацією), поведінковий (інформаційна оперативність, інформаційна лабільність, інформаційна наполегливість).

М. Шехавцов у дисертаційному дослідженні, присвяченому формуванню ІК студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни, виокремив чотири критерії та їх показники: мотиваційно-аксіологічний (наявність мотивації, ціннісних орієнтацій, позитивного ставлення до розширення кругозору; здатність виявити негативну інформацію; наявність стійких мотивів досягнення успіху, самореалізації), змістовно-інформаційний (наявність базових знань; сформованість умінь роботи з інформаційними даними; здатність до самостійного створення нових знань), прогностично-діяльнісний (громадську позицію, мобільність, адаптивність; використання операцій критичного аналізу нової інформації; уміння проєктувати наслідки на основі отриманої інформації), аналітико-результативний (наявність умінь і навичок обробки інформації; самооцінка та саморефлексія отриманої інформації; здатність передбачити результат) [279, с. 121].

Досліджуючи ВІК студентів в ОП, Ю. Руденко [238, с. 60-61] визначено три критерії та відповідні показники вихованості ІК ЗдВО, зокрема: уявлення та знання про ІК (уявлення щодо усвідомлення себе гідною особистістю, активним суб'єктом інформаційного середовища; знання принципів взаємодії з суб'єктами суспільства; інформаційна грамотність), вмотивованість інформаційної діяльності (інтерес до інформаційної культури; налаштованість на дотримання ІК, прагнення обирати гуманні форми взаємодії; переживання й емоції інформаційної діяльності та поведінки), контрольованість інформаційної поведінки (контрольованість інформаційної поведінки; прояв моральності в інформаційних взаєминах; досвід використання комп'ютерних технологій, відповідальність за свої дії та вчинки).

Аналіз вищенаведених робіт та узагальнення їх змісту дають змогу підсумувати, що у дослідженнях проблеми ІК більшість учених виокремлюють когнітивний та мотиваційний критерії.

Проаналізуємо дослідження критеріїв вихованості ІК майбутніх фахівців саме педагогічної галузі.

Г. Алексєєва, досліджуючи проблеми формування ІК іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей [8, с. 179], виокремлює три критерії й відповідні показники: успішність навчальної діяльності (успішність з мовних дисциплін, успішність з інших предметів), сформованість окремих компонентів ІК (мотиваційно-цільовий, когнітивний, комунікативний, операційно-діяльнісний, нормативно-регулятивний, рефлексивний), комунікативна активність (здатність до розширення кола спілкування, активність в соціальних мережах).

І. Лук'янченко в дисертаційному дослідженні [140, с. 162] було визначено такі критерії сформованості ІК майбутніх філологів іноземної мови та їх показники: ціннісно-змістовий (інформаційна обізнаність, активність та готовність), професійно-діяльнісний (уміння отримувати інформацію з різних джерел; уміння адаптуватися та інтерпретувати англomовну інформацію; уміння адекватно, повно повідомляти інформацію англійською мовою), творчо-рефлексивний (спроможність креативно мислити; спроможність самостійно мислити; спроможність рефлексувати).

В. Дьоміна, у білінгвальній культурі майбутнього вчителя виділяє компоненти з відповідними критеріями: пізнавально-світоглядний, емоційно-ціннісний, мотиваційно-комунікативний, професійно-рефлексивний, художньо-естетичний [69, с. 302].

А. Коломієць, досліджуючи теоретичні та методичні основи формування ІК майбутніх учителів початкових класів [102, с. 148] відповідно до описаних компонентів (культура розумової праці, комунікативна культура, комп'ютерна грамотність та інформаційна компетентність),

виокремлює аксіологічний, мотиваційний, когнітивний, конструктивний, дослідницько-творчий критерії та низку їх показників.

Спираючись на результати аналізу науково-педагогічних джерел та наукового узагальнення, вважаємо необхідним виокремити й інтегрувати зміст вищеписаних критеріїв та показників вихованості ІК відповідно до теми дослідження. Відтак критеріями вихованості ІК МБГЗ визначимо: мотиваційно-рефлексивний, когнітивно-аксіологічний, діяльнісно-комунікативний.

Мотиваційно-рефлексивний критерій ІК МБГЗ характеризується особистісними мотиваціями, здатністю до самопізнання та самоорганізації у сфері інформаційної діяльності, бажанням отримувати нові знання, розвиватися в інформаційній сфері, а також здатністю до самооцінки та рефлексії щодо власного інформаційного розвитку. Мотиваційна складова передбачає підвищення особистісного інтересу та активного залучення до процесів навчання та використання інформації. Рефлексивний аспект передбачає усвідомлення власних інформаційних потреб, ефективність власної інформаційної діяльності та здатність до вдосконалення цих процесів на основі власного досвіду та внутрішніх мотивацій.

Критерій спрямований на перевірку вихованості відповідного компоненту структури ІК МБГЗ, а саме – особистісного.

Показниками мотиваційно-рефлексивного критерію визначаємо:

- мотивація до виховання власної ІК;
- мотивація залучення до НО;
- самоаналіз власного рівня ІК (здатність до рефлексії).

Когнітивно-аксіологічний критерій ІК МБГЗ характеризується сполученням когнітивних (пізнавальних) процесів та аксіологічних (ціннісних) орієнтацій в інформаційній сфері. Він включає здатність розуміти, аналізувати та оцінювати інформацію, а також формування власних ціннісних поглядів на інформаційні об'єкти, процеси, явища. Когнітивний аспект забезпечує розвиток інтелектуальних навичок,

критичного мислення, аналітичної здатності та уміння працювати з різноманітними джерелами інформації. Аксіологічний аспект виражає рівень володіння системою цінностей, що впливають на вибір, сприйняття та використання інформації, а також оцінку етично-моральних питань інформаційної діяльності.

Критерій спрямований на перевірку вихованості відповідного компоненту структури ІК МБГЗ, а саме – знаннєвого.

Показниками когнітивно-аксіологічного критерію є:

- інформаційна грамотність;
- володіння знаннями про НО;
- ціннісні орієнтації.

Діяльнісно-комунікативний критерій ІК МБГЗ характеризується здатністю особистості ефективно взаємодіяти з інформаційним середовищем, продуктивно спілкуватися та обмінюватися інформацією в різних соціокультурних контекстах. Діяльнісний аспект містить уміння використовувати засоби та технології для досягнення конкретних цілей. Комунікативний аспект забезпечує розвиток навичок ефективного спілкування, в тому числі у віртуальних та інтеркультурних середовищах, а також уміння працювати в групах та колективах.

Критерій спрямований на перевірку вихованості відповідного компоненту структури ІК МБГЗ, а саме – поведінкового.

Показниками діяльнісно-комунікаційного критерію визначаємо:

- здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях;
- здатність виховувати у школярів ІК;
- здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах.

У такий спосіб можемо проілюструвати узагальнені дані щодо вмонтованих компонентів, критеріїв та показників вихованості ІК у МБГЗ (табл. 1.5).

Компоненти, критерії та показники вихованості інформаційної культури у МБГЗ

Вид	Зміст		
Компоненти	особистісний	знаннєвий	поведінковий
Критерії	мотиваційно-рефлексивний	когнітивно-аксіологічний	діяльнісно-комунікативний
Показники	мотивація до виховання власної ІК	інформаційна грамотність	здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях
	мотивація використання засобів НО	володіння знаннями про НО	здатність виховувати у школярів ІК
	самоаналіз власного рівня ІК (здатність до рефлексії)	ціннісні орієнтації	здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах

Інтерпретація отриманих результатів є важливим етапом оцінювання.

Б. Оранюк описує недопустимий, критичний, допустимий та оптимальний рівні сформованості ІК [167, с. 120]; Л. Трифаніна [256 с. 78] – недостатній, достатній та оптимальний; О. Значенко [81, с. 107], О. Глушак [40, с. 81] – початковий, середній, достатній та високий; О. Ільків [87, с. 65], А. Певсе [180, с. 141] – низький, середній, достатній та високий; А. Клеба [96, с. 86-87], О. Повідайчик [186, с. 130-131] – низький, середній, високий.

Беручи до уваги вищевикладене, вважаємо доцільно врахувати запропоновану Г. Пономарьовою [195 дис, с. 235] трирівневу шкалу (низький, середній і високий) для обробки, порівняння та інтерпретації експериментальних даних задля опису узагальнених результатів дослідження з проблеми ВІК МБГЗ.

З огляду на запропоновані та описані вище здобутки визначаємо такі рівні вихованості ІК у МБГЗ: низький, середній та високий.

Низький рівень ІК МБГЗ характеризується хибними уявленнями про моральні цінності в інформаційному середовищі, недостатнім розвитком мотивації, не спроможністю критично оцінювати джерела інформації. ЗдВО

не готові адекватно протистояти агресивним та аморальним діям в онлайн-просторі, часто проявляючи власну неетичну поведінку. Використовують технології переважно для розваг, уникаючи відповідальності за свої дії та демонструючи тенденції до комп'ютерної залежності. Майже не проявляють зацікавленість НО.

Для студентів із середнім рівнем вихованості ІК характерні фрагментарні уявлення про моральні цінності, суть ІК, правила взаємодії в інформаційному середовищі. Вони проявляють ситуативні ціннісні ставлення та можуть демонструвати непослідовність у своїй інформаційній діяльності. Інформаційна поведінка цих студентів часто залежить від особистісних переживань або впливу інших суб'єктів інформаційного середовища. Вони можуть бути схильні до комп'ютерної адикції, не завжди дотримуються моральних правил інформаційно-комунікаційної взаємодії, але виявляють інтерес до НО та прагнення до ВІК.

Високий рівень ІК МБГЗ притаманний студентам, які є активними та ефективними суб'єктами інформаційного середовища. Вони прагнуть до самовдосконалення, знають моральні принципи інформаційного світу та дотримуються правил мережевого етикету. Такі ЗДВО виявляють здатність до морального висновку, мають гуманістичні та патріотичні почуття в інформаційній спільноті. Їхня інформаційна поведінка є свідомою, контрольованою. Вони критично оцінюють інформаційні джерела, уникають конфліктів, протистоять аморальним діям та агресії, здійснюють цілеспрямовану, відповідальну та результативну інформаційну діяльність. Систематично залучаються до НО.

Отже, відповідно до визначених компонентів ІК МБГЗ (особистісний, знаннєвий та поведінковий) та спираючись на результати аналізу науково-педагогічної літератури визначено критерії (мотиваційно-рефлексивний, когнітивно-аксіологічний, діяльнісно-комунікативний) та рівні (низький, середній, високий) вихованості ІК МБГЗ.

Показниками мотиваційно-рефлексивного критерію визначено мотивацію до виховання власної ІК; мотивацію залучення до НО; самоаналіз власного рівня ІК (здатність до рефлексії). Показниками когнітивно-аксіологічного критерію є: інформаційна грамотність; володіння знаннями про НО; ціннісні орієнтації. Показниками діяльнісно-комунікаційного критерію визначено здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях; здатність виховувати у школярів ІК; здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах.

Описані критерії, показники та рівні вихованості ІК МБГЗ буде реалізовано у відповідному блоці структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО.

Висновки до 1 розділу

Дослідження теоретичних основ виховання ІК МБГЗ засобами НО дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. З'ясовано, що проблема ВІК перебуває у полі зору науковців досить давно. Різні її аспекти розкриваються з погляду філософії освіти, психології, педагогіки. З огляду на це констатуємо, що проблема дослідження є актуальною та потребує глибшого сучасного висвітлення.

Здійснено історико-теоретичний аналіз понять «культура» та «інформаційна культура»; визначено законодавчу базу правового забезпечення процесу формування інформаційної культури; описано дотичні до досліджуваного поняття і терміни, зокрема: «інформаційна компетентність», «інформаційна грамотність»; проаналізовано пов'язані компетентності.

2. Уточнено дефініцію «культура» – складна та багатогранна концепція, яку можна розглядати як сукупність знань, цінностей, норм, вірувань, традицій, мистецтва та інших аспектів життя людини, які вона успадкувала від попередніх поколінь та передає наступним; вона формується

впродовж надзвичайно тривалого часу і відбивається в усіх сферах людського життя – від способу життя до способу мислення та є невіддільною частиною людської природи й відіграє важливу роль у становленні особистості та суспільства.

Уточнено дефініцію «інформаційна культура» – комплексна і складна категорія, яка охоплює різні аспекти взаємодії особистості з інформацією та сучасним інформаційним середовищем, а основними її аспектами виступають знання про інформацію, навички роботи з інформацією, етика інформаційної взаємодії, свідоме використання інформації, усвідомлення різноманітності інформаційних джерел, здатність до навчання й самовдосконалення.

3. Розглянуто структуру інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, що є комплексною та складається з трьох кореляційних компонентів: особистісного, знаннєвого та поведінкового.

Особистісний компонент ІК МБГЗ передбачає визначення та розвиток факторів, що підтримують інтерес та бажання МБГЗ щодо здобуття та використання інформації. Цей компонент відіграє ключову роль у формуванні позитивного ставлення до інформаційної діяльності та сприяє активному залученню особистості до процесів навчання та саморозвитку.

Знаннєвий компонент ІК МБГЗ передбачає розвиток розумових процесів та вмінь, пов'язаних з розумінням і обробкою інформації. Він охоплює кілька ключових складових, як-от: інформаційні навички, комп'ютерна грамотність, критичне мислення, медіаграмотність, систематизація інформації.

Поведінковий компонент ІК МБГЗ забезпечує активну участь особистості в різних аспектах інформаційної діяльності та професійного використання отриманої інформації. Він охоплює пошуки інформації та її обробку, технологічну грамотність, професійну інтеграцію, здатність

самостійно визначати свої цілі, планувати свою діяльність та вдосконалювати навички впродовж життя тощо.

4. Сформульовано авторське визначення сутності поняття «інформаційна культура майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка» – системне інтегроване утворення особистості на основі її ціннісних орієнтацій, яке забезпечує ефективну різнобічну взаємодію з інформацією в усіх її проявах, успішну професійну комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу в умовах діджиталізації освіти, а також навчання упродовж життя.

Запропоновано авторське визначення поняття «засоби неформальної освіти» – різноманітні інструменти та ресурси, що використовують для передачі знань, розвитку навичок та формування особистісних якостей поза закладами формальної освіти, що не є частиною стандартних навчальних програм і не передають формальних оцінок, проте відіграють важливу роль у розвитку особистості протягом всього життя.

Запропоновано авторське визначення поняття «виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти» – комплексний едукативний вплив, що спрямовано на формування інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка і здійснюється із використанням засобів неформальної освіти.

5. Визначено критерії (мотиваційно-рефлексивний, когнітивно-аксіологічний, діяльнісно-комунікативний), відповідні показники та рівні (низький, середній, високий) вихованості ІК МБГЗ.

РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ВИХОВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ГАЛУЗІ ЗНАТЬ 01 ОСВІТА/ПЕДАГОГІКА ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі формування інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти

Комплексний підхід до розробки проблеми дослідження, осмислення теоретичних основ порушеного питання демонструє важливість упровадження ефективних методів задля сприяння усвідомленню ефективної стратегії організації ОП у ЗВО.

Разом з тим діяльність характеризується направленістю на відтворення такого абстрактного образу об'єкта наукових пошуків, який спроможний реалізувати ефективність, дієвість та результативність [316, с. 40]. Ретельний аналіз та моделювання ключових аспектів об'єкта, врахування всіх значущих факторів та умов, що впливають на його функціонування, а також розробка методів та підходів, які дозволять досягти поставлених цілей: такий підхід сприяє глибокому вивченню об'єкта дослідження і його суттєвих характеристик, що, в свою чергу, забезпечує можливість прийняття обґрунтованих і ефективних рішень.

Загалом вичленування суті, характеру, змісту, познач досліджуваного об'єкта, валідність, уміння чітко проілюструвати пов'язаність складових, об'єктивність вимірювання та інтерпретації результатів впливає на ефективність процесу педагогічного моделювання [32].

Варто зазначати, що передувати розробці моделі виховання досліджуваного явища має розкриття суті та особливостей процесу моделювання педагогічних явищ і зокрема структурно-функціональної

моделі, що забезпечить продуктивність і результативність експериментального дослідження виховання ІК МБГЗ засобами НО.

Для теоретичного обґрунтування й розробки моделі ВІК МБГЗ засобами НО з'ясуємо суть понять «моделювання», «модель» як невід'ємних складових сучасних науково-педагогічних досліджень.

Наукові пошуки серед наявних дієвих ефективних методик та методів дослідження педагогічних явищ дозволили виокремити метод моделювання, що реалізовується у процесі теоретичної розробки дослідницької проблеми [245, с. 147].

Моделювання як метод дослідження педагогічних явищ описують багато науковців, зокрема О. Біда [26], Б. Жойс (В. Joys) [303], І. Зязюн [83], А. Кравченя [109], Є. Лодатко [138], С. Мартиненко [146], О. Молчанюк [153], І. Осадчий [168], Г. Сагач [83], Я. Сікора [243], О. Столяренко [249], А. Харківська [270], Ю. Шапран [277], О. Щербак [281] та інші.

Уважаємо, що застосування методу моделювання повною мірою дає змогу усвідомити логіку та системність процесу ВІК МБГЗ, розкрити основні кореляційні зв'язки між складовими ВІК, а також простежити його динамічні зміни.

Великий тлумачний словник сучасної української мови описує моделювання як дослідження певних об'єктів, систем, явищ, процесів шляхом побудови та вивчення їх моделей; модель – умовний образ (зображення, опис, схема тощо) якогось об'єкта, процесу чи явища, що використовується як його «представник» [151, с. 535].

Педагогічне моделювання за О. Молчанюк – це універсальний інструмент творчого зображення «уявного чи матеріального об'єкта, процесу, явища», і зокрема, оптимальний метод вивчення та пізнання, так званих «живих систем» [153, с. 112].

В. Одарченко, С. Беляєв, І. Степанець, Н. Демченко описують моделювання як один з методів дослідження, що ґрунтується на побудові

та дослідженні моделей як засобу вивчення явищ і процесів та зазначають, що наукова модель є явною чи матеріально реалізованою системою, що «адекватно відображає предмет дослідження і здатна замінити його настільки», що процес її дослідження дозволяє одержати нову інформацію про сам предмет [159, с. 93].

Вищевикладене дає підстави вважати моделювання процесу ВІК комплексним, складним, ефективним методом педагогічного дослідження, що надає можливості усвідомити основні аспекти його ефективної організації.

Таким чином, у контексті ВІК МБГЗ засобами НО педагогічне моделювання становить індивідуальний творчий процес опису компонентів та змісту гіпотетично ефективного ОП педагогічного ЗВО, зокрема передбачає демонстрацію потужних кореляцій його складових та побудову, графічної моделі.

Разом з тим, опираючись на здобутки педагогічної науки з питань моделювання педагогічних явищ, вважаємо, що забезпечення результативності ВІК МБГЗ можливо забезпечити через розробку, обґрунтування та імплементацію структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ.

Узагальнення наукових здобутків щодо моделювання педагогічних явищ дає змогу стверджувати, що такий процес передбачає певний алгоритм дій. Науковці привертають увагу, що до структури методу моделювання включено наступні компоненти: визначення завдання, створення або вибір моделі, дослідження моделі, перенесення знань з моделі на оригінал [159, с. 93]. Я. Сікора зазначає, що для моделювання освітніх систем варто враховувати доцільність визначених компонентів, як-от: мети, об'єкта, власне моделі, ознак, якими вона має володіти [243, с. 172].

О. Борзик наголошує, що в алгоритмі моделювання педагогічних явищ окрім визначення об'єкта моделювання також важливо усвідомлювати його сутність, зміст та особливості через теоретичний аналіз проблеми

дослідження, а також визначення оптимального типу моделі, що забезпечить зв'язки і взаємозв'язки її структурних компонентів [32 с. 130-131].

Результатом процесу моделювання є створення моделі. У словнику української мови [150] термін «модель» має декілька значень, зокрема він тлумачиться як «взірцевий примірник». Філософський енциклопедичний словник [265, с. 391] визначає, що «модель» є аналогом певного об'єкта, тобто оригіналу, у вигляді графіка, схеми, структури тощо. Словник «Collins Dictionaries» [310] описує досліджуваний термін, як спрощене представлення або опис системи або комплексного об'єкта, особливо розроблених для полегшення розрахунків і прогнозів.

М. Фіцула вкладає в поняття «модель» матеріально реалізовану систему, що ілюструє «предмет дослідження, є засобом теоретичного дослідження педагогічних явищ через уявне створення (моделювання) життєвих ситуацій; допомагає пізнати закономірність поведінки людини у різних ситуаціях» [267, с. 32]. І. Кульчицький наголошує, що «модель – це система-репрезентант, аналіз якої слугує способом отримати інформацію про іншу систему» [117, с. 280].

Таким чином, модель є спрощеним, умовним, зрозумілим і логічним відтворенням об'єкта або явища. Вона створюється задля відображення суттєвих аспектів і властивостей досліджуваного об'єкта або явища, наближаючи їх до оригіналу настільки, наскільки це можливо. Основна мета моделі: демонструвати зміст і характеристики об'єкта або явища таким чином, що дозволяє дослідникам і практикам аналізувати, розуміти та передбачати протікання в різних умовах [119, с. 202].

Погоджуємося з науковцями [16, с. 234; 32 с. 131; 154, с. 225], що практично значимою може бути модель, яка цілісно демонструє об'єкт вивчення, є структурованою, дозволяє прослідкувати зв'язки між її змістовими елементами, дієвістю й унікальністю. З цією метою вона має виявляти ряд функцій, у тому числі діагностичну, ілюстративну,

коригувальну, мобілізуючу, пізнавальну, проєктивну, пояснювальну, результативну, управлінську й, зокрема, виховну, що є ключовою в контексті здійснюваного педагогічного дослідження.

Моделі можуть бути реалізовані за різними типами; кожен тип моделі обирається в залежності від цілей дослідження, складності об'єкта та доступних ресурсів. Важливо, щоб модель була достатньо точною задля забезпечення надійності висновків та достатньо простою для зручного використання і розуміння.

Об'єктом педагогічних пошуків є процес ВІК МБГЗ засобами НО. Діагностування рівня вихованості МБГЗ є складним процесом оскільки сам процес виховання є багаторівневим й неоднозначним. З огляду на це В. Вихор наголошує, що «переважна більшість педагогічних процесів є нелінійними, що обумовлено можливістю несподіваних змін напряму їх розвитку». Будемо опиратися на дане твердження у своєму дослідженні [35, с. 89].

Таким чином, убачаємо доцільність розробки та впровадження структурно-функціональної моделі як інструменту ефективного вивчення процесу виховання та явищ і систем у сучасній педагогічній дійсності.

Відповідно до логіки дослідження вважаємо за доцільне проаналізувати наявні моделі, що покликані забезпечити підвищення рівня ІК ЗдВО.

У дослідженні Б. Оранюк [167] модель формування основ ІК здобувачів освіти 7-9 класів у процесі допрофільної підготовки за освітньою галуззю «Технології» забезпечує відповідність вимогам цілісності та критеріальності, містить мету, педагогічні умови, технологічне забезпечення процесу корекції, методи, основні форми, критерії, також відображає основні етапи формування ІК, передбачає поступовий перехід від управління до самоуправління процесом розвитку власної ІК.

О. Повідайчик [186] спроектовано динамічну модель формування ІК майбутніх філологів, описано її структуру та взаємоузгоджені складники (цільовий, процесуально-змістовий та оцінювально-результативний). Перший

блок досліджуваної моделі описує цілі та завдання, вимоги до організації формування ІК; другий – відображає сутність змісту, етапи, підходи та принципи, організаційно-педагогічні умови та синтез методів, засобів і форм поетапного формування ІК майбутніх філологів; третій – компоненти, критерії, показники та рівні сформованості ІК майбутніх філологів.

Ю. Руденко [239 с. 13] представлено розроблену структурно-функціональну модель ВІК студентів кооперативних технікумів і коледжів яка містить взаємопов'язані блоки, зокрема: цільовий блок описує мету та завдання виховання ІК; концептуальний блок – підходи, принципи, функції й цінності, що реалізуються в процесі впровадження зазначеної моделі; змістовий блок розкриває зміст та структурні компоненти ІК ЗДВО; процесуальний – представляє педагогічні умови, засоби ІКТ, форми та методи, що впроваджувалися; оцінний блок описує критерії, показники, діагностичний інструментарій, рівні вихованості ІК та результати здійсненої роботи.

Аналіз описаних моделей надав змогу встановити їх характерні особливості. На основі вищеописаного можемо констатувати важливість розробки структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО з усіма її структурними компонентами системи та функціональними особливостями.

Задля розробки структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ будемо спиратися на науково-методологічну основу низки підходів. У філософії виділяють різні підходи до сутності розуміння культури, у тому числі й ІК.

М. Роганова наголошує, що *аксіологічний підхід* «націлює увагу дослідників на вивчення цінностей як смислоутворюючих основ виховання». Такий підхід набуває особливого значення в умовах тривалої інформаційної війни проти української нації оскільки зосереджується на загальнолюдських цінностях і гуманістичних трендах в умовах культурного освітньо-виховного середовища». Учена наголошує, що суть педагогічного аспекту аксіологічного підходу «полягає в тому, щоб об'єктивні цінності світової,

вітчизняної та народної культур стали специфічними потребами особистості, що формується і розвивається, стійкими життєвими орієнтирами людини шляхом перекладу їх в суб'єктивні смисли [235 с. 34-35].

Аксіологічний підхід, на думку Ю. Драгнева, полягає у «виділенні сфери буття людини, яку можна назвати світом цінностей». Учений констатує, що з «погляду прихильників цієї концепції і застосовано поняття культури», яка постає як результат людської діяльності, як надбання цінностей, як складна ієрархія ідеалів і сенсів, значущих для конкретного суспільного організму [58, с. 75].

У нашому дослідженні аксіологічний підхід визначається в ціннісному ставленні МБГЗ до системи освіти, культури та інформаційних ресурсів.

З аксіологічним тісно пов'язаний *культурологічний підхід* до виховання, розгляд якого є цінним для нашого дослідження. За даним підходом, як наголошує В. Аніщенко, феномен культури розглядається як стрижневий в розумінні й поясненні сутності людини, її свідомості й життєдіяльності [11, с. 103]. Х. Шапаренко [276, с. 117] наголошує, що цей підхід здатен забезпечити пріоритет культури в освіті, вихованні та громадському розвитку. На думку Г. Пономарьової, розгляд освіти як частини культури здійснюється саме опираючись на культурологічний підхід, який, «з одного боку, живиться нею, а з іншого боку, впливає на збереження і розвиток через людину, забезпечує входження її до загальнолюдських цінностей та ідеалів культури» [195, с. 37].

У нашому дослідженні культурологічний підхід характеризує розвиток ІК майбутнього фахівця педагогічної галузі з огляду на сучасні умови його трудової діяльності та з метою його культуротворчості.

У статті з довідкового видання «Енциклопедія освіти» О. Пометун зазначає, що до засад *діяльнісного підходу* відносимо «психологічні положення про те, що психіка людини, формування її свідомості нерозривно пов'язана з її діяльністю і нею обумовлена». Авторка наголошує, що

«взаємодіючи зі світом, людина будує сама себе, самовизначається в системі життєвих відносин, розвиває та актуалізує особистість». Метою цього підходу, за О. Пометун, є «розвиток особистості як суб'єкта життєдіяльності, що означає: ставити цілі, планувати їхнє досягнення, організовувати і контролювати процес розв'язання завдань, оцінювати результати й відповідати за них, рефлексувати» [191, с. 250-251].

Погоджуємося з думкою Ю. Драгнева: «у діяльнісному підході культура виступає специфічним способом людської життєдіяльності» [58, с. 76].

Діяльнісний підхід дозволяє досліджувати суть, засоби та способи педагогічної діяльності в контексті ВІК, що забезпечує реалізацію актуальних цінностей та ставить за мету включення ЗдВО у конкретні завдання та ситуації, де вони можуть використовувати свої навички та знання.

Р. Вайнола розглядає *особистісний підхід* як методологічний інструментарій, своєрідну сукупність концептуальних уявлень, психологічних та педагогічних технологій, метою яких є забезпечення глибшого, цілісного розуміння особистості та закономірностей особистісного розвитку [34, с. 67].

Науковиці К. Журба та І. Шкільна [75, с. 59] наголошують, що важливо опиратися на особистісно орієнтований підхід у вихованні, відмовитися від моралізаторства, стимулювати ЗдВО до пошуку, мотивувати до саморозвитку й обґрунтованого життєвого вибору.

У контексті особистісного підходу успішний процес ВІК повинен бути позначений індивідуальним підходом до кожного ЗдВО, врахуванням його унікальних особливостей і сприянням розвитку його потенціалу. Тож цей підхід у нашому дослідженні виступає як система впливів на структуру особистості в цілому з метою її розквіту.

Уважаємо, що впровадження аксіологічного, культурологічного, діяльнісного та особистісного підходів у процесі ВІК сприяє формуванню глибокого розуміння інформації як цінності, виявленню культурних взаємозв'язків у світі інформації, розвитку активного підходу до власного

навчання та підвищення рівня готовності особистості до викликів інформаційного суспільства. Аксіологічний підхід допомагає визначити цінності та призначення інформації, розкриває етичні аспекти використання її; культурологічний – враховувати культурний контекст та історичні аспекти інформації; діяльнісний підхід розвиває практичні навички роботи з інформацією, а особистісний – ставить ЗдВО в центр ОП, акцентуючи на його індивідуальних особливостях та потребах.

Під час розробки структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ варто враховувати низку принципів виховної роботи. Вбачаємо за необхідне їх обґрунтувати.

Серед принципів виховання в умовах цифрового простору в «Концепції виховання дітей та молоді в цифровому просторі» описано принципи конфіденційності та безпеки, індивідуалізації, доступності, доцільності, розвитку, гнучкості, інноваційності та інтегрованості [104].

А. Козир у системі принципів фахової підготовки викладачів мистецьких дисциплін зазначає, що *принцип національної спрямованості* проявляється у становленні духовності майбутніх учителів, їх ціннісних орієнтацій [100, с. 27].

О. Отравенко наголошує, що принцип національної спрямованості «передбачає формування у молоді національної свідомості, любові до України, свого народу, шанобливого ставлення до його культури, здатності до збереження своєї національної ідентичності» [170, с. 274].

Зазначений принцип, як наголошує О. Капустіна, базується на вимогах Закону України «Про вищу освіту» щодо реалізації патріотичного виховання, що в умовах сьогодення постає гострою проблемою [92, с. 97].

Принцип національної спрямованості передбачає врахування та використання національних традицій, культурних особливостей і цінностей в ОП. Його сутність полягає в тому, щоб процес виховання відповідав потребам конкретної національної спільноти, сприяв розвитку національної свідомості, підтримував мовну, історичну та культурну спадщину, а також покликаний

формувати громадян з глибоким розумінням та повагою до власної культурної спадщини, їхнього мовного багатства та національної ідентичності.

З огляду на вище зазначене, уважаємо, що принцип національної спрямованості доцільно враховувати при розробці структурно-функціональної моделі виховання ІК у МБГЗ.

О. Дубасенюк у монографії з теорії та практики професійної виховної діяльності наголошує, що в педагогічній спадщині навчання розглядають як найважливіший, найсильніший виховний засіб, «людина розвивається в онтогенезі, основним організуючим чинником цього процесу є виховання», який пов'язаний з низкою освітніх компонентів, а також з педагогічною практикою. Дослідник підкреслює вимогу *єдності педагогічної теорії та практики* [68, с. 36]

О. Ільченко зазначає, що у контексті співвіднесення єдності педагогічної теорії та практики важливо враховувати зв'язок ЗВО з життям ЗдВО, їх участь у плануванні діяльності, самостійність в роботі, звернення до власного життєвого досвіду, об'єктивність і критичність в оцінюванні своїх досягнень, вміння підбивати підсумки, участь у позанавчальних формах організації освіти [88, с. 95].

Суть принципу єдності педагогічної теорії та практики полягає в тісному взаємозв'язку між теоретичними аспектами виховання та його реалізацією в конкретній педагогічній практиці. Цей принцип визнає, що ефективне виховання можливе лише тоді, коли теоретичні засади та концепції педагогічної науки тісно пов'язані з їхнім втіленням у життя. Він підкреслює необхідність зв'язку між науковими дослідженнями, теоретичними знаннями та конкретною педагогічною практикою для ефективного виховання та розвитку особистості.

З огляду на вище зазначене, уважаємо, що принцип єдності педагогічної теорії та практики варто враховувати при розробці структурно-функціональної моделі виховання ІК у МБГЗ.

За В. Омеляненко *принцип систематичності та послідовності* має реалізовувати вплив на особистість ЗДВО з урахуванням їх ампліфікацій, удосконалювати систему правил «до діяльності; забезпечувати доцільну єдність вимог» до ЗДВО; забезпечувати для них «оптимальні умови для вияву самостійності ... при розв'язанні виховних завдань, дбати про розумне керівництво» [165, с. 220].

Принцип систематичності та послідовності у ВІК передбачає організацію ОП таким чином, щоб ВІК було систематичним і послідовним включаючи логічно структуровану подачу матеріалу, поетапне розгортання ключових аспектів ІК та забезпечення неперервного процесу розвитку цієї культури протягом усього періоду навчання.

Беручи вищезазначене до уваги, вважаємо, що на зазначений принцип також варто опиратися при розробці структурно-функціональної моделі виховання ІК у МБГЗ.

А. Рижанова, вивчаючи педагогічну спадщину, надає принципу *культуровідповідності* великого значення. Опираючись на праці А. Дістервега, науковиця зазначає, що і виховання людини, і виховання народу має бути культуровідповідним, усі впливи на них мають «відповідати потребам часу і враховувати рівень розвитку окремої людини і ту сходинку культури, на якій знаходиться народ» [323, с. 121].

Культура є життєво важливою для народу, оскільки формує його ідентичність, зберігає історичну спадщину, передає цінності та традиції, сприяє згуртованості та розвитку.

М. Ткачук у статті, присвяченій розвитку національного виховання в Україні, переконливо доводить, що «принцип культуровідповідності виховання є однією з найважливіших засад національного виховання для кожної нації, кожного народу». Автор також наголошує, що багато українських просвітників спиралися на принцип культуровідповідності виховання, збагачуючи його та доповнюючи [254, с. 315].

Принцип культуровідповідності у ВІК передбачає адаптацію процесів та засобів виховання до особливостей та цінностей культури чи соціокультурного середовища. Цей принцип визнає важливість врахування традицій, етичних стандартів, історичних особливостей та культурного контексту при формуванні ІК особистості.

Вище зазначене дозволяє нам вважати названий принцип достатньо важливим та враховувати його при розробці структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ.

За дослідженням Л. Савченко *принцип цілісності* передбачає організацію ОП як системного педагогічного процесу, «спрямованого на гармонійний та всебічний розвиток особистості, формування в неї цілісної картини світу; передбачає забезпечення наступності напрямів та етапів виховної роботи» [240, с. 288].

Принцип цілісності у ВІК передбачає системний підхід та урахування всіх аспектів цього процесу для досягнення гармонійного розвитку особистості. ВІК повинно охоплювати когнітивні, емоційні, моральні та діяльнісні компоненти, створюючи цілісний підхід до розвитку особистості щодо інформації, технологій та взаємодії в інформаційному середовищі.

Принцип *особистісного підходу* у ВІК передбачає врахування індивідуальних особливостей кожного ЗдВО освіти під час впровадження програм і методик засвоєння ІК. Це означає адаптацію змісту та методів відповідно до потреб та можливостей кожного учасника ОП, створення умов для розвитку його індивідуальних інформаційних навичок, мотивацій та цінностей.

Підсумовуючи усе вищезазначене, можемо стверджувати, що врахування принципів національної спрямованості, єдності теорії та практики, систематичності та послідовності, культуровідповідності, цілісності та особистісного підходу у ВІК МБГЗ дозволяє забезпечити

успішне розв'язання поставлених завдань та допомагає глибшому розвитку особистості, її готовності до життя в інформаційному суспільстві.

Розроблена структурно-функціональна модель ВІК МИГЗ засобами НО логічно демонструє структурованість, пов'язаність та дієвість трьох блоків, а саме: *цільового, змістово-технологічного й діагностично-оцінювального*, які допомагають визначити логічні компоненти досліджуваного явища, їх взаємозв'язок, організувати та проаналізувати процес ВІК, враховуючи його комплексний та системний характер [121]. Структурно-функціональна модель ВІК МБГЗ засобами НО подана на рисунку 2.1.

Мета процесу ВІК МБГЗ полягає в підвищенні рівня вихованості ІК МБГЗ протягом усього періоду навчання в педагогічному ЗВО. У процесі реалізації наведеної моделі динаміка змін за виділеними компонентами та їх показниками стане індикатором позитивної динаміки вихованості ІК МБГЗ.

Запропонована структурно-функціональна модель ВІК МБГЗ дає змогу вирішити такі завдання:

1. Розвиток стійкої мотивації МБГЗ до формування власної ІК.
2. Розширення знань МБГЗ про ІК та засоби НО, розуміння їх значення.
3. Виховання рівня ІК МБГЗ.
4. Формування готовності до використання інструментів НО.
5. Розвиток у МБГЗ здатності до самовиховання.

В основу структурно-функціональної моделі покладено методологічні підходи та принципи ВІК МБГЗ, що попередньо обґрунтовані. Визначимо функції процесу ВІК МБГЗ.

Виховання посідає важливе місце у формуванні ІК й включає низку функцій, спрямованих на розвиток особистості та формування її відповідного ставлення до інформації, інформаційних процесів та ресурсів.

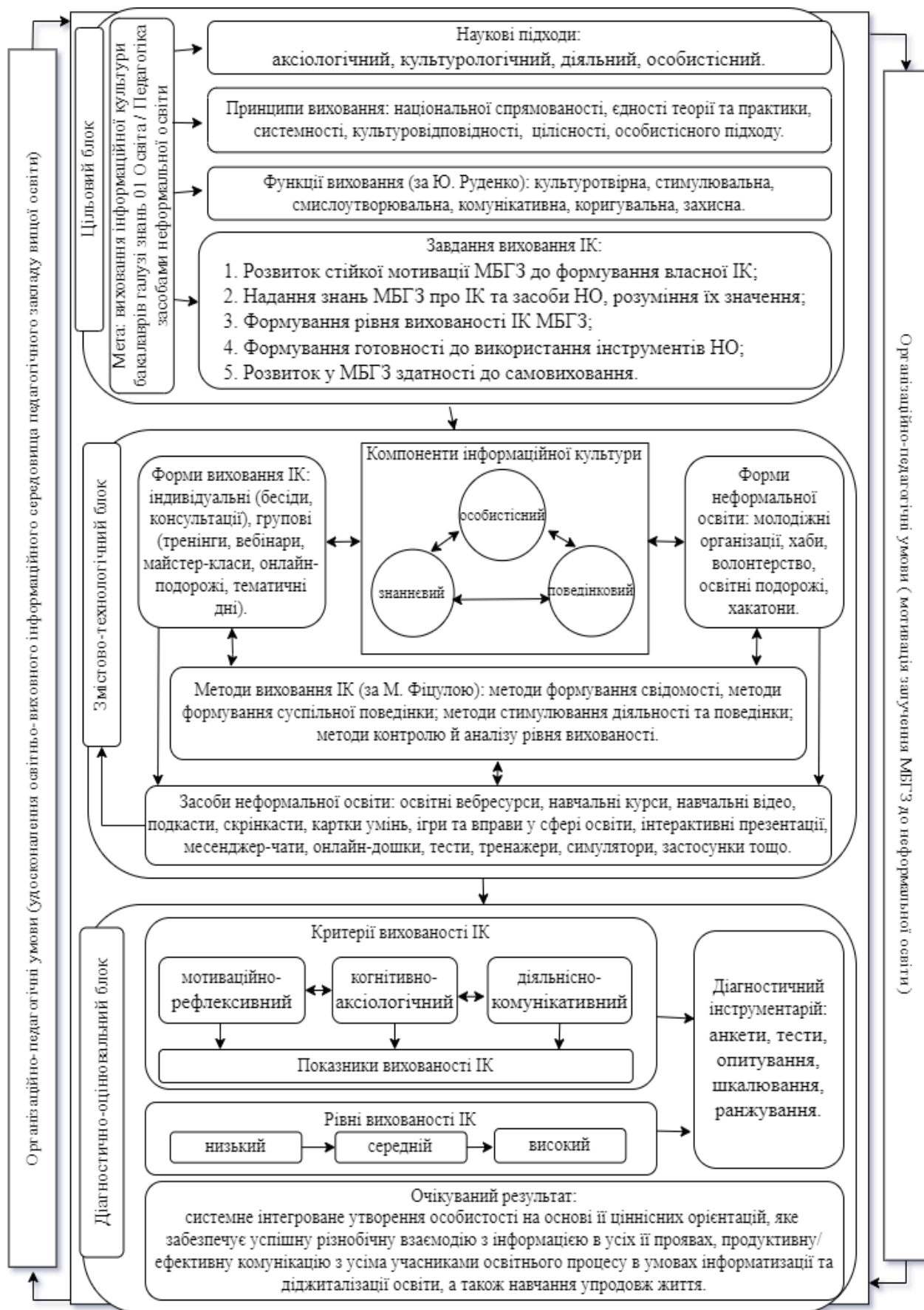

Рисунок 2.1. Структурно-функціональна модель системи виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти

Погоджуємося з думкою Ю. Руденко [38 с. 98] про те, що функції ВІК покликані реалізувати спрямованість змісту виховання. Наукові пошуки дозволили дослідниці у структурно-функціональній моделі ВІК ЗДВО обґрунтувати дієвість усіх структурних компонентів рядом функцій, які взяті нами за основу у власному дослідженні, зокрема: культуротвірна, стимулювальна, смислоутворювальна, комунікативна, коригувальна, захисна. Сутність зазначених функцій описана в додатку В.

Тож перший обґрунтований цільовий блок містить мету, завдання, наукові підходи, принципи та функції ВІК МБГЗ.

Змістово-технологічний блок включає зміст виховання ІК МБГЗ за компонентами її структури, форми, методи та засоби ВІК МБГЗ, а також функції НО.

До структури ІК МБГЗ включаємо особистісний, знаннєвий та поведінковий компоненти, що зреалізовані через форми ВІК МБГЗ та організаційні форми НО. Цей блок також містить відповідні методи виховання ІК МБГЗ, що перебувають у взаємозв'язку із засобами НО та відображають функції НО.

Здійснений аналіз науково-педагогічних джерел дає підстави свідчити, що у дослідників функцій НО розбіжні погляди на досліджуване явище. Зокрема, за С. Овчаренко [161] до функцій НО віднесено: розвивальна, профадаптаційна, навчальна, громадянська, дозвілєва, психологічна; за С. Архіповою [15, с. 104]: культурна, соціальна, валеологічна, аксіологічна, особистісна, інтегративна, статусна, реабілітаційна, компенсаторна, адаптивна, розвивальна, корекційна, професійна, пізнавальна, соціально-педагогічна; за М. Федоруцом [264, с. 75]: мотиваційна, інформаційна, діяльнісна, аксіологічна.

Н. Павлик [175 с. 162] виділила дві площини: статусного переміщення та особистісної самореалізації. До першої віднесено інтегративну, профадаптаційну, навчальну, громадянську, адаптаційну, культурну, соціальну, аксіологічну, соціально-адаптаційну, соціально-педагогічну,

1573360426027572

професійну, корекційну та освітню; до другої – розвивальну, дозвілєву, психологічну, інформаційну, валеологічну, компенсаторну, пізнавальну, компетентнісну та реабілітаційну.

Таким чином, здійснений пошук дозволяє до функцій НО відносити мотиваційну, інформаційну, поведінкову та ціннісну.

Мотиваційна функція НО забезпечує стимулювання ЗДВО до активного і самостійного навчання шляхом задоволення потреб, підтримки особистісного зростання, створення позитивного досвіду, підтримки самооцінки та саморегуляції, посилення соціальної взаємодії, стимулювання самоосвіти та творчості.

Ця функція НО спрямована на те, щоб зробити навчання цікавим, значущим та мотиваційним для кожного учасника, підвищуючи його до самовдосконалення та активного залучення до процесу навчання. Мотиваційна функція НО дозволяє створювати стимули для активності учасників та робить процес опанування ІК цікавим і значущим для них особисто.

Інформаційна функція НО покликана актуалізувати навички знаходження, вибору та використання необхідної інформації, зокрема через підвищення пошукових навичок, розвиток критичного оцінювання інформації, опанування сучасних технологій та інструментів оптимізації процесів пошуку та обробки інформації, формування інформаційної грамотності. Ця функція дає основу для успішної адаптації в інформаційному суспільстві.

Поведінкова функція НО забезпечує формування етичних стандартів та моральних принципів у використанні інформації, розвиток поведінкових навичок, спрямованих на етичну взаємодію в інформаційному середовищі, формування навичок співпраці та взаємодії в інформаційному просторі, розвиток комунікаційних умінь для ефективної спільної діяльності в мережі, виховання толерантності та поваги до різноманітності точок зору, стимулювання активної громадянської позиції в інформаційному просторі, розвиток навичок забезпечення особистої та інформаційної безпеки в мережі, навчання стратегіям захисту від кіберзагроз.

Ця функція спрямована на формування стереотипу позитивної поведінки та культури взаємодії в інформаційному середовищі, сприяючи формуванню гармонійної та етичної ІК учасників ОП.

Ціннісна функція НО забезпечує формування ціннісних орієнтацій, етичних стандартів у використанні та обробці інформації, ставлення до самовдосконалення, усвідомлення значущості інформаційних цінностей особистого та громадського життя, соціальних наслідків інформаційних дій та взаємодій, виховання ціннісних поглядів на відповідне використання інформації, поваги до прав людини в інформаційному середовищі, засвоєння принципів свободи слова та демократії в інформаційному просторі.

Ця функція спрямована на утвердження ціннісних засад ІК особистості, сприяючи формуванню глибоких цінностей та позитивного ставлення до інформаційного простору.

Діагностично-оцінювальний блок передбачає реалізацію визначених критеріїв, показників та рівнів вихованості ІК МБГЗ, а також діагностичний інструментарій вимірювання ефективності едукативного впливу на ВІК МБГЗ.

Варто наголосити, що визначені критерії, показники та рівні є підставою для розробки й інтерпретації діагностичного комплексу інструментів, що покликаний забезпечувати й сприяти ефективному виявленню специфічних вихідних даних та виявленого результату вихованості ІК МБГЗ, що підлягають діагностуванню.

Для вимірювання показників у педагогіці використовують різні методи збору даних, з-поміж яких у нашому дослідженні будемо використовувати бесіди, анкетування, тестування, опитування, метод експертної оцінки.

Бесіда, як метод дослідження, передбачає вільний обмін думками та інформацією, сприяючи взаємодії та активному діалогу, відкриває можливість висловлюватися безпосередньо, створює динамічне комунікаційне середовище.

Анкетування є методом збору даних, що використовує анкети для отримання від респондентів інформації про думки, почуття, досвід і практику

тощо. Уважаємо анкетування зручним інструментом для отримання великого обсягу даних з обов'язковим дотриманням правил щодо формулювання питань.

Метод тестування – це спосіб вимірювання рівня засвоєння матеріалу, оцінки ступеня розвитку навичок шляхом використання спеціально створених завдань або питань.

Опитування є одним з основних методів педагогічного дослідження, що полягає в накопиченні даних шляхом постановки питань учасникам дослідження. Цей метод використовують для отримання інформації про думки, переконання, досвід та враження тощо.

В. Бакатанова висвітлює метод експертних оцінок як такий, що дозволяє отримати об'єктивну оцінку на основі певної сукупності індивідуальних думок експертів [22 с. 18].

На наше переконання, метод експертних оцінок забезпечує залучення кваліфікованих фахівців для оцінювання якості певних аспектів освітньої діяльності чи інших процесів педагогічної дійсності. Експерти можуть бути педагогічними фахівцями, науковцями, практиками, які мають практичний досвід у конкретній галузі.

З метою вимірювання визначених показників рівня вихованості ІК було використано діагностичний інструментарій: анкетування «Лінійна шкала інтересу й мотивів до виховання ІК» (адаптований тест «Інтерес і мотиви до виховання інформаційної культури» за Ю. Руденко, додаток Д1); анкетування «Лінійна шкала мотивів залучення до НО» (додаток Д2); анкетування «Самоаналіз рівня ІК» (додаток Д3); тестування «Цифрограм для громадян 1.0» (додаток Д4); опитування «Не формальна неформальна освіта» (додаток Д5); методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич) (додаток Д6); карта спостереження «Прояв ІК в життєвих та педагогічних ситуаціях» (додаток Д7); карта спостереження «Здатність виховувати ІК» (додаток Д8); карта спостереження «Здатність до професійної комунікації» (додаток Д9). Задля зручності отримання даних відповідні методики було укладено у вигляді електронних опитувальників.

1573360426027572

Запропоновані діагностики покликані виміряти, оцінити та продемонструвати як кожен окремий показник, так і загальний рівень вихованості ІК МБГЗ через визначені показники (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Способи діагностики інформаційної культури МБГЗ

№	Компонент	Критерій	Показник	Спосіб діагностики
1.	особистісний	мотиваційно-рефлексивний	мотивація до виховання власної ІК	анкетування «Лінійна шкала мотивації до самовиховання ІК» (додаток Д1) http://surl.li/slkuu
2.			мотивація залучення до НО	анкетування «Лінійна шкала мотивів залучення до НО» (додаток Д2) http://surl.li/slkva
3.			самоаналіз рівня ІК (здатність до рефлексії)	анкетування «Самоаналіз рівня ІК» (додаток Д3) http://surl.li/slkvu
4.	знансвий	когнітивно-аксіологічний	інформаційна грамотність	тестування «Цифрограм для громадян 1.0» (додаток Д4) http://surl.li/slkwu
5.			володіння знаннями про НО	опитування «Не формальна неформальна освіта» (додаток Д5) http://surl.li/slkxu
6.			ціннісні орієнтації	методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич) (додаток Д6) http://surl.li/slkxu
7.	поведінковий	діяльнісно-комунікативний	здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях	карта спостереження «Прояв ІК в життєвих та педагогічних ситуаціях» (додаток Д7) http://surl.li/slkyu
8.			здатність виховувати ІК	карта спостереження «Здатність виховувати ІК» (додаток Д8) http://surl.li/slkyu
9.			здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах	карта спостереження «Здатність до професійної комунікації» (додаток Д9) http://surl.li/slzcu

Очікуваним результатом взаємодії блоків структурно-функціональної моделі системи виховання ІК МБГЗ є досягнення поставленої мети – позитивна динаміка рівнів вихованості ІК МБГЗ. Варто наголосити, що процес виховання буде більш ефективним за умови створення відповідних ефективних педагогічних умов.

Аналіз науково-педагогічних джерел, а також власний досвід свідчить про необхідність створення сприятливих педагогічних умов для виховання ІК МБГЗ. Тому вбачаємо за необхідне уточнити сутність поняття «педагогічні умови».

Поділяємо погляди науковців [156, с. 78] щодо розуміння педагогічних умов як сукупності «об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічного управління та матеріально-просторового середовища, що забезпечують успішне розв'язання поставлених та спроектованих завдань».

Г. Кравченко та М. Лю описують педагогічну умову як «певну обставину чи обстановку, що впливає (прискорює чи гальмує) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості», а організаційно-педагогічні умови розглядаються ними як різновид педагогічних умов, що залежні від специфіки організації ОП [107, с. 56].

З огляду на вищезазначене, під організаційно-педагогічними умовами будемо розуміти певні достатні обставини, за яких процес ВІК МБГЗ буде відбуватися успішно.

Розглянемо науково-педагогічні доробки, у яких визначають педагогічні умови, що сприяють підвищенню рівня вихованості.

Досліджуючи розвиток соціальної зрілості майбутнього вчителя в умовах оновлення ІК суспільства Я. Галетою [38] було апробовано ряд педагогічних умов, як-от: діалогізація педагогічної взаємодії викладача і студента, організація самостійної діяльності студентів в умовах інформаційно-освітнього середовища, особливості управління педагогічною практикою, залучення студентів до різних напрямів суспільно корисної діяльності, активізація дослідницької діяльності студентів.

У дослідженні В. Литвин педагогічними умовами є: створення у педагогічних ЗВО «розвивального середовища, яке сприяє становленню професійної ролі вчителя»; «використання комплексу різноманітних форм, методів та засобів виховного впливу на майбутніх фахівців; удосконалення практичної підготовки» [135, с. 80].

Для нашого дослідження значущими є педагогічні умови ВІК, визначені Ю. Руденко [238, с. 92], зокрема: створення виховного інформаційного середовища; упровадження особистісно зорієнтованої технології виховання ІК; підготовка педагогів до виховання ІК здобувачів освіти.

Вищезазначене дозволяє визначити організаційно-педагогічні умови ВІК МБГЗ:

- удосконалення освітньо-виховного інформаційного середовища ЗВО;
- мотивація залучення МБГЗ до НО.

Педагогічні умови, компоненти та критерії ВІК МБГЗ слугували підґрунтям для визначення методів і форм виховної роботи.

В. Омеляненко наголошує, що як звично «методи виховання класифікують відповідно до їх функціональної спрямованості та виділяють такі групи методів: формування свідомості та переконань; організації діяльності та формування поведінки; стимулювання та коригування поведінки та діяльності особистості» [165, с. 227].

Схожої думки дотримується М. Фіцула. Вбачаємо важливою тезу вченого-педагога, що «класифікація методів виховання впливає з логіки цілісного педагогічного процесу, необхідності безпосередньої організації всіх видів діяльності дітей, їх взаємин з педагогами і між собою, стимулювання самодіяльності та самоосвіти». Дослідник пропонує розрізняти за критерієм функціональності наступні групи методів виховання, зокрема: методи формування свідомості; методи формування суспільної поведінки; методи стимулювання діяльності та поведінки; методи контролю й аналізу рівня вихованості [266, с. 331-332].

Для ВІК ЗдВО вважаємо за доцільне покласти в основу власного дослідження вищезгадані методи виховання, що сформульовані М. Фіцулою.

Методи формування свідомості включають різноманітні підходи та техніки, покликані впливати на переконання, ставлення ЗДВО до ВІК та застосування НО [118]. Суть деяких з основних методів у цьому контексті відображено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Суть методів формування свідомості

№	Назва	Суть
1.	Розповсюдження інформаційних матеріалів	Використання брошур, буклетів, статей, відеоматеріалів.
2.	Діалоги та групові обговорення	Залучення до комунікації для обміну думками й дослідження множини точок зору.
3.	Марафон обговорення	Організація обговорень на конкретні теми, що передбачає висловлення й обговорення різних думок, поглядів.
4.	Ситуаційні ігри	Відтворення реальних ситуацій для розуміння їх сутності.
5.	Тренінги	Навчання конкретним навичкам.
6.	Комунікаційні стратегії	Публічні виступи перед групою для висвітлення ключових ідей, поглядів, переконань; залучення ЗМІ для поширення ідей та підтримки громадськості.
7.	Лідер громадських думок	Використання конкретних образів або осіб, які можуть стати символами певної ідеї чи руху, спонукати до діяльності.
8.	Створення моделей наслідування	Упровадження позитивних ролей чи стилів життя для наслідування як прикладу.
9.	Масові заходи	Організація конференцій, форумів, акцій та інших заходів для залучення уваги та підтримки.

Методи формування суспільної поведінки спрямовані на розвиток навичок взаємодії та адаптації в інформаційному середовищі МБГЗ. Суть деяких з основних методів у цьому контексті відображено в таблиці 2.3.

Суть методів формування суспільної поведінки

№	Назва	Суть
1.	Рольові ігри	Сценарії, де учасники відтворюють реальні соціальні та/або інформаційні простори для навчання ефективній взаємодії та вирішенню конфліктів.
2.	Менторство та наставництво	Співпраця з досвідченими фахівцями, які можуть виступати в ролі наставників для передачі досвіду навичок діяльності.
3.	Поведінкові моделі	Упровадження візуальних або текстових матеріалів для навчання адекватної соціальної поведінки.
4.	Звернення до усної народної творчості	Використання джерел усної народної творчості для передачі соціальних цінностей та норм.
5.	Сторітелінг	Використання емоційного тексту, що стимулює критичне мислення.
6.	Тренінги та семінари	Розвиток навичок співпраці, комунікації та екологічного рішення конфліктних ситуацій.
7.	Спільні проєкти	Реалізація спільних завдань та проєктів для розвитку командної взаємодії.
8.	Лекції та презентації	Передача знань та інформації щодо соціальних норм та правил через публічні виступи.
9.	Соціально-просвітницькі кампанії	Організація заходів для підвищення обізнаності щодо важливих аспектів суспільної поведінки.
10.	Рефлексія	Заохочення до самоаналізу та обговорення власної поведінки щодо розуміння наслідків та можливостей самовдосконалення.
11.	Зворотний зв'язок	Отримання конструктивної критики та порад від інших членів суспільства.
12.	Вебінари та онлайн-курси	Залучення до організаційних форм не для навчання соціальним навичкам та етикету.

Стимулювання діяльності та поведінки – це процес використання різних методів стимулювання діяльності та поведінки та засобів

підвищення цікавості, активності та результативності у вихованні ІК МБГЗ.
Суть деяких з основних методів у цьому контексті відображено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Суть методів стимулювання діяльності та поведінки

№	Назва	Суть
1.	Матеріальна вигода	Надання матеріальних та/або фінансових бонусів, премій, подарунків або інших засобів для/або після досягнення певних результатів.
2.	Визнання та/або похвала	Публічне визнання та словесна похвала за результативність або рівень продуктивності.
3.	Співпраця та командна робота	Залучення до групових проєктів та винагорода за командні досягнення.
4.	Додаткові можливості	Надання спеціальних (персоналізованих) можливостей для глибшого оволодіння знаннями, розвитку «м'яких навичок».
5.	Дослідження та творчість	Сприяння втіленню ідей та досліджень, створення середовища-стимулу для творчої діяльності.
6.	Позитивний клімат	Створення атмосфери підтримки, емпатійності та задоволення від виконаної роботи.
7.	Гейміфікація	Використання елементів гри для стимулювання участі та досягнень.

Методи контролю й аналізу рівня вихованості ІК МБГЗ дозволяють оцінити знання, навички, особистісні риси, цінності, моральний розвиток; здійснити самооцінку та самоаналіз, моніторинг поведінки; упровадити програмні засоби та методи оцінки та аналізу даних. Ці методи доречно комбінувати задля отримання об'єктивного розуміння рівня вихованості ІК.

З методами ВІК органічно пов'язані й форми. У запропонованій моделі передбачається упровадження як форм виховання: індивідуальні (бесіди, консультації), групові (тренінги, вебінари, майстер-класи, онлайн-подорожі тематичні дні), так і організаційних форм НО, як-от: молодіжні організації, хаби, волонтерські організації, освітні подорожі, хакатони тощо.

Отже, теоретично обґрунтована структурно-функціональна модель виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань

01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти, що представлена цільовим, змістово-технологічним, діагностично-оцінювальним блоками демонструє кореляційні зв'язки між усіма компонентами моделі, логічну структурованість, пов'язаність та дієвість описаних блоків, які допомагають визначити логічні компоненти досліджуваного явища, їх взаємозв'язок, організувати та проаналізувати процес ВІК, враховуючи його комплексний та системний характер.

З огляду на завдання дослідження, наступним етапом визначимо загальні питання організації й проведення експериментальної роботи, проаналізуємо вихідний рівень вихованості ІК МБГЗ.

2.2. Загальні питання організації та проведення експериментальної роботи

Враховуючи здобутки педагогічної теорії та практики, можна стверджувати, що ефективне управління ОП та оцінка вихованості особистості можливі лише через застосування педагогічного діагностування. Висловлюючи цю точку зору, В. Галузьяк та І. Холковська стверджують [39, с. 5], що діагностика є необхідною складовою ОП. Вона дозволяє визначити початковий рівень розвитку досліджуваного явища в суб'єктів діагностування, оцінити результативність освітніх впливів на особистість, передбачити можливі тенденції її формування та коригувати ОП. Це, своєю чергою, сприятиме прийняттю обґрунтованих рішень, сприяючи підвищенню якості формування досліджуваного явища [32].

ВІК МБГЗ засобами НО забезпечується за умов розробки й упровадження науково обґрунтованої моделі ВІК МБГЗ засобами НО, якою передбачає зорієнтованість змісту ОП на виховання та розвиток ЗдВО, було проведено педагогічний експеримент.

Опираючись на мету й завдання дослідження, опишемо загальну організацію експерименту, умови його проведення, етапи експериментально-дослідної роботи, результати констатувального етапу.

Експеримент проводився в природних умовах, дотримуючись логіки та не порушуючи ОП. Організація та наукове дослідження відповідали встановленим вимогам для експериментально-дослідної роботи, зокрема було утворено контрольну та експериментальну групи; визначено методи, окреслено засоби, обґрунтовано критерії та показники експериментального дослідження; визначено тривалість експериментальної роботи; констатовано вихідні дані дослідно-експериментальної роботи.

На основі вищезазначеного вважаємо, що впровадження системи діагностики в організацію процесу ВІК МБГЗ забезпечить якість експериментального дослідження, а також сприятиме підвищенню ефективності та результативності ВІК. Водночас наголошуємо, що вихованість ІК розглядаємо як витік цілеспрямованого та систематичного едукативного впливу на особистість майбутнього фахівця в ОП педагогічного ЗВО.

З метою з'ясування рівнів вихованості ІК МБГЗ протягом 2021–2023 рр. проводилось експериментальне педагогічне дослідження.

Г. Пономарьова слушно зауважує, що до основних етапів педагогічного експерименту належать: планування експериментального дослідження, організація та проведення експерименту, інтерпретація результатів та обробка одержаних даних методами математичної статистики [196, с. 286].

Задля перевірки ефективності моделі ВІК МБГЗ засобами НО було укладено програму дослідно-експериментальної роботи, що представлено в таблиці 2.5.

Таким чином, задля визначення рівнів ІК МБГЗ було виокремлено три етапи педагогічного експерименту: констатувальний, формувальний та контрольний.

1573360426027572

Таблиця 2.5

**Програма дослідно-експериментальної роботи щодо перевірки
ефективності моделі ВІК МБГЗ засобами НО**

№ з/п	Зміст експериментальної роботи	Термін	Форми та методи роботи
Констатувальний етап експерименту			
1.	Добір діагностичного інструментарію щодо ВІК МБГЗ засобами НО. Визначення наявного рівня вихованості ІК МБГЗ; Утворення експериментальної, контрольної груп МБГЗ.	2021 р.	Методи вхідної діагностики (тестування, анкетування, опитування, бесіди, карти спостереження).
Формувальний етап експерименту			
2.	Практична реалізація моделі ВІК МБГЗ засобами НО.	2022-2023 рр.	Дидактичні та практичні методи.
Контрольний етап експерименту			
3.	Перевірка ефективності моделі ВІК МБГЗ засобами НО. Підсумки та інтерпретація результатів експериментальної роботи.	2023-2024 рр.	Методи вхідної діагностики. Обробка даних контрольного етапу експерименту, формулювання висновків.

Суть констатувального етапу експерименту передбачає встановлення дослідним шляхом стану педагогічної системи, що вивчаємо, а також констатацію наявних зв'язків та взаємозалежностей між явищами, визначення вихідних даних для подальшого дослідження.

Формувальний етап експерименту передбачає реалізацію окреслених організаційно-педагогічних умов, упровадження спеціально укладеної програми, спрямованої на підвищення рівня виховання ІК МБГЗ.

Під час контрольного етапу експерименту визначено рівень знань, умінь та навичок за матеріалами формувального експерименту.

Головне завдання дослідно-експериментальної роботи – перевірка ефективності розробленої моделі ВІК МБГЗ засобами НО, першим кроком на шляху до якої є проведення констатувального етапу педагогічного експерименту.

З метою визначення вихідного рівня вихованості ІК МБГЗ було здійснено аналіз науково-педагогічних здобутків українських дослідників, зокрема, І. Беха [25], В. Євтуха, М. Кулика, Е. Лузік, Т. Ільїної [70], О. Молчанюк [154], Ю. Пелеха [181], Л. Петриченко [182], М. Роганова [234], Г. Пономарьової [196], М. Роганової [315], А. Харківської [304] та ін.

Вважаємо логічним задля педагогічного діагностування опиратися у власних наукових пошуках на визначені критерії та відповідні показники для розкриття сутності рівнів вихованості ІК МБГЗ.

Необхідно підкреслити, що спостереження за ступенем вихованості ІК МБГЗ (особистісного, знаннєвого, поведінкового) здійснювалося протягом експериментального дослідження. Практична цінність такого виду спостереження забезпечує формування цілісного уявлення про рівень вихованості респондентів завдяки оцінюванню конкретних дій, учинків, поведінки учасників експериментального дослідження.

На думку І. Гордієнко-Митрофанової, під час визначення розміру репрезентативної вибірки слід враховувати не лише характеристики всієї групи, з якої робиться вибірка, а й те, скільки результатів потрібно отримати для досягнення достовірних і надійних висновків. Вибірка повинна бути достатньо великою, щоб точно відображати всі суттєві особливості генеральної сукупності, але водночас обсяг вибірки має бути таким, щоб забезпечити бажану точність і надійність результатів при обробці даних [45, с. 11-12].

У констатувальному експерименті взяло участь 285 респондентів, з яких 228 ЗдВО та 57 представників управлінсько-викладацького складу педагогічних ЗВО. Їх розподілили таким чином: одна експериментальна (Е) – 121 ЗдВО й одна контрольна група (К) – 107 ЗдВО.

До складу вибірки експериментальної групи (ЕГ) увійшли ЗдВО спеціальностей 012 Дошкільна освіта (23 особи), 013 Початкова освіта (24 особи), 014.09 Середня освіта (Інформатика) (11 осіб), 014.11 Середня освіта (Фізична культура) (10 осіб), 014.21 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська)) (28 осіб), 016 Спеціальна освіта (25 осіб)

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

До складу вибірки контрольної групи (КГ) увійшли ЗДВО спеціальностей 012 Дошкільна освіта (39 осіб), 013 Початкова освіта (21 особа), 014.09 Середня освіта (Інформатика) (7 осіб), 014.11 Середня освіта (Фізична культура) (4 особи), 014.21 (Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська))) (18 осіб), 016 Спеціальна освіта (18 осіб) Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет».

З метою визначення коректності сформованих експериментальної та контрольної груп здійснено співставлення їх даних одержаних на констатувальному етапі педагогічного дослідження. Результати порівняння репрезентовано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Порівняння вихідних даних ЕГ та КГ на констатувальному етапі педагогічного експерименту

Критерії	Групи	Рівні					
		високий		середній		низький	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%
Мотиваційно-рефлексивний	Показник – мотивація до виховання власної ІК						
	ЕГ	25	20,66	53	43,80	43	35,54
	КГ	25	23,36	49	45,79	33	30,85
	Показник – мотивація залучення до НО						
	ЕГ	29	23,97	54	44,63	38	31,40
	КГ	24	22,43	52	48,60	31	28,97
	Показник – самоаналіз рівня ІК (здатність до рефлексії)						
	ЕГ	27	22,31	51	42,15	43	35,54
КГ	27	25,23	46	42,99	34	31,78	
Когнітивно-аксіологічний	Показник – інформаційна грамотність						
	ЕГ	20	16,53	61	50,41	40	33,06
	КГ	23	21,50	53	49,53	31	28,97
	Показник – володіння знаннями про НО						
	ЕГ	16	13,22	58	47,93	47	38,85
КГ	16	14,95	55	51,40	36	33,65	

Продовження таблиці 2.6

Діяльнісно-комунікативний	Показник – здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях						
	ЕГ	20	16,53	58	47,93	43	35,54
	КГ	19	17,76	54	50,47	34	31,77
	Показник – здатність виховувати ІК						
	ЕГ	19	15,70	54	44,63	48	39,67
	КГ	21	19,63	52	48,60	34	31,77
	Показник – здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах						
	ЕГ	23	19,01	52	42,98	46	38,01
	КГ	20	18,69	50	46,73	37	34,58

З метою виявлення достовірності якості одержаних результатів, дані було проаналізовано методами математичної статистики.

Задля порівняння рівнів вихованості ІК МБГЗ використано статистичний критерій Пірсона (критерій χ^2). У ході аналізу було висунуто припущення про тотожність двох наборів вихідних даних, значення яких висвітлено в таблиці 2.2.

Статистичне значення критерію χ^2 було обчислено за формулою [251]:

$$T_{\text{емп}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=1}^2 \frac{(n_1 p_{2i} - n_2 p_{1i})^2}{(p_{1i} + p_{2i})}, \quad (1)$$

де n_1, n_2 – об'єми двох вибірок із двох сукупностей;

p_{1i} – кількість об'єктів першої вибірки i -ої категорії;

p_{2i} – кількість об'єктів другої вибірки i -ої категорії.

При повній ідентичності емпіричних та критичних частот $\sum(n_1 p_{2i} - n_2 p_{1i})^2 = 0$. При виявленні певних відмінностей варто здійснити порівняння емпіричного значення χ^2 з його критичним значенням, яке визначаємо даними з таблиці 2.1 з врахуванням ступенів свободи n .

Проаналізовані дані для рівня значущості $\alpha = 0,05$ (тобто надійності 95%, є загальноприйнятим для педагогічних досліджень) і кількості ступенів свободи $k = n - 1 = 3 - 1 = 2$ (n – кількість рівнів: низький, середній, високий

за кожним із показників) демонструють критичне значення критерію $T_{\text{табл}} = 5,99$.

Висунуте припущення передбачає, що різниця між обрахованими емпіричними частотами та математичним очікуванням має випадковий характер і між ними немає різниці, відхиляється, якщо $T_{\text{емп}} > T_{\text{табл}}$, для прийнятого рівня значущості α . Тобто висувається альтернативне припущення про те, що розподіл об'єкта на n категорій за станом досліджуваної якості є відмінним в двох розглянутих сукупностях.

Задля порівняння експериментальної та контрольної груп та з метою визначення приблизної їх рівності за всіма показниками, що обраховано відповідно до формули 1, було визначено значення критерію $T_{\text{емп}}$ для всіх комбінацій експериментальної та контрольної груп між собою. Одержані дані висвітлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

**Показники експериментальної та контрольної груп
за критерієм Пірсона на констатувальному етапі експерименту**

$T_{\text{емп}}$ (ЕГ-КГ)				$T_{\text{табл}}$
Критерії	Показники			
Мотиваційно-рефлексивний	0,24	мотивація до виховання власної ІК	0,62	5,99
		мотивація залучення до НО	0,36	
		самоаналіз рівня ІК (здатність до рефлексії)	0,45	
Когнітивно-аксіологічний	1,04	інформаційна грамотність	1,06	
		володіння знаннями про НО	0,68	
Діяльнісно-комунікативний	0,50	здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях	0,36	
		здатність виховувати ІК	1,67	
		здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах	0,37	

Аналіз вищенаведених даних з таблиці 2.2 демонструє, що обидві групи (ЕГ і КГ) задовольняють умові невідмінності двох сукупностей $T_{\text{емп}} < T_{\text{табл}}$.

Таким чином, обрахування критерію Пірсона (критерію χ^2) дозволило встановити, що обидві групи мають близькі вихідні дані. Результати розрахунків, що продемонстровано в таблиці 2.3 свідчать про несуттєві статистичні відмінності між контрольною та експериментальною групами на контрольному етапі педагогічного експерименту.

Усі наведені показники χ^2 не перевищують значення 1,67, тобто всі наведені результати менші за критичне значення Пірсона (критичне значення χ^2 при $k = 2$ для рівня значущості $\alpha = 0,05$ $T_{\text{табл}} = 5,99$), що засвідчує приблизно однаковий рівень вихованості ІК МБГЗ як експериментальної, так і контрольної груп на констатувальному етапі педагогічного експерименту.

Отже, констатуємо, що КГ та ЕГ – однорідні, а обсяг вибірки повною мірою забезпечує репрезентативність одержаних даних.

Задля з'ясування рівня вихованості ІК МБГЗ за показниками (мотивація до виховання власної ІК, мотивація залучення до НО, самоаналіз рівня ІК (здатність до рефлексії)) мотиваційно-рефлексивного критерію було застосовано систему діагностики: анкетування «Лінійна шкала мотивації до виховання власної ІК» (додаток Д1), анкетування «Лінійна шкала мотивів залучення до НО» (додаток Д2), анкетування «Самоаналіз рівня ІК» (додаток Д3).

Аналіз мотивації до виховання власної ІК (перший показник мотиваційно-рефлексивного критерію) було оцінено за анкетуванням «Лінійна шкала мотивації до самовиховання ІК» (додаток Д1), що укладено на основі адаптованого тестування Ю. Руденко [238].

Анкетування передбачало оцінювання 10 тверджень за 5-тирівневою шкалою від «не відповідає» до «повністю відповідає дійсності». Отримані дані було оброблено та переведено в бальний еквівалент відповідно до

інструкції, звертаючи увагу на контрольні позиції 2 і 8, що не можуть суперечити між собою.

Отже, твердження 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9 оцінювалися за шкалою:

5 балів – повністю відповідає дійсності;

4 бали – скоріше відповідає, ніж ні;

3 бали – і так, і ні;

2 бали – швидше не відповідає;

1 бал – не відповідає.

А відповіді на твердження 1, 8, 10 оцінювалися за шкалою:

1 бал – повністю відповідає дійсності;

2 бали – скоріше відповідає, ніж ні;

3 бали – і так, і ні;

4 бали – швидше не відповідає;

5 балів – не відповідає.

Проведене діагностичне анкетування дозволило визначити характер інтересу до ІК та потреби до опанування та аналізу ІК: абсолютно погоджуються з твердженням «Я прагну визнання іншими членами інформаційного співтовариства як активна, гідна особистість.» – 86,8 % респондентів; «Я прагну бути гуманною, моральною людиною незалежно від сфери діяльності» – 88,6 %. Пов'язуємо це з усвідомленням ЗдВО важливості ІК, у тому числі для взаємодії з членами сучасного суспільства.

Разом з тим ствердно на питання «Нагальні справи забирають мій час для розвитку» відповіли 65,35 %, а «Перешкоди стимулюють мою активність» – 11,4 % опитаних.

Аналіз відповідей на питання анкети дозволив установити відповідні вихідні рівні мотивації МБГЗ до виховання власної ІК, за вказаними даними для інтерпретації (45 і більше балів – високий рівень, від 37 до 44 балів – середній рівень, від 10 до 36 балів – низький рівень), зокрема: високий рівень демонструють відповідно 20,66 % та 23,36 % респондентів ЕГ і КГ, середній – 43,8 % й 45,79 %, а низький – 35,54 % і 30,84 % (рисунок 2.2).

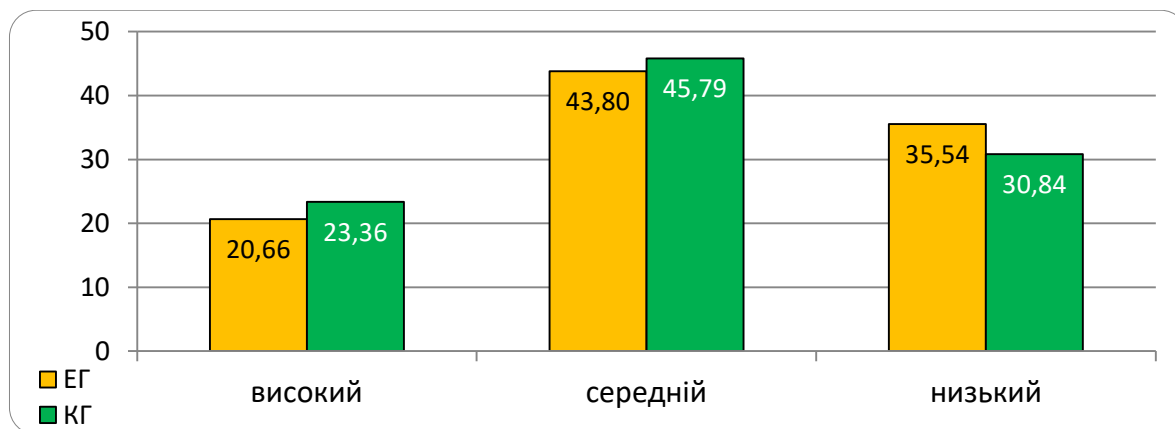

Рисунок 2.2. – Рівневий розподіл даних мотивації до виховання ІК ЗдВО EG і KG, у %

У такий спосіб констатуємо, що в респондентів обох груп переважно достатня, нестійка вмотивованість до виховання власної ІК.

Для перевірки другого показника (мотивація залучення до НО) мотиваційно-рефлексивного критерію було упроваджено анкетування «Лінійна шкала мотивів залучення до НО» (додаток Д2), за яким ЗдВО було запропоновано надати оцінку 10 положенням щодо здобуття нових знань поза межами академічної освітньої програми.

Отримані дані було оброблено та переведено в бальний еквівалент відповідно до інструкції, звернено увагу на контрольні позиції 2 і 8, що не можуть суперечити між собою.

Таким чином, твердження 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10 оцінювалися за шкалою:

- 5 балів – повністю відповідає дійсності;
- 4 бали – скоріше відповідає, ніж ні;
- 3 бали – і так, і ні;
- 2 бали – швидше не відповідає;
- 1 бал – не відповідає.

Водночас відповіді на твердження 3 та 9 оцінювалися за шкалою:

- 1 бал – повністю відповідає дійсності;
- 2 бали – скоріше відповідає, ніж ні;
- 3 бали – і так, і ні;
- 4 бали – швидше не відповідає;
- 5 балів – не відповідає.

Зокрема, для 89 % опитаних важливо здобувати нові знання в комфортному темпі й 89,9 % – важливо здобувати їх у зручний час, що вказує на очевидні переваги НО. Водночас, 68,42 % респондентів мають труднощі із завершенням розпочатого навчання на ресурсах НО, тому вважаємо за доцільне під час формувального етапу дослідження здійснювати вплив на особистість МБГЗ з метою розвитку навичок цілепокладання й таймменеджменту.

Оцінювання результатів другого анкетування здійснювалося за шкалою: 45 і більше балів – високий рівень, від 37 до 44 балів – середній рівень, від 10 до 36 балів – низький рівень.

Дані анкетування висвітлюють визначені рівні за досліджуваним показником «мотивація залучення до НО», зокрема: високий рівень умотивованості характеризує 23,97 % (ЕГ) й 22,43 % (КГ), середній – 44,63 % й 48,6 %, а низький – 31,4 % й 28,97 % відповідно в ЕГ і КГ (рисунок 2.3).

Тож констатуємо, що за досліджуваним показником у респондентів переважає достатня вмотивованість залучення до НО.

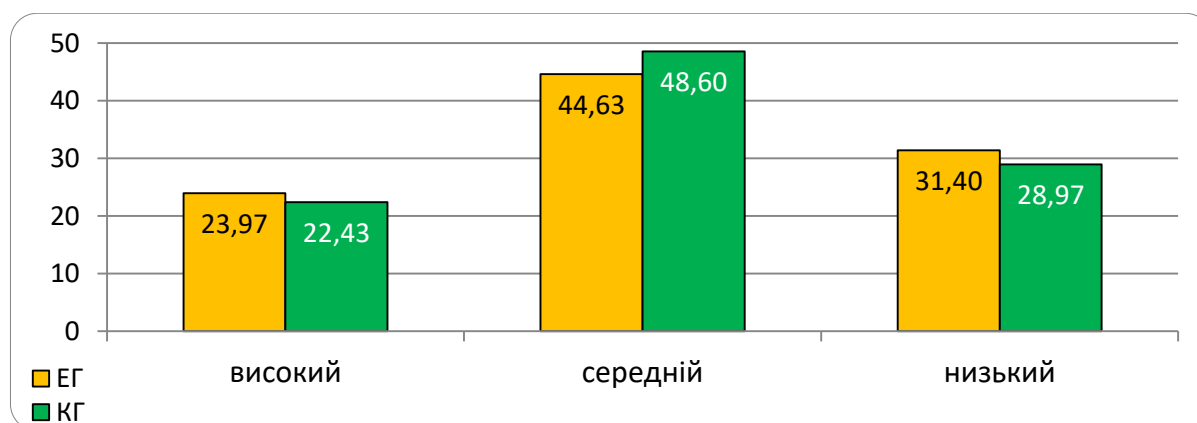

Рисунок 2.3. – Рівневий розподіл даних мотивації залучення до НО ЗдВО ЕГ і КГ, у %

Задля виявлення констатувальних даних за показником «самоаналіз рівня ІК (здатність до рефлексії)» відповідно до мотиваційно-рефлексивного критерію на основі тестування за Ю. Руденко [238] було здійснено адаптоване анкетування «Самоаналіз рівня ІК» (додаток ДЗ).

1573360426027572

Діагностування передбачало оцінку 10 тверджень щодо усвідомлення та аналізу власної інформаційної діяльності та інформаційних потреб, зворотного зв'язку, впливу сучасного суспільства тощо.

Керуючись інструкцією, отримані дані опрацювали й надали відповідну бальну оцінку: твердження 1, 3, 4, 6, 7, 8, 9 оцінювалися за шкалою:

5 балів – повністю відповідає дійсності;

4 бали – скоріше відповідає, ніж ні;

3 бали – і так, і ні;

2 бали – швидше не відповідає;

1 бал – не відповідає.

Водночас відповіді на твердження 2, 5 та 10 оцінювалися відповідно до:

1 бал – повністю відповідає дійсності;

2 бали – скоріше відповідає, ніж ні;

3 бали – і так, і ні;

4 бали – швидше не відповідає;

5 балів – не відповідає.

Результати засвідчують, що задоволення від освоєння інформаційних та комп'ютерних технологій і від пов'язаних з ними знань й умінь одержують 87,3 % респондентів й 66,2 % переконані, що в сучасному світі ІК є важливим аспектом, що впливає на їх життя.

Натомість плануванню вдосконалення власних компетентностей приділяють увагу по 21,5 % опитаних, а лише 10,5 % – аналізують ефективність власної інформаційної діяльності та виділять для цього спеціальний час.

Вищез'ясоване підтверджує думку про важливість здійснення едукативного впливу з метою ефективного планування МБГЗ власної освітньої траєкторії, опанування навичками ефективного таймменеджменту.

1573360426027572

Одержані дані відповідно в ЕГ і КГ засвідчують, що високий рівень продемонстрували 22,31 % й 25,23 %, середній – 42,15 % та 42,99 %, а низький – 35,54 % і 31,78 % (рисунок 2.4).

Отже, на констатувальному етапі дослідження обидві групи характеризувалися переважанням середнього рівня самоаналізу й рефлексії.

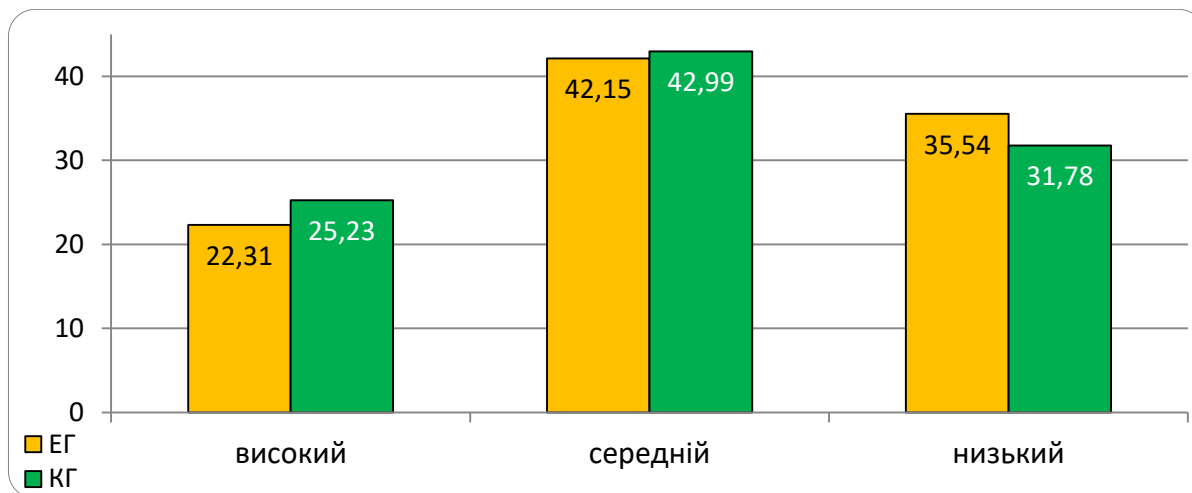

Рисунок 2.4. – Рівневий розподіл даних самоаналізу рівня ІК ЗДВО ЕГ і КГ, у %

Отже, на підставі аналізу одержаних результатів за всіма показниками мотиваційно-рефлексивного критерію виявлено такі співвідношення рівнів вихованості ІК МБГЗ (рисунок 2.5): високий – 22,31 % (ЕГ) й 23,68 % (КГ), середній рівень – 43,53 % (ЕГ) й 45,79 % (КГ) низький – 34,6 % (ЕГ) й 30,53 % (КГ).

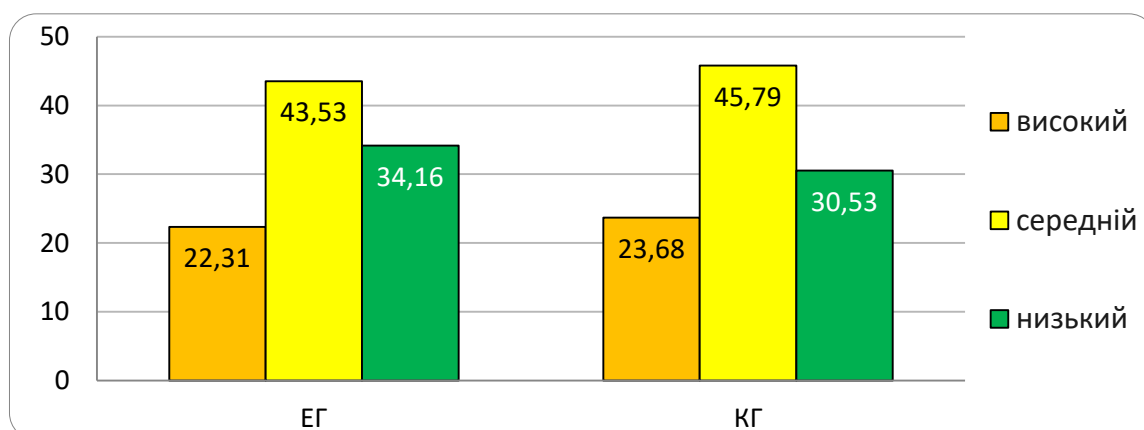

Рисунок 2.5. – Рівень вихованості ІК МБГЗ за мотиваційно-рефлексивним критерієм, у %

З огляду на проаналізовані та вищеописані результати можна стверджувати, що в ЕГ та КГ на констатувальному етапі дослідження

переважає середній та чітко простежується низький рівень вихованості ІК за усіма показниками (мотивація до виховання власної ІК, мотивація залучення до НО, самоаналіз рівня ІК (здатність до рефлексії)) мотиваційно-рефлексивного критерію. Це дає підстави дійти висновку про недостатню вмотивованість МБГЗ обох груп до самовиховання ІК та залучення до НО. Дані діагностики засвідчують, що переважна більшість ЗдВО цілеспрямовано не аналізує та не планує власну діяльність, стикаючись із життєвими труднощами втрачає мотивацію до саморозвитку.

Одержані результати демонструють необхідність посилення впливу щодо розкриття та розвитку мотиваційно-рефлексивної сфери ЗдВО, їх особистісних мотивів, здатності до самопізнання та самоорганізації у сфері інформаційної діяльності, бажання отримувати нові знання, розвиватися в інформаційній сфері, самооцінки та рефлексії щодо власного інформаційного розвитку, підвищення особистісного інтересу та активного залучення до освітнього процесу та використання інформації, усвідомлення власних інформаційних потреб, ефективності власної інформаційної діяльності, здатності до вдосконалення цих процесів на основі власного досвіду та внутрішніх мотивацій, шляхом включенням до процесу ВІК МБГЗ заходів, задля посилення їх морального, духовного, культурного та соціального становлення.

Дослідження рівня вихованості ІК МБГЗ за показниками (інформаційна грамотність, володіння знаннями про НО, ціннісні орієнтації) когнітивно-аксіологічного критерію проводилося за допомогою тестувань «Цифрограм для громадян 1.0» (додаток Д4) та «Не формальна неформальна освіта» (додаток Д5) й методики «Ціннісні орієнтації» (за М. Рокич) (додаток Д6).

Перевірку показника «інформаційна грамотність» (когнітивно-аксіологічний критерій) здійснено за допомогою тестування «Цифрограм для громадян 1.0» [54] (додаток Д4). Зразок сертифіката про проходження тестування «Цифрограм 1.0 для громадян» подано у додатку Е.

Зазначене тестування дозволило отримати комплексну оцінку компетентностей за основними його сферами.

Відзначимо, що ЗдВО експериментальної групи продемонстрували показники переважно середнього рівня, до того ж приблизно порівну за підрівнями В1 (22,31 %) та В2 (28,10 %), тоді як високого рівня – 16,53 %, а низького – 33,16 % респондентів (рисунок 2.6).

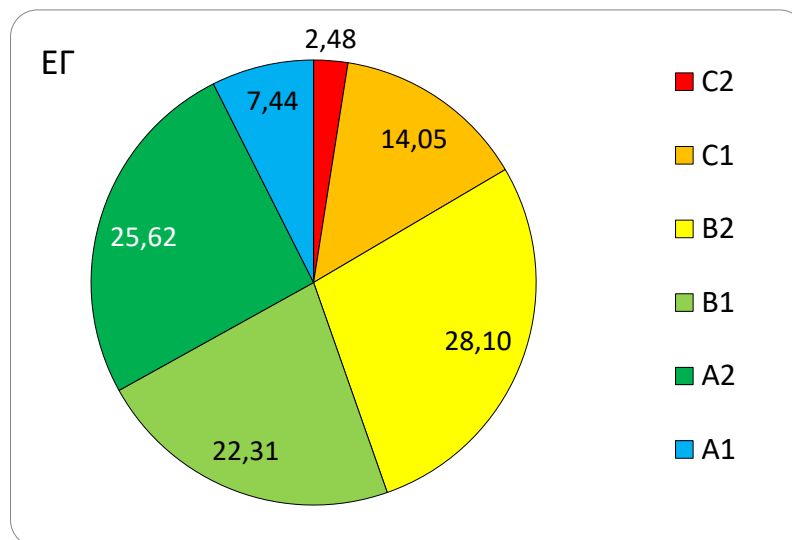

Рисунок 2.6. – Дані розподілу ЗдВО ЕГ за результатами тестування «Цифрограм 1.0 для громадян», у %

Дані тестування МБГЗ КГ також засвідчують перевагу середнього рівня, однак за підрівнями відзначаємо перевагу показників підрівня В2 над В1 на 27,11 % тоді як високого рівня – 21,46 %, а низького – 28,97 % протестованих (рисунок 2.7).

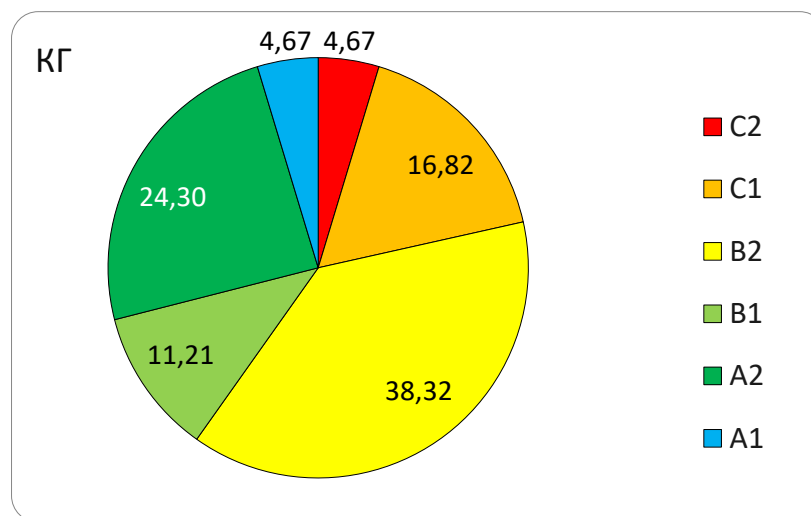

Рисунок 2.7. – Дані розподілу ЗдВО КГ за результатами тестування «Цифрограм 1.0 для громадян», у %

Найвищі результати успішності в зазначеному тестуванні – 82,02 % відповідей високого рівня, – ЗдВО продемонстрували у сфері «основи комп’ютерної грамотності» та «створення цифрового контенту» – 76,3 %.

Водночас час високий рівень у сфері «безпека в цифровому середовищі» виявлено лише у 23,2 % респондентів, «розв’язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя» – 21,5 %.

Зазначені факти спонукали до планування заходів із підвищення обізнаності ЗдВО з питань цифрової безпеки та вирішення відповідних проблем у діджитал-середовищі.

Порівняльні результати даних тестування ЗдВО ЕГ та КГ за показником «інформаційна грамотність» дозволили чітко виявити вихідний рівень вихованості ІК МБГЗ та перевагу її середнього рівня. Зазначені дані представлено на рисунку 2.8.

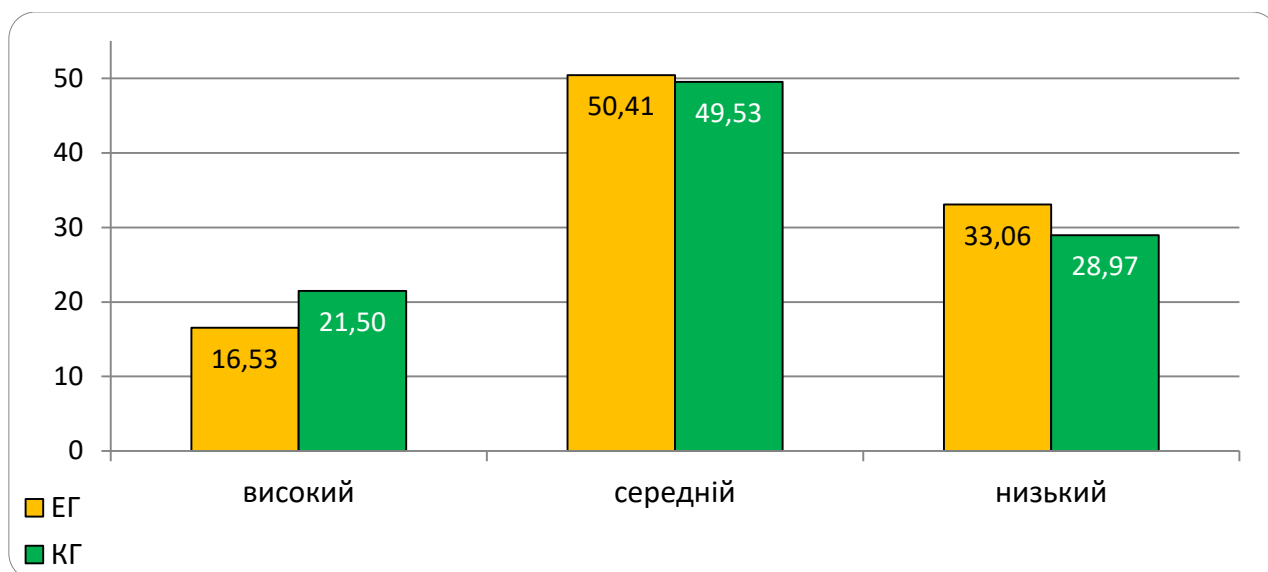

Рисунок 2.8. – Рівневий розподіл даних за показником «інформаційна грамотність» ЗдВО ЕГ і КГ, у %

Для перевірки рівня володіння знаннями про НО було упроваджено опитування «Не формальна неформальна освіта» (додаток Д5), яке передбачало надання розгорнутих відповідей на 10 питань, що стосуються теоретичних та практичних питань НО та ІО.

1573360426027572

Аналіз відповідей респондентів показав, що в поняття НО респонденти вкладають «вільне навчання», «широкий спектр освітніх діяльностей», «освітні дії, які не регламентовані місцем і терміном», «самонавчання», «навчання самотужки», «додаткова освіта, поза навчальним закладом» тощо.

МБГЗ також зазначали, що НО можна здобувати на курсах, вебінарах, тренінгах, семінарах, майстер-класах, під час занять з репетиторами й тренерами, а до її переваг відносять доступність, ефективність, гнучкість, практичність, різноманітність, відчуття власного вибору і відповідальності за нього, можливість не покидати домівок тощо.

Оцінювання наданих відповідей здійснювалося відповідно до укладених критеріїв: високий рівень: 4 бали – високий рівень оволодіння теоретичними знаннями, добре розвинені інтелектуальні здібності, чітке і правильне уявлення при відповіді на запитання, правильність, логічність мислення; середній рівень: 3 бали – достатній рівень оволодіння теоретичними знаннями, розвинені інтелектуальні здібності, правильне уявлення при відповіді на запитання, правильність мислення; 2 бали – демонстрація знань на достатньому, але не досить глибокому рівні, певне уявлення про сутність питання, його зв'язки; низький рівень: 1 бал – відсутнє коректне уявлення про суть запропонованих завдань, недотримання логіки мислення та відповідей.

Інтерпретація рівневого розподілу ЗдВО ЕГ та КГ за показником «володіння знаннями про НО» здійснено за шкалою: 36 і більше балів – високий рівень, від 30 до 35 балів – середній рівень, від 10 до 29 балів – низький рівень.

Результати тестування ЗдВО експериментальної та контрольної груп констатують вихідний рівень вихованості ІК МБ за розглянутим показником таким чином: високий рівень 13,22 % (ЕГ) та 14,95 % (КГ), середній – 47,93 % (ЕГ) та 51,40 % (КГ), низький – 38,84 % (ЕГ) й 33,64 % (КГ). Описані дані представлено на рисунку 2.9.

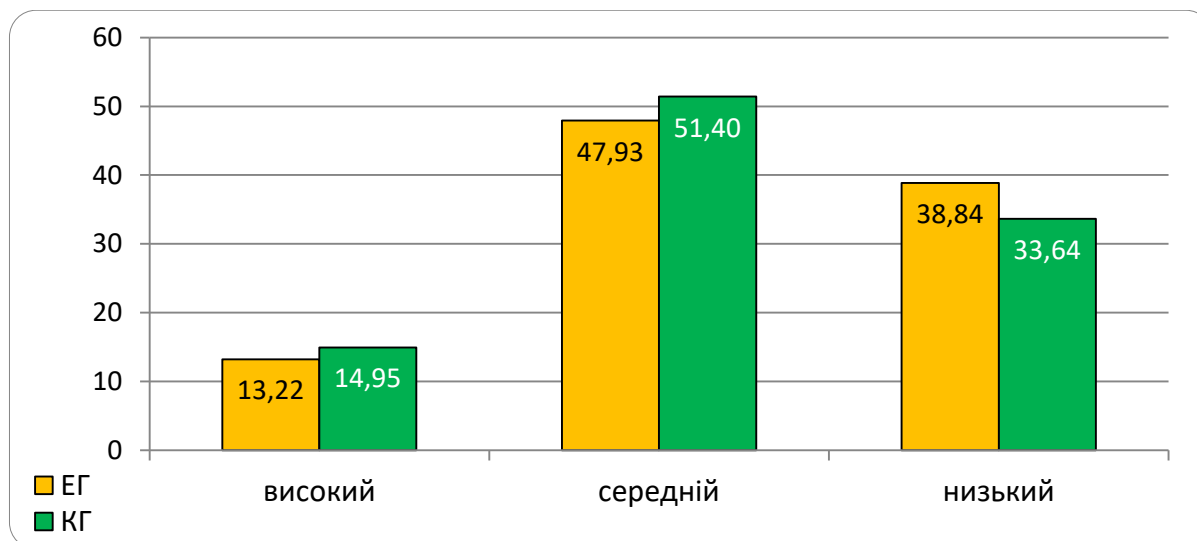

Рисунок 2.9. – Рівневий розподіл даних за показником «володіння знаннями про НО» ЗдВО EG і KG, у %

Цілком очікувано на констатувальному етапі дослідження МБГЗ EG та KG продемонстрували недостатньо систематизовані, поверхневі знання та елементарні уявлення з питань ІК та НО, недостатній рівень обізнаності за когнітивно-аксіологічним критерієм, більшість студентів знаходилися на низькому та середньому рівнях.

Третій показник когнітивно-аксіологічного критерію – ціннісні орієнтації, діагностовано упровадженням методики «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич) за адаптацією О. Павлової (додаток Д6) [176, с. 232] у ході якої респондентам запропоновано розподілити за рангами від найбільш до найменш значущого певний перелік 17 термінальних й 17 інструментальних цінностей.

Методика дозволяє простежити динаміку цінностей в особистісно значущі смисли відповідно до суспільних змін та особистих життєвих ситуацій МБГЗ.

Задля інтерпретації результатів ранжування та виявлення домінуючих цінностей, що є найбільш значущими для ЗдВО EG та KG було розглянуто трійку цінностей обраних кожним респондентом, надано кожній цінності відповідний коефіцієнт (перша цінність отримала $k = 0,5$, друга – $k = 0,3$, третя – $k = 0,2$) та оброблено отримані дані, що репрезентовано на рис. 2.10.

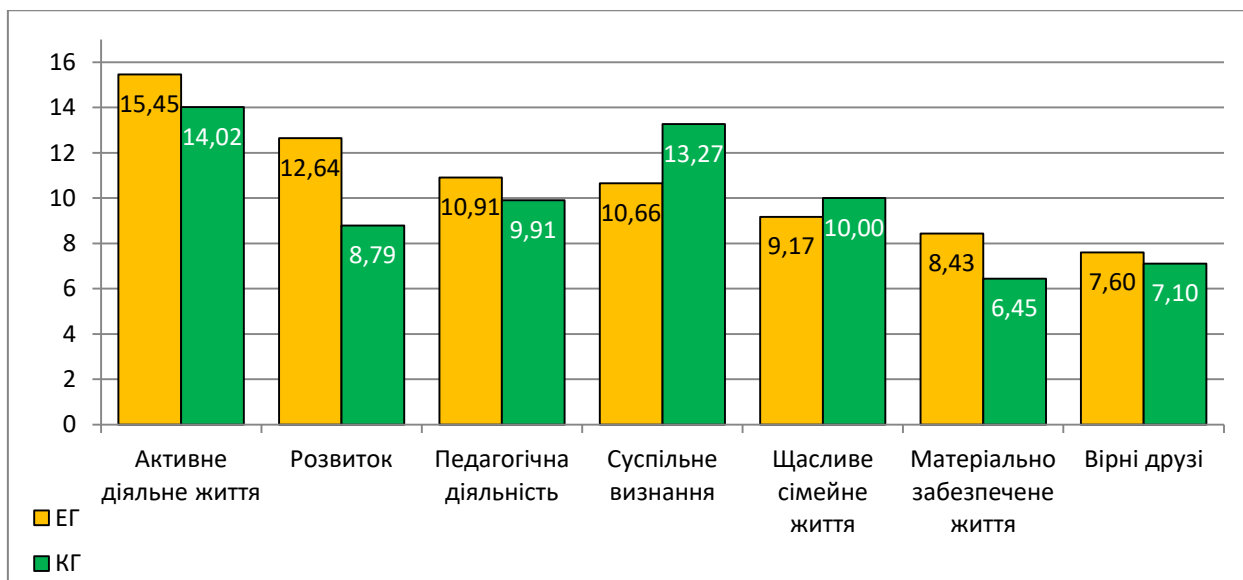

Рисунок 2.10. – Рівневий розподіл даних ранжування термінальних цінностей ЗдВО ЕГ та КГ, у %

Відтак, з-поміж запропонованих термінальних цінностей активне діяльне життя сприймають як вагому життєву цінність 15,45 % здобувачів – ЕГ та 14,02 % – КГ; розвиток (фізичне та духовне вдосконалення) 12,65 % здобувачів ЕГ й 8,79 % – КГ; педагогічну діяльність – 10,91 % здобувачів ЕГ та 9,91 % – КГ; суспільне визнання 10,66 % – ЕГ, 13,27 % – КГ; важливість щасливого сімейного життя відмітили 9,17 % ЕГ та 10 % КГ.

Прикметно, що жоден респондент не віддав перший пріоритет таким цінностям як розваги (необтяжливе проведення часу), пізнання (розширення освіти, світогляду, культури). Решта цінностей із запропонованого переліку репрезентовані меншими відсотковими показниками.

Також аналіз відповідей засвідчує, що серед інструментальних цінностей пріоритетними є ефективність у справах 14,7 % – ЕГ, 12,06 % – КГ; освіченість (загальна культура) 12,98 % – ЕГ, 1,96 % – КГ; життєрадісність (почуття гумору) 11,65 % – ЕГ, 12,71 % – КГ; відповідальність 10 % – ЕГ, 12,15 % – КГ; вихованість (гарні манери) 7,6 % – ЕГ, 7,1 % – КГ тощо (рисунок 2.11).

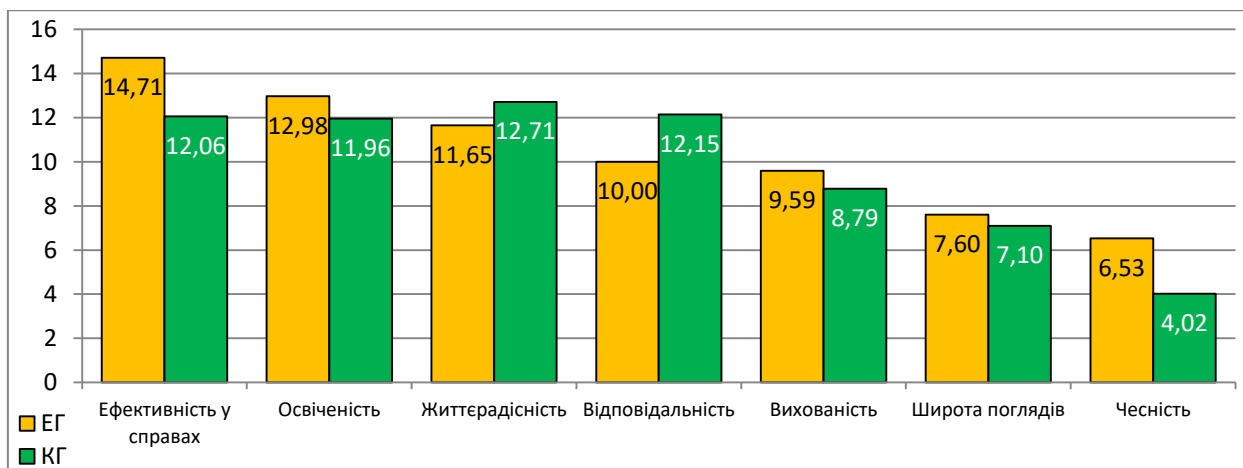

Рисунок 2.11. – Рівневий розподіл даних ранжування інструментальних цінностей ЗдВО ЕГ та КГ, у %

Узагальнені результати впроваджених діагностичних методик за показниками (інформаційна грамотність, володіння знаннями про НО, ціннісні орієнтації) когнітивно-аксіологічного критерію представлено на рисунку 2.12.

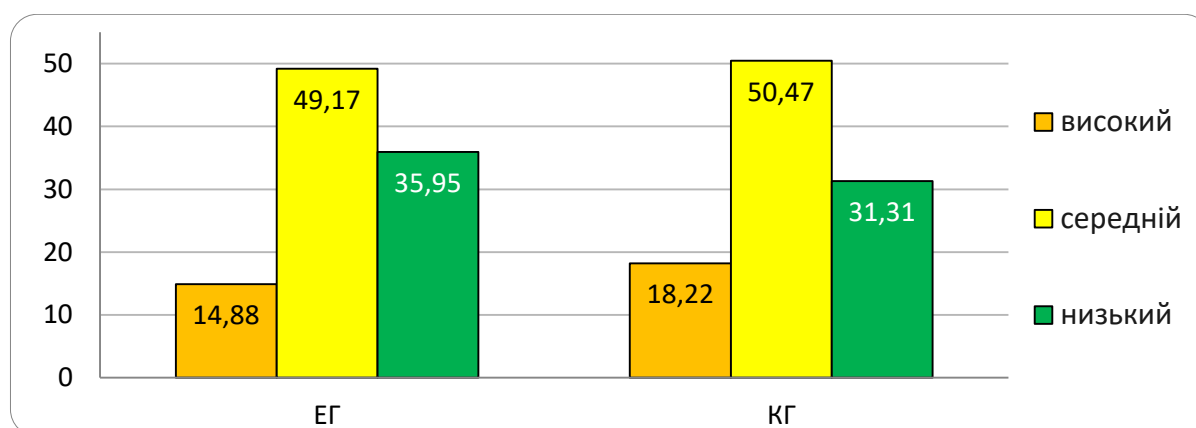

Рисунок 2.12. – Рівневий розподіл даних за когнітивно-аксіологічним критерієм ЗдВО ЕГ і КГ, у %

Результати свідчать, що частина МБГЗ проявляє достатній рівень загальної ерудиції та розвитку мисленевих й пізнавальних процесів, однак значна кількість майбутніх фахівців має обмежені знання про культуру, фрагментарні уявлення про ІК. Це свідчить про необхідність акценту на розкритті інтелектуального потенціалу молоді, зокрема, в оволодінні теоретичними та практичними аспектами культуротворчих, мистецьких, історичних, морально-етичних тем, а також формуванні цілісних та глибоких знань про ІК.

Рівень вихованості ІК МБГЗ за трьома показниками (здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях, здатність виховувати ІК, здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах) діяльнісно-комунікативного критерію визначався за допомогою карт спостереження «Прояв ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях» (додаток Д7), «Здатність виховувати ІК» (додаток Д8) та «Здатність до професійної комунікації» (додаток Д9).

До експертної оцінки зазначених показників долучилися 36 педагогічних працівників (методисти практичної підготовки та куратори академічних груп).

Варто зауважити, що не було можливим дослідити однакові види практичної підготовки в усіх групах, оскільки навчальні плани кожної спеціальності відрізняються один від одного та мають специфічні фахові види практик. До того ж переважна частина обсягу активної практичної підготовки передбачена на 3-4 курсах. Тому було враховано результати спостереження практик за 2-3 семестр методистами, а в групах, де навчальний план не передбачав практичної підготовки куратори надавали оцінку на основі педагогічних спостережень позааудиторної діяльності МБГЗ.

Узагальненні дані щодо видів практичної підготовки ЗдВО ЕГ та КГ, передбачених відповідними навчальними планами наведено в додатку Ж.

Показник здатності проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях (діяльнісно-комунікативний критерій) визначався за питаннями карти спостереження «Прояв ІК в життєвих та педагогічних ситуаціях», що містила перелік із 9 характеристик (додаток Д7).

Інтерпретація результатів спостереження проводилася за такою шкалою:

40 і більше балів – високий рівень;

від 32 до 39 балів – середній рівень;

від 9 до 31 балів – низький рівень.

Варто зауважити, що педагоги найвище оцінили запропоновані якості «Прагне запобігати конфліктам і соціально напруженим ситуаціям» (високий рівень – 78,51 % респондентів) та «Шукає оптимальне розв’язання проблем, що стосуються учасників освітнього процесу» (70,61 %).

Одержані вихідні дані дослідження висвітлюють визначені рівні за досліджуваним показником, зокрема: високий рівень здатності проявляти ІК в життєвих та педагогічних ситуаціях характеризує відповідно в ЕГ і КГ 16,53 % й 17,76 %; середній – 47,93 % й 50,47 %; а низький – 35,54 % й 31,78 % (рисунок 2.13).

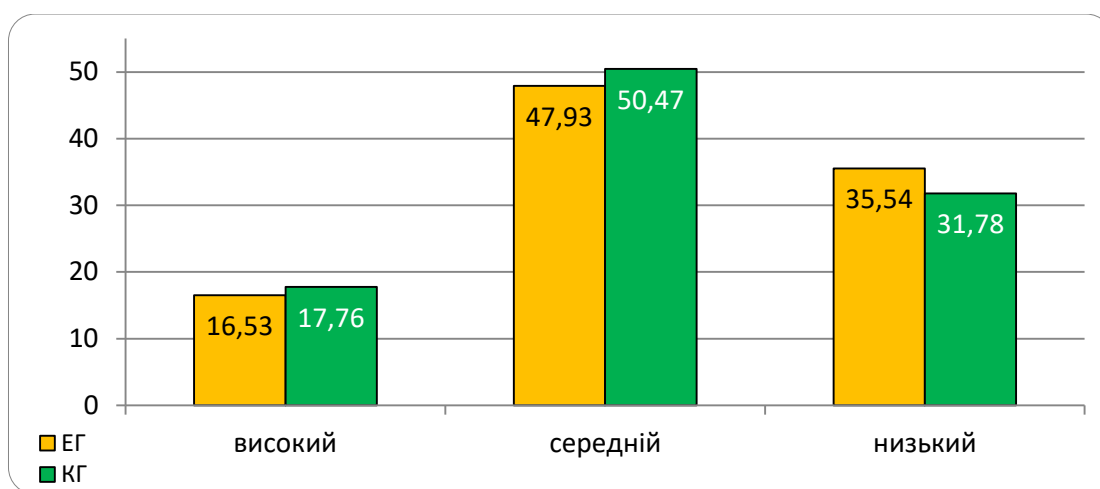

Рисунок 2.13. – Рівневий розподіл даних спостереження «Здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях» ЗдВО ЕГ і КГ, у %

Тож констатуємо, що за досліджуваним показником у респондентів переважає середній рівень здатності проявляти ІК в життєвих та педагогічних ситуаціях.

Другий показник діяльнісно-комунікативного критерію – здатність виховувати ІК, діагностували за оцінкою 10 особистісних якостей МБГЗ картки спостереження «Здатність виховувати ІК» (додаток Д8).

Аналіз відповідей кураторів та методистів продемонстрував невелику розбіжність між оцінками визначених якостей та перевагу середнього рівня досліджуваного показника. Частка опитаних педагогів у коментарях до картки відзначали відсутність досвіду взаємодії МБГЗ зі здобувачами освіти, недостатність багажу знань, зокрема з питань вікових особливостей.

Розподіл балів оцінки педагогічного спостереження за рівнями здійснено відповідно до розробленої шкали:

- 45 і більше балів – високий рівень;
- від 37 до 44 балів – середній рівень;
- від 10 до 36 балів – низький рівень.

Вихідні дані засвідчують, що відповідно в ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту високий рівень продемонстрували 15,7 % й 20,6 %, середній – 44,6 % та 48,6 %, а низький – 39,7 % і 30,8 % ЗДВО. Дані продемонстровано на рисунку 2.14.

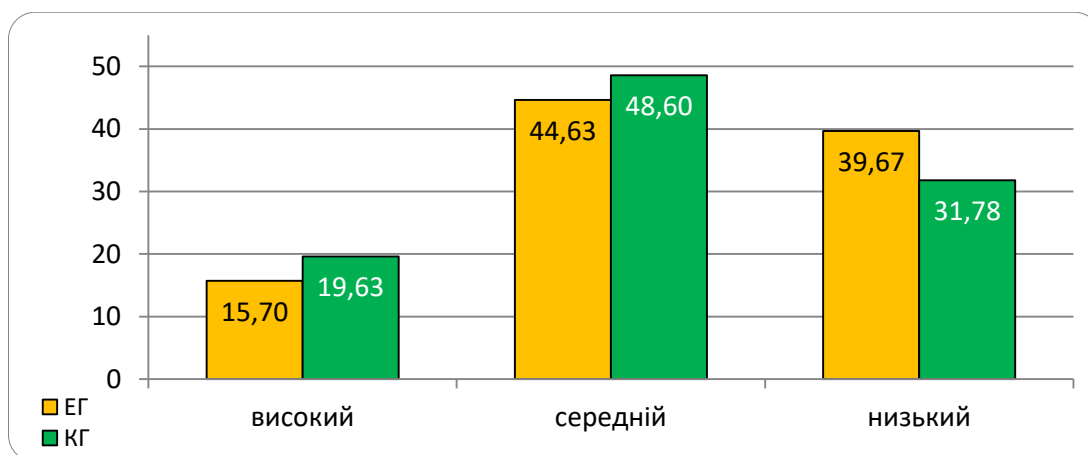

Рисунок 2.14. – Рівневий розподіл даних спостереження «Здатність виховувати ІК» ЗДВО ЕГ і КГ, у %

Показник здатності до професійної комунікації оцінювався методистами та кураторами за 10 особистісними якостями за картою спостереження «Здатність до професійної комунікації» (додаток Д9).

Розподіл балів за рівнями проведено відповідно до шкали:

- 45 і більше балів – високий рівень;
- від 37 до 44 балів – середній рівень;
- від 10 до 36 балів – низький рівень.

Варто зауважити, що педагоги додатково виокремили вміння МБГЗ зацікавити здобувачів освіти на заняттях, прагнення використовувати сучасні джерела та ресурси, пошук дотичних тем для спілкування та активізації продуктивної співпраці. Проте уміння володіти своїм настроєм та поєднувати

жести, міміку, інтонацію з мовленням на високому рівні оцінено кураторами та методистами у 15,35 % респондентів.

Опрацьовані дані за відсотковим показником (рисунок 2.15) засвідчують, що відповідно в ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту високий рівень продемонстрували 19,0 % й 18,69 % респондентів, середній – 42,98 % та 46,73 %, а низький – 38,02 % і 34,58 %.

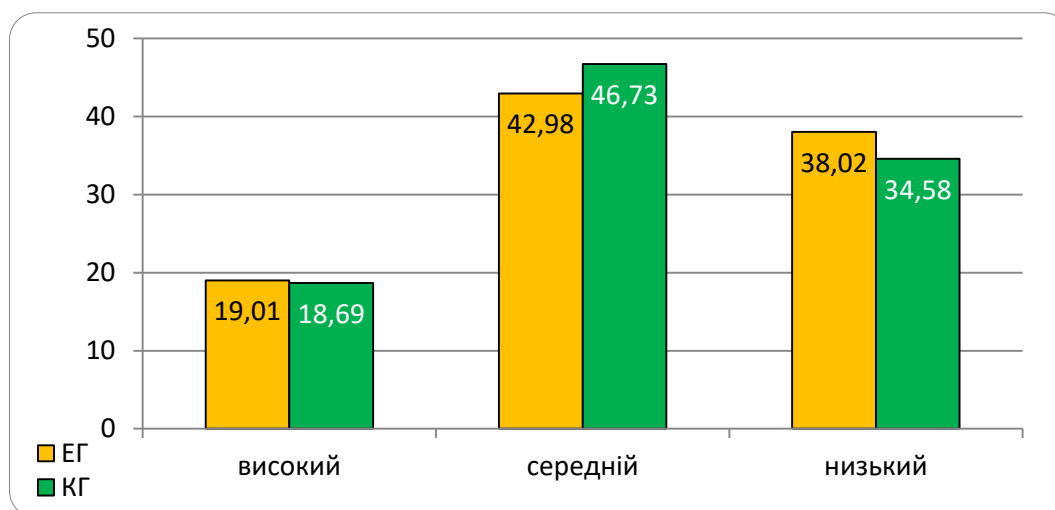

Рисунок 2.15. – Рівневий розподіл даних спостереження «Визначення рівня вихованості готовності МБГЗ до професійної комунікації» ЗдВО ЕГ і КГ, у %

Отже, спираючись на педагогічне спостереження методисти надавали експертну оцінку щодо якості проходження ЗдВО педагогічної практики, а куратори оцінювали участь в позааудиторних заходах, що загалом дозволило якісно виміряти діяльнісно-комунікативних критерій ІК МБГЗ.

На підставі узагальнення одержаних результатів за трьома показниками (здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях, здатність виховувати ІК, здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах) виявлено вихідний рівень вихованості ІК МБГЗ за діяльнісно-комунікативним критерієм.

Дані експериментальної групи констатують високий рівень у 17,1 % МБГЗ, середній – 45,2 %, низький – 37,7 %. Показники контрольної групи демонструють високий рівень – 19,3 %, середній рівень – 48,6 %, низький – 32,4 %. Дані в узагальненому вигляді відображено на рисунку 2.16.

1573360426027572

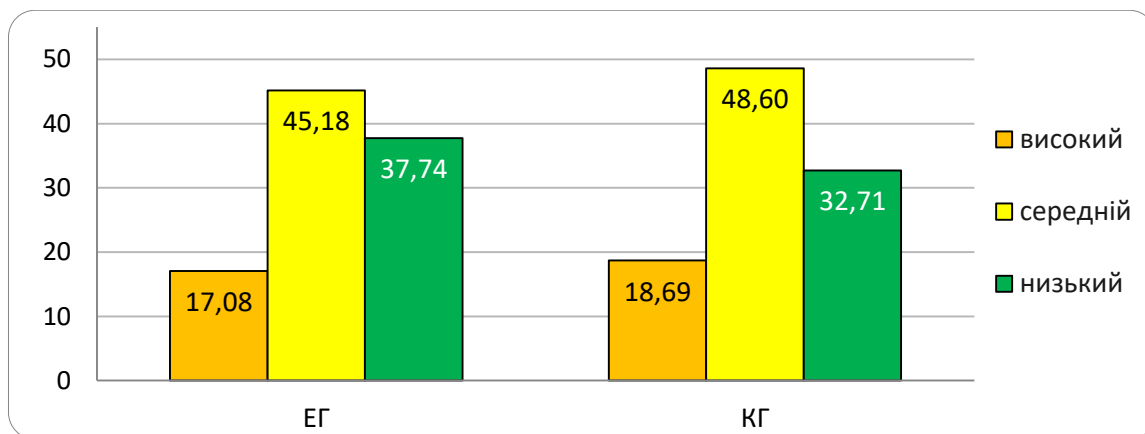

Рисунок 2.16. – Вихідний рівень вихованості ІК МБГЗ за діяльнісно-комунікативним критерієм, у %

Варто зауважити, що всі способи діагностики є взаємодоповнювальними та лише комплексно спроможні якісно оцінити розроблені критерії ІК МБГЗ.

Отже, кількісний аналіз даних констатувального етапу відповідно до визначених рівнів вихованості ІК МБГЗ (низький, середній, високий) за кожним із визначених критеріїв (мотиваційно- рефлексивного, когнітивно-аксіологічного, діяльнісно-комунікативного) (таблиця 2.8) та якісний аналіз одержаних результатів діагностичного дослідження свідчать про загальний середній рівень та чітке відслідковування низького рівня вихованості ІК МБГЗ.

Таблиця 2.8

Узагальнені дані розподілу студентів експериментальної та контрольної груп за рівнями вихованості ІК МБГЗ

Критерій	мотиваційно-рефлексивний				когнітивно-аксіологічний				діяльнісно-комунікативний			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
Рівень	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%
Високий	27	22,31	25	23,68	18	14,88	20	18,22	21	17,08	20	18,69
Середній	53	43,53	49	45,79	60	49,17	54	50,47	55	45,18	52	48,60
Низький	41	34,16	33	30,53	44	35,95	34	31,31	46	37,74	35	32,71
Разом	121	100	107	100	121	100	107	100	121	100	107	100

Одержані результати засвідчують, що 18,09 % відповідно від загальної кількості респондентів ЕГ характеризуються високим рівнем вихованості ІК у загальному вимірюванні за кожним із критеріїв (мотиваційно-рефлексивним, когнітивно-аксіологічним, діяльнісно-комунікативним), аналогічні вихідні дані КГ діагностовано у 20,2 % МБГЗ (рисунок 2.17).

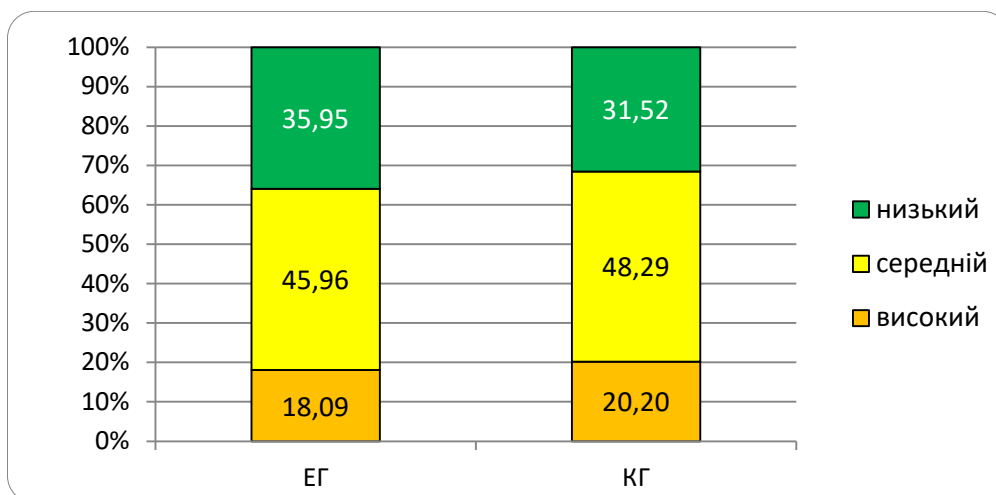

Рисунок 2.17. – Вихідний рівень вихованості ІК МБГЗ на констатувальному етапі експерименту

У більшості респондентів виявлено середній рівень вихованості ІК за всіма критеріями, зокрема за мотиваційно-рефлексивним – 43,5 % (ЕГ) і 45,8 % (КГ), когнітивно-аксіологічним – 49,2 % (ЕГ) і 50,5 % (КГ), діяльнісно-комунікативним – 45,2 % (ЕГ) і 48,6 % (КГ) (рисунок 2.18).

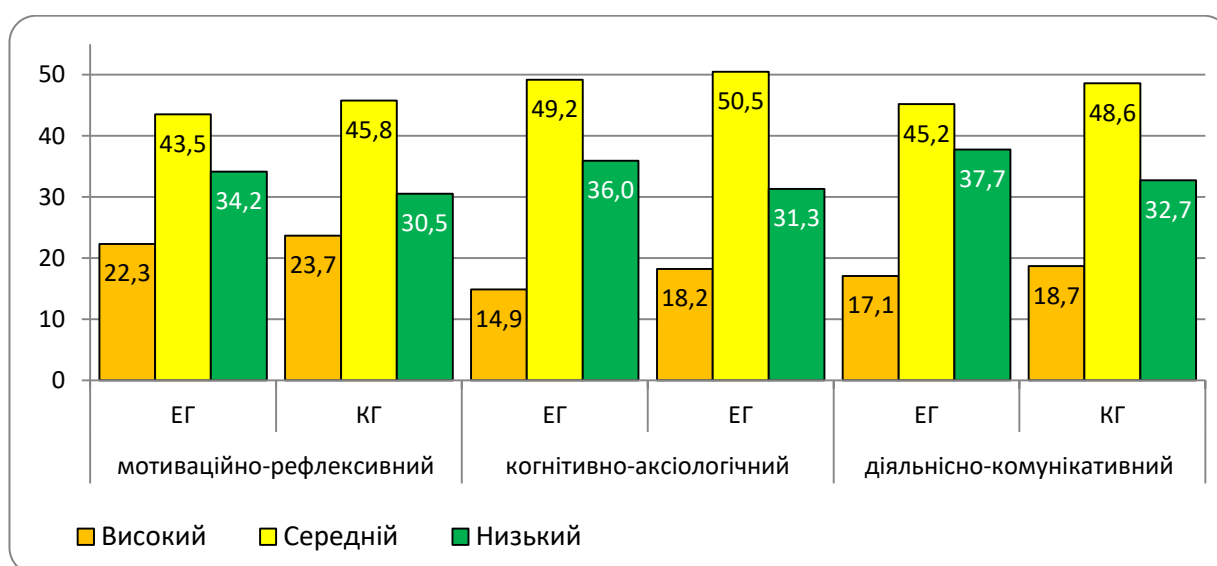

Рисунок 2.18 – Порівняльний аналіз вихідних рівнів вихованості за критеріями ІК МБГЗ, у %

Отже, бачимо, що здійснене експериментальне дослідження на констатувальному етапі не вичерпує всієї повноти окресленої проблематики та потребує подальшої розробки й наукових пошуків.

Результати констатувального етапу експериментального дослідження дозволили зробити висновки, що система виховної роботи педагогічного ЗВО у світлі дослідницької проблематики потребує модернізації, що засвідчує доцільність упровадження розробленої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО для підвищення її ефективності та результативності.

2.3. Упровадження структурно-функціональної моделі виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти

Основою успішного ВІК МБГЗ є формування та розвиток здатності ефективно знаходити, критично аналізувати, оцінювати та використовувати інформацію з різних джерел; розуміння принципів етичної поведінки в цифровому середовищі; усвідомлення питань кібербезпеки; розпізнавання маніпуляції та перевірка достовірності даних; розуміння ролі, функцій та впливу засобів масової інформації, здатності відрізнити правдиву інформацію від маніпуляцій та фейків, знань та розуміння ІКТ, включаючи комп'ютерні програми та онлайн-інструменти, здатності постійно вдосконалювати свої знання та навички в інформаційній сфері, ефективно спілкуватися в інформаційному середовищі, включаючи соціальні мережі та інші комунікаційні платформи тощо. Ці аспекти взаємодіють і формують комплексну картину ІК особистості.

Із вище описаного постає, що оптимальне упровадження структурно-функціональної моделі, що включає цільовий, змістово-технологічний та діагностично-оцінювальний блоки, в ОП педагогічних ЗВО забезпечить високу ефективність цілісного свідомого ВІК МБГЗ.

Врахування узагальнених даних низки джерел [3; 4; 9; 31; 59; 60; 64; 77; 108; 122; 137; 162; 173; 184; 190; 193; 194; 224; 248; 257; 258; 259; 264] та опора на власний педагогічний досвід дозволили логічно планувати, коригувати упровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО.

Виховання всіх компонентів ІК МБГЗ реалізовано під час формувального етапу експерименту задля практичної перевірки ефективності обґрунтованої (підрозділ 2.1 роботи) розробленої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО.

Модель ВІК МБГЗ засобами НО являє собою спеціально організовану узгоджену взаємодію суб'єктів (адміністрації ЗВО, викладачів, керівників практик, кураторів) та об'єктів (ЗдВО – МБГЗ), що реалізується через мету, принципи, завдання, зміст, форми й методи.

Формувальний етап експериментального дослідження було реалізовано у 2021–2023 роках у КЗ «ХГПА».

Варто акцентувати увагу на тому, що впровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО базується на теоретико-методичних положеннях аксіологічного, культурологічного, діяльнісного та особистісного підходів, виявлених закономірностях і визначених принципах.

Мета реалізації розробленої структурно-функціональної моделі – обов'язкове виконання визначених у дослідженні педагогічних умов (удосконалення освітньо-виховного інформаційного середовища педагогічного ЗВО через комплекс заходів та стратегій на покращення умов ОП та моніторинг залучення МБГЗ до НО).

Едукаційний вплив на ЗдВО визначених спеціальностей здійснювався у процесі фахової підготовки, позааудиторної роботи, під час проходження практичної підготовки та у процесі самовиховання (ІО).

Упровадження розробленої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО ґрунтується на формуванні у МБГЗ особистісного, знаннєвого, поведінкового компонентів ІК.

Опираючись на класичні погляди щодо організації педагогічного процесу, визначили послідовність реалізації структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО, що передбачає:

– *формування готовності педагогічних працівників до здійснення* едукативного впливу з метою підвищення рівня ІК МБГЗ за допомогою реалізації низки заходів, покликаних збагатити загальну культуру фахівців; посилити проактивну позицію педагогічних працівників, а також управлінсько-адміністративного складу ЗВО щодо розуміння відповідальності й сили едукативного впливу на особистість ЗДВО; концептуалізацію теоретико-методичного та практичного багажу знань з досліджуваної проблематики; мотивацію їх ціннісного ставлення до здійснення педагогічної діяльності; активізацію педагогічного потенціалу задля трансляції успішного досвіду інформаційної діяльності та педагогічного спілкування;

– *укладання програми виховання ІК МБГЗ засобами НО, що передбачає* наповнення за визначеними компонентами ІК (особистісним, знаннєвим, поведінковим) з акцентом на мотиваційно-комунікативній складовій як інструменту здійснення едукативного впливу на особистість МБГЗ задля досягнення окресленої мети;

– *цілеспрямований спеціально організований вплив на компоненти* (особистісний, знаннєвий, поведінковий) структури ІК МБГЗ з метою їх позитивно якісного розвитку.

Метою формувального етапу дослідно-експериментальної роботи було визначено вагоме підвищення стану вихованості ІК МБГЗ усіх визначених компонентів та показників з використанням засобів НО.

Основне завдання цього етапу експерименту – впровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО в ОП КЗ «ХГПА».

З метою підвищення готовності педагогічних працівників до здійснення едукативного впливу на особистість МБГЗ на підготовчому

етапі було здійснено анкетування кураторів та педагогічних працівників задля виявлення їх рівня підготовки та мотивації до ВІК ЗДВО (додаток І).

Аналіз відповідей засвідчує, що більшість викладачів можуть оцінити загальний рівень роботи в Україні як низький або середній, вказуючи на потребу в покращенні цієї сфери, при цьому зазначаючи, що ситуація в ЗВО дещо краща. Також педагоги констатують, що найбільші труднощі, які виникають, пов'язані з різнорідним рівнем вихованості студентів та недостатнім розумінням концепції ІК, а основними причинами таких труднощів є етичні проблеми та дезінформація.

На питання «Що більшою мірою впливає на ІК молоді?» 76 % викладачів відповіли, що найбільший вплив мають технології, медіа, а також середовище найближчого оточення. Також результати анкетування демонструють, що переважна більшість викладачів (84 %) має бажання підвищувати власний рівень ІК, що відображає їхню готовність до постійного навчання та вдосконалення і, при цьому виховувати ІК МГЗ за умов наявності відповідної підтримки та ресурсів.

Таким чином, нами було впроваджено комплекс спеціально організованих заходів. До прикладів найпростіших форм такої взаємодії можемо включити створення вайбер- та телеграм-чатів «KhgraHub», «Куратори та наставники», «Школа викладача-початківця», «Підвищення кваліфікації ПП», «План роботи КЗ «ХГПА», «Інформація навчально-методичного відділу», «Творча група ХГПА «Поділись досвідом» тощо та тематичні розсилки в них.

Також вважаємо важливим завданням, спрямованим на підвищення рівня інформаційної компетентності та готовності до використання цифрових технологій реалізацію низки форм роботи з представниками професорсько-викладацького складу та адміністрації ЗВО. Так було організовано семінари та тренінги з питань кібербезпеки, ефективного використання інформаційних ресурсів, захисту персональних даних тощо; були запрошені експерти для консультацій та надання актуальної інформації; проведено вебінари,

тренінги, воркшопи та рекомендовано добірку онлайн-курсів з проблем цифрової грамотності, безпеки в мережі, ефективного використання інструментів для навчання. Викладачів залучали до вирішення реальних педагогічних ситуацій, де вони мали послуговуватися цифровими ресурсами; до створення проєктів, що сприяють розвитку загальної культури й ІК зокрема.

Тренінг як форма підвищення ІК викладачів є ефективним інструментом для розвитку їхніх навичок у сфері сучасних інформаційних технологій та методів викладання, сприяє підвищенню рівня професійної компетентності, збагаченню досвіду використання цифрових ресурсів, а також покращенню комунікаційних умінь, необхідних для успішної педагогічної діяльності в умовах інформаційного суспільства.

Як приклад, можна навести такі теми проведених тренінгів: «Використання цифрових інструментів», що передбачав ознайомлення з сучасними платформами для онлайн-навчання (Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams тощо), створення інтерактивних занять із використанням цифрових інструментів та електронних тестів і завдань; «Особливості використання ментальних карт», в ході якого педагоги ознайомилися із сутністю ментальних карт, їх головною відмінністю від традиційних способів конспектування, основними етапами створення, головними помилками, що впливають на ефективність їх використання; «Інформаційна грамотність та критичне мислення», на якому вивчали питання розпізнавання достовірних джерел інформації, методи критичного аналізу інформації; «Використання соціальних медіа для освітніх цілей» передбачав вивчення соціальних мереж як інструменту комунікації, навчання та управління онлайн-спільнотами учнів; «Створення електронних засобів навчання на платформі Освітній хаб hub.nmcbook.com.ua» (розглядали можливості створення електронних підручників та посібників, використання відкритих освітніх ресурсів – OER); «Ефективна комунікація в онлайн-середовищі» (методи підтримки залучення та мотивації студентів під час дистанційного навчання, використання чатів, форумів та відеоконференцій, інструменти для

збору та аналізу освітніх даних); «Основи інформаційної безпеки для освітян», на якому розглянуто методи захисту від кібератак і фішингу, захист персональних даних та конфіденційної інформації (додаток К) тощо.

Воркшоп як форма підвищення ІК викладачів є практично орієнтованим заходом, спрямованим на активне засвоєння нових знань і навичок у сфері інформаційних технологій та сучасних методів навчання. Воркшопи дозволяють не лише ознайомитися з теоретичними аспектами, але й застосувати їх на практиці, що сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу та інтеграції нових технологій у їхню професійну діяльність.

Як приклад, можна навести такі теми організованих воркшопів для підвищення рівня готовності викладачів: «Цифрові інструменти для створення інтерактивних лекцій», що передбачав практику створення інтерактивних презентацій за допомогою інструментів як Prezi та Canva, використання платформ для інтерактивного опитування та зворотного зв'язку, таких як «Kahoot!» й «Mentimeter» (додаток Л), а також розробку навчальних відео, подкастів та інтерактивних презентацій та можливості інтеграції мультимедіа в ОП; під час воркшопу «Сучасні методи інтерактивного навчання» опрацьовували активні методи навчання, їх застосування в цифровому середовищі та гейміфікація в освіті; «Налаштування системи оцінювання у Google Classroom» задля ознайомлення педагогів із налаштуванням системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти тощо.

Кожен воркшоп структурований так, щоб викладачі мали можливість не лише дізнатися про нові інструменти, але й відразу застосувати їх у своїй професійній діяльності, що сприяло більш ефективному засвоєнню матеріалу та підвищенню ІК.

Кейс-метод є ефективним інструментом для вирішення окреслених завдань, оскільки дозволяє оперативно і практично вирішувати реальні проблемні ситуації, що пов'язані з використанням ІКТ в освіті. Їх використання допомагає розвивати навички критичного мислення, аналізу

даних, прийняття рішень та застосування нових знань у конкретних педагогічних контекстах. До переваги кейс-методу відносимо практичну спрямованість, оскільки викладачі отримують можливість застосовувати теоретичні знання на практиці; розвивати критичне мислення, адже аналіз реальних ситуацій сприяє його розвитку; активізує колективну роботу, бо обговорення кейсів у групах сприяє розвитку комунікативних та колективних навичок; інтерактивності, адже викладачі активно залучені до процесу, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

До розгляду педагогічним працівникам пропонували кейси «Впровадження нової цифрової платформи для дистанційного навчання» та «Підвищення інформаційної грамотності першокурсників» (додаток М), «Як захистити особисті дані студентів та викладачів?» тощо.

Освітні серіали є ефективним способом підвищення рівня ІК педагогів, оскільки вони забезпечують доступ до структурованої та актуальної інформації від кваліфікованих фахівців, що подана в цікавій та зрозумілій формі, а також дозволяють навчатися у зручному темпі.

За відгуками педагогів з великою зацікавленістю вони ознайомлювалися з розділом «Освітній серіал» на порталі «Дія.Освіта». Викладачам було запропоновано переглянути добірку серіалів, як-от: «Базові цифрові навички. Сезон 1. Навчіться користуватися смартфоном, комп'ютером і планшетом без проблем», «Базові цифрові навички. Сезон 2. Навчіться нових навичок у другому сезоні: як користуватися Google і Facebook та полагодити комп'ютер, який завис», «Базові цифрові навички. Сезон 3. Більше секретів пошуку в Google. Дізнавайтеся, як створити особистий бренд у Facebook та що таке авторське право», «Медіаграмотність у часи пандемії: як розпізнати брехню, маніпуляцію і теорії змов в інтернеті», «Карантин: онлайн-сервіси для вчителів: як навчати учнів дистанційно, використовуючи спеціальні програми. Як спілкуватися з учнями на відстані та давати завдання для роботи у групах», «Обережно! Кібершахраї: як захистити себе від шахраїв в інтернеті та у гаджетах», «ChatGPT для

підвищення власної ефективності», «Персональна кібергігієна: базові правила гігієни в інтернеті», «Автостопом по цифрових правах: як захищати та відповідально реалізовувати наші права онлайн», «Організація ефективного онлайн-навчання: з чого почати навчання у віртуальному середовищі», «Як захиститися від фейків і дезінформації: базові навички з фактчекінгу та протидії дезінформації» тощо.

Педагогічні працівники також активно долучались до рекомендованих вебінарів, зумінарів, міт-зустрічей, онлайн-трансляцій та ін. Так, висока активність спостерігалася щодо тем «Цифровий відбиток: що про нас говорить наша онлайн-поведінка», «Ефективний освітній простір: мотивуємо навчатися», «Забезпечення інформаційної безпеки в освітньому середовищі», «Використання імерсивних технологій на заняттях», «Цифрові інструменти Google для освіти», «Цифрові навички для освіти з Google», «Five game mechanics you can use tomorrow» тощо. Найвищу активність спостерігали на онлайн марафоні «Жінка-лідерка в цифровому просторі», онлайн-флешмобі «Разом до найкращого інтернету», онлайн-марафоні до Дня безпечного інтернету тощо (зразки деяких отриманих документів розміщено в додатку Н). А також рекомендовано до використання інфоресурс «Навчайте де б ви не були».

І. Богомол, соціальний педагог, та А. Єна, практичний психолог Академії, Є. Ведмедеря та М. Петухов, старші інспектори з особливих доручень Управління патрульної поліції в Харківській області провели для представників професорсько-викладацького складу просвітницький онлайн-event на тему «Запобігання поширенню негативних субкультур» під час якого доповідачі роз'яснили види молодіжних субкультур, правових норм в онлайн-просторі, норми захисту особистих даних в мережі інтернет та розповіли про відповідальність батьків неповнолітніх осіб і правопорушників за протиправні вчинені дії.

Варто зауважити, що впроваджені форми роботи сприяють підвищенню рівня ІК самих викладачів, формуванню їх готовності до

здійснення позитивного едукативного впливу на ЗдВО та забезпечують успішне функціонування ЗВО в умовах сучасного динамічного інформаційного суспільства.

З метою ВІК МБГЗ було внесено зміни до планів виховної роботи кураторів щодо наповнення змісту виховної роботи різноманітними видами діяльності у світлі досліджуваної проблеми, адже відмінною рисою організації ОП КЗ «ХГПА» є вагома роль кураторів академічних груп у становленні, розвитку й вихованні ЗдВО.

Куратори академічних груп КЗ «ХГПА» мали вільний вибір методів та інструментів для впливу на особистість ЗдВО під час реалізації заходів, користувалися автономією у виборі методичних підходів, засобів НО, враховуючи свій досвід та особливості групи, також залучали ЗдВО до організації виховних заходів та допомагали їм набувати необхідний досвід для майбутньої педагогічної діяльності.

2021-2022 н.р. було запропоновано першу частину Програми виховання ІК МБГЗ засобами НО, що містить перелік організаційних форм виховної роботи, напрямів і тем виховних заходів з урахуванням основних функцій виховної діяльності (культуротвірна, стимулювальна, смислоутворювальна, комунікативна, коригувальна, захисна) та визначених компонентів ІК (особистісного, знаннєвого, поведінкового) щодо оптимального впливу на особистість МБГЗ (додаток П). У ході реалізації першої частини названої Програми проведені заходи супроводжувалися широким спектром засобів НО.

Задля зручності використання зазначену Програму було укладено за допомогою творчої платформи для створення візуальних матеріалів «Genial.ly» [220].

Відповідно до укладеної Програми здійснювати едукативний вплив на особистісний компонент ІК МБГЗ запропонували під час вправ «Лови помилку», «Створи символ», «Дорожня карта розвитку ІК», брейнсторму «Моє педагогічне кредо», тренінгу «Студентський навігатор: розрахунок маршрутів професійного зростання та відстаней до успіху» тощо.

Названий блок спрямований на забезпечення покращення загальної ІК МБГЗ, впевненості у їх навичках роботи з інформацією, розвиток критичного мислення, ефективності використання різних інформаційних ресурсів у своїй навчальній та професійній діяльності, сприяння формуванню позитивного навчального середовища та підвищенню мотивації студентів до саморозвитку.

Едукаційний вплив на знаннєвий компонент ІК МБГЗ реалізовували під час тренінгу «Soft-skills» сучасного педагога», перегляду освітніх серіалів на порталі «Дія.Освіта» такі як «Медіаграмотність у часи пандемії: як розпізнати брехню, маніпуляцію і теорії змов в інтернеті», «Штучний інтелект», «Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності: як розпізнати фейкові новини та маніпуляції», «Персональні дані: персональні дані і політика приватності: що це та як безпечно ними управляти», «Цифрові навички для вчителів: інструменти для навчання учнів онлайн: презентації, Google calendar, Youtube, хмарні сховища, розсилки і тестування учнів», «Базові цифрові навички. Сезон 1. Навчіться користуватися смартфоном, комп'ютером і планшетом без проблем», «Базові цифрові навички. Сезон 2. Навчіться нових навичок у другому сезоні: як користуватися Google і Facebook та полагодити комп'ютер, який завис», «Базові цифрові навички. Сезон 3. Більше секретів пошуку в Google. Дізнавайтеся, як створити особистий бренд у Facebook та що таке авторське право. Фінальний сезон» тощо. Також було рекомендовано до використання гайд «Електронні книжки українською мовою: безоплатні сервіси», курс «Критичне мислення і ІК (у форматі SCORM)» тощо.

Загалом едукаційні впливи на знаннєвий компонент ІК МБГЗ покликані забезпечувати підвищення обізнаності студентів щодо сучасних ІКТ, медіаграмотності, захисту персональних даних та критичного мислення, що сприяє не лише підвищенню якості освіти, але й формуванню інформаційно грамотного суспільства в цілому.

З метою формування поведінкового компоненту ІК МБГЗ запропоновано до впровадження освітні серіали «Організація ефективного онлайн-навчання: з чого почати навчання у віртуальному середовищі», «Інтерактивне навчання: інструменти та технології, інструменти для вчителів для інтерактивного навчання онлайн (Microsoft Teams, «Клас», гейміфікація, доповнена реальність)», «Кіберняні: цифрова безпека для початківців: як попередити кібератаку та захищати дані в інтернеті», «Ефективна комунікація», вебінар «Як писати ділові листи. Вчимося вести ділову комунікацію грамотно», симулятор «Онлайн-безпека для підлітків» тощо.

Впровадження зазначеного комплексу заходів з метою виховання поведінкового компоненту ІК покликано сприяти формуванню навичок розуміти та використовувати цифрові інструменти для навчання, опанувати ефективні стратегії для організації та участі в онлайн-навчанні, підвищити продуктивність та ефективність ОП у віртуальному середовищі, використання інструментів штучного інтелекту, розпізнавати потенційні кіберзагрози та застосовувати практики для захисту даних в Інтернеті, навичок ділового спілкування, критично ставитися до отриманої інформації, розуміти важливість її перевірки, розвивати навички самостійної роботи, організації власного навчального процесу, етичне використання інформації, відповідальне ставлення до цифрових ресурсів та розуміння важливості цифрової етики, виховувати інформаційно грамотних та відповідальних громадян, готових до викликів сучасного інформаційного суспільства.

Аналіз результатів успішності МБЗГЗ за 2021-2022 н.р., опитування кураторів, педагогічних і науково-педагогічних працівників, які залучені до ОП відповідних груп та умови дистанційного навчання сприяли укладенню другої частини програми ВІК МБГЗ для подальшого ефективного оптимального впливу на визначені компоненти ІК (особистісного, знанневого, поведінкового) у 2022-2023 н.р.

Відтак для формування особистісного компоненту ІК МБЗГ було запропоновано впровадити комплекс наступних заходів: проблемна лекція

«Інформаційна культура педагога – тренд чи необхідність», перегляд освітніх серіалів «Навчання під час воєнного стану: як продовжувати навчати попри все», «Автостопом по цифрових правах: як захищати та відповідально реалізовувати наші права онлайн», була започаткована психолого-педагогічна лабораторія «Які мотиви керують моєю життєдіяльністю», переглянуті ШІ-презентації «Маніпуляція та пропаганда в інформаційному просторі», «Технології інформаційного впливу», «Методи протидії маніпулятивним впливам», подкасти «Медіаграмотність. Що це таке і чому це важливо під час війни?», «Media Literacy Moments» тощо.

У межах формування знаннєвого компоненту ІК МБГЗ рекомендували використання гайдів «Онлайн-безпека для освітян», «Навіщо вам кібергігієна?», «Практичні поради, які допоможуть зробити онлайн-навчання ефективним», «Фейк/не фейк: як перевірити фото», подкасти на «Детектормедіа», серії тренінгів «Цифрові інструменти Google для освіти», участь в онлайн-марафоні до Дня безпечного інтернету, вебінар «Інструменти для виявлення фейків» тощо.

Поведінковий компонент ІК МБГЗ формувався в процесі впровадження освітніх серіалів: «Персональна кібергігієна: базові правила гігієни в інтернеті», «ChatGPT для підвищення власної ефективності: розкрийте потенціал штучного інтелекту у своєму житті», «Відеовиробник. Як стати професійним відеомейкером», «Кризові комунікації: як знаходити спільну мову з людьми, які вибухають гнівом, зберігаючи спокій та врівноваженість», «Обережно! Кібершахраї: як захистити себе від шахраїв в інтернеті та у гаджетах», гайдів «Як працювати з командою так, щоб усіх дедлайнів було дотримано?», «Кібергігієна під час війни», симуляторів «Персональна кібергігієна», «Онлайн-безпека для освітян» тощо.

Протягом упровадження другої частини «Програми виховання ІК МБГЗ засобами НО» ЗдВО також запропонували систематично використовувати трекери на удосконалення власних інформаційних звичок.

Куратори досить високо оцінили зручність використання Програми, відзначили її інтерактивність та доступність корисних матеріалів і посилань. Розміщення Програми онлайн та її інтерактивні елементи підвищили зацікавленість та забезпечили легкий зручний доступ до різноманітних ресурсів, засобів, що сприяло частішому зверненню до її змісту. Структурований та організований контент забезпечив успішну інтеграцію елементів Програми у плани виховної роботи кураторів.

Цілеспрямований вплив задля формування компонентів ІК МБГЗ здійснювався педагогічними та науково-педагогічними працівниками КЗ «ХГПА» упродовж 2021-2023 рр.

Відтак, поглиблення знань ЗдВО з освітніх компонентів циклів загальної та професійної підготовки («Філософія», «Правові засади сучасної держави», «Безпека життєдіяльності з основами охорони праці», «Сучасна українська мова», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Вступ до спеціальності з основами педагогічної майстерності», «Загальна психологія», «Психологія», «Загальна педагогіка», «Педагогіка», «Дошкільна педагогіка», «Теорія виховання», «Теоретичні основи початкового курсу математики з методикою викладання», «Основи науково-педагогічних досліджень», «Основи науково-педагогічних досліджень в дошкільній освіті», «Основи науково-педагогічних досліджень у спеціальній освіті», «Основи інклюзивної дошкільної освіти», «Інклюзивна освіта в школі», «Основи інклюзивного навчання», «Теорія і методика інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Методика викладання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах») передбачало запровадження на заняттях та під час самостійної роботи інтерактивних методів навчання, освітніх вебресурсів, навчальних курсів та відео, подкастів, інтерактивних відеоінструкцій, скрінкастів, карток умінь, ігор та вправ у сфері освіти, презентацій, онлайн-дошок, тестів, тренажерів, застосунків тощо. Розробка та рекомендація про включення до переліку вибірових освітніх компонентів

1573360426027572

тих навчальних дисциплін, що забезпечуватимуть зміцнення й поглиблення знань, сприятимуть формуванню знаннєвого компонента ІК МБГЗ.

У межах виховних впливів на формування особистісного компоненту ІК МБГЗ під час тижнів ІК упроваджено телеграм-бот з інформаційної підтримки, проведено воркшоп «У мене е-культура», фоточелендж «Карантин... Ти не один!», мотиваційний челендж «Освіта довжиною і шириною в життя» та запропоновано долучитися до конкурсів педагогічних мемів про ІК та «Арт проти кібербулінгу» (на дошці Padlet), посткросинг-проєкту «Вивчай світ – розповідай про Україну» тощо.

З метою обговорення інформаційних прав та обов'язків людини і громадянина, суспільства і держави, правового регулювання інформаційних відносин у сфері персональних даних проведено заходи правового спрямування, зокрема: зустріч ЗдВО академії з представниками патрульної поліції в Харківській області «Права чи обов'язки?»; перегляду буктрейлера від бібліотеки Академії «Станемо в обороні своєї свободи...»; панельні дискусії з викладачами кафедри історії та суспільно-економічних дисциплін «Правові проблеми інформаційної безпеки», «Форми забезпечення інформаційної безпеки», «Е-культура: від @ до #».

У Міжнародний день боротьби з насильством і булінгом у закладах освіти студентською радою психолого-педагогічного факультету проведено віртуальну виставку «STOP BULLYING», метою якої проголошено формування нетерпимості до проявів агресії; розвиток співчутливого ставлення до жертв насилля та розвиток навичок надання й отримання допомоги, у тому числі у цифровому середовищі.

Під час Всеукраїнської інформаційно-просвітницької тематичної акції «Національний тиждень читання» ЗдВО закликали консолідуватися навколо читання як життєвої стратегії та поширювати пости з переліком важливих книжок, історіями про книжки, що справили глибоке враження, міркування про важливість читання, заклики долучитися до акції та поділитися своїми читацькими історіями тощо.

На початку формувального етапу експерименту було проаналізовано навчальні плани спеціальностей 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 014.09 Середня освіта (Інформатика), 014.11 Середня освіта (Фізична культура), 014.21 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська)), 016 Спеціальна освіта, силабуси з їх нормативної частини циклів загальної та професійної підготовки та запропоновано посилити окремі освітні компоненти відповідними темами (додаток Р) з метою поглиблення знань ЗдВО та формування знаннєвого компоненту ІК МБГЗ.

Також здійснено добірку групи телеграм-каналів «Мій розвиток» з метою популяризації ІО та НО, до якої вносяться популярні просвітницькі канали, як-от «Мінцифра», «Лягідна діджиталізація», «EdEra», «ArBook News», «Нейромережі UA», «STUDWAY», «Освітні Можливості», «НІКА_Харків», «Почни Щось!», «Цифрові інструменти Google для освіти», «GENIUS.SPACE», «Молекула знань», «Сміливі відновлювати», «Харків | Українська Волонтерська Служба», «Ukrainian Science Channel» тощо.

Розширенню та поглибленню знань ЗдВО сприяли: інтерактивний дайджест у форматі спецвипуску новин «Наукові обрії», вебінар «Використання технологій штучного інтелекту в навчанні – інноваційний підхід у освітній практиці», проведення світових флешмобів «ErasmusDays2021» та «ErasmusDays2022», X Міжнародної студентської конференції «Домінанти студентського самоврядування: захист прав студентів та сприяння якості освіти» тощо.

З нагоди Міжнародного дня студентів проведено інтелектуальну гру «Що? Де? Коли?» на платформі OpenQuiz як відбірковий етап до участі у першій студентській ONLINE QUIZ В грі серед ЗВО м. Харків до якого пройшли та взяли участь 6 команд Академії («Психея», «Незламні україночки», «Fiz.Art», «Творці дивослова», «Педагогічні Кіборги», «Знала, але забула» та команда «Майбутні учителі»).

У рамках проєкту з розвитку кейс-клубів у ЗВО України, що стала можливою за підтримки USAID, Я. Жидиком поведено тренінг

«Як ненапряжно зробити цікаву презентацію курсової», зокрема обговорено, з чого почати розробку презентації і як зробити її цікавою, 5 ключових правил красивих слайдів, проведено практичний розбір й удосконалення презентації, надано шаблони для презентацій до захисту курсової роботи.

І. Печенізькою та К. Удовіченко, інспекторами відділу зв'язків з громадськістю УПП в Харківській області проведено профілактичну превентивну роботу, спрямовану на роз'яснення видів булінгу, правових норм в онлайн-просторі, захисту особистих даних в мережі інтернет, відповідальність за вчинені дії.

На виконання Указу Президента України щодо проведення заходів із забезпечення медіаграмотності серед трудових колективів та ЗДВО з питань протидії гібридним загрозам та інформаційно-пропагандистському впливу умовах інформаційно-гібридної війни Студентською радою КЗ «ХГПА» разом із Студентською радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії проведено зумінар «Стати медіаграмотним».

Під час дайджесту «Межі в мережі» розглянуто теми «Онлайн-ризики для дітей в Інтернеті. Рекомендації щодо реагування педагогічних працівників», «Дезінформація в інтернеті», «Булінг і безпека дітей в інтернеті», «Застосунки та розширення для безпеки дитини в інформаційному середовищі», «Як вигадати та не забути безпечний пароль», «Телефонне шахрайство. Шахрайство з використанням технології спуфінг» та проведено практичну вправу з укладення надійного паролю тощо.

Окремої уваги заслуговує панельна дискусія з обговорення Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті (протокол Вченої ради № 5 від 21.12.2022 р.) [189] в ході якої розглянуто форми визнання результатів навчання, засоби валідації результатів НО, повне та часткове перезарахування результатів навчання, правила, порядок та процедура визнання результатів навчання, отриманих у НО тощо.

Також задля здійснення едукативного впливу на особистість МБГЗ у співавторстві було укладено практичний poradnik «Як написати тези на конференцію : теоретична частина», щоб допомогти МБГЗ і не тільки розібратися з основними принципами написання наукових тез, визначенням актуальності теми, постановкою мети та завдань, аналізом літератури, методологією дослідження та формулюванням основних висновків.

Перебуваючи в умовах тривалого дистанційного навчання ЗдВО, зокрема й МБГЗ, мають обмежені соціальні контакти та взаємодію з членами суспільства. Тож метою розвитку поведінкового компоненту ІК було формування у студентів свідомого і відповідального ставлення до використання інформаційних технологій та ресурсів, дотримання етичних норм і правових вимог, забезпечення інформаційної безпеки, захисту персональних даних і конфіденційної інформації, а також навичок активної ефективної особистісної комунікації як онлайн так і офлайн.

МБГЗ запропонували долучатися до низки спланованих та організованих просвітницьких заходів, ігор та інших активностей.

Турніри з використанням телеграм-боту «Крокодил» є ефективним інструментом освітньої взаємодії між користувачами шляхом гри, де один гравець пояснює слово іншими словами, не використовуючи спільнокореневі слова, а інші гравці намагаються вгадати це слово. Упровадження такої активності сприяло розвитку креативності, комунікативних навичок, асоціативного та логічного мислення, збагаченню лексичного запасу тощо.

Задля розвитку навичок ефективного та безпечного користування інтернетом, вибудовування особистих та професійних меж в онлайн-просторі, а також щоб вчитися розпізнавати і реагувати на небезпеки в мережі МБГЗ долучалися до тренінгу «Мережеві межі» (додаток С).

Міжкафедральний онлайн-фестиваль «ІнклюзіОН» об'єднав різні види мистецтва, освітні майстер-класи, дискусії й був спрямований на формування інклюзивної компетентності МБГЗ, підтримку інклюзії в освіті, сприяв руйнуванню наявних стереотипів та створенню доступного середовища для всіх учасників ОП. Згаданий захід підкреслив важливість рівноправної

участі в культурному та соціальному житті суспільства, в якому кожен має можливість розкрити свій потенціал.

Рольові ігри покликані поглибити знання, зокрема з ІК, й застосовувати їх під час практичної підготовки до майбутньої професійної діяльності. Орієнтовну тематику рольових ігор, що пропонувано використовувати для формування поведінкового компоненту ІК МБГЗ представлено в додатку Т.

Також представникам студентського активу було запропоновано долучитися до Дня студентського самоврядування як виду рольової гри, виконуючи обов'язки адміністрації, викладачів, інших педагогічних працівників ЗВО протягом одного дня. Розбір конкретних кейсів та ситуацій, що виникли під час рольової гри, сприяли розвитку комунікативних навичок та лідерських якостей МБГЗ, навичок управління та прийняття рішень, а також підвищення їхньої проактивної участі у житті закладу освіти.

Задля протидії інформаційній війні, яку проводить російська федерація в межах повномасштабної війни проти України, різновидам шахрайства, підвищенню обізнаності з кібербезпеки, формування патріотичних поглядів й активного залучення їх до боротьби на інформаційному фронті Департаментом кіберполіції Національної поліції України спільно з волонтерами та небайдужими громадянами створили проєкт «МРІЯ», провели онлайн-зустріч, під час якої ЗДВО дізналися про діяльність кіберполіції, корисні інсайти, які поліпшують кібербезпеку, як розпізнати та не піддаватися на ТОП-7 актуальних схем шахрайства та долучилися до інформаційної протидії в окремих ініціативах: бот та канал «StopRussia/MRIYA» бот «Народний месник».

Задля сприяння оволодінням навичками впевненої поведінки, розвитку вміння застосовувати особливості асертивної поведінки у процесі спілкування, формування толерантного ставлення до оточуючих практичним психологом проведено лекцію-тренінг «Асертивна поведінка: поважай себе не ображаючи інших». Під час онлайн-зустрічі учасників ознайомлено із поняттям «асертивність», моделями поведінки, ознаками асертивності та способами екологічно навчитися говорити «ні».

Задля привернення уваги до проблеми віртуальних та цифрових відходів та з метою спонукання до відповідального користування різноманітними персональними електронними пристроями МБГЗ брали участь в активностях до Всесвітнього дня прибирання (2021, 2022).

У межах спланованих заходів МБГЗ були залучені до марафону обговорення «Як ти отримуєш інформацію», соціального марафону «Три позитивні коментарі в Tik-Tok та Instagram», кампанії зі створення інформатеріалів (буклети, пам'ятки, інструкції) «Чому потрібно постійно гуглити?», майстерки «5 хвилин. На що ти можеш витратити цей час?», падлет-челенджу «Арт проти фейків», освітнього проекту «Програма Лідерства 2022», челенджу з використання трекеру звичок задля відслідковування інформаційних звичок (додаток У), укладання цифрового меморіалу пам'яті, що присвячено захисникам-випускникам та цивільним студентам, випускникам академії, які загинули у війні росії проти України.

Варто наголосити, що вищеописані види діяльності які зазначені у Програмі ВІК МБГЗ засобами НО та ті, що організовувалися педагогічними і науково-педагогічними працівниками КЗ «ХГПА» були розподілені за групами впливу на компоненти ІК з огляду на їх пріоритетну ціль, проте усі вони сприяли становленню особистості майбутнього фахівця, його гармонійному розвитку та успішному ВІК МБГЗ засобами НО у цілому.

Отже, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на тому, що вищевикладене окреслює основні види діяльності, зокрема, формування готовності педагогічних працівників укладання програми виховання, цілеспрямований спеціально організований вплив на компоненти (особистісний, знанневий, поведінковий) структури ІК МБГЗ з метою їх позитивно якісного розвитку, які найбільш успішно сприяють ВІК МБГЗ засобами НО у цілому та ІК у молоді зокрема.

На підставі реалізації структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО в ОП педагогічного ЗВО вважаємо за доцільне проаналізувати та описати результати експериментального дослідження.

2.4. Аналіз та інтерпретація результатів експериментальної роботи

Керуючись визначеними завданнями контрольного етапу дослідно-експериментальної роботи було проведено:

- повторне діагностування МБГЗ задля визначення ефективності упровадженої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО;
- математичний обрахунок та порівняльний аналіз вихідних даних констатувального етапу експерименту та контрольних даних контрольного;
- визначення динаміки рівнів вихованості ІК МБГЗ за визначеними критеріями та показниками;
- узагальнення результатів емпіричного пошуку та формулювання практичних висновків здійсненого дослідження.

Задля визначення результативності запропонованої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО застосовано аналогічні, констатувальному етапу педагогічного експерименту діагностичні методики.

З метою чіткого простеження динаміки рівнів вихованості ІК МБГЗ варто представити аналіз одержаних даних за кожним із визначених критеріїв.

Насамперед, проведено діагностування вихованості ІК МБГЗ за мотиваційно-рефлексивний критерієм та його показниками: мотивація до виховання власної ІК, мотивація залучення до НО, самоаналіз рівня ІК (здатність до рефлексії).

Дані, що подано в таблиці 2. дозволяють констатувати зменшення кількості респондентів з низьким рівнем за показником «мотивація до виховання власної ІК» в обох групах. Таким чином, приріст ЗдВО ЕГ з високим рівнем склав 19,01 %, а із середнім рівнем – 5,79 %; тоді як в КГ збільшення показників високого рівня склав 0,94 %, а з середнього – 8,42 %).

Загальні позитивні зрушення за зазначеним показником складають 24,8 % в ЕГ та 9,36 % в КГ.

**Динаміка за показником «мотивація до виховання власної ІК»
(мотиваційно-рефлексивний критерій) КГ та ЕГ**

Рівень	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	25	20,66	25	23,36	48	39,67	26	24,30
Середній	53	43,80	49	45,79	60	49,59	58	54,21
Низький	43	35,54	33	30,85	13	10,74	23	21,49
Разом	121	100	107	100	121	100	107	100

Варто зауважити, що за даними контрольного етапу експерименту потребу у самовдосконаленні відчувають на 24,12 % респондентів більше, ніж під час аналогічного анкетування на початку дослідження, а приріст відповідей на твердження «Я вірю у свої можливості» за показником «повністю відповідає дійсності» МБГЗ констатують на 33,77 % більше.

Разом з тим, за контрольними даними (таблиця 2.10) можемо констатувати, що кількість ЗДВО з низьким рівнем за показником «мотивація залучення до неформальної освіти» зменшилась. Позитивний приріст за високим рівнем в ЕГ склав 21,48 % та середнім – 2,48 %; в КГ 3,74 % високий рівень, 6,54 % середній.

Аналіз відповідей респондентів демонструє збереження високого рівня зацікавленості в залученні до НО задля саморозвитку через можливість здобувати знання у зручний час та в комфортному темпі.

Таблиця 2.10

**Динаміка за показником «мотивація залучення до НО»
(мотиваційно-рефлексивний критерій) КГ та ЕГ**

Рівень	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	29	23,97	24	22,43	55	45,45	28	26,17
Середній	54	44,63	52	48,6	57	47,11	59	55,14
Низький	38	31,40	31	28,97	9	7,44	20	18,69
Разом	121	100	121	100	121	100	121	100

1573360426027572

Разом з тим, спостерігаємо зменшення кількості ЗдВО обох груп, у яких виникають труднощі із завершенням навчання в суб'єктів НО: в ЕГ на 33,06 %, КГ – 15,89 %. Позитивним також вважаємо підвищення показників абсолютно ствердних відповідей на питання «Я завжди знаходжу навчальну програму, що задовольняє мої освітні та/або особисті потреби»: в ЕГ на 34,21 %, а в КГ на 9,35 %.

Динаміка за показником «самоаналіз власного рівня ІК (здатність до рефлексії)» (мотиваційно-рефлексивний критерій) в КГ та ЕГ свідчить, що кількість МБГЗ з низьким рівнем за показником «самоаналіз власного рівня ІК (здатність до рефлексії)» зменшилась у ЕГ на 25,62 %, а у КГ – на 10,29 %. Разом з тим, кількість ЗдВО ЕГ з високим рівнем збільшилася на 19,01 % та середнім – на 6,61 %, а в КГ позитивний приріст високого рівня становить 0,94 % та середнього – 9,35 %. Дані висвітлено у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Динаміка за показником «самоаналіз власного рівня ІК (здатність до рефлексії)» (мотиваційно-рефлексивний критерій) КГ та ЕГ

Рівень	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	27	22,31	27	25,23	50	41,32	28	26,17
Середній	51	42,15	46	42,99	59	48,76	56	52,34
Низький	43	35,54	34	31,78	12	9,92	23	21,49
Разом	121	100	107	100	121	100	107	100

Аналіз відповідей респондентів вказує на більш усвідомлене ставлення до планування та аналізу власної інформаційної діяльності. Також МБГЗ ЕГ відмічають підвищення рівня спроможності успішно опанувати ІКТ на 10,74 %, а МБГЗ КГ – на 6,54 %.

Результати аналізу динаміки рівня вихованості ІК за мотиваційно-рефлексивним критерієм ЕГ та КГ на контрольному етапі експерименту подано в додатку Ф1 та в додатку Ф2.

У такий спосіб видається очевидним, що протягом досліджуваного періоду показники особистісного критерію відзначаються позитивними

змінами. Це насамперед пов'язуємо, тим що вмотивованість за показниками «Мотивація до виховання власної ІК» та «Мотивація залучення до НО» студентів обох груп зросла в умовах оновлення освіти, зокрема в процесі впровадження концепції «Нова українська школа». Також досягти відмічених рівнів вихованості ІК МБГЗ вдалося завдяки упровадженню структурно-функціональної моделі ВІК ІК засобами НО, систематичному, цілеспрямованому едукативному впливу з боку педагогічного колективу ЗВО.

За результатами динаміки за показником «інформаційна грамотність» (таблиця 2.12) можемо відмітити, що кількість студентів з низьким рівнем зменшилась у ЕГ на 25,62 % (збільшення кількості МБГЗ з високим рівнем складає 19,01 % та середнім – 6,61%); а в КГ зменшилась на 10,27 % (підвищення високого рівня склало 1,86 %, підвищення середнього – 8,41 %).

Таблиця 2.12

Динаміка за показником «інформаційна грамотність» (когнітивно-аксіологічний критерій) КГ та ЕГ

Рівень	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	20	16,53	23	21,50	43	35,54	25	23,36
Середній	61	50,41	53	49,53	69	57,02	62	57,94
Низький	40	33,06	31	28,97	9	7,44	20	18,70
Разом	121	100	107	100	121	100	107	100

Аналіз даних засвідчує якісне підвищення високого рівня саме за підрівнем С2. У ЕГ позитивний приріст складає 22,31 %, у КГ – 5,61 %.

Динаміка за показником «володіння знаннями про НО» (таблиця 2.13) також демонструє зменшення кількості МБГЗ з низьким рівнем у ЕГ на 28,93 %, а у КГ – на 10,29 %.

Динаміка за показником «володіння знаннями про НО» (когнітивно-аксіологічний критерій) КГ та ЕГ

Рівень	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	16	13,22	16	14,95	50	41,32	19	17,76
Середній	58	47,93	55	51,40	59	48,76	63	58,88
Низький	47	38,85	36	33,65	12	9,92	25	23,36
Разом	121	100	107	100	121	100	107	100

Аналіз відповідей демонструє, що поняття НО на контрольному етапі респонденти розглядають ширше та вкладають більш глибокий зміст, як-от: «різні види здобуття знань, які не вкладаються у формальну систему освіти», «будь-яка не стихійна форма навчання поза межами закладів системи освіти», «цілеспрямована, спланована, забезпечує надання освітніх послуг».

Також спостерігаємо розширення списку засобів НО, відтак МБЗ включають до цього нього книги, онлайн-курси, відеоуроки, вебінари, мобільні додатки, навчання дією, сторітеллінг, інтерактивні платформи та спеціалізовані програми навчання тощо.

Результати аналізу динаміки рівня вихованості ІК за когнітивно-аксіологічним критерієм (за показниками інформаційна грамотність та володіння знаннями про НО) ЕГ та КГ на контрольному етапі експерименту подано в додатках Ф3 та Ф4.

Дані третього показника «ціннісні орієнтації» термінальних цінностей (рисунок 2.19) дозволили встановити значний позитивний приріст показників цінності «Здоров'я (фізичне й ментальне)». На контрольному етапі експерименту вони становлять 12,48 % в ЕГ та 10,19 % в КГ. Уважаємо, що до таких змін призвів комплекс заходів (що проведені в ЗВО, інформування від державних організації та установ, Всеукраїнська програма ментального здоров'я за ініціативою Олени Зеленської тощо), реалізацію яких зумовили зовнішні обставини (карантинні обмеження, військова агресія).

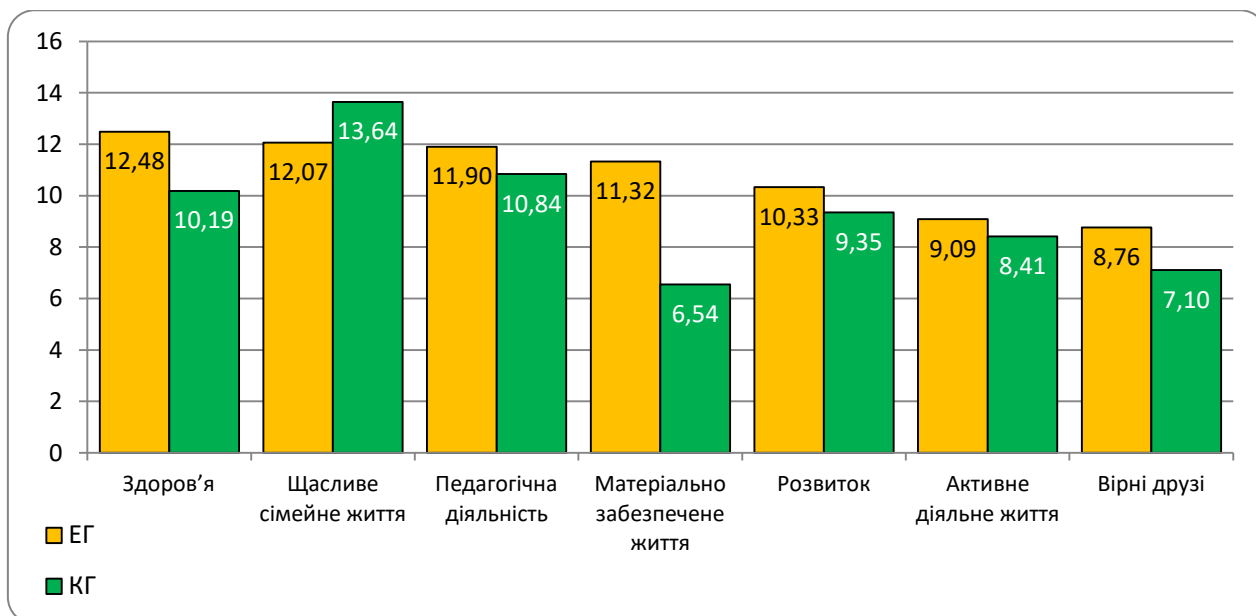

Рисунок 2.19. – Рівневий розподіл даних ранжування термінальних цінностей ЗдВО ЕГ та КГ на контрольному етапі експерименту, у %

Також виявлено підвищення рангів таких цінностей як «щасливе сімейне життя» (12,07 % в ЕГ й 13,64 % в КГ) та «матеріально забезпечене життя» (11,32 % в ЕГ й 6,54 % в КГ). Уважаємо, що до отримання таких даних призвело продовження російсько-Української війни, широкомасштабне вторгнення на територію низки областей України, зокрема й тих, ЗдВО яких були залучені до педагогічного експерименту й, як наслідок, масові від'їзди до інших областей та країн, позбавлення багатьох матеріальних благ, втрата чи територіальна віддаленість членів родини та багато іншого.

Дані приросту за методикою «Ціннісні орієнтації» ранжування термінальних цінностей ЗдВО ЕГ та КГ, що подано в додатку Ф4, засвідчують стійке домінування педагогічної діяльності як провідної цінності.

Аналіз даних ранжування інструментальних цінностей (рисунок 2.20) зазначеної методики демонструє високу зацікавленість в належному рівні освіченості, ефективності у справах, відповідальності, а також засвідчує стійку зацікавленість у належному рівні вихованості, гарних манерах.

Відзначимо, що порівняльні дані засвідчують позитивний приріст значимих, у контексті досліджуваної проблеми, цінностей на більш високі позиції.

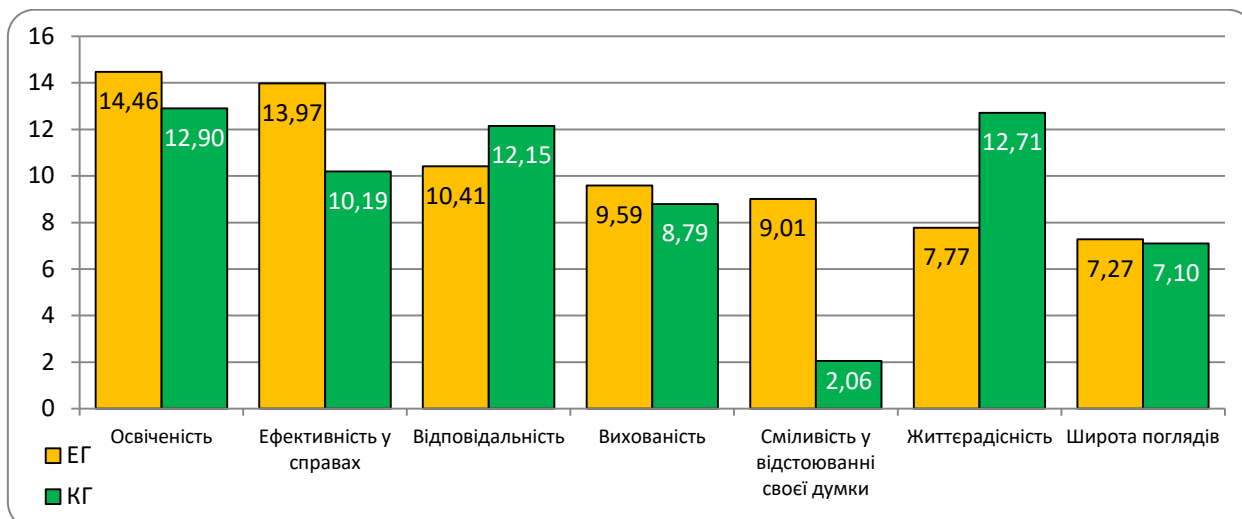

Рисунок 2.20. – Рівневий розподіл даних ранжування інструментальних цінностей ЗдВО ЕГ та КГ на контрольному етапі експерименту, у %

Встановлено, рівень знань, умінь та навичок щодо питань ІК та НО зазнав значних позитивних змін. Це підтверджують й результати діагностичних методик. У такий спосіб, отримані дані пов'язуємо із удосконаленням змісту ОП у ЕГ, зокрема упровадженням додаткових навчальних тем до змісту освітніх компонентів.

Позитивні результати за досліджуваними показниками пов'язуємо із удосконаленням змісту ОП у ЕГ, зокрема посиленням додатковими навчальними темами змісту освітніх компонентів.

Констатуємо суттєве покращення контрольних даних ЗдВО ЕГ не лише до опанування нових знань, а й у практичній професійній діяльності, що засвідчує високу якість проведеного у процесі формувального етапу експерименту едукативного впливу.

Дослідження динаміки показника «здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях» свідчить те, що кількість ЗдВО з низьким рівнем за зазначеним показником у ЕГ збільшилася за високим рівнем на 28,62 % та середнім – на 3,31 %; у КГ приріст респондентів з високим рівнем склав 2,8 % та середнім – 7,47%. Результати відображено в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Динаміка за показником «здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях» (діяльнісно-комунікативний критерій) КГ та ЕГ

Рівень	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	20	16,53	19	17,76	51	42,15	22	20,56
Середній	58	47,93	54	50,47	62	51,24	62	57,94
Низький	43	35,54	34	31,77	8	6,61	23	21,50
Разом	121	100	107	100	121	100	107	100

За результатами поданими (таблиця 2.14) можемо констатувати, що кількість студентів з низьким рівнем за показником «здатність виховувати ІК» зменшилась: у ЕГ на 34,71 % (збільшення кількості МБГЗ з високим рівнем на 31,41 % та середнім рівнем на 3,30 %); у КГ на 11,21% (підвищення високого рівня на 1,87 % та середнього на 9,34 %).

Таблиця 2.14

Динаміка за показником «здатність виховувати ІК» (діяльнісно-комунікативний критерій) КГ та ЕГ

Рівень	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	19	15,70	21	19,63	57	47,11	23	21,50
Середній	54	44,63	52	48,60	58	47,93	62	57,94
Низький	48	39,67	34	31,77	6	4,96	22	20,56
Разом	121	100	107	100	121	100	107	100

Результати аналізу даних спостереження за показником «готовність до професійної комунікації» (таблиця 2.15) засвідчують, що кількість ЗДВО з низьким рівнем також зменшилась, що призвело до збільшення кількості МБГЗ ЕГ з високим рівнем на 30,58 % та з середнім на – 2,47 %); МБГЗ КГ показники також засвідчують підвищення високого рівня на 1,87 % та середнього рівня на 10,28 %).

**Динаміка за показником «готовність до професійної комунікації»
(діяльнісно-комунікативний критерій) КГ та ЕГ**

Рівень	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	23	19,01	20	18,69	60	49,59	22	20,56
Середній	52	42,98	50	46,73	55	45,45	61	57,01
Низький	46	38,01	37	34,58	6	4,96	24	22,43
Разом	121	100	107	100	121	100	107	100

Результати динаміки рівня вихованості ІК за діяльнісно-комунікативним критерієм ЕГ та КГ на контрольному етапі експерименту подано в додатку Фб.

Отже, одержані результати дозволяють констатувати підвищення Результати динаміки рівня вихованості високого рівня за всіма показниками діяльнісно-комунікативного критерію. У такий спосіб можемо стверджувати, що одержані дані засвідчують підвищення ініціативності, активності, натхненності МБГЗ до ефективного спілкування та співпраці, глибшого розуміння суб'єкта взаємодії та дотримання морально-етичних норм спілкування.

Підсумовуючи, варто зазначити, що результат зростання діяльнісно-комунікативного компонента в ЕГ отримано завдяки змінам, яких зазнала підготовка МБГЗ протягом формувального етапу відповідно до визначених педагогічних умов, а також посиленням наскрізного едукативного впливу управлінсько-викладацького складу ЗВО та кураторів, проведення практичних занять, що підвищили пізнавальну активність, мотивацію МБГЗ до саморозвитку; залучення ЗДВО до участі, організації та проведення різних активностей з позааудиторної роботи та організацію слухних умов для професійної реалізації під час практичної підготовки.

Порівняння констатувальних та контрольних даних дозволило виявити динаміку рівнів вихованості ІК МБГЗ за усіма критеріями (мотиваційно-рефлексивним, когнітивно-аксіологічним, діяльнісно-комунікативним) та показниками на контрольному етапі експерименту після упровадження

структурно-функціональної моделі ВІК ІК МБГЗ засобами НО. Порівняльні результати висвітлено на рисунку 2.21.

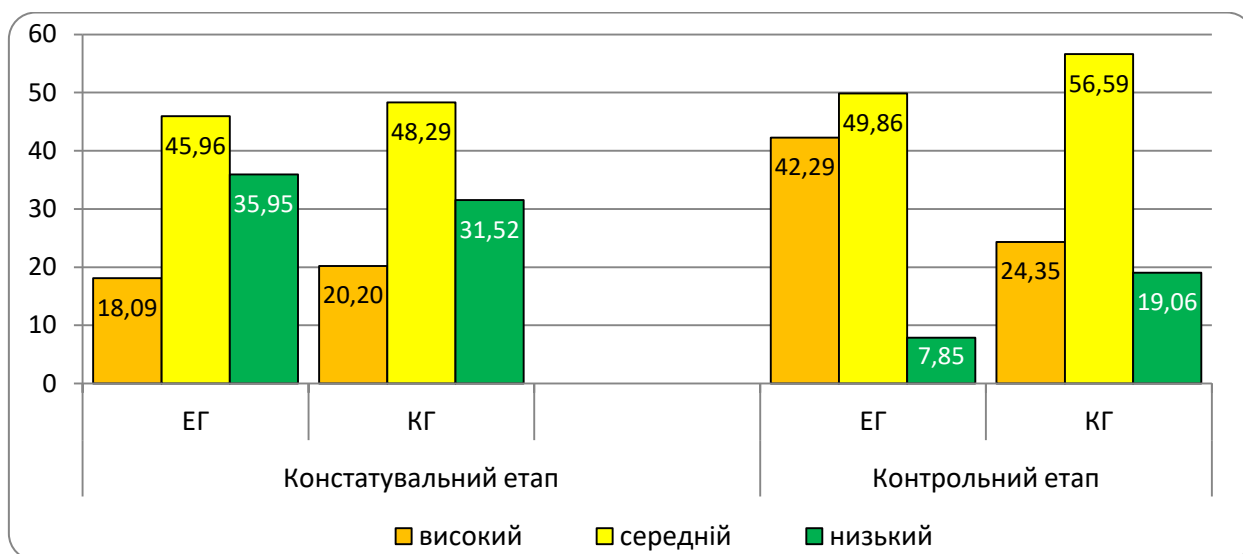

Рисунок 2.21. – Динаміка рівнів вихованості ІК МБГЗ

Відтак, в обох групах спостерігаємо значне зниження низького рівня вихованості ІК МБГЗ та підвищення середнього й високого рівнів. Зокрема приріст середнього рівня склав в ЕГ – 3,9 %, а в КГ – 8,3 %; проте в ЕГ високий рівень виражено вищими відсотковими показниками, зокрема приріст високого рівня в ЕГ становить 24,2 %, а в КГ 10,15 %.

Отже констатуємо, що реалізація структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО сприяла якісно значним змінам ІК МБГЗ експериментальної групи. Відповідні дані приросту рівнів вихованості ІК МБГЗ унаочнено на рисунку 2.22

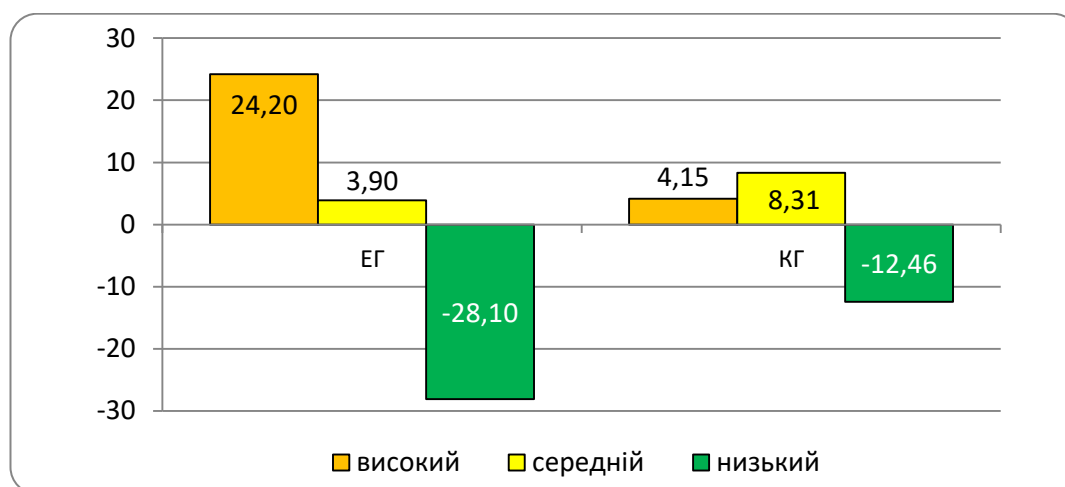

Рисунок 2.22. – Дані приросту рівнів вихованості ІК МБГЗ

Для перевірки ефективності експерименту було застосовано статистичний критерій Пірсона (критерій χ^2).

При порівнянні розподілів ЕГ та КГ на контрольному етапі експерименту отримано суттєві розбіжності (таблиця 2.16): емпіричні значення критерію $T_{\text{емп}}$ від 8,48 до 27,97 перевищують критичне значення 5,99. Отже розбіжності між розподілами ЕГ та КГ після упровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО статистично значущі на рівні $p < 0,05$ за визначеними критеріями та показниками.

Таблиця 2.16

**Дослідження ЕГ і КГ за критерієм Пірсона
на контрольному етапі експерименту**

$T_{\text{емп}}$ (ЕГ-КГ)				$T_{\text{табл}}$
Критерії	Показники			
Мотиваційно-рефлексивний	10,24	мотивація до виховання власної ІК	8,52	5,99
		мотивація залучення до НО	12,18	
		самоаналіз рівня ІК (здатність до рефлексії)	8,91	
Когнітивно-аксіологічний	13,40	інформаційна грамотність	8,48	
		володіння знаннями про НО	17,83	
Діяльнісно-комунікативний	22,71	здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях	17,99	
		здатність виховувати ІК	22,95	
		здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах	27,97	

При порівнянні динаміки розподілів ЕГ отримано суттєві розбіжності: емпіричні значення критерію $T_{\text{емп}}$ від 23,75 до 51,81 перевищують критичне значення 5,99. Отже розбіжності між розподілами ЕГ до та після упровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО статистично значущі на рівні $p < 0,05$ за зазначеними критеріями та показниками. Дані висвітлено в таблиці 2.17.

1573360426027572

Таблиця 2.17

Дослідження ЕГ за критерієм Пірсона на контрольному етапі експерименту

Т _{емп} (ЕГ)				Т _{табл}
Критерії		Показники		
Мотиваційно-рефлексивний	25,01	мотивація до виховання власної ІК	23,75	5,99
		мотивація залучення до НО	26,02	
		самоаналіз рівня ІК (здатність до рефлексії)	24,92	
Когнітивно-аксіологічний	34,55	інформаційна грамотність	28,50	
		володіння знаннями про НО	38,29	
Діяльнісно-комунікативний	43,76	здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях	37,69	
		здатність виховувати ІК	51,81	
		здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах	47,35	

При порівнянні динаміки розподілів КГ суттєвих розбіжностей не спостерігаємо (таблиця 2.18): емпіричні значення критерію Т_{емп} від 2,43 до 3,96 не перевищують критичне значення 5,99. Отже розбіжності між розподілами КГ після упровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО статистично незначущі на рівні $p < 0,05$ за зазначеними критеріями та показниками.

Таблиця 2.18

Дослідження КГ за критерієм Пірсона на контрольному етапі експерименту

Т _{емп} (КГ)				Т _{табл}
Критерії		Показники		
Мотиваційно-рефлексивний	3,03	мотивація до виховання власної ІК	2,56	5,99
		мотивація залучення до НО	3,16	
		самоаналіз рівня ІК (здатність до рефлексії)	3,12	
Когнітивно-аксіологічний	2,43	інформаційна грамотність	3,16	
		володіння знаннями про НО	2,78	
Діяльнісно-комунікативний	3,46	здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях	2,89	
		здатність виховувати ІК	3,54	
		здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах	3,96	

Таким чином, ми спостерігаємо значущі відмінності у розподілах ЕГ після упровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО, та, навпаки, не спостерігаємо таких відмінностей у розподілах КГ. Отже, можемо упевнено стверджувати, про ефективність упровадження запропонованої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО.

Додатково підтвердити вище констатовану ефективність упровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО можна за допомогою критерію Стюдента. Вибираючи довірчу імовірність недопущення помилки отриманий коефіцієнт порівнюється із критичним значенням коефіцієнта Стюдента t_{α} для даного числа ступенів свободи k ($k = n - 1$). Статистична вірогідність припущення підтверджується з даною імовірністю, якщо показники визначеного коефіцієнта Стюдента не менше, ніж табличний ($t_{\alpha} = 4,3$).

Нульове припущення, що середні у двох сукупностях рівні, відхиляється, за умови $t_{\text{емп}} > t_{\alpha}$, для рівня значущості $\alpha = 0,05$. У такому разі приймається альтернативне про достовірну відмінність середніх у двох розглянутих сукупностях, тобто робимо висновок щодо ефективності формульованого експериментального впливу. Результати розрахунків за всіма параметрами наведено на рисунку 2.23.

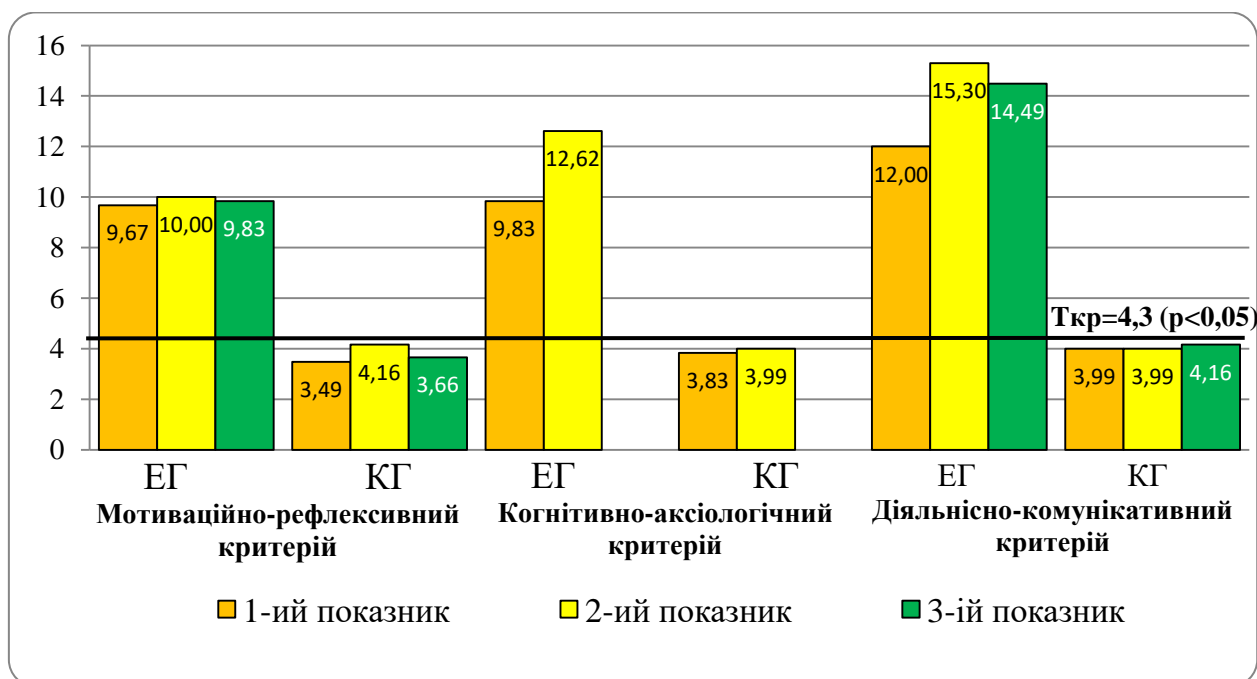

Рисунок 2.23 – Динаміка показників за критерієм Стюдента в ЕГ та КГ

У такий спосіб, результати дослідження дозволяють відзначити, що статистична істотність відмінності між ЕГ та КГ спостерігається після упровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО. Наприкінці експериментального дослідження КГ не зазнала значних змін в порівнянні з ЕГ. Отже, проаналізовані дані свідчать про позитивні зрушення, що засвідчено змінами показників, а проведений розгляд цих результатів дає підстави констатувати ефективність упровадженої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО.

Переконавшись у достовірності змін в ЕГ, вважаємо необхідним виявити кореляцію позитивних змін за всіма визначеними показниками.

Для виявлення та оцінки міри залежності величин визначимо коефіцієнти кореляції між ними. Оцінювання взаємного впливу критеріїв один на одного може бути виконано за величиною відхилення отриманих значень від їх середніх величин:

$$r = \frac{n \cdot \sum_{i=1}^n x_{1i} \cdot x_{2i} - \sum_{i=1}^n x_{1i} \cdot \sum_{i=1}^n x_{2i}}{\sqrt{n \cdot \sum_{i=1}^n x_{2i}^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_{2i}\right)^2} \cdot \sqrt{n \cdot \sum_{i=1}^n x_{1i}^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_{1i}\right)^2}} \quad (2)$$

Якщо зв'язок між признаками близький до лінійної функціональної, то коефіцієнт кореляції дорівнює одиниці ($r = \pm 1$). Якщо зв'язку взагалі не існує, то $r = 0$. Прийнято вважати, що за $r \leq 0,6$ – зв'язок слабкий, при $0,6 < r < 0,9$ – зв'язок сильний, а при $r \geq 0,9$ – достатньо сильний.

Аналізуючи отримані результати (рисунок 2.24), можна зробити висновок: в ЕГ найбільш тісний зв'язок між позитивними змінами з іншими параметрами має показник «мотивація залучення до неформальної освіти» (другий показник першого критерію) та всі показники третього критерію; менш тісний але все одно достатньо сильний зв'язок мають інші показники.

1573360426027572

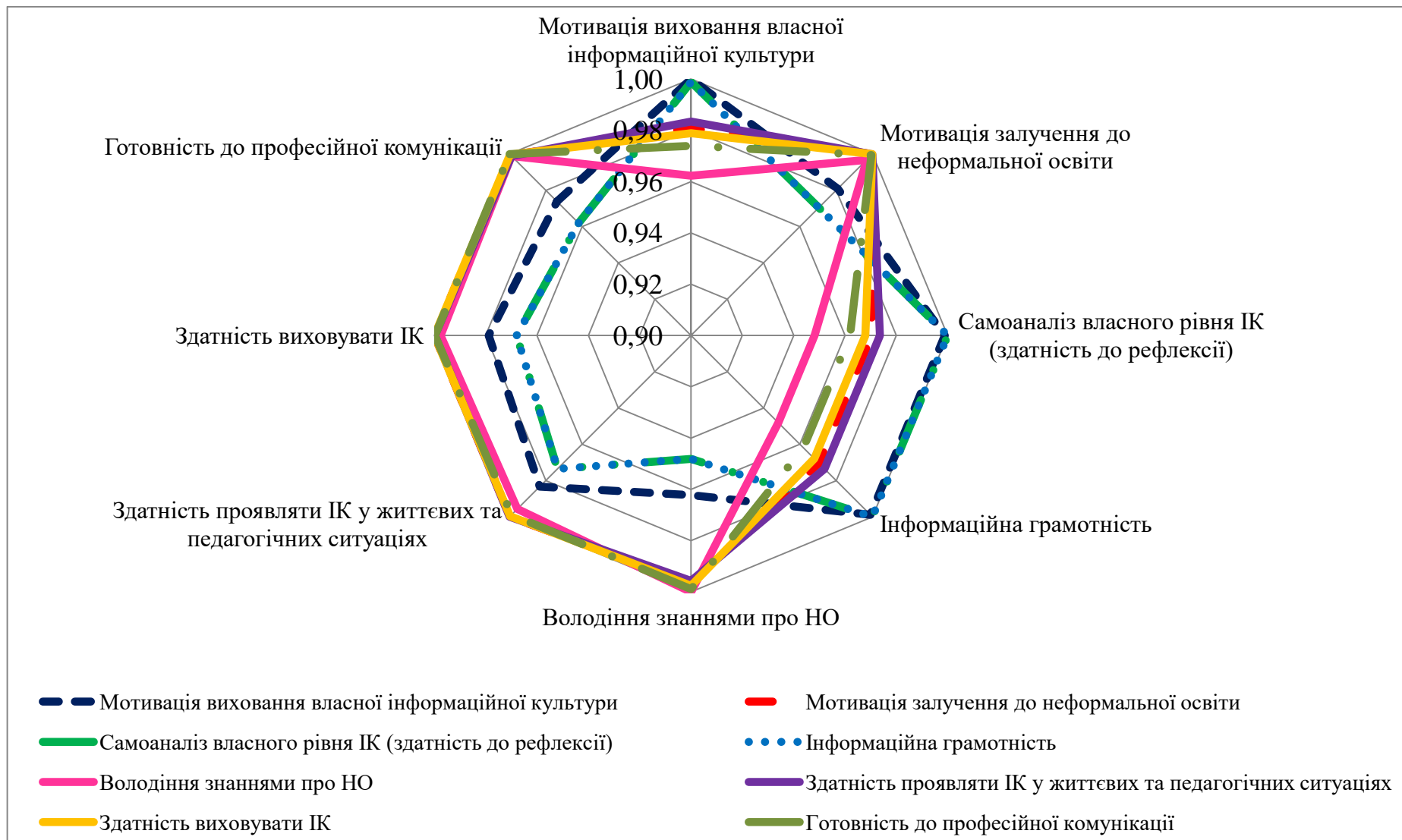

Рисунок 2.24 – Значення коефіцієнтів кореляції позитивних змін за всіма показниками в ЕГ

Найбільш тісний зв'язок між позитивними змінами з іншими параметрами показника «мотивація залучення до неформальної освіти» пов'язуємо із реалізацією педагогічної умови структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО (систематична мотивація залучення МБГЗ до неформальної освіти), здійсненням відповідних заходів, покликаних сприяти залученню МБГЗ до НО та наскрізного едукативного впливу на особистість ЗДВО.

Вищезазначене дозволяє констатувати комплексний позитивний вплив на особистість МБГЗ та ефективність упровадженої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО.

Порівняльний аналіз та узагальнення динаміки даних експериментального дослідження дозволяє констатувати, що, загалом, реалізована структурно-функціональна модель ВІК МБГЗ засобами НО має позитивну динаміку: загальний рівень вихованості ІК МБГЗ підвищився до високого за всіма критеріями.

Результати експериментального педагогічного дослідження дозволяють упевнено стверджувати, що одним із результативних засобів підвищення рівня вихованості ІК є теоретично обґрунтована та практично впроваджена в ОП КЗ «ХГПА» авторська структурно-функціональна модель ВІК МБГЗ засобами НО.

Висновки до 2 розділу

Здійснене в другому розділі обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності реалізації структурно-функціональної моделі виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти дозволяє дійти таких висновків:

1. Теоретично обґрунтовано, імплементовано й експериментально перевірено ефективність структурно-функціональної моделі виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти, що представлена цільовим, змістово-технологічним, діагностично-оцінювальним блоками

демонструє кореляційні зв'язки між усіма компонентами моделі, логічну структурованість, пов'язаність та дієвість описаних блоків, які допомагають визначити логічні компоненти досліджуваного явища, їх взаємозв'язок, організувати та проаналізувати процес ВІК, враховуючи його комплексний та системний характер. Також у розділі розкрито аксіологічний, культурологічний, діяльний, особистісний підходи до ВІК.

2. Описано загальні питання організації й проведення експериментальної роботи задля перевірки ефективності впровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО компонентів ІК МБГЗ (особистісного, знаннєвого, поведінкового), визначених критеріїв (мотиваційно-рефлексивного, когнітивно-аксіологічного, діяльнісно-комунікативного) та їх відповідних показників.

3. Порівняння даних ЕГ та КГ констатувального етапу за визначеними критеріями (мотиваційно-рефлексивного, когнітивно-аксіологічного, діяльнісно-комунікативного) відповідно до визначених рівнів вихованості ІК МБГЗ (низький, середній, високий) та якісний аналіз одержаних результатів діагностичного дослідження свідчать про вихідний загальний середній рівень (ЕГ – 45,96 %, КГ – 48,29 %) та чітке відслідковування низького рівня (ЕГ – 35,95 %, КГ – 31,52 %) вихованості ІК МБГЗ. Відповідно дані високого рівня ІК МБГЗ складають в ЕГ 18,09 %, а в КГ – 20,2 %.

4. Результати констатувального етапу експериментального дослідження дозволили дійти висновків, що система виховної роботи педагогічного ЗВО у світлі дослідницької проблематики потребує модернізації, що засвідчило доцільність впровадження розробленої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО для підвищення її ефективності та результативності.

5. Окреслено основні напрямки та види діяльності, які найбільш успішно сприяють ВІК МБГЗ засобами НО у цілому та ІК у молодих людей зокрема. До них відносимо формування готовності педагогічних працівників ЗВО до здійснення едукативного впливу на особистість МБГЗ; посилення проактивної позиції педагогічних працівників, а також управлінсько-адміністративного складу ЗВО щодо розуміння відповідальності й сили едукативного впливу на особистість ЗДВО. Також укладання програми

виховання ІК МБГЗ засобами НО для кураторів академічних груп. А також, цілеспрямований спеціально організований едукаційний вплив на компоненти (особистісний, знаннєвий, поведінковий) структури ІК МБГЗ з метою їх позитивно якісного розвитку.

6. Дослідження констатувальних та контрольних даних за критерієм Пірсона на продемонстрували значущі відмінності у розподілах ЕГ після упровадження структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО, та, навпаки, не виявили таких відмінностей у розподілах КГ, що дозволяє стверджувати, про ефективність упровадження запропонованої структурно-функціональної моделі ВІК МБГЗ засобами НО.

7. Оцінювання ступеню залежності позитивних змін в ЕГ за всіма критеріям дозволило визначити коефіцієнти кореляції між цими змінами та дало змогу дійти висновку, що в цій групі найбільш тісний зв'язок між позитивними змінами з іншими параметрами має показник «мотивація залучення до неформальної освіти» (другий показник першого критерію) та всі показники (здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях, здатність виховувати ІК, здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах) діяльнісно-комунікативного критерію; менш тісний але все одно достатньо сильний зв'язок мають інші показники. Це дозволило констатувати комплексний позитивний вплив на особистість МБГЗ та ефективність впровадженої структурно-функціональної моделі.

8. Порівняння констатувальних та контрольних даних дозволило виявити динаміку рівнів вихованості ІК МБГЗ за усіма критеріями (мотиваційно-рефлексивним, когнітивно-аксіологічним, діяльнісно-комунікативним) та показниками на контрольному етапі експерименту після упровадження структурно-функціональної моделі ВІК ІК МБГЗ засобами НО. Відтак, в обох групах спостерігаємо значне зниження низького рівня вихованості ІК МБГЗ та підвищення середнього й високого рівнів. Зокрема приріст середнього рівня склав в ЕГ – 3,9 %, а в КГ – 8,3 %; проте в ЕГ високий рівень виражено вищими відсотковими показниками, зокрема приріст високого рівня в ЕГ становить 24,2 %, а в КГ 10,15 %.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації представлено результати теоретичних узагальнень і запропоновано розв'язання наукової проблеми виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти, що полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичній перевірці дієвості та результативності структурно-функціональної моделі виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти.

Отримані результати та дані дослідження вказують на досягнення визначеної мети та рішення визначених завдань, що дозволяє зробити такі висновки:

1. З'ясовано, що проблема ВІК перебуває у полі зору науковців досить давно. Різні її аспекти розкриваються з погляду філософії освіти, психології, педагогіки. З огляду на це констатуємо, що проблема дослідження є актуальною та потребує глибшого сучасного висвітлення.

Здійснено історико-теоретичний аналіз понять «культура» та «інформаційна культура»; визначено законодавчу базу правового забезпечення процесу формування інформаційної культури; описано дотичні до досліджуваного поняття і терміни, зокрема: «інформаційна компетентність», «інформаційна грамотність»; проаналізовано пов'язані компетентності.

Уточнено дефініцію «культура» – складна та багатогранна концепція, яку можна розглядати як сукупність знань, цінностей, норм, вірувань, традицій, мистецтва та інших аспектів життя людини, які вона успадкувала від попередніх поколінь та передає наступним; вона формується впродовж надзвичайно тривалого часу і відбивається в усіх сферах людського життя – від способу життя до способу мислення та є невіддільною частиною людської природи й відіграє важливу роль у становленні особистості та суспільства.

Уточнено дефініцію «інформаційна культура» – комплексна і складна категорія, яка охоплює різні аспекти взаємодії особистості з інформацією та сучасним інформаційним середовищем, а основними її аспектами

виступають знання про інформацію, навички роботи з нею, етика інформаційної взаємодії, свідоме використання інформації, усвідомлення різноманітності інформаційних джерел, здатність до навчання та самовдосконалення тощо.

2. Аналіз та узагальнення наукових розвідок дозволили сформулювати авторське визначення сутності поняття «інформаційна культура майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка» – системне інтегроване утворення особистості на основі її ціннісних орієнтацій, яке забезпечує ефективну різнобічну взаємодію з інформацією в усіх її проявах, успішну професійну комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу в умовах діджиталізації освіти, а також навчання упродовж життя.

Розглянуто структуру інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, що має комплексний характер та складається з трьох кореляційних компонентів: особистісного, знаннєвого та поведінкового.

Особистісний компонент інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка передбачає визначення та розвиток факторів, що підтримують їх інтерес та бажання щодо здобуття та використання інформації. Він компонент відіграє ключову роль у формуванні позитивного ставлення до інформаційної діяльності та сприяє активному залученню особистості до процесів навчання та саморозвитку.

Знаннєвий компонент інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка передбачає розвиток розумових процесів та вмінь, пов'язаних з розумінням і обробкою інформації. Він охоплює кілька ключових складових, як-от: комп'ютерна грамотність, критичне мислення, медіаграмотність, систематизація інформації тощо.

Поведінковий компонент інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка забезпечує активну участь особистості в різних аспектах інформаційної діяльності та професійного використання отриманої інформації. Він охоплює пошуки та обробку інформації, технологічну грамотність, професійну інтеграцію, здатність самостійно

визначати свої цілі, планувати свою діяльність та вдосконалювати навички впродовж життя тощо.

3. Науково-педагогічне дослідження ІК як системного інтегрованого утворення особистості, дозволило визначити відповідні критерії та їх показники: мотиваційно-рефлексивний критерій (мотивація до виховання власної інформаційної культури; мотивація залучення до неформальної освіти; самоаналіз рівня інформаційної культури (здатність до рефлексії)), когнітивно-аксіологічного критерію (інформаційна грамотність; володіння знаннями про неформальну освіту; ціннісні орієнтації) та діяльнісно-комунікаційний критерій (здатність проявляти інформаційну культуру в життєвих та педагогічних ситуаціях; здатність виховувати інформаційну культуру; здатність здійснювати комунікацію в різних середовищах).

Встановлено та доведено, що динаміка вихованості інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка проявляється у переході від низького до високого рівня та відображає позитивно значимі переміни в розвитку мотиваційно-рефлексивної, когнітивно-аксіологічної та діяльнісно-комунікативної сфер особистості.

4. Теоретично обґрунтовано та практично перевірено структурно-функціональну модель виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти, яка складається із цільового, змістово-технологічного, діагностично-оцінювального блоків, що дає можливість простежити динаміку між вихідним і контрольним станом вихованості інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

За *цільовим* блоком визначається наскрізна мета, реалізовані наукові підходи дослідження, принципи, функції та завдання виховання інформаційної культури; *змістово-технологічний* блок представлений змістом освіти, що продукується особистісним, знанневим та поведінковим компонентами інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, запровадженням визначених форм та методів

виховання інформаційної культури, форм та засобів неформальної освіти з метою едукативного впливу на особистість МБГЗ; за *діагностично-оцінювальним* визначаються рівні вихованості інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка відповідно до визначених критеріїв, їх показників та діагностичних інструментів дослідження, а також очікуваний результат здійсненого едукативного впливу на особистість майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка із використанням засобів неформальної освіти.

розроблена структурно-функціональна модель ВІК МБГЗ засобами НО являться не завершеною та передбачає можливість доповнюватися та модернізуватися у відповідності до реалій ОП в конкретний період її становлення чи розвитку.

Якісний і кількісний аналіз даних констатувального етапу експерименту засвідчив загальний середній рівень вихованості інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка: 45,96 % та 48,29 % від загальної кількості респондентів проявили середній рівень вихованості інформаційної культури за відповідними критеріями: мотиваційно-рефлексивним, когнітивно-аксіологічним, діяльнісно-комунікативним.

Формувальний етап експерименту спрямовано на імплементацію структурно-функціональної моделі виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти в освітній процес педагогічного закладів вищої освіти. Едукативний вплив на особистість майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка здійснювався наскрізно: у процесі фахової підготовки, позааудиторної діяльності, під час проходження педагогічної практики, самовиховання, інформальної та неформальної освіти.

На контрольному етапі експериментального дослідження було здійснено повторне діагностування майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка з метою визначення контрольних даних експерименту,

виявлення ефективності структурно-функціональної моделі виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти. В обох групах встановлено значне зниження низького рівня вихованості інформаційної культури та підвищення середнього й високого рівнів. Зокрема приріст середнього рівня склав в ЕГ – 3,9 %, а в КГ – 8,3 %, а високого – в ЕГ становить 24,2 %, а в КГ 10,15 %.

У такий спосіб, констатуємо, що теоретично обґрунтована й практично упроваджена в ОП авторська структурно-функціональна модель виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти є результативним засобом підвищення рівня вихованості інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Здійснене дослідженням не надає вичерпного рішення задля всіх аспектів проблеми виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в поширенні теоретико-методичних засад дослідження на процес виховання особистостей майбутніх фахівців інших галузей фахової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова О. М. «Hard Skills» та «Soft Skills» як складові елементи інклюзивної готовності майбутніх учителів початкових класів. *Молодь і ринок*. 2021. № 4 (190). С. 57–62.
2. Акімова О. М. Напрями та форми самоосвіти в процесі підготовки майбутніх вчителів початкової школи. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* : зб. наук. пр. Луганськ, 2014. Вип. № 2 (285). С. 15–22.
3. Акімова О. М. Нормативно-правові аспекти професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи* : зб. тез доп. IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (м. Запоріжжя, 20 квіт. 2024 р.) / за заг. ред. Л. О. Сущенко. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2024. С. 14–15.
4. Акімова О. М. Суть, роль, зміст соціального та освітнього середовища в інклюзивному освітньому просторі початкової школи. *Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Херсон, 2017. Вип. LXXVIII. Т. 2. С. 77–81.
5. Акімова О. М., Кузнецова О. В., Одарченко В. І. Самоосвітня діяльність майбутнього вчителя початкових класів як складова професійної підготовки. *Наукові інновації та передові технології*. Сер. : Державне управління, Сер. : Право, Сер. : Економіка, Сер. : Психологія, Сер. : Педагогіка. 2022. № 10 (12). С. 262–275.
6. Акімова О. М., Купіна О. В. Інформаційна грамотність як складовий елемент інформаційної культури майбутніх педагогів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2020. № 69. С. 52–61.
7. Акімова О. М., Купіна О. В. Сучасні види освітнього туризму. *Міжнародний та національний досвід суспільно-географічного розвитку туристичної галузі в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Мукачево, 2021. С. 16–118.
8. Алексеева Г. С. Формування інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 388 с.

9. Андреева М. О., Василенко О. М., Дмитренко К. А. Сучасні гендерні стереотипи в медіапросторі як фактор впливу на соціалізацію учнівської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць. Сєверодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2021. Вип. 1 (100). С. 14–23.

10. Андрущенко В. П. Організоване суспільство : проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть : досвід соціально-філософського аналізу. Київ : ТОВ «Атлант ЮЕмСІ», 2006. 502 с.

11. Аніщенко В., Падалка О. Культурологічний підхід у професійній підготовці вчителя. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. Вип. 6. С. 103–107.

12. Антіпова О. П. Взаємовплив природної та штучної мов у культурі інформаційної ери : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.04 / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2014. 204 с.

13. Антонченко М. А. Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Сер. № 2 : Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*: зб. наук. праць. Київ, 2004. № 1(8). С. 161–166.

14. Арістотель. Поетика. *Античні поетики* / упоряд. М. Борецький, В. Зварич. Київ : Грамота, 2007. 168 с. (Сер. :Бібліотека античної літератури).

15. Архипова С. Компетентнісний підхід до професійної підготовки фахівців у галузі соціально-педагогічної діяльності. *Вісник Львівського університету. Сер. : Педагогічні науки*. Львів : Львів. ун-т, 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 99–105.

16. Атрощенко Т. О. Система формування міжетнічної толерантності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Хмельницька гуманітар.-пед. акад. Мукачево, 2020. 640 с.

17. Бабакіна О. О. Розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті ХХ

1573360426027572

– початку ХХІ століття : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.06 / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2021. 715 с.

18. Бабакіна О. О., Толмачова І. М. Нова українська школа: словник термінів і понять / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2022. 70 с.

19. Бабакіна О. О., Толмачова І. М. Удосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи до інноваційної професійної діяльності в умовах реформування загальної середньої освіти. *Pedagogy and Psychology: science and education a new dimension* 2017. Vol. 52. Issue 113. P. 19–22.

20. Бабакіна О. О., Блудова Ю. О. Використання ресурсів неформальної освіти як фактора успішної професійної самореалізації майбутнього вчителя. *Людинознавчі студії. Сер. : Педагогіка*. 2021. № 12 (44). С. 18–22.

21. Бабенко Т. В. Формування інформаційної культури майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кіровоград. держ. пед. ун-т імені Володимира Винниченка. Кіровоград, 2008. 218 с.

22. Бакатанова В. Б. Моніторинг якості професійно-педагогічної діяльності та визначення критеріїв його здійснення. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2023. № 75. С. 13–21.

23. Баранецька Ю. М. Виховання культури дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів засобами музичного мистецтва. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Хмельницька гуманітар.-пед. акад. Хмельницький, 2017. 257 с.

24. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства. *Сучасна зарубіжна соціальна філософія* : хрестоматія. Київ : Либідь, 1996. С. 194–250.

25. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. 344 с.

26. Біда О. А. Сучасний стан проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах заочного навчання. *Наука і освіта*. 2013. № 1-2. С. 126–128.

1573360426027572

27. Близнюк М. М. Формування основ інформаційної культури у студентів вищих навчальних закладів прикладного та декоративного мистецтва : дис. ... канд. пед .наук : 13.00.02 / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2001. 208 с.

28. Бойчук І. М., Копистинська І. М. Правове регулювання засобів масової інформації в Україні. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Сер. : Право. 2017. № 3 (15). С. 138–145.

29. Бондар О. В. Формування інформаційної культури менеджерів організацій у післядипломній освіті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2019. 228 с.

30. Борзик О. Б., Купіна О. В. Як написати тези на конференцію : теоретична частина : практичний порадник для майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей усіх освітніх рівнів / уклад. О. Борзик, О. Купіна ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2021. 43 с.

31. Борзик О. Б. Буктренинг з формування гармонійних міжособистісних відносин майбутніх фахівців : практ. посіб. Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2021. 204 с.

32. Борзик О. Б. Формування гармонійних міжособистісних стосунків майбутнього вчителя початкової школи : дис. ... д-р філософії : 011 / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2021. 252 с.

33. Борисенко В. В. Формування здоров'язберезувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. ун-т «Чернігівська політехніка». Чернігів, 2020. 296 с.

34. Вайнола Р. Х. Особливості професійної підготовки майбутнього педагога в контексті особистісного підходу. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Сер. 11: Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління. 2006. Вип. 4. С. 61–70.

1573360426027572

35. Вихор В. Г. Моделювання підготовки майбутніх учителів до управління навчальною діяльністю учнів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Сер. : Педагогічні науки* : зб. наук. праць. 2012. Вип. 108. С. 88–91.

36. Ворон О. Г. Управління розвитком інформаційної культури директора загальноосвітнього навчального закладу в післядипломній освіті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Держ. вищ. навч. закл. «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України. Київ, 2019. 380 с.

37. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : монографія. Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2022. 460 с.

38. Галета Я. В. Розвиток соціальної зрілості майбутнього вчителя в умовах оновлення інформаційної культури суспільства : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Черкаський нац. ун-т імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2019. 502 с.

39. Галузьяк В. М. Холковська І. Л. Педагогічна діагностика : курс лекцій. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. 164 с.

40. Глушак О. М. Формування інформаційної культури майбутніх бакалаврів з філології у процесі вивчення дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 299 с.

41. Головань М. С. Інформатична компетентність: сутність, структура та становлення. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2007. № 4. С. 62–69.

42. Головка Н. І. Узагальнення та систематизація знань учнів 7-9 класів з природничих предметів із застосуванням засобами відеоінформації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ін-т пед. АПН України. Київ, 1996. 149 с.

43. Гонтаренко Л. О., Демченко О. М., Хміль Н. А. Технології дистанційного навчання в контексті діджиталізації освітнього процесу: вибір інструментів, контроль якості. *Академічні візії*. Електронний науковий журнал. № 20. 2023. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8011073> (дата звернення: 12.10.2023).

44. Гончарова О. М. Формування основних компонентів інформаційної культури учнів при вивченні інформатики в старших класах з використанням середовища електронного підручника : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. 2000. 18 с.

45. Гордієнко-Митрофанова І. В., Підчасов Є. В., Саута С., Кобзева Ю. А. Проблема репрезентативності вибірки при проведенні експериментальних та широких психолінгвістичних досліджень. *Психолінгвістика. Сер. : Психологія: зб. наук. праць.* / Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-т імені Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький : ПХДПУ, 2018. Вип. 23 (1). С. 11–46.

46. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). Харків: Основа, 1998. 300 с.

47. Гуменний О. Д. Розвиток інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів: монографія. Київ. 2015. 231 с.

48. Гуменний О. Д. Тлумачний словник основних термінів інформаційної культури. Харків : «Основа», 2017. Вип. 5(172). 129 с.

49. Гуменчук А. В. Інформаційна культура як чинник трансформації сучасної освіти : дис. ... канд. іст. наук : 26.00.01 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2011. 189 с.

50. Гура О. О. Підготовка майбутніх інженерів-програмістів до тестування програмного забезпечення в умовах неформальної освіти» : дис. ... д-ра філософії : 015 / Запорізький нац. ун-т. Запоріжжя, 2021. 334 с.

51. Гуревич Р. С. Інформаційна культура педагога як необхідний компонент сучасної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Київ ; Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. Вип. 23. С. 190–195.

52. Джинчарадзе Н. Г. Інформаційна культура особи: формування та тенденції розвитку (соціально-філософський аналіз) : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03. Київ, 1997. 425 с.

1573360426027572

53. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Соціокультурний простір інформаційного суспільства як середовище буття сучасної людини. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. Харків : Право. 2014. № 2 (21). С. 12-21.

54. Дія.Освіта. Цифрограм. Цифрограм 1.0 для громадян. URL : <https://osvita.diia.gov.ua/digigram-test/teachers>

55. Дмитренко К. А. Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до професійної комунікації у процесі педагогічних практик : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Комунал. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» облради. Харків, 2016. 191 с.

56. Дмитренко К. А., Полякова І. В. Особливості використання електронного портфоліо у процесі підготовки майбутніх фахівців педагогічної галузі. *Досвід і проблеми організації та життєвої практики учнів і студентів на засадах компетентного підходу до освіти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (до 25-річчя Наук. школи пед. та психол. життєтворчості) (м. Запоріжжя, 12-13 лист. 2018 р.). Запоріжжя, 2018. С. 45-48.

57. Доля А. В. Роль інформаційної культури в процесі професійної підготовки вчителів початкових класів. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : зб. наук. праць. 2012. Вип. 30-31 (34-35). С. 67–74.

58. Драгнев Ю. В. Формування культури здоров'я студентів в умовах комп'ютеризації навчання: монографія. Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. 272 с.

59. Дрокіна А. С. Використання квазіпрофесійних тренінгів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Проблеми, досвід та вдосконалення методичної роботи у закладах освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 24 листоп. 2021 р.). Харків : ФОП Петров В. В., 2021. С. 121–123.

1573360426027572

60. Дрокіна А. С. Використання технологій доповненої реальності як ефективного засобу реалізації STEM-освіти майбутніми вчителями початкової школи. *Академічні візії*. 2023. Вип. 25.

61. Дрокіна А. С. Модернізація професійної підготовки учителів початкової школи в умовах дистанційної освіти. *Наукові інновації та передові технології*. Вип. № 2 (30), 2024. С. 1110-1120.

62. Дрокіна А. С. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах інформаційно- педагогічного середовища закладу вищої освіти. *Розвиток національної педагогічної освіти у подіях і персоналіях: особливості, здобутки та перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 19 листоп. 2020 р.). Харків : ФОП Петров В. В., 2020. С. 130–132.

63. Дрокіна А. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Укр. інж.-пед. акад. Харків, 2020. 308 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0420U100864> (дата звернення: 18.04.2022).

64. Дрокіна А. С., Упатова І. П. Використання ІКТ-тренінгів у квазіпрофесійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи : практикум / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» облради. Харків : Петров., 2020. 66 с.

65. Дротянко Л. Г. Концепції інформаційного суспільства та культури постмодерну. *Вісник НАУ. Сер.: Філософія. Культурологія*. 2006. № 2 (4). С. 5–12.

66. Друшляк М. Г. Грамотність, компетентність, культура крізь призму інформатизації суспільства. *Актуальні питання природничо-математичної освіти*. 2019. Вип. 1 (13) С. 77–86.

67. Друшляк М. Г. Теорія і практика формування візуальної та інформаційної культури вчителів математики та інформатики вищої освіти. : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Сумський держ. пед. ун-т імені А. С. Макаренка. Суми, 2020. 616 с.

68. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: монографія. Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. 367 с.

69. Дьоміна В. В. Виховання білінгвальної культури у майбутніх вчителів іноземної мови: теорія і практика. : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Комунал. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2019. 789 с.

70. Євтух М. Б., Кулик М. С., Лузік Е. В., Ільїна Т. В. Математичне моделювання в психологічних та соціологічних дослідженнях : підручник. Київ. 2011. 414 с.

71. Жалдак М. І. Проблеми інформатизації навчального процесу в школі і в вузі. *Сучасна інформаційна технологія в навчальному процесі*: зб. наук. праць. Київ: КДПІ, 1991. С. 3–16.

72. Жалдак М. І., Хомік О. А. Формування інформаційної культури вчителя. *International Charity Foundation for History and Development of Computer Science and Technique ICFCST*. 1998. URL: <http://www.icfcst.kiev.ua/SYMPOSIUM/Proceedings/Galdak.pdf> (дата звернення: 11.10.2020).

73. Желанова В. В. Рефлексивно-контекстне освітнє середовище як чинник професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у ВНЗ. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 11. С. 88–93.

74. Жихорська О. В. Формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу в умовах інтеграції неформальної та інформальної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 24 с.

75. Журба К., Шкільна І. Особистісно орієнтований підхід до виховання смисложиттєвих цінностей у дітей підліткового віку. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогіка*. 2020. № 2(25). С. 56–61.

76. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року.

1573360426027572

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 21.11.2020).

77. Загальна педагогіка з основами педмайстерності : навч.-метод. посібник / укл. І. П. Упатова. Харків: Стилздат. 2022. 111 с.

78. Закомірний І. М. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів вечірніх шкіл в умовах неформальної освіти. : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2019. 291 с.

79. Затверджені стандарти вищої освіти. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukraini/zatverdzeni-standarti-vishchoi-osviti> (дата звернення: 21.04.2021).

80. Згуровський М. Шлях до суспільства, заснованого на знаннях. *Дзеркало тижня ZN, UA* : веб-сайт. URL : https://zn.ua/ukr/EDUCATION/shlyah_do_suspilstva_zasnovanogo_na_znannya.html (дата звернення : 09.10.2020).

81. Значенко О. П. Формування інформаційної культури майбутніх учителів гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Полтава, 2004. 163 с.

82. Зубехіна Т. В. Формування інформаційної культури бакалаврів з туризму у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Академія рекреаційних технологій і права. Луцьк, 2015. 240 с.

83. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії : навч. посібник. Київ : Укр.-фінський ін-т менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.

84. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / за наук. ред. В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

85. Ігнатенко Г. В., Демченко М. С. Засоби неформальної освіти у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. *Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій* :

1573360426027572

матеріали V Всеукр. наук.-метод. семінау (5 листоп. 2021 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2021. С. 84–86.

86. Ігнат'єва Я. В. Виховання музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності : дис. ... д-р філософії : 011 / Комунал. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2021. 302 с.

87. Ільків О. С. Формування інформаційної культури студентів аграрних закладів освіти I-II рівнів акредитації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2003. 240 с.

88. Ільченко О. Ю. Історичний контекст проблеми єдності теорії і практики у підготовці вчителя. *Людський потенціал у контексті сучасних соціокультурних перетворень* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 24-25 трав. 2022 р. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 92–95.

89. Інформатизація освіти. *Гончаренко С. У. Український педагогічний словник*. Київ : Либідь, 1997. С. 149.

90. Іщук С. М. Інтернет-комунікації в контексті культури інформаційного суспільства : дис. канд. філос. наук : 09.00.04 / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2012, 190 с.

91. Кальницький Е. А. Концепція постіндустріального суспільства Деніела Белла як підґрунтя формування концепцій інформаційного суспільства. *Вісник Національного університету Юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2013. № 5. С. 137–142.

92. Капустіна О. І. Виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти : дис. ... д-р філософії : 011 / Комунал. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2021. 254 с.

93. Касьянова О. М. Педагогічна експертиза розвитку загальної середньої освіти регіону: теоретичний і технологічний аспекти. : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06 / Нац. акад. пед. наук України, Держ. вищ. навч. закл. «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2012. 460 с.

94. Кириленко В. В. Комп'ютерні засоби професійно-педагогічної комунікації у розвитку інформаційної культури студентів-філологів. *Іноземні мови у вищому навчальному закладі: теоретичні засади та прикладні аспекти*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Вінниця, 10 квіт. 2010 р.). Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2010. С. 54–56.

95. Кириленко В. В. Формування інформаційної культури майбутніх учителів-філологів у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2013. 260 с.

96. Клеба А. І. Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Слов'янськ, 2018. 266 с.

97. Клименко А. О. Формування інформаційної культури майбутніх педагогів у навчальній діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський нац. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2010. 229 с.

98. Кловак Г. Т. Основи педагогічних досліджень : навч. посіб. для вищ. пед. навч. закл. Чернігів : Чернігів. держ. центр наук.-технічн. і екон. інформації, 2003. 260 с.

99. Коваленко М. О. Державне регулювання розвитку неформальної освіти в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Запоріжжя, 2017. 23 с.

100. Козир А. В. Основні тенденції розвитку мистецької освіти на сучасному етапі. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2016. Вип. 3. С. 25–37.

101. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя: дефінітивний аналіз. *Культура і вчитель* : зб. наук.-метод. праць / авт. кол. під кер. А. Б. Щербо. Вінниця : ВДПУ, 2006. Вип. 3. С. 15–20.

102. Коломієць А. М. Теоретичні та методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2008. 526 с.

103. Коляда М. Г. Формування інформаційної культури майбутніх економістів під час професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2003. 24 с.
104. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / Нац. акад. пед. наук України. Київ, 2021. 52 с.
105. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
106. Костів С. Ф. Критерії, показники і рівні оцінювання розвитку психофізичної витривалості майбутніх професіоналів військового управління. *Військова освіта*. 2018. № 1. С. 166–173.
107. Кравченко Г. Ю., Лю М. Організаційно-педагогічні умови формування духовної культури у майбутніх учителів музичного мистецтва. *Імідж сучасного педагога*. 2021. Вип. 6(201). С. 55–59.
108. Кравченя А. О. Професійне становлення майбутніх учителів інформатики в умовах освітнього простору. *Теорія та методика професійної освіти*: 2018. Вип. 15.
109. Кравченя А. О. Управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів інформатики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Укр. інж.-пед. акад. Харків, 2017. 260 с.
110. Кремень В. Г. Поступ до нової філософії освіти в Україні. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні : 1992-2002: Зб. наук. праць до 10-річчя АПН України. Харків, 2002. Ч.1. С. 4–18.
111. Кристопчук Т. Є. Законодавче регулювання та особливості видів освітньої діяльності у контексті неперервної освіти у європейських країнах. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1(45.1). С. 62–65.
112. Критерій. *Словник української мови. Академічний тлумачний словник* : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/kryterij> (дата звернення: 06.02.2021).
113. Кулик Є. Бібліотечні засоби формування інформаційно-мережевої культури в юнацькому середовищі. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 2. С. 17–23.

114. Культура. *Гончаренко С. У. Український педагогічний словник*. Київ : Либідь, 1997. С. 182.

115. Культурологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / упоряд.: О. І. Погорілий, М. А. Собуцький. 2-ге вид. Київ: Вид. дім «Київо-Могилянська акад.», 2005. 320 с.

116. Культурологія: теорія та історія культури : навч. посібник / за ред. І. І. Тюрменко, О. Д. Горбула. Київ, 2004.

117. Кульчицький І. М. Концептуалізація понять «модель» та «моделювання» у наукових дослідженнях. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Сер.: Інформаційні системи та мережі*. 2015. С. 273–284.

118. Купіна О. В. Використання методів формування свідомості у процесі виховання інформаційної культури майбутніх педагогів. *Основні напрями розвитку наукових досліджень молодих учених : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, аспірантів та студ., (05-06 груд. 2023 р.)*. Переяслав (Київ. обл.), 2023. Вип. XV. С. 157–161.

119. Купіна О. В. Дидактичні принципи виховання інформаційної культури майбутніх фахівців педагогічної галузі. *Реалізація концепції едукації фахівців освітньої галузі в умовах інноваційного розвитку суспільства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (17 трав. 2024 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунал. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради Харків : ХГПА, 2024. С. 199–203.*

120. Купіна О. В. Інформаційна безпека особистості та інформаційні небезпеки сучасності. *Безпека життєдіяльності, екологія і охорона здоров'я дітей і молоді XXI сторіччя: сучасний стан, проблеми та перспективи : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 верес. 2023 р. Переяслав (Київ. обл.) : Домбровська Я. М., 2023. С. 93–98.*

121. Купіна О. В. Компоненти структурно-функціональної моделі системи виховання інформаційної культури майбутніх педагогічних працівників засобами неформальної освіти. *Формування професійної*

1573360426027572

компетентності сучасного педагога засобами освіти : історико-методичний аспект : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (15 груд. 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2023. С. 161–163.

122. Купіна О. В. Неформальна освіта в системі освіти України. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique* : зб. наук. праць ЛОГОС з матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф. Париж, 2021. Т. 5. С. 61–64.

123. Купіна О. В. Організаційні форми неформальної освіти здобувачів вищої освіти в Україні. *Освіта. Інноватика. Практика : науковий журнал.* / Сумський держ. пед. ун-т імені А. С. Макаренка. Суми, 2023. Т. 11. № 7. С. 43–51.

124. Купіна О. В. Освітній туризм як складник неформальної освіти майбутніх учителів. *Інноваційна педагогіка.* 2022. № 43. Т. 2. С. 62–65.

125. Купіна О. В. Роль інформації як складової частини педагогічного спілкування вчителя нової української школи. *Наукові дослідження аспірантів : Педагогічна теорія і практика* : матеріали наук.-практ. конф. 2020. Вип. 4. С. 3–6.

126. Купіна О. В. Структура інформаційної культури майбутнього фахівця освітньої галузі. *Освітні обрії.* Т. 57. № 2.2. 2023. С. 9-12.

127. Купіна О. В. Структура інформаційної культури майбутнього фахівця освітньої галузі. *Освітні обрії.* Т. 57. № 2.2. 2023. С. 9-12.

128. Купіна О. В. Сучасна особистість та інформаційне суспільство. *Розвиток національної педагогічної освіти у подіях і персоналіях: особливості, здобутки та перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (19 лист. 2020 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків : ФОП Петров В. В., 2020. С. 209–212.

129. Купіна О. В. Формування інформаційної культури майбутніх учителів в умовах збройної агресії та інформаційної війни. *Актуальні*

1573360426027572

питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка. Дрогобич : «Гельветика», 2023. Вип. 65. Т. 2. С. 283–289.

130. Кух О. М. Інформаційна культура як складова інформаційної компетентності майбутніх фахівців. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Педагогічні науки*. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. 16. С. 109–110.

131. Лаврентьева Г. П. Пропедевтика формування інформаційної культури учнів початкової школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. № 37. Вип. 5. С. 53–65.

132. Литвин В. А. Виховання у майбутніх учителів початкової школи відповідального ставлення до взаємодії з сім'єю молодшого школяра : дис. ... д-ра філософії : 011 / Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2021. 277 с.

133. Литвин В. А. Міжнародний досвід розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. *Перспективи та інновації науки. Сер. : Педагогіка*. 2021. № 3(3). С. 66–78.

134. Литвин В. А. Сучасні аспекти організації неформальної освіти майбутніх педагогів. *Вісник післядипломної освіти. Сер. : Педагогічні науки*: зб. наук. пр. / НАПН України, Ун-т менедж. освіти. Київ, 2021. Вип. 17 (46). С. 63–75.

135. Литвин В. А. Теоретико-методологічні підходи до організації виховання майбутніх учителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Актуальні питання гуманітарних наук*: Міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка. Дрогобич. 2020. Вип. 34. Т. 3. С. 273–280.

136. Литвин В. А. Формування інформаційної культури майбутніх архітекторів у професійній підготовці вищого навчального закладу. дис. ... канд. пед. наук : Львівськ. науково-практичн. центр інст-ту проф.-технічн. освіти, 2016. 263 с.

137. Литвин В. А. Характеристика сучасних підходів у вихованні у майбутніх учителів початкової школи відповідального ставлення до взаємодії з сім'єю молодшого школяра. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи* : зб. наук. пр. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 65. С. 55–60.

138. Лодатко Є. О. Педагогічне моделювання: монографія. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2022. 206 с.

139. Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник. Київ ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. 108 с.

140. Лук'янченко І. О. Розвиток інформаційної культури майбутніх учителів англійської мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Південноукр. держ. пед. ун-т імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2008. 298 с.

141. Луценко О. Неформальне професійне навчання працівників проблеми правового регулювання. *Публічне право*. 2016. Ч. 1. С. 241–248.

142. Макаренко Л. Л. Інформаційна культура особистості: історико-педагогічний аналіз. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2016. Вип. 53. С. 128–141.

143. Малишевський О. В. Інформаційна культура: від інформаційної грамотності до інформатичної компетентності. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. 2004. № 36. С. 100–104.

144. Малишевський О. В. Пропедевтика інформаційної культури учнів 5-7 класів на заняттях з трудового навчання і художньої праці : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ін-т пед. АПН України. Київ, 2007. 235 с.

145. Малярчук С. М. Формування основ інформаційної культури учнів 6-7 класів за допомогою середовища Лого : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 1997. 24 с.

146. Мартиненко С. Педагогічне моделювання освітнього середовища університету в умовах євроінтеграції. *Освітній простір України*. 2018. № 14. С. 22–30.

147. Мартинець Л. А. Залучення педагогів до професійного розвитку у неформальній та інформальній освіті. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 6 (61). С. 15–19.

148. Матвійчик О. Є. Формування інформаційної культури викладача. *Комп'ютер у сім'ї та школі*. 2006. С. 16–17.

149. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навч.-метод. посібник / О. Т. Баришполець, Л. А. Найдьонова, Г. В. Мироненко та ін. Київ : Міленіум, 2009. 440 с.

150. Модель. *Словник української мови*: веб-сайт. URL: <https://sum.in.ua/s/modelj> (дата звернення: 13.07.2021).

151. Моделювання. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.

152. Мозгова В. П. Інформаційна культура особистості в акмеологічних моделях середніх загальноосвітніх навчальних закладів: спроба компаративного аналізу. *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського*. 2010. № 2. С. 297–307.

153. Молчанюк О. В. Основні аспекти побудови моделі виховання ціннісного ставлення до природи майбутніх учителів. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 31 січ. 2019 р.). Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 111–113.

154. Молчанюк О. В. Теоретико-методологічні засади виховання в майбутніх учителів біології ціннісного ставлення до природи. : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т імені Володимира Даля, Київ, 2020. 478 с.

155. Морзе Н. В. Як навчати вчителів, щоб комп'ютерні технології перестали бути дивом при навчанні? *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2010. № 6. С. 10–14.

156. Музика О. Л. Здібності у системі ціннісної регуляції розвитку творчо обдарованої особистості. *Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості*. 2008. Т. 12. Вип. 5. Ч. I. С. 49–55.

1573360426027572

157. Муравицький В. О. Інформаційна культура особистості як нова антропологічна риса в сучасному глобалізованому світі. *Вісник Житомир. Державного університету імені І. Франка*. 2009. Вип. 47. С. 42-46.

158. Навчальні ігри з педагогіки : метод. посібник до практик і семінар. занять / Л. О. Петриченко, О. О. Бабакіна, О. М. Акімова та ін. ; Комунал. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2020. 113 с.

159. Навчально- та науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищ. освіти освітньо-проф. ступеню (фаховий молодший бакалавр), першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наук.) рівнів / за заг. ред. І. П. Репко; Комунал. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Вид. 4-е, випр. і допов. Харків : ТОВ «ДІСА, ПЛЮС», 2020. 278 с.

160. Нестерова О. Ю. Розвиток інформаційної культури майбутніх перекладачів в умовах вищого технічного навчального закладу. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 2014 / Держ. вищ. навч. закл. «Нац. гірничий ун-т». Дніпропетровськ, 2014. 170 с.

161. Овчаренко С. Неформальна освіта – необхідний елемент сучасної освітньої системи. 2012. URL : http://dialog.lviv.ua/files/champions_final_conference.pdf (дата звернення: 11.11.2020).

162. Одарченко В. І., Акімова О. М., Кузнецова О. В. Умови підготовки майбутніх педагогів до використання діджитал-технологій в професійній діяльності. *Digital transformation and technologies for the sustainable development all branches of modern education, science and practice* : International scientific and practical conference : MANS w Łomży, 2023. С. 51–56.

163. Одарченко В., Кузнецова О., Акімова О. Сучасні підходи організації неформальної освіти в процесі підготовки майбутніх вчителів у ЗВО. *Danish Scientific Journal (DSJ)*, Denmark, 2020. No 43. Vol. 3. С. 25–29.

164. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства: Міжнародний документ прийнятий лідерами країн G8 від 22 липня 2000

1573360426027572

року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163 (дата звернення: 29.01.2021).

165. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 415 с.

166. Онопрієнко С. Г. Правове забезпечення інформаційної культури в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 219 с.

167. Оранюк Б. Ю. Формування основ інформаційної культури учнів 7-9 класів у процесі допрофільної підготовки за освітньою галуззю «Технології» : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Полтавський держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. 265 с.

168. Осадчий І. Г. Педагогічне моделювання: що важливо знати педагогу? *Народна освіта*. 2016. С. 60–68.

169. Осюхіна М. О. Медіа- та інформаційна грамотність як складова сучасних інформаційно-комунікаційних обмінів (національна концепція у контексті світового досвіду) : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.01. Дніпро, 2018. 319 с.

170. Отравенко О. В. Національно-патріотична спрямованість професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. № 6 (303). Ч. 1. С. 272–280.

171. Оцифровування, оцифрування, диджиталізація. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія* : сайт. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Оцифровування> (дата звернення: 13.09.2021).

172. Павленко Г. А. Інформаційна культура соціальних суб'єктів як фактор удосконалення управління суспільством : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Ін-т вищої освіти Академії педагогічних наук України. Київ, 2009. 211 с.

173. Павлик Н. П. Неформальна освіта: кращі практики і проекти : журнал / за ред. Н. П. Павлик. Житомир : Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 2022. Вип. 4. 42 с.

174. Павлик Н. П. Проблема організації та змісту неформальної освіти в зарубіжній науковій періодиці (1960-2021 рр.). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Соціальна робота»*. Вип 1 (7). 2021. С. 67–72.

175. Павлик Н. П. Теорія і практика організації неформальної освіти майбутніх соціальних педагогів в Україні : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Житомир, 2019. 515 с.

176. Павлова О. Г. Педагогічні умови формування професійної мотивації до педагогічної діяльності у майбутніх учителів початкових класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Глухівський нац. пед. ун-т імені Олександра Довженка, Глухів, 2019. 299 с.

177. Павлюк Р. О. Інформаційна компетентність та інформаційна культура сучасного фахівця. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2013. № 3. С. 409–417.

178. Палеха Ю. І. Інформаційна культура : навч. посіб. / за заг. ред. проф. Ю. І. Палехи Київ : Ліра, 2020. 400 с.

179. Панченко Є. А. Формування лідерських якостей старшокласників засобами неформальної освіти в США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань, 2019. 286 с.

180. Певсе А. А. Формування інформаційної культури майбутніх філологів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2021. 244 с.

181. Пелех Ю. В. Ціннісно-смісловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога : монографія / ред. М. Б. Євтух. Рівне : Тетіс, 2009. 398 с.

182. Петриченко Л. О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2007. 160 с.

183. Петриченко Л. О. Теоретико-методологічні засади управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06 / Укр. інж.-пед. академія. Харків, 2014. 598 с.

1573360426027572

184. Підвищення рівня едукції майбутніх учителів початкової школи: теоретичний аспект : монографія / Г. Ф. Пономарьова, та ін.; Кому. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків: ФОП Бровин О. В., 2021. Кн. 1. 536 с.

185. Плоцька-Яковенко В. В., Тодорова І. С. Характеристика засобів неформальної освіти майбутніх фінансистів. *Збірник наукових статей магистрів* / Навч.-наук. ін-т харчових техн., готельно-ресторанного та туристичного бізнесу. Полтава : ПУЕТ, 2020. С. 257–261.

186. Повідайчик О. С. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до науково-дослідницької діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Ужгород, 2019. 570 с.

187. Подольська Є. А., Лихвар В. Д. Культурологія : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Харків : НФаУ: Золоті сторінки, 2003. 248 с.

188. Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Іванова К. А. Культурологія : навч. посібник. Київ : ЦНЛ, 2003. 288 с.

189. Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті : затв. Вченою радою від 21.12.2022, протокол № 5 / Кому. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2022. 10 с. URL : http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/pologennya_neformalna.pdf (дата звернення: 08.01.2023).

190. Полякова І. В., Єфименко Л. М. Особливості процесу виховання у педагогічних закладах вищої освіти: теоретичний аспект. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2017. Вип. LXXIX. Т. I. С. 101–105.

191. Пометун О. І. Діяльнісний підхід. *Енциклопедія освіти*. 2021. С. 250–251.

192. Пономаренко О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх магистрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2020. 561 с.

1573360426027572

193. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика: монографія. Харків: «Ранок», 2014. 547 с.

194. Пономарьова Г. Ф. Корекція ціннісних орієнтацій студентів у закладах вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип.14. Т. 2. С. 168–173.

195. Пономарьова Г. Ф. Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07. Сєверодонецьк, 2016. 540 с.

196. Пономарьова Г. Ф. Теоретичні засади самовиховання майбутніх педагогів у процесі модернізації вищої педагогічної освіти. *Проблеми саморозвитку та самовдосконалення особистості в умовах модернізації педагогічної освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (22 листоп. 2017 р.) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової. Харків : Петров В.В., 2017. С. 229–232.

197. Пономарьова Г. Ф., Бескорса В. М., Малихіна В. М. Історія української культури: навч. посібник : у 2-х ч. Харків, 2010. Ч. 1. 152 с.

198. Пономарьова Г. Ф., Бескорса В. М., Малихіна В. М. Історія української культури: навч. посібник : у 2-х ч. Харків, 2012. Ч. 2. 160 с.

199. Пономарьова Г. Ф., Степанець І. О. Безперервний професійний розвиток у системі вищої педагогічної освіти (кінець ХХ – початок ХХІ століття): стан і перспективи. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи* : зб. тез доп. ІV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (м. Запоріжжя, 20 квіт. 2024 р.) / за заг. ред. Л. О. Сущенко. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2024. С. 145–149.

200. Попович М. В. Культура в розмаїтості понять, явищ і схем поступу // *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2009. Т. 5 : Кон Кю. С. 477

201. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 26.08.2022).

1573360426027572

202. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 3062-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 11.06.2022).

203. Про вищу освіту : Закону України від 17.01.2002 р. № 2984-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14/ed20020117#Text> (дата звернення: 27.11.2020).

204. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : Постанова Каб. Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 (редакція від 29.05.1996 р., підстава - 576-96-п) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.06.2022).

205. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 : Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 р. № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 13.06.2022).

206. Про затвердження Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір : Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.12.2004 № 998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0998290-04#Text> (дата звернення: 11.10.2021).

207. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 14.06.2022).

208. Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.02.2022 р. № 130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text> (дата звернення: 06.07.2022)

1573360426027572

209. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 15.06.2022).

210. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки від 21.11.2019 № 1456. 20 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 11.06.2020).

211. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки від 23.03.2021 № 357. 22 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 11.06.2021).

212. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки від 16.06.2020 № 799. 18 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spets.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 11.06.2021).

213. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 2849-IX (редакція від 31.03.2023, підстава - 2849-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/40-15#Text> (дата звернення: 12.06.2022).

214. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.12.2022 р. № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення: 23.12.2022).

1573360426027572

215. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 3143-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 18.09.2021).

216. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р. 1060-XII (втрата чинності від 28.09.2017, підстава- 2145-VIII). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text> (дата звернення: 18.09.2020).

217. Про прийняття за основу проекту Закону України про освіту дорослих : Постанова Верховної Ради України від 12.01.2023 р. № 2874-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2874-20#Text> (дата звернення: 06.02.2023).

218. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження Каб. Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р (редакція від 22.08.2018 р., підстава 592-2018-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/988-2016-%D1%80#n8> (дата звернення: 04.06.2022).

219. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Каб. Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р (редакція від 29.12.2021, підстава - 1787-2021-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8> (дата звернення: 19.06.2022).

220. Програма виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти / уклад. О. Купіна ; Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2024. URL: <https://view.genially.com/6662327fc1a37a0014e1d87b/guide-programa-vihovannya-ik-mbgz>

221. Прокопенко А. О. Теоретико-методологічні засади педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2023. 703 с.

222. Прудникова О. В. Інформаційна культура і формування «людини інформаційної». *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 2(29). С. 154–165.

1573360426027572

223. Прудникова О. В. Природа інформаційної культури у сучасному соціальному просторі: соціально-філософська концептуалізація. : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03 / Нац. аерокосмічний ун-т імені М. Є. Жуковського «Харків. авіаційний ін-т». Харків, 2015. 402 с.

224. Психолого-педагогічна діагностика якості освіти у педагогічних закладах вищої освіти : практи.-метод. посіб. : Ч. 5 : Діагностика якості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи / Г. Ф. Пономарьова, А. А. Харківська, Л. О. Петриченко та ін. ; Комунал. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків: ФОП Бровін О. В., 2019. 405 с.

225. Рамський Ю. С. Методична система формування інформаційної культури майбутніх вчителів математики : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ, 2013. 560 с.

226. Рамський Ю. С. Формування інформаційної культури особи – пріоритетне завдання сучасної освітньої діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Сер. № 2 : Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*: зб. наук. праць. 2004. № 1 (8). С. 19–42.

227. Рахліс В. Л. Формування професійної компетентності майбутніх перемовників в неформальній освіті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2021. 294 с.

228. Рацул О. А. Теоретичні і методичні засади системного розвитку інформаційної культури майбутніх соціальних педагогів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Кіровоград. держ. пед. ун-т імені Володимира Винниченка. Кіровоград, 2017. 623 с.

229. Резолюція 127 (II) Генеральної Асамблеї ООН «Невірна та спотворена інформація» : Міжнародний договір від 15.11.1947 р. № 127(II).

230. Резолюція 59 (1) Генеральної Асамблеї ООН «Скликання міжнародної конференції щодо питання про свободу інформації» : Міжнародний договір від 14.12.1946 р. URL: <http://medialaw.asia/document/430> (дата звернення: 07.11.2021).

1573360426027572

231. Репко І. П., Степанець І. О. Формування професійно-педагогічної культури викладача педагогічного ЗВО: тенденції і принципи. *Педагогічний дискурс* : зб. наук. праць / Хмельницька гуманітар.-пед. акад. Хмельницький, 2022. Вип. 33. С. 61–70.

232. Рижанова А. О. Теорія та практика соціального виховання А. Дістервега. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: наук. монографія / за ред. проф. С. С. Єрмакова. Харків: ХДАДМ (ХХП), 2008. № 2. 176 с.

233. Роганов М. М., Роганова М. В., Рашидова С. С. Професійна рефлексія викладача закладу вищої освіти як умова його педагогічної культури. *Духовний розвиток особистості : методологія, теорія і практика* : [збірник наукових праць]. : Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2023. Вип. 1 (105). С.141-151.

234. Роганов М. М. Формування технологічної культури майбутніх учителів інформатики в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Комунал. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2020. 316 с.

235. Роганова М. В. Виховання духовної культури у студентів вищих навчальних закладів в інтегрованих групах навчання : теорія і практика : монографія. Краматорськ, 2010. 426 с.

236. Романишина О. Я. Формування інформаційної культури студентів коледжів технічного профілю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2007. 206 с.

237. Руденко В. М. Математична статистика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 2012. 304 с.

238. Руденко Ю. О. Виховання інформаційної культури студентів у навчально-виховному процесі кооперативних технікумів і коледжів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2016. 268 с.

239. Руденко Ю. О. Виховання інформаційної культури студентів у навчальному процесі кооперативних коледжів. : автореф. дис. ... канд. пед.

1573360426027572

наук : 13.00.07 / Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2016. 23 с.

URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0416U003336> (дата звернення: 11.06.2020).

240. Савченко Л. Л. Теоретичні засади патріотичного виховання особистості. *Наукові записки педвідділу*. 2015. № 37. С. 281–290.

241. Самодумська О. Л. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників до навчання дорослих в умовах неформальної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2020. 687 с.

242. Сігаєва Л. Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ - початок ХХІ століття). : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Ін-т пед. і псих. проф. освіти АПН України. Київ, 2010. 558 с.

243. Сікора Я. Б. Структурно-функціональна модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Сер. : Педагогічні науки*. Житомир, 2009. Вип. 47. С. 171–175.

244. Сіньтін Лю Виховання естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Міжрегіон. акад. управління персоналом. Київ, 2017. 217 с.

245. Слободянюк О. М. Педагогічна модель формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів. *Вісник Вінницького політехнічного інституту* : зб. наук. праць. 2015. № 5. С. 147–151.

246. Смирнова І. М. Формування інформаційної культури майбутніх учителів початкових класів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кіровоград. держ. пед. імені Володимира Винниченка. Кіровоград, 2004.

247. Степаненко А. І. Формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-ут пед. освіти і освіти дорослих Нац. Акад. пед. наук України. Київ, 2017. 167 с.

248. Степанець І. О. Психолого-педагогічні аспекти професійного вигорання фахівців сфери освіти. *Наукові студії* : зб. наук. праць за результатами Міжнар. наук.-практ. конф. «Психологічний супровід

особистості в умовах сучасних викликів постмодерного суспільства: теоретичні засади та прикладні аспекти» (Краматорськ, 25 листоп. 2022 р.).
Краматорськ : ЦТРІ-«Друкарський дім», 2022. Вип. 9. 343 с.

249. Столяренко О. В. Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця : навч.-метод. посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 196 с.

250. Сулаєва Н. В. Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо-творчих колективах. : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014.

251. Теорія ймовірності та математична статистика : навч. посіб. / О. І. Кушлик-Дивульська, Н. В. Поліщук, Б. П. Орел, П. І. Штабальок. К : НТТУ «КПІ», 2014. 212 с.

252. Тирон В. О. Інформаційна компетенція та інформаційна компетентність як компоненти професійної підготовки майбутнього фахівця. *Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante*. 2019. Vol. 5. № 1. P. 12–16.

253. Тихонова Т. В. Дидактичний аналіз понять «інформатична компетентність» та «інформаційна культура». *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету* : зб. наук. пр. 2015. № 1. С. 164–179.

254. Ткачук М. М. Європейська педагогічна думка і розвиток ідеї національного виховання в Україні (друга половина ХІХ–початок ХХ століття). *Педагогічний альманах*. 2015. Вип. 28. С. 311–316.

255. Тоффлер Е. Третя хвиля / пер.: А. Євса, за ред. В. Шовкуна. Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. 480 с.

256. Тріфаніна Л. С. Формування інформаційної культури молодших підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 306 с.

257. Тріфаніна Л. С., Мірошніченко В. І. Культура професійного спілкування в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 45. С. 217–220. URL : <https://dSPACE.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/2369/1/3.pdf>

258. Трифаніна Л. С. Сучасні методи розвитку пізнавальної активності здобувачів вищої освіти. *Moderní aspekty vědy : Svazek XLIII mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. S. 377–388. . URL : <https://dspace.nadpsu.edu.ua/handle/123456789/3079>*

259. Трифаніна Л. С. Технологічне забезпечення процесу формування інформаційної культури молодших підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу. *Development of scientific, technological and innovation space in Ukraine and EU countries. 1st ed. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. С. 311–335. URL : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-151-0-13>*

260. Туніська програма для інформаційного суспільства від 18 листопада 2005 року. *Інформаційне суспільство в Україні : веб-сайт. URL: https://informationsociety.wordpress.com/basics/BCIC_outcomes/tp/#C* (дата звернення: 20.08.2022).

261. Туніське зобов'язання з питань інформаційного суспільства від 18 листопада 2005 року. *Асоціація підприємств інформаційних технологій України : веб-сайт. URL: <http://old.apitu.org.ua/BCIC/tz>* (дата звернення: 20.08.2022).

262. Упатова І. П. Теорія і практика методичної підготовки майбутніх учителів початкової школи : дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.04 / Кому.н. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків, 2019. 541 с.

263. Управління освітнім процесом у закладах вищої освіти : робочий зошит / уклад. : А. А. Харківська, Л. О. Петриченко, О. О. Бабакіна, О. М. Акімова ; Кому.н. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради ; за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової. Харків, 2019. 56 с.

264. Федоруц М. В. Соціально-педагогічні умови формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Тернопільський нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2021. 370 с.

265. Філософський енциклопедичний словник : 1700 статей / уклад. В. Шинкарук та ін. Київ: Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2002. 742 с.

1573360426027572

266. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2009. 560 с.
267. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 456 с.
268. Формування ефективного освітнього середовища у контексті сучасних викликів реформування системи освіти України : матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (24 квіт. 2019 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комун. закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. облради. Харків : ФОП Петров В. В., 2019. 232 с.
269. Халемендик Ю. Є. Розвиток міжкультурної професійної компетентності майбутніх магістрів педагогіки вищої школи в умовах неформальної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Мелітополь, 2017. 21 с.
270. Харківська А. А. Теоретичні та методичні засади управління інноваційним розвитком вищого навчального педагогічного закладу : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.06 / ДЗ «Луганський національний університет імені Т. Шевченка». Луганськ, 2012. 596 с.
271. Харківська А. А. Формування та розвиток цифрової компетентності педагога в системі навчання впродовж життя – вимога часу. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2020. № 66 С. 98–105. URL: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-66-98-105> (дата звернення: 09.11.2020). <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6318/1/12.pdf>
272. Хміль Н. А. Педагогічна система формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі. Сучасний науково-педагогічний дискурс у вирішенні освітніх проблем : кол. монографія / Харченко С. Я. та ін.; за наук. ред. Харченка С.Я., Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка», Старобільськ. Київ : Талком, 2021. С. 440-466.
273. Ходацька О. М. Розвиток професіоналізму вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти : дис. ... д-ра філос. : 011 /

1573360426027572

Ин-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Нац. акад. пед. наук України. Київ, 2023.

274. Чайка І. А. Інформаційна культура студента : навч. посіб. для студ. ВНЗ пед. профілю. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2012. 140 с.

275. Чала А. Г. Управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 Черкаси, 2014. 400 с.

276. Шапаренко Х. А. Особистісне самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07. Київ, 2019. 733 с.

277. Шапран Ю. П. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа*. 2012. № 12. С. 39–43.

278. Шейко В. М., Богуцький Ю. П., Германова де Діас Е. В. Культурологія : навч. посібник. Київ : Знання, 2012. 499 с.

279. Шехавцов М. О. Формування інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни : дис. ... д-ра філос. : 015 / Держ. закл. «Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021. 277 с.

280. Шикер Л. В. Психологічні особливості активізації особистісного саморозвитку вчителя в умовах неформальної освіти. : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Держ. закл. вищої освіти «Ун-т менеджменту освіти». Київ, 2020. 303 с.

281. Щербак О. І. Теоретичні і методичні засади професійно-педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ, 2012. 403 с.

282. Ябуров М. В. Формування іншомовної компетентності майбутніх економістів в умовах неформальної освіти : дис. ... д-ра філос. : 015 / Держ. вищ. навч. заклад «Донбаський держ. пед. ун-т». Слов'янськ, 2021. 329 с.

283. Яковенко М. Л. Парадигма естетичного в інформаційному просторі культури : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.08 / Східноукр. нац. ун-т імені Володимира Даля. Луганськ, 2013. 402 с.

284. Ясінський А. М. Формування основ інформаційної культури школярів засобами інтегрованих завдань з інформатики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2000. 22 с.

Пошукові ресурси

285. Національний репозитарій академічних текстів. Пошук. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdb/>

286. Google Scholar. URL : <https://scholar.google.com.ua/>

287. Google. URL: <https://www.google.com.ua/>

288. Meta. URL: <https://meta.ua/uk/>

289. ukr.net. URL: <https://www.ukr.net/>

Джерела іноземною мовою

290. A Memorandum on Lifelong Learning. Commission staff working paper. Brussels, 2000. 36 p. URL: <https://uil.unesco.org/i/doc/lifelong-learning/policies/european-communities-a-memorandum-on-lifelong-learning.pdf> (дата звернення: 26.12.2021).

291. Battle I. Non-formal education, personhood and the corrosive power of neoliberalism. *Cambridge Journal of Education*. 2018. 49 (4), p. 417-434.

292. Bridges for recognition recognizing non-formal and informal learning in the youth sector terminology cheat sheet. URL : https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261818/Bridges_for_recognition_n.pdf/1e7ebb5c-4edb-4bce-8fe0-db42605938c2?t=1382946351000 (дата звернення : 18.02.2022).

293. Castells M. The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring, and the Urban Regional Process. Oxford: Basil Black-well, 1989. 408 p.

294. Colley H. Informality and formality in learning: a report for the Learning and Skills Research Centre / H. Colley, P. Hodkinson, J.Malcolm / London : Learning and Skills Research Centre, 2003. 123 p.

295. Coombs P., Ahmed M. Attacking rural poverty, how nonformal education can help. London : The Johns Hopkins University Press, 1974. 312 p.

296. Dave R. H. *Foundation of Lifelong Education : Studies in Lifelong Education*. Hamburg, 1976. 388 p.

297. Deja M., Wójcik M. Information culture and academic em-powerment: Developing a collective mindfulness strategy for embedded librarianship. *The Journal of Academic Librarianship*. 2020. Vol. 47. №. 2. URL: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102276> (дата звернення: 06.01.2021).

298. Drucker P. *The Future of Industrial Man / The John Day Company*. New York, 1942. 298 p.

299. Ginman M. Information culture and business performance. *Iatul Quarterly : The 12th Biennial Conference*. 1987. Vol. 2. №. 2. P. 92–106. URL: <http://docs.lib.purdue.edu/iatul/1987/papers/15> (date of access: 23.01.2020).

300. International Standard Classification of Education ISCED 2011 / UNESCO Institute for Statistics. 2012. 88 p. URL: <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf> (дата звернення: 29.09.2020).

301. Jaakkola H., Aramo-Immonen J., Henno J., Mäkelä J. The digitalization push in universities : *39th International Convention on Information and Communication Technology, Electronics and Microelectronics*, 30 May-3 June 2016. Rijeka, 2016. P. 1025–1031.

302. Jarvis P. *Learning in Later Life: An Introduction for Educators and Carers* (1st ed.). Routledge. 2001. 178 p. <https://doi.org/10.4324/9781315042435> (дата звернення: 15.01.2021).

303. Joyce B., Calhoun E., Hopkins D. *Przykłady modeli uczenia się i nauczania*. Warszawa : WSiP. 1999. 201 p.

304. Kharkivska A. A. The competency-based approach as methodology of professional training of future teachers in the conditions of education informatization. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків : УІПА, 2020. № 67. С. 27–35.

305. Khmil N., Kyselova O., Shcherbak I. Methodical toolkit for professional training of future teachers to use cloud services in the educational process/ *Modernization of the pedagogical system of tertiary education in higher education*

1573360426027572

institutions : collective monograph. Municipal Establishment «Kharkiv Humanit. Pedagogic.Academy» of Kharkiv Regional Council. Publishing house Education and Science s.r.o., 2021. PP. 237-257.

306. Livingstone D. W. Adult's Informal Learning: Definitions, Findings, Gaps and Future Research. NALL Working Paper No. 21. 2001.

307. Lytvyn V., Khlystun O., Prykhodkina N., Bevz M., Kopeliuk O. Model of formation of digital competence on the basis of pedagogical proceedings at the present stage of development of digitalization of Society. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21. No. 8. P. 219–223.

308. McLuhan M. Culture is Our Business. New York: McGraw Hill, 1970. 336 p.

309. Media literacy in a digital world : resolution European Parliament of 16 December 2008. 2008/2129(INI). : http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2008-0598_EN.html?redirect (дата звернення: 02.11.2020).

310. Model. *Collins Dictionaries* : website. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/model> (дата звернення: 06.04.2022).

311. Non-formal learning / education. *Youth Partnership* : website. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/non-formal-learning> (дата звернення: 12.01.2021).

312. Oliver G. Organisational culture for information managers. Oxford, UK : Elsevier, 2011. 178 p. URL: <https://doi.org/10.1533/9781780632759> (дата звернення: 03.10.2020).

313. Orton L. Statistics Canada's Definition and Classification of Postsecondary and Adult Education Providers in Canada / L. Orton. Ottawa : Statistics Canada, Human Resources and Skills Development Canada: Culture, Tourism and the Centre for Education Statistics Division, 2009. 50 p.

314. Pitman T., Broomhall S., Majoche E. Teaching Ethics beyond the Academy: Educational Tourism, Lifelong Learning and Phronesis. *Stud. Educ. Adults*. 2011. No. 43, pp. 4-17.

1573360426027572

315. Roganova M., Sidash N., Domina V., Victorova L., Miroshnichenko V. Pedagogical Consciousness Formation of Future University Educators in the Process of Teaching English. *Universal Journal of Educational. Research.* 2020. Vol. 8. Iss. 4. P. 1202–1211.

316. Salter A. Conditioned reflex therapy. New York : Capricorn. 1949. 236 p.

317. Toffler A. The Third Wave. New York : William Morrow and company, INC, 1980. 544 p.

318. Virkus S., Salman A. Effective leadership behaviours and information culture in the higher education institution. *Global Knowledge, Memory and Communication.* 2020. Vol. 70. № 4/5 P. 418–441. URL: <https://doi.org/10.1108/GKMC-08-2020-0106> (дата звернення: 13.03.2021).

319. Wagner A. Superando las dos culturas. Retos filosóficos más allá de la dicotomía entre ciencia y cultura. *Tercera parte: progreso, tecnologías y horizonte humanístico.* 2022. Vol. 78. № 298. P. 573–593. URL: <https://revistas.comillas.edu/index.php/pensamiento/article/view/18748/16536> (дата звернення: 01.02.2023).

320. Williams R. Culture and society 1780-1950. New York : Anchor Books Doubleday & Company, 1960. 412 p.

1573360426027572

ДОДАТКИ

Додаток А

Дефініції поняття «Інформаційна культура»

№	Автори	Тлумачення (трактування)
1.	Г. Алексеева [8]	Спосіб життєдіяльності в інформаційному суспільстві, зумовлений станом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та рівнем їх впровадження як знаряддя інформаційної діяльності, який забезпечує ефективне функціонування майбутніх фахівців у процесі навчальної та професійної діяльності.
2.	М. Антонченко [13]	Системне утворення особистості, яке інтегрує знання про основні методи інформаційних технологій, уміння використовувати наявну інформацію для вирішення прикладних завдань, навички використання персонального комп'ютера і технологій зв'язку, здібності представити інформацію в зрозумілій для всіх формі, орієнтує на розширення та поновлення знань.
3.	Н. Джинчарадзе [52]	Система інформаційної освіти і виховання, специфічний спосіб наслідування суспільних здобутків з метою соціалізації особи, її всебічного розвитку та професійної підготовки.
4.	О. Дзьобань [53]	Сукупність інформаційних можливостей, що доступні фахівцеві в будь-якій сфері діяльності в момент розвитку цивілізації.
5.	А. Коломієць [102]	Сукупність інформаційного світогляду, системи ціннісних орієнтацій, знань, умінь і навичок, що забезпечують цілеспрямовану і результативну самостійну діяльність з метою задоволення власних і професійних потреб в інформаційних продуктах.
6.	О. Кух [130]	Рівень умінь цілеспрямованої роботи з інформацією, упровадження нових інформаційних технологій для роботи з нею, а також сформованість системи наукових знань і морально-етичних норм роботи з інформацією.
7.	О. Матвійчик [148]	Сукупність знань, умінь і навичок, якими забезпечується оптимальне здійснення індивідуальної інформаційної діяльності, спрямованої на задоволення як професійних, так і непрофесійних потреб.
8.	Л. Макаренко [142]	Сукупність знань та вмінь для ефективною інформаційної діяльності, тобто такої, яка досягає поставленої мети.
9.	Дж. Олівер [312]	Результат організаційної поведінки, яка відображає цінності та ставлення до управління інформацією.
10.	Ю. Палеха, О. Палеха, Ю. Горбань [178]	Системне утворення особистість, яке інтегрує знання про основні методи інформаційних технологій, уміння використовувати інформацію для вирішення прикладних завдань, навички використання персонального комп'ютера і технології зв'язку, здатності представити інформацію в зрозумілій для усіх форму, орієнтує на розширення та оновлення знань.

Джерело: розроблено на підставі аналізу наукових джерел

1573360426027572

Додаток Б

Визначення основних видів освіти
відповідно до Закону України «Про освіту» (05.09.2017 р.)

Поняття	Визначення
Формальна освіта	Освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.
Неформальна освіта	Освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.
Інформальна освіта (самоосвіта)	Освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

1573360426027572

Додаток В

**Сутність функцій виховання інформаційної культури
майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
(за Ю. Руденко)**

№	Назва функції	Сутність функції
1.	культуротвірна	спрямована на забезпечення усвідомленого засвоєння морально-етичних знань, перетворення їх в особистісні ціннісні ставлення, формування вмій і навичок культури мережних взаємин;
2.	стимулювальна	відповідає за формування пізнавальних інтересів, потреб і мотивів до оволодіння складовими інформаційної культури;
3.	сміслоутворювальна	визначає ціннісний смисл існування і діяльності в інформаційному середовищі всіх суб'єктів виховного процесу;
4.	комунікативна	спрямована на побудову партнерських взаємовідносин між педагогами й студентами;
5.	коригувальна	забезпечує корекцію впливів зовнішнього інформаційного середовища зі своїми цінностями, правилами, орієнтирами;
6.	захисна	забезпечує захист і безпеку особистості в інформаційному середовищі та допомагає у засвоєнні навичок самозахисту від негативних його проявів.

1573360426027572

Додаток Д1

**Анкетування «Лінійна шкала мотивації
до самовиховання інформаційної культури»**
*Адаптований тест «Інтерес і мотиви до виховання інформаційної
культури» Ю. Руденко*

Дослідження № 1

Шановні респонденти! Просимо Вас взяти участь в анонімному опитуванні, результати якого будуть використані суто у наукових цілях. Намагайтеся бути щирими у своїх відповідях задля забезпечення об'єктивності одержаних результатів.

Інструкція

Вашій увазі пропонується ряд показників.

Відповідаючи на запитання, поставте, будь ласка, одну помітку в відповідній комірці, що імпонує вашій думці:

- а – повністю відповідає дійсності;
- б – скоріше відповідає, ніж ні;
- в – і так, і ні;
- г – швидше не відповідає;
- д – не відповідає.

№	Твердження	а	б	в	г	д
1.	Мене не турбує ставлення чи повага інших членів інформаційного простору.					
2.	Перешкоди стимулюють мою активність.					
3.	Я відчуваю потребу у самовдосконаленні.					
4.	Я прагну визнання мене іншими членами інформаційного співтовариства як активну, гідну особистість.					
5.	Для мене важливо мати високий рівень інформаційної культури.					
6.	Я вірю у свої можливості.					
7.	Я прагну бути гуманною, моральною людиною незалежно від сфери діяльності.					
8.	Зростаюча відповідальність лякає мене.					
9.	Я прагну використовувати свої інформаційні можливості для вирішення практичних завдань та розв'язання труднощів.					
10.	Нагальні справи віднімають мій час для розвитку.					

1573360426027572

Розподіл балів за відповіді респондентів:

Номер питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Варіант відповіді										
дане твердження повністю відповідає дійсності	1	5	5	5	5	5	5	1	5	1
скоріше відповідає, ніж ні	2	4	4	4	4	4	4	2	4	2
і так, і ні	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
швидше не відповідає	4	2	2	2	2	2	2	4	2	4
не відповідає	5	1	1	1	1	1	1	5	1	5

Питання 2 і 8 – контрольні.

Інтерпретація результатів:

45 і більше балів – високий рівень;

від 37 до 44 балів – середній рівень;

від 10 до 36 балів – низький рівень.

1573360426027572

Додаток Д2

Анкетування «Лінійна шкала мотивів залучення до неформальної освіти»

Дослідження № 2

Шановні респонденти! Просимо Вас взяти участь в анонімному опитуванні, результати якого будуть використані суто у наукових цілях. Намагайтеся бути щирими у своїх відповідях задля забезпечення об'єктивності одержаних результатів.

Інструкція

Вашій увазі пропонується ряд показників.

Відповідаючи на запитання, поставте, будь ласка, одну помітку в відповідній комірці, що імпонує вашій думці:

- а – повністю відповідає дійсності;
- б – скоріше відповідає, ніж ні;
- в – і так, і ні;
- г – швидше не відповідає;
- д – не відповідає.

№	Твердження	а	б	в	г	д
1.	Навчання стимулює бажання до подальшого саморозвитку.					
2.	Я завжди знаходжу можливості вивчення певної теми, послуговуючись ресурсами неформальної освіти.					
3.	Систематичність здобуття нових знань – не пріоритет для мене.					
4.	Я завжди завершую розпочате навчання на ресурсах неформальної освіти.					
5.	Для мене важливо здобувати нові знання у комфортному темпі.					
6.	Я завжди реалізую потребу в здобутті додаткових знань на ресурсах неформальної освіти.					
7.	Я завжди знаходжу навчальну програму, що задовольняє мої освітні та/або особисті потреби.					
8.	Для мене важливо здобувати нові знання у зручний час.					
9.	Складність організації навчання/завдань лякає мене.					
10.	Я чітко визначаю конкретні цілі, яких прагну досягти участю в організаційних формах неформальної освіти.					

1573360426027572

Розподіл балів за відповіді респондентів:

Номер питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Варіант відповіді										
дане твердження повністю відповідає дійсності	5	5	1	5	5	5	5	5	1	5
скоріше відповідає, ніж ні	4	4	2	4	4	4	4	4	2	4
і так, і ні	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
швидше не відповідає	2	2	4	2	2	2	2	2	4	2
не відповідає	1	1	5	1	1	1	1	1	5	1

Інтерпретація результатів:

- 45 і більше балів – високий рівень;
- від 37 до 44 балів – середній рівень;
- від 10 до 36 балів – низький рівень.

1573360426027572

Додаток ДЗ

Анкетування «Самоаналіз рівня інформаційної культури»
Адаптований тест «Інтерес і мотиви до виховання інформаційної культури» (за Ю. Руденко).

Дослідження № 3

Шановні респонденти! Просимо Вас взяти участь в анонімному анкетуванні, результати якого будуть використані суто у наукових цілях. Намагайтеся бути щирими у своїх відповідях задля забезпечення об'єктивності одержаних результатів.

Інструкція

Вашій увазі пропонується ряд показників.

Відповідаючи на запитання, поставте, будь ласка, одну помітку в відповідній комірці, що імпонує вашій думці:

- а – повністю відповідає дійсності;
- б – скоріше відповідає, ніж ні;
- в – і так, і ні;
- г – швидше не відповідає;
- д – не відповідає.

№	Твердження	а	б	в	г	д
1.	Я шукаю зворотний зв'язок, щоб пізнати/оцінити себе.					
2.	Я не аналізую свою діяльність у спеціально виділений час.					
3.	Я усвідомлюю вплив сучасного інформатизованого суспільства.					
4.	Я керую своїм розвитком і отримую позитивні результати.					
5.	Мені важко вдається опанувати інформаційні технології.					
6.	Я усвідомлюю значущість морально-етичних принципів у сучасних інформаційно-насичених умовах.					
7.	В сучасному світі інформаційна культура є важливим аспектом, що впливає на моє життя.					
8.	Я усвідомлюю власні інформаційні потреби.					
9.	Я аналізую ефективність власної інформаційної діяльності.					
10.	Вдосконалення моїх власних компетентностей відбувається стихійно/безсистемно.					

1573360426027572

Розподіл балів за відповіді респондентів:

Номер питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Варіант відповіді										
дане твердження повністю відповідає дійсності	5	1	5	5	1	5	5	5	5	1
скоріше відповідає, ніж ні	4	2	4	4	2	4	4	4	4	2
і так, і ні	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
швидше не відповідає	2	4	2	2	4	2	2	2	2	4
не відповідає	1	5	1	1	5	1	1	1	1	5

Інтерпретація результатів:

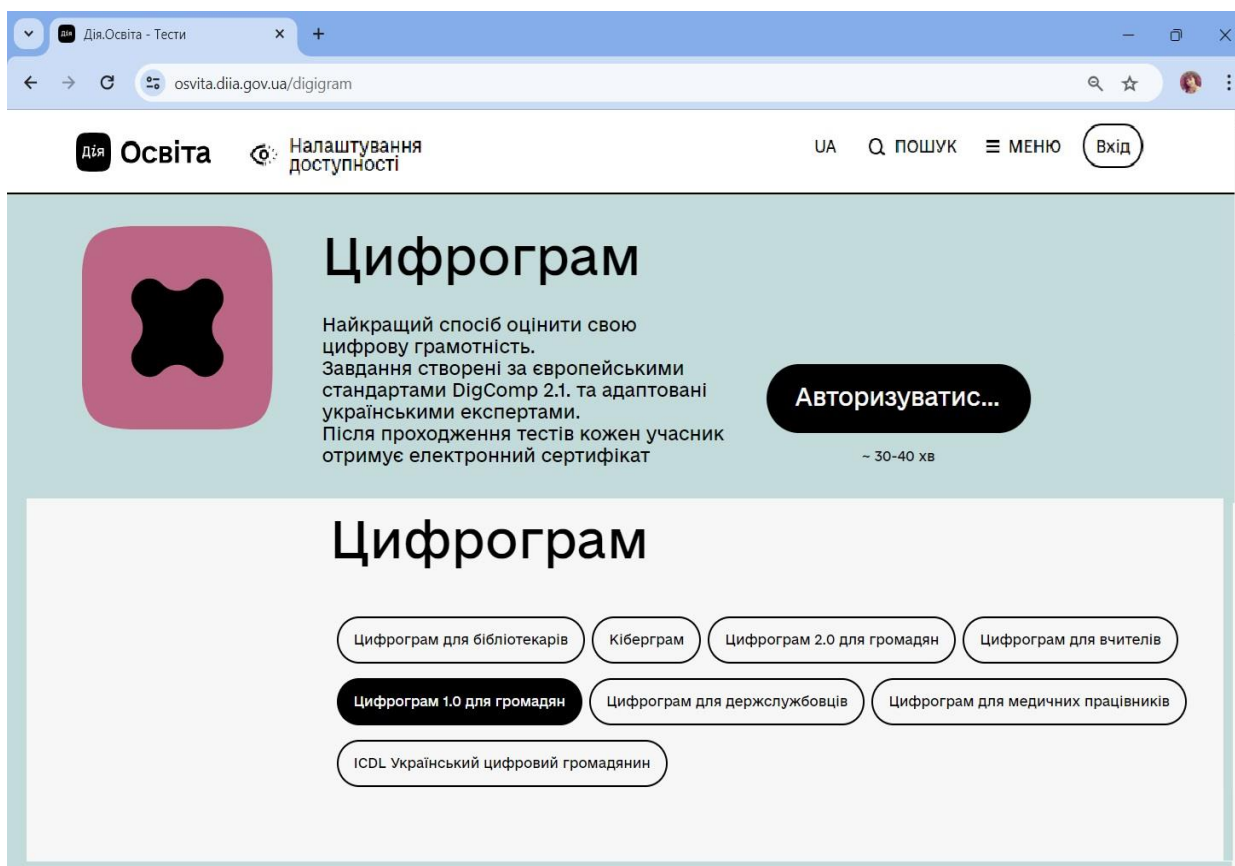
- 45 і більше балів – високий рівень;
- від 37 до 44 балів – середній рівень;
- від 10 до 36 балів – низький рівень.

1573360426027572

Додаток Д4

Візуальне оформлення вебсторінки тестувань з цифрової грамотності на порталі «Дія.Освіта»

Для переходу до сторінки тестування «Цифрограм для громадян 1.0» клікніть лінк <https://osvita.diia.gov.ua/digigram> або відскануйте QR-код

1573360426027572

Додаток Д5

Опитування «Не формальна неформальна освіта»

Дослідження № 4

Шановні респонденти! Просимо Вас взяти участь в анонімному опитуванні, результати якого будуть використані суто у наукових цілях.

Інструкція

Вашій увазі пропонується ряд питань, відповідаючи на які, намагайтеся надати якомога повну та вичерпну, на Вашу думку, відповідь:

1. Що охоплює поняття «неформальна освіта»?

2. Які основні цілі неформальної освіти?

3. Де можна здобувати неформальну освіту?

4. Які переваги має неформальна освіта?

5. Що визначає поняття «самонавчання»?

6. Які засоби можна використовувати для якісної неформальної освіти?

7. Чому неформальна освіта може бути важливою для розвитку особистості?

8. Які перешкоди можуть виникнути при здобутті неформальної освіти?

9. Чому неформальна освіта може бути актуальною в інформаційному суспільстві?

10. Як можна заохочувати до здобуття неформальної освіти?

Оцінювання:

Високий рівень.

4 бали: високий рівень оволодіння теоретичними знаннями, добре розвинені інтелектуальні здібності, чітке і правильне уявлення при відповіді на запитання, правильність, логічність мислення.

Середній рівень.

3 бали: достатній рівень оволодіння теоретичними знаннями, розвинені інтелектуальні здібності, правильне уявлення при відповіді на запитання, правильність мислення.

2 бали: демонстрація знань на достатньому, але не досить глибокому рівні, певне уявлення про сутність питання, його зв'язки.

Низький рівень.

1 бал. Відсутнє коректне уявлення про суть запропонованих завдань, недотримання логіки мислення та відповідей.

Інтерпретація:

36 і більше балів – високий рівень;

від 30 до 35 балів – середній рівень;

від 10 до 29 балів – низький рівень.

1573360426027572

Додаток Д6

Методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич)
за О. Павловою

Дослідження № 5

Шановні респонденти! Просимо Вас взяти участь в анонімному дослідженні, результати якого будуть використані суто у наукових цілях.

Намагайтеся бути щирими у своїх відповідях задля забезпечення об'єктивності одержаних результатів.

Інструкція

Уважно вивчіть перелік цінностей.

Оберіть ту цінність, яка для Вас найбільш значуща. Позначте її «1».

Потім виберіть другу за значущістю цінність. Позначте її «2».

Далі виконайте те ж з усіма цінностями, що залишилися.

Найменш важлива залишиться останньою.

Термінальні цінності	
Активне діяльне життя (повнота й емоційна насиченість життя).	
Життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом).	
Упевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).	
Творчість (можливість творчої діяльності).	
Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, усього народу, людства в цілому).	
Щасливе сімейне життя.	
Воля (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках).	
Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків).	
Розвиток (робота над собою, постійне фізичне й духовне вдосконалення).	
Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей).	
Пізнання (можливість розширення своєї освіти, світогляду, загальної культури, інтелектуальний розвиток).	
Суспільне визнання (повага навколишніх, колективу, товаришів по роботі).	
Наявність гарних і вірних друзів.	
Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних ускладнень).	

1573360426027572

Краса природи й мистецтва (переживання прекрасного в природі й у мистецтві).	
Педагогічна діяльність.	
Здоров'я (фізичне й ментальне).	
Інструментальні цінності	
Акуратність (охайність), уміння тримати в порядку речі, порядок у справах.	
Вихованість (гарні манери).	
Високі запити (високі вимоги до життя й високі домагання).	
Життєрадісність (почуття гумору).	
Ретельність (дисциплінованість).	
Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче).	
Непримиренність до недоліків у собі й інших.	
Освіченість (широта знань, висока загальна культура).	
Відповідальність (почуття обов'язку, уміння дотримуватися слова).	
Раціоналізм (уміння логічно мислити, приймати обмірковані, раціональні рішення).	
Самоконтроль (стриманість, самодисципліна).	
Сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів.	
Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами).	
Терпимість (до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їхні помилки).	
Широта поглядів (уміння зрозуміти погляди інших, поважати інші смаки, звичаї, звички).	
Чесність (правдивість, щирість).	
Ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі).	

1573360426027572

Додаток Д7

Карта спостереження «Прояв інформаційної культури в життєвих та педагогічних ситуаціях»

Шановні педагоги!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні, результати якого будуть використані суто у наукових цілях. Намагайтеся бути максимально об'єктивними у своїх відповідях задля забезпечення достовірності одержаних результатів.

Інструкція

Вашій увазі пропонується ряд показників.

Будь ласка, заповніть карту спостереження. Відповідаючи на запитання, поставте, одну помітку в комірці відповідного балу, що імпонує Вашій думці:

а – повністю відповідає дійсності;

б – скоріше відповідає, ніж ні;

в – і так, і ні;

г – швидше не відповідає;

д – не відповідає.

Карта оцінювання заповнюється на кожного здобувача освіти персонально. За бажанням надайте додаткову інформацію з проблеми дослідження, що стосується певного здобувача або всієї групи.

ПІБ здобувача освіти _____

Група _____ Спеціальність _____

№	Твердження	а	б	в	г	д
1.	Володіє сукупністю компетентностей в роботі з інформаційними технологіями.					
2.	Аналізує та оцінює професійний інформаційний клімат.					
3.	Дотримується етичних норм роботи з інформацією.					
4.	Притаманна адаптивність мислення у швидкозмінних інформаційних умовах.					
5.	Притаманне прогнозування результатів і ймовірних наслідків інформаційної діяльності.					
6.	Ефективно використовує сучасні інформаційні технології для вирішення професійних завдань.					
7.	Знає та уміє використовувати правові норми регулювання інформаційних стосунків в інформаційному суспільстві.					
8.	Прагне запобігати конфліктам і соціально напруженим ситуаціям.					
9.	Шукає оптимальне розв'язання проблем, що стосуються учасників освітнього процесу.					

1573360426027572

Додаткова інформація (за необхідності, на Ваш розсуд):

Розподіл балів за відповіді респондентів:

Номер питання Варіант відповіді	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	дане твердження повністю відповідає дійсності	5	5	5	5	5	5	5	5
скоріше відповідає, ніж ні	4	4	4	4	4	4	4	4	4
і так, і ні	3	3	3	3	3	3	3	3	3
швидше не відповідає	2	2	2	2	2	2	2	2	2
не відповідає	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Інтерпретація результатів:

- 40 і більше балів – високий рівень;
- від 32 до 39 балів – середній рівень;
- від 9 до 31 балів – низький рівень.

1573360426027572

Додаток Д8

Карта спостереження «Здатність виховувати інформаційну культуру»

Шановні педагоги!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні, результати якого будуть використані суто у наукових цілях. Намагайтеся бути максимально об'єктивними у своїх відповідях задля забезпечення достовірності одержаних результатів.

Інструкція

Вашій увазі пропонується ряд показників.

Будь ласка, заповніть карту спостереження. Відповідаючи на запитання, поставте, одну помітку в комірці відповідного балу, що імпонує Вашій думці:

а – повністю відповідає дійсності;

б – скоріше відповідає, ніж ні;

в – і так, і ні;

г – швидше не відповідає;

д – не відповідає.

Карта оцінювання заповнюється на кожного здобувача освіти персонально. За бажанням надайте додаткову інформацію з проблеми дослідження, що стосується певного здобувача або всієї групи.

ПІБ здобувача освіти _____

Група _____ Спеціальність _____

№	Твердження	а	б	в	г	д
1.	Ураховувати ампліфікацію дитячого розвитку у вихованні ІК.					
2.	Роз'яснювати сутність інформаційної культури дітям.					
3.	Виховувати ІК на основі власного прикладу її проявів.					
4.	Виховувати ІК у дітей під час освітніх занять.					
5.	Виховувати інформаційну культуру дітей у позаосвітній час.					
6.	Залучати батьків до виховання у їх дітей інформаційної культури.					
7.	Залучати колег до виховання у дітей інформаційної культури.					
8.	Проводити просвітницьку роботу щодо значущості виховання ІК.					
9.	Виховувати ІК у дітей під час виконання проєктів.					
10.	Виховувати ІК у дітей під час виконання домашніх завдань.					

Додаткова інформація (за необхідності, на Ваш розсуд):

1573360426027572

Розподіл балів за відповіді респондентів:

Номер питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Варіант відповіді									
дане твердження повністю відповідає дійсності	5	5	5	5	5	5	5	5	5
скоріше відповідає, ніж ні	4	4	4	4	4	4	4	4	4
і так, і ні	3	3	3	3	3	3	3	3	3
швидше не відповідає	2	2	2	2	2	2	2	2	2
не відповідає	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Інтерпретація результатів (розподіл балів за рівнями):

45 і більше балів – високий рівень;

від 37 до 44 балів – середній рівень;

від 10 до 36 балів – низький рівень.

1573360426027572

Додаток Д9

Карта спостереження «Рівень здатності до професійної комунікації»

Шановні педагоги! Просимо Вас взяти участь в опитуванні, результати якого будуть використані суто у наукових цілях. Намагайтеся бути максимально об'єктивними у своїх відповідях задля забезпечення достовірності одержаних результатів.

Інструкція

Вашій увазі пропонується ряд показників.

Будь ласка, заповніть карту спостереження. Відповідаючи на запитання, поставте, одну помітку в комірку відповідного балу, що імпонує Вашій думці:

а – повністю відповідає дійсності;

б – скоріше відповідає, ніж ні;

в – і так, і ні;

г – швидше не відповідає;

д – не відповідає.

Карта оцінювання заповнюється на кожного здобувача освіти персонально. За бажанням надайте додаткову інформацію з проблеми дослідження, що стосується певного здобувача або всієї групи.

ПІБ здобувача освіти _____

Група _____ Спеціальність _____

№	Твердження	1	2	3	4	5
1.	Здатність створювати комунікативні умови під час проведення освітніх заходів.					
2.	Уміння володіти своїм настроєм під час проведення освітніх заходів.					
3.	Здатність виявляти помилки при виконанні здобувачами освіти різноманітних завдань та вдало пояснювати їх.					
4.	Уміння поєднувати жести, міміку, інтонацію зі власним мовленням.					
5.	Здатність уявити себе на місце здобувача освіти й диференціювати навантаження.					
6.	Уміння зацікавити здобувачів освіти на заняттях.					
7.	Здатність конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації, що можуть виникнути в освітньому процесі.					
8.	Уміння відкрито виражати свою позицію під час заняття, не принижуючи при цьому самоповагу здобувачів освіти.					

1573360426027572

9.	Здатність об'єктивно оцінювати досягнення кожного здобувача освіти не принижуючи його гідність.								
10.	Здатність встановлювати контакти з учасниками освітнього процесу.								

Додаткова інформація (за необхідності, на Ваш розсуд):

Розподіл балів за відповіді респондентів:

Номер питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Варіант відповіді									
дане твердження повністю відповідає дійсності	5	5	5	5	5	5	5	5	5
скоріше відповідає, ніж ні	4	4	4	4	4	4	4	4	4
і так, і ні	3	3	3	3	3	3	3	3	3
швидше не відповідає	2	2	2	2	2	2	2	2	2
не відповідає	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Інтерпретація результатів (розподіл балів за рівнями):

45 і більше балів – високий рівень;

від 37 до 44 балів – середній рівень;

від 10 до 36 балів – низький рівень.

1573360426027572

Додаток Е

Зразок сертифікату про проходження тестування «Цифрограм 1.0 для громадян»

Міністерство
цифрової трансформації
України

Освіта

За підтримки Швейцарії

Фонд
Східна
Європа

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

#D0000029009

Цифрограм 1.0 для громадян

Сертифікат засвідчує, що

Купіна Оксана

пройшов/ла тестування на національній онлайн-
платформі Дія.Освіта

13 листопада 2020

Рівень цифрової грамотності

Високий С1

Загальна кількість балів

91/111

Сфери компетентностей	Рівень	Бали
Основи комп'ютерної грамотності	Високий С2	15/15
Інформаційна грамотність, уміння працювати з даними	Високий С2	14/15
Створення цифрового контенту	Високий С1	16/21
Комунікація та взаємодія у цифровому суспільстві	Середній В2	10/15
Безпека в цифровому середовищі	Середній В2	18/24
Розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя	Високий С1	18/21

Цифрограм — це національний тест з цифрової грамотності, систематизований за сферами знань європейської рамки цифрових компетентностей DigComp. 2.1 для громадян

1573360426027572

Додаток Ж

**Узагальненні дані щодо проходження практики ЗдВО ЕГ та КГ
на констатувальному етапі експерименту**

Спеціальність	ЕГ			КГ		
	Вид практики	Семестр	Кредити	Вид практики	Семестр	Кредити
012 Дошкільна освіта	Пропедевтична практика та практика в групах раннього віку	2	4	Педагогічний супровід дитинства в закладах дошкільної освіти	1	4,5
	Практика з природознавства	2	3	Організація особистісно-безпечного простору комунікативної взаємодії в закладах дошкільної освіти	2	9
	Показові, пробні та інші види діяльності з дітьми дошкільного віку	3-7	12	Організація та функціонування поліхудожнього середовища в закладах дошкільної освіти	3	3
	Літня практика в ЗДО	6	8	Організація розвивально-ігрового середовища в закладах дошкільної освіти	5	3
	Психолого-педагогічна практика	4	4			
	Педагогічні технології в дошкільній освіті	8	3	Практична підготовка в групах раннього віку в закладах дошкільної освіти	4	7,5
	Перші дні дитини в школі	7	3	Практична підготовка в групах дошкільного віку в закладах дошкільної освіти	6	12
	Практика за вибором	7	4	Організаційно методична практична підготовка в закладах дошкільної освіти	7	4,5
	Переддипломна зі спеціальності вихователь дітей раннього та дошкільного віку	8	6	Виробнича з економічної обізнаності та сталого розвитку дошкільників	8	4,5
013 Початкова освіта	Практика «Введення в спеціальність. Підготовка до ПВР»	2	3	Адаптаційна практична підготовка	2	3
	Практика з виховної роботи	3,4	4	Дидактична практична підготовка	3	9
	Навчальна практика з природознавства і краєзнавства	4	4	Польова практична підготовка	4	3
	Пробні уроки та заняття в ЗЗСО	5-7	6	Методична практична підготовка	6	9

1573360426027572

	Літня педагогічна практика в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку	6	3	Виробнича практична підготовка «Перші дні дитини в школі»	7	9	
	Перші дні дитини в школі	7	3	Інклюзивна практична підготовка	8	3	
	Переддипломна практика	8	7				
014.09 Середня освіта (Інформатика)	Введення в спеціальність	2	3	Навчальна (предметна)	3	3	
	Пропедевтична практика	3,4	3	Навчальна (пропедевтична)	5	6	
	Літня педагогічна практика в ДЗВО	6	4,5	Виробнича (предметно-фахова)	6	9	
	Виробнича практика з закладах загальної середньої освіти	5-7	13,5	Виробнича (педагогічна) у ЗЗСО на рівні базової середньої освіти	7,8	9,9	
	Виробнича практика за фахом	8	6				
	014.11 Середня освіта (Фізична культура)	Лижний збір	2,4	2,2	Навчальна практична підготовка	4	9
		Навчально-табірний збір (літній)	4	2	Виробнича (предметно-фахова) практична підготовка	6	9
Пробні уроки і заняття		5,6	14,16				
Навчальна практика з організації дозвіллевої діяльності		6	4	Виробнича (педагогічна) (у ЗЗСО на рівні базової середньої освіти)	7,8	9,9	
Виробнича практика		8	4				
014.21 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська))	Ознайомча практика	3	1,5	Навчальна практична підготовка	4	9	
	Позакласна виховна робота	3	1,5	Виробнича (предметно-фахова) мовна практична підготовка з англійської та німецької мов	6	9	
	Позакласна виховна робота з елементами англійської мови	4	3				
	Пробні уроки в школі	5-7	9				
	Мовна практика	2,4	6	Виробнича (педагогічна) практична підготовка (у закладах загальної середньої освіти на рівні базової середньої освіти)	7,8	9,9	
	Літня педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку	6	3				
	Виробнича практика	8	6				
016 Спеціальна освіта	Пропедевтична практика	1, 2	6	Пропедевтична волонтерська практична підготовка	2	3	
	Дефектологічна практика у ЗДО	3,4	6	Виробнича педагогічна практична підготовка в закладах загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання на посаді асистента вчителя	4	3	
	Дефектологічна практика в спеціальних закладах	5,6	6	Логопедична практична підготовка у дошкільних закладах	5	4,5	

1573360426027572

	Практика в інклюзивних закладах	7,8	6	Виробнича педагогічна практична підготовка в спеціальних закладах дошкільної освіти	5	4,5
	Переддипломна практика	8	6	Логопедична практична підготовка в закладах освіти	7	3
	Літня практика за вибором	2,4,6	9	Виробнича педагогічна практична підготовка в спеціальних закладах загальної середньої освіти на посаді вихователя та вчителя початкових класів	8	6

1573360426027572

Додаток И**Анкета для виявлення рівня підготовки викладачів до виховання
інформаційної культури студентів**

Шановні педагоги! Просимо Вас взяти участь в опитуванні, результати якого будуть використані суто у наукових цілях. Намагайтеся бути максимально об'єктивними у своїх відповідях задля забезпечення достовірності одержаних результатів.

1. На якому рівні проводиться робота з виховання інформаційної культури у студентів в Україні?

на низькому рівні на середньому рівні на високому рівні

2. На якому рівні проводиться робота з виховання інформаційної культури у вашому навчальному закладі?

на низькому рівні на середньому рівні на високому рівні

3. У чому ви вбачаєте труднощі виховання інформаційної культури студентів?

Різний рівень вихованості інформаційної культури у студентів, що прийшли до навчального закладу;

Низький рівень розуміння, що саме входить до складу поняття інформаційної культури, і які якості і здібності потрібно виховувати у студентів;

Відсутність єдиного комплексного підходу до виховання інформаційної культури у освітньому процесі;

Відсутність навчально-методичного забезпечення;

Низький рівень особистої інформаційної культури.

4. Оцініть за 5-бальною шкалою рівень інформаційної культури студентів

5 балів 4 бали 3 бали 2 бали 1 бал

5. Чи погоджуєтесь Ви з тим, що сучасне інформатизоване суспільство перебуває у стані моральної кризи?

Так Ні Частково

6 Якщо так, то, які, на вашу думку, причини моральної кризи інформаційного суспільства?

7. Що більшою мірою впливає на інформаційну культуру молоді?

- середовище найближчого оточення (друзі, ровесники);
- виховання в сім'ї;
- комунікаційні та комп'ютерні технології;
- засоби масової інформації;
- цінності сучасного соціуму;
- зміст навчання та виховання у ЗВО;
- професійна компетентність педагогів;
- робота закладів організації дозвілля.

8. Чи є у Вас бажання виховувати інформаційну культуру у студентів вашого навчального закладу?

- Так Ні За певних умов, так

9. Як Ви вважаєте, чи викликає поширення цифрових пристроїв у життя необхідність перегляду моральних цінностей?

- Так Ні Важко відповісти

10. Як ви вважаєте, чи потрібно у освітньо-виховну систему ЗВО впроваджувати процес виховання інформаційної культури студентів?

- Так, обов'язково;
- Ні, цей процес проходить стихійно у процесі соціалізації людини;
- Достатньо тих умов, що нині є в закладі.

11. Чи є у вас бажання поліпшити власний рівень інформаційної культури?

- Так Ні За певних умов, так

Дякуємо за відкритість до співпраці та щирість Ваших відповідей!

1573360426027572

Додаток К

**План-конспект тренінгу
для педагогічних та науково-педагогічних працівників ПЗВО «Основи
інформаційної безпеки для освітян»**

Тривалість: 3 години.

Цільова аудиторія: Викладачі педагогічних закладів вищої освіти.

Мета тренінгу: ознайомлення з основними методами захисту від кібератак і фішингу, захистом персональних даних та конфіденційної інформації, підвищити рівень інформаційної безпеки в освітньому середовищі.

Матеріали для тренінгу:

- презентація (слайди) з основними темами та ілюстраціями;
- інтерактивні відео про кібератаки та фішинг;
- друковані/цифрові матеріали (пам'ятки, інструкції);
- онлайн ресурси для додаткового опрацювання.

Структура тренінгу:

1. Вступ (15 хвилин).

- Привітання учасників.
- Огляд тренінгу, його цілі та значення.
- Очікувані результати.

2. Основи інформаційної безпеки (30 хвилин).

- Визначення інформаційної безпеки.
- Основні загрози інформаційній безпеці в освітньому середовищі:
 - кібератаки,
 - фішинг,
 - витоки персональних даних,
 - вразливості програмного забезпечення.
- Важливість інформаційної безпеки для освітян.

3. Методи захисту від кібератак і фішингу (45 хвилин).

- Види кібератак:
 - віруси та шкідливе ПЗ,
 - Ransomware,

- DDoS атаки,
- соціальна інженерія.
- **Методи захисту від кібератак:**
 - антивірусне програмне забезпечення,
 - брандмауери (файрволи),
 - регулярне оновлення ПЗ.
- **Фішинг:**
 - визначення та приклади фішингових атак,
 - як розпізнати фішингові атаки,
 - практичні поради для захисту від фішингу.

4. Захист персональних даних та конфіденційної інформації (45 хвилин).

- **Визначення персональних даних та конфіденційної інформації.**
- **Правові аспекти захисту персональних даних (GDPR, законодавство України).**
- **Методи захисту персональних даних:**
 - шифрування даних,
 - використання надійних паролів та двофакторної аутентифікації,
 - обмеження доступу до конфіденційної інформації,
 - політики безпеки та управління доступом.

5. Практичні вправи та рольові ігри (30 хвилин).

- Симуляція фішингової атаки: як розпізнати і відреагувати.
- Вправи на створення надійних паролів.

6. Дискусія та обговорення (30 хвилин).

- Відповіді на питання учасників.
- Обмін досвідом та порадами.
- Аналіз реальних випадків кібератак в освітньому середовищі.

7. Підсумки та висновки (15 хвилин).

- Резюме ключових моментів тренінгу.
- Рекомендації для подальшого вивчення та покращення інформаційної безпеки.

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ ДЛЯ ЗАХИСТУ ВІД ФІШИНГУ

1. УВАЖНО ПЕРЕВІРЯЙТЕ АДРЕСИ ЕЛЕКТРОННОЇ ПОШТИ ВІДПРАВНИКІВ

- Перевіряйте, чи збігається домен відправника з офіційним доменом організації.
- Слідкуйте за наявністю дивних символів, орфографічних помилок або невідповідних адрес.

2. ПЕРЕВІРЯЙТЕ ЗМІСТ ПОВІДОМЛЕННЯ

- Уникайте реагування на термінові запити, які вимагають негайної дії або містять загрози.
- Будьте обережні з повідомленнями, що пропонують несподівані подарунки, виграші або інші привабливі пропозиції.

3. НЕ НАТИСКАЙТЕ НА ПІДОЗРІЛІ ПОСИЛАННЯ

- Наведіть курсор на посилання, щоб перевірити, чи збігається відображений URL з дійсним URL.
- Уникайте натискання на посилання з невідомих або підозрілих джерел.

4. НЕ ВІДКРИВАЙТЕ ПІДОЗРІЛІ ВКЛАДЕННЯ

- Відкривайте вкладення тільки від надійних відправників.
- Перевіряйте вкладення за допомогою антивірусного програмного забезпечення перед відкриттям.

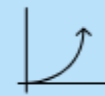
5. ПЕРЕВІРЯЙТЕ ОФІЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

- Якщо повідомлення виглядає підозрілим, перевірте інформацію на офіційному вебсайті організації або зв'яжіться з ними напямую.

6. ВИКОРИСТОВУЙТЕ ДВОФАКТОРНУ АУТЕНТИФІКАЦІЮ (2FA)

- Увімкніть 2FA для всіх важливих облікових записів, щоб додатково захистити їх від несанкціонованого доступу.

7. ЗАХИЩАЙТЕ СВОЇ ПАРОЛІ

- Використовуйте складні та унікальні паролі для різних облікових записів.
- Використовуйте менеджери паролів для безпечного зберігання та створення паролів.

8. ПІДВИЩУЙТЕ ОБІЗНАНІСТЬ

- Пройдіть тренінги з інформаційної безпеки, щоб навчитися розпізнавати та реагувати на фішингові атаки.
- Регулярно освіжайте свої знання про нові види фішингових атак та методи захисту.

ЗВЕРТАЙТЕСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ

1573360426027572

Додаток Л

План-конспект воркшопу

«Цифрові інструменти для створення інтерактивних лекцій»

Мета: опанувати цифрові інструменти для створення інтерактивних лекцій, зокрема інструменти для презентацій Prezi та Canva, а також платформи для інтерактивного опитування та зворотного зв'язку Kahoot! та Mentimeter.

Тривалість: 2,5 години.

Вступна частина (15 хвилин).

1. Вступне слово та мета воркшопу (5 хвилин).

- Привітання учасників.
- Мета, структура воркшопу.
- Очікувані результати.

2. Знайомство з учасниками (10 хвилин)

- Представлення учасників.
- Опитування про рівень знань та досвід використання цифрових інструментів.
- Встановлення очікувань учасників від воркшопу.
-

Основна частина (2 години).

Сесія 1: Створення інтерактивних презентацій за допомогою Prezi та Canva (1 година).

1. Огляд можливостей Prezi (15 хвилин).

- Переваги Prezi для створення динамічних презентацій.
- Основні функції та інтерфейс Prezi.
- Демонстрація готових прикладів презентацій.

2. Практичне заняття: Створення презентації в Prezi (15 хвилин).

- Реєстрація та створення облікового запису.
- Створення базової презентації.
- Вставка тексту, зображень, відео та інших медіафайлів.
- Використання шаблонів та налаштування переходів між слайдами.

3. Огляд можливостей Canva (15 хвилин).

- Переваги Canva для створення візуально привабливих презентацій.
- Основні функції та інтерфейс Canva.
- Демонстрація готових прикладів презентацій.

4. Практичне заняття: Створення презентації в Canva (15 хвилин).

- Реєстрація та створення облікового запису.
- Створення базової презентації.
- Використання шаблонів, вставка тексту, зображень та інших елементів.
- Налаштування дизайну та оформлення презентації.

Сесія 2: Використання платформ для інтерактивного опитування та зворотного зв'язку (1 година).

1. Огляд можливостей Kahoot! (15 хвилин).

- Переваги використання Kahoot! для інтерактивних опитувань та вікторин.
- Основні функції та інтерфейс Kahoot!.
- Демонстрація створення та проведення опитування.

2. Практичне заняття: Створення опитування в Kahoot! (15 хвилин).

- Реєстрація та створення облікового запису.
- Створення вікторини або опитування.
- Налаштування питань та варіантів відповідей.
- Проведення опитування та перегляд результатів.

3. Огляд можливостей Mentimeter (15 хвилин).

- Переваги використання Mentimeter для отримання зворотного зв'язку.
- Основні функції та інтерфейс Mentimeter.
- Демонстрація створення інтерактивних слайдів.

4. Практичне заняття: Створення опитування в Mentimeter (15 хвилин).

- Реєстрація та створення облікового запису.
- Створення опитування або інтерактивної презентації.
- Використання різних типів запитань (вибір відповідей, відкрите запитання, оцінка тощо).
- Проведення опитування та перегляд результатів у режимі реального часу.

Заклучна частина (15 хвилин).

1. Рефлексія та обговорення (5 хвилин).

- Обговорення досвіду створення інтерактивних презентацій та опитувань.
- Обмін враженнями та ідеями щодо використання цифрових інструментів у навчальному процесі.

2. Питання та відповіді (5 хвилин).

- Відповіді на запитання учасників.
- Обговорення можливих труднощів та способів їх подолання.

3. Підсумки та завершення воркшопу (5 хвилин)

- Підведення підсумків.
- Надання додаткових матеріалів та ресурсів для самостійного вивчення.
- Вручення сертифікатів учасникам (за наявності).

Ситуації для упровадження кейс-методу з педагогічними та науково-педагогічними працівниками

Ситуація 1 для кейс-методу:

Впровадження нової цифрової платформи для дистанційного навчання.

Опис ситуації

Заклад освіти прийняв рішення впровадити нову цифрову платформу для дистанційного навчання з метою підвищення ефективності навчального процесу. Викладачі повинні навчитися користуватися цією платформою, адаптувати свої навчальні матеріали та методи викладання до нового середовища. Зважаючи на різний рівень інформаційної культури викладачів, перед адміністрацією стоїть завдання забезпечити плавний перехід та мінімізувати стрес і труднощі, пов'язані з впровадженням нових технологій.

Завдання кейсу

1. Аналіз потреб викладачів та здобувачів освіти:

Визначити основні потреби та виклики, з якими можуть зіткнутися викладачі та студенти при використанні нової платформи.

2. Розробка плану навчання викладачів:

Створити детальний план навчання для викладачів, який включатиме семінари, воркшопи, онлайн-курси та індивідуальні консультації.

3. Адаптація навчальних матеріалів:

Розробити стратегії для адаптації існуючих навчальних матеріалів до формату нової платформи. Це може включати створення інтерактивних презентацій, відеолекцій, онлайн-тестів тощо.

4. Забезпечення підтримки та зворотного зв'язку:

Створити систему технічної та методичної підтримки для викладачів та студентів, а також механізм зворотного зв'язку для постійного покращення процесу.

Додаткові матеріали

1. Опис нової платформи.

Інструкції, функціональні можливості, приклади використання.

2. Опитування викладачів та здобувачів освіти.

Результати опитування про їхні потреби та очікування від нової платформи.

3. Приклади адаптованих матеріалів.

Зразки інтерактивних презентацій, відеолекцій, онлайн-завдань тощо.

4. План підтримки.

Опис наявних ресурсів для технічної та методичної підтримки.

Структура роботи над кейсом

1. Вступна частина:

Ознайомлення з описом ситуації та додатковими матеріалами.

2. Групова робота:

Поділ учасників на групи для обговорення різних аспектів кейсу:

- Група 1: Аналіз потреб викладачів та студентів.
- Група 2: Розробка плану навчання викладачів.
- Група 3: Адаптація навчальних матеріалів.
- Група 4: Забезпечення підтримки та зворотного зв'язку.

3. Презентація рішень:

Кожна група представляє свої рішення та пропозиції.

Обговорення переваг та можливих покращень запропонованих рішень.

4. Рефлексія:

Обговорення загальних висновків та отриманого досвіду.

Визначення подальших кроків для впровадження запропонованих рішень у реальну практику.

Ситуація 2 для кейс-методу:

Підвищення інформаційної грамотності першокурсників.

Опис ситуації

Викладачі зіткнулися з проблемою: першокурсники часто не вміють критично оцінювати джерела інформації, схильні до поширення фейків і не знають, як захистити свої особисті дані в інтернеті. З метою покращення цих навичок, заклад освіти ухвалив рішення розробити вибіркової освітній компонент з інформаційної грамотності. Викладачам запропонували розробити структуру і зміст цього курсу, враховуючи основні потреби та сучасні виклики інформаційного середовища.

Завдання кейсу

1. Аналіз проблеми:

Зібрати інформацію про поточний рівень інформаційної грамотності серед першокурсників.

Визначити ключові проблеми та потреби студентів у сфері інформаційної грамотності.

2. Розробка програми курсу:

Створити детальну програму курсу, яка включатиме теми, методи навчання та оцінювання.

Визначити ключові компетенції, які студенти повинні набути в результаті проходження курсу.

3. Створення навчальних матеріалів:

Розробити навчальні матеріали, зокрема інтерактивні презентації, відеолекції, тести та практичні завдання.

Підготувати посібник для викладачів, що міститиме методичні рекомендації щодо проведення занять.

4. План впровадження та оцінювання:

Розробити план впровадження курсу, включаючи графік занять, ресурси та необхідну підтримку.

Визначити методи оцінювання ефективності курсу та рівня інформаційної грамотності студентів після його завершення.

Додаткові матеріали

1. Дослідження рівня інформаційної грамотності.

Результати опитувань і тестів першокурсників.

2. Приклади навчальних матеріалів.

Зразки презентацій, відеолекцій, тестів та практичних завдань з інших курсів.

3. Методичні рекомендації.

Поради та інструкції щодо розробки навчальних програм і матеріалів.

4. Ресурси для навчання.

Посилання на корисні інтернет-ресурси та інструменти для створення навчальних матеріалів.

Структура роботи над кейсом

1. Вступна частина:

Ознайомлення з описом ситуації та додатковими матеріалами.

2. Групова робота:

Поділ учасників на групи для обговорення різних аспектів кейсу:

- Група 1: Аналіз проблеми та визначення потреб студентів.
- Група 2: Розробка програми освітнього компоненту.
- Група 3: Створення навчальних матеріалів.
- Група 4: План впровадження та оцінювання курсу.

3. Презентація рішень:

Кожна група представляє свої рішення та пропозиції.

Обговорення переваг та можливих покращень запропонованих рішень.

4. Рефлексія:

Обговорення загальних висновків та отриманого досвіду.

Визначення подальших кроків для впровадження запропонованих рішень у реальну практику.

Конкретні завдання для кожної групи

1. Група 1: Аналіз проблеми та визначення потреб студентів

Провести аналіз результатів опитувань і тестів першокурсників. Визначити основні проблеми та прогалини в їхній інформаційній грамотності.

Розробити список ключових компетенцій, які необхідно розвинути.

2. Група 2: Розробка силабусу

Визначити структуру, основні теми та послідовність їх вивчення. Розробити детальний план занять, включаючи лекції, семінари та практичні заняття.

Визначити методи оцінювання знань і навичок здобувачів освіти.

3. Група 3: Створення навчальних матеріалів

Розробити інтерактивні презентації та відеолекції для кожної теми курсу.

Підготувати тести та практичні завдання для закріплення матеріалу.

Розробити методичний посібник для викладачів.

4. Група 4: План впровадження та оцінювання курсу

Розробити детальний план впровадження курсу, включаючи розклад занять та необхідні ресурси.

Визначити механізми підтримки викладачів та студентів під час впровадження курсу.

Розробити методи оцінювання ефективності курсу та рівня інформаційної грамотності студентів.

1573360426027572

Додаток Н

Зразки документів, що підтверджують участь у різнопланових заходах НО

CERTIFICATE OF ATTENDANCE

This is certify that

Oksana Kupina

attended the Data Protection Day-2021
"Data Protection in EU. The implementation of GDPR in Ukraine"

Coordinator of the Jean Monnet Module
"Data Protection in EU"

Associate professor
Anastasiya Doroshenko

January 28, 2021
Lviv, Ukraine

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union

Belgian Education Council

CERTIFICATE OF ACHIEVEMENT

IS AWARDED TO

Oksana Kupina

FOR SUCCESSFUL PARTICIPATION IN THE **MASTERCLASS**
«Five game mechanics you can use tomorrow»

2 ACADEMIC HOURS

N° 653a87ef7f342f0a0e063f0e

19/10/2022

Axana Pozdnyakova

Director
Belgian Education Council

EduCouncil sprl
Belgium
BE 0563.753.805

1573360426027572

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

СЕРТИФІКАТ

підтверджує, що

Оксана Купіна

28 квітня, 2 травня, 3 травня, 9 травня, 16 травня, 23 травня, 24 травня 2023 року
взяла участь в онлайн-майстерні для педагогів «Створюємо електронні освітні ресурси»

Тривалість навчання – 7 годин (0,23 кредити ЄКТС)

Досягнуті результати:

- проскувати електронні посібники, масові відкриті онлайн-курси, створювати рукопис підручника нового покоління;
- використовувати програмне забезпечення для створення електронних освітніх ресурсів (Adobe Photoshop, Topaz Photo AI, Upscayl, Easy GIF Animator), програму для монтажу навчального відео Movavi.

Директор

Тетяна ІЩЕНКО

Ліцензія: наказ МОН України від 15.09.2021 №171-л

м. Київ

СЕРТИФІКАТ

ПРО УСПІШНУ УЧАСТЬ В ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ

№ K-GfE-00751

Купіна Оксана Вячеславівна

ВИКОНАВ (ЛА) НЕОБХІДНИЙ ОБСЯГ ЗАВДАНЬ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ

ДЛЯ ПЕДАГОГІЧНИХ, НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ, ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНОЇ, ПОЗАШКІЛЬНОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ), ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

“ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ GOOGLE ДЛЯ ОСВІТИ. ПЕРЕВАГИ ОБ’ЄДНОАНОЇ СИСТЕМИ WORKSPACE ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”

ОПИС ДОСЯГНУТИХ РЕЗУЛЬТАТІВ:

- ЗАСВОЄНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ, НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ, ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНОЇ, ПОЗАШКІЛЬНОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ), ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ “ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ GOOGLE ДЛЯ ОСВІТИ. ПЕРЕВАГИ ОБ’ЄДНОАНОЇ СИСТЕМИ WORKSPACE ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”;
- РЕЗУЛЬТАТ ПІДСУМКОВОГО ТЕСТУВАННЯ ПОНАД 80% МАКСИМАЛЬНО МОЖЛИВОЇ КІЛЬКОСТІ БАЛІВ;
- УДОСКОНАЛЕНА ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ (ЦИФРОВИЙ КОМПОНЕНТ) В ОБСЯЗІ 2 АКАДЕМІЧНІ ГОДИНИ (0,07 КРЕДИТИ ЄКТС).

10 ЛИСТОПАДА 2022 РОКУ

ДАТА

ТОВ “АКАДЕМІЯ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ”
ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ КОД ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ 43109490
КОД КВЕД 85.59 ІНШІ ВИДИ ОСВІТИ, Н. В. І. У. (ОСНОВНИЙ)

ДИРЕКТОР ТОВ “АКАДЕМІЯ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ”

АНТОНІНА БУКАЧ

1573360426027572

CERTIFICATE

ABOUT THE INTERNATIONAL
SKILLS DEVELOPMENT
(THE WEBINAR)

ESN^o10014/2022
10.10.2022

CERTIFICATE OF PARTICIPATION
THIS IS TO CERTIFY THAT

Oksana Kupina

INTERNATIONAL ADVANCED TRAINING
(Webinar) on the topic:

«INFORMAL EDUCATION OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION:
EXPERIENCE OF THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION AND UKRAINE»

The skills improvement program (webinar) is made up of
1.5 ECTS credits (45 hours) including
12 hours of lectures,
20 hours of practical sessions and 13 hours of self – study.

Prof. dr hab. inż. Oleg Batiuk

PREZES ZARZADU

Amalek
dr inż. Arkadiusz Małek

Instytut Badawczo – Rozwojowy
Lubelskiego Parku
Naukowo Technologicznego Sp. z o.o.
ul. Dobrzańskiego 3, 20-262 Lublin
NIP: 9462650501, REGON: 360101179

3d–10th of October, 2022, Lublin (Poland)

СЕРТИФІКАТ

підтверджує, що

Оксана Купіна

успішно завершив/ла навчання та підвищив/ла кваліфікацію під час онлайн-курсу (дистанційно):

«Мовний менеджмент в освіті та комунікативні стратегії»

через освітню платформу «Є-мова» (<https://emova.language-ua.online>)

за напрямом: розвиток і вдосконалення загальних і професійних компетентностей педагогічних працівників з питань мовного управління в освіті; комунікативна, мовна та мовленнєва компетентності – вільне володіння державною мовою.

Набув/ла теоретичні і практичні знання та навички з теми онлайн-курсу. Під час навчання здобув/ла нові знання в галузі мовного менеджменту та комунікативних стратегій; усвідомив/ла власні комунікативні потреби і цілі та ефективні методи їх досягнення; покращив/ла вміння чітко, логічно і грамотно формулювати свою думку державною мовою; підвищив/ла загальний рівень грамотності усного та писемного мовлення; дізнався/лася про становлення української правописної системи та про зміни в новому правописі української мови.

Тривалість: 54 год (1,75 кредиту ЄКТС)

Програма менеджерка курсу
Ольга Андрусенко

Голова ГО «Український світ»
Анастасія Розлуцька

№ ОК 274d2b8989094efda5ac63b9603756ce

Виданий 12 Жовтня 2022

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Є-МОВА
ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ГО «Український Світ»
ЄДРПОУ 39573798

Свідцтво розроблено відповідно до п. 13 Постанови КМУ № 800 від 21 серпня 2019 р. (зі змінами і доповненнями, внесеними Постановою КМУ № 1133 від 27 грудня 2019 р.)

1573360426027572

Захід відбувся в межах співпраці Google Україна та Міністерства освіти і науки України

ЦИФРОВИЙ БЕЙДЖ

Купіна Оксана Вячеславівна
учасник Всеукраїнського онлайн-флешмобу
"Разом для найкращого Інтернету!"

Завантажте посібник

8 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

Допоможемо навчити дітей користуватись Інтернетом безпечно й обачно #ФлешмобДБІ2022

Canada Міністерство цифрової трансформації України Дія Цифрова освіта Google Українська бібліотечна асоціація UN WOMEN

Захід відбувся в межах співпраці Google Україна та Міністерства цифрової трансформації України, національного проєкту Дія.Цифрова освіта, структури ООН Жінки у партнерстві з Українською бібліотечною асоціацією за виконання Академією цифрового розвитку й підтримки Міністерства закордонних справ Канади.

Онлайн-марафон "Жінка-лідерка в цифровому просторі"

13 грудня 2022

Купіна Оксана Вячеславівна, викладачка

Захід відбувся в межах співпраці Google Україна, Міністерства освіти і науки України та Міністерства цифрової трансформації

Онлайн-марафон до Дня безпечного інтернету

Купіна Оксана Вячеславівна
учасник Всеукраїнського заходу

7 лютого 2023

ЦИФРОВИЙ БЕЙДЖ

1573360426027572

FE754320

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Купіна Оксана Вячеславівна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

«Цифровий відбиток: що про нас говорить наша онлайн-поведінка»

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]

та отримав(ла) практичні і теоретичні
знання та навички згідно з темою вебінара

А. І. Касілова

Авторка вебінара, засновниця соціальних проєктів по тематиці протидії гендерно зумовленого насильства.
Магістр клінічної психології

І. М. Литвиненко

Директор ТОВ «Всеосвіта»

дата видачі
22.02.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

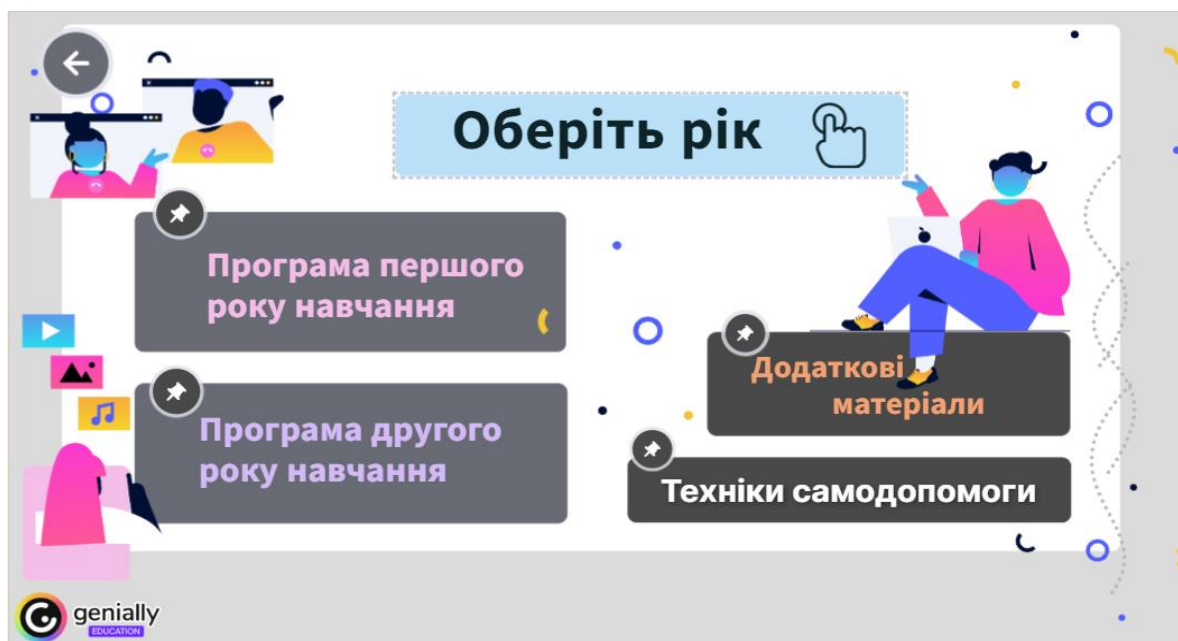
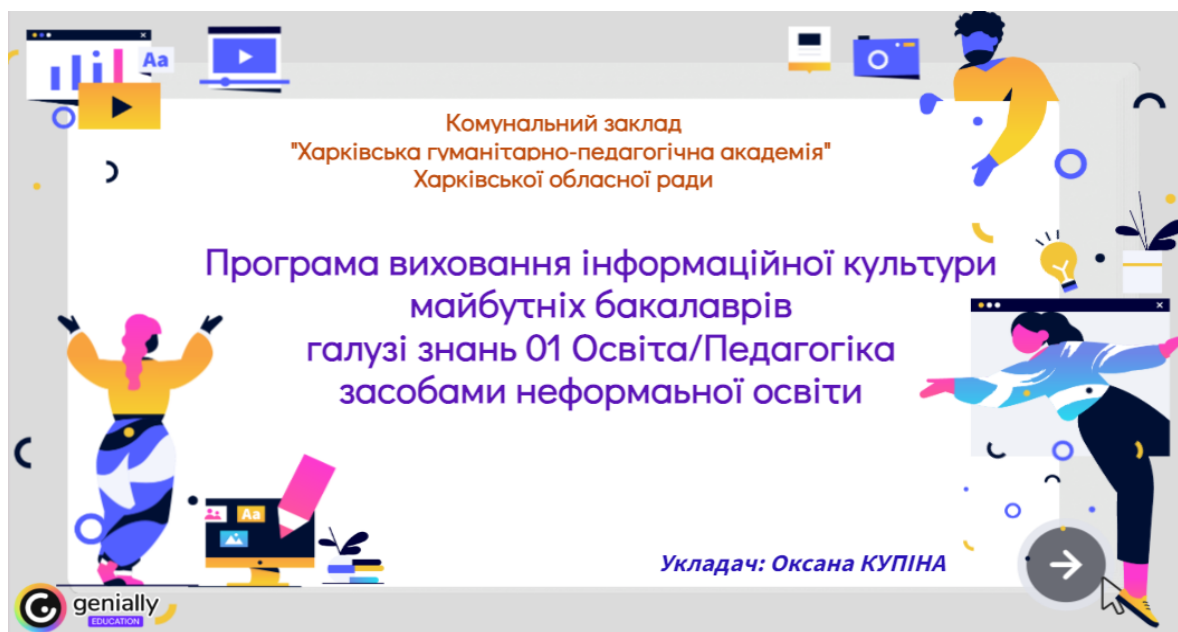
vseosvita.ua

1573360426027572

Додаток П

Програма виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Для переходу до Програми виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти клікніть лінк <http://surl.li/wtxbxn> або відскануйте QR-код

1573360426027572

Додаток Р**Орієнтовні теми для посилення освітніх компонентів,
що викладаються у групах МБГЗ**

Освітні компоненти, теми	Спеціальність					
	012	013	014.09	014.11	014.21	016
Філософія						
«Концепції інформаційного суспільства»	+	+	+	+	+	+
«Віртуальність як новий вимір реальності»	+	+	+	+	+	+
«Питання свідомості та інтелекту у штучних систем»	+	+	+	+	+	+
«Вплив технологічних інновацій на суспільні структури та культурні практики»	+	+	+	+	+	+
Правові засади сучасної держави						
«Баланс між свободою інформації та іншими правами (приватність, безпека)»	+	+	+		+	+
«Відповідальність за кіберзлочини»	+	+	+		+	+
«Правові основи використання штучного інтелекту»	+	+	+		+	+
«Відповідальність за контент у соціальних мережах»	+	+	+		+	+
Сучасна українська мова / Українська мова						
«Лексика та стилістика інформаційних повідомлень»	+		+	+		
«Методи критичного аналізу текстів у ЗМІ»	+		+	+		
«Етикет ділового спілкування в електронній пошті та месенджерах»	+		+	+		
«Етика публікацій у соціальних мережах»	+		+	+		
«Мовні засоби впливу і переконання»	+		+	+		
«Методи протидії мовній маніпуляції»	+		+	+		
«Використання автоматизованих систем перекладу»	+		+	+		
Українська мова за професійним спрямуванням						
«Роль мови в сучасному інформаційному суспільстві»		+			+	+
«Мовні особливості електронних листів, чатів та повідомлень»		+			+	+
«Використання сучасних інструментів для представлення інформації»		+			+	+
«Використання інформаційних технологій для підготовки та обробки текстів»		+			+	+
«Використання автоматизованих систем перекладу»		+				+
Загальна психологія / Психологія						
«Вплив інформації на поведінку та думки»	+	+		+	+	+
«Вплив когнітивних упереджень на сприйняття та інтерпретацію інформації»	+	+		+	+	+
«Роль емоцій у процесі сприйняття інформації»	+	+		+	+	+
«Вплив інформаційного перевантаження на когнітивні процеси»	+	+		+	+	+
«Інформаційні звички та їх формування»	+	+		+	+	+
«Психологічна допомога в інформаційних кризах»	+	+		+	+	+
Загальна педагогіка / Педагогіка						
«Педагогічні стратегії розвитку критичного мислення»	+		+	+	+	+
«Етичне використання інформації в освітньому процесі»	+		+	+	+	+
«Захист персональних даних здобувачів освіти, батьків та педагогів»	+		+	+	+	+

1573360426027572

Освітні компоненти, теми	Спеціальність					
	012	013	014.09	014.11	014.21	016
«Використання соціальних мереж у педагогічній діяльності»	+		+	+	+	+
«Методи протидії кібербулінгу»			+	+	+	+
Теорія виховання						
«Поняття та складові інформаційної культури, її значення у вихованні особистості»		+				
«Інформаційна культура і міжкультурна комунікація»		+				
«Можливості та виклики соціальних мереж у контексті виховання»		+				
Методика виховної роботи						
«Методики виховання свідомого використання соціальних мереж»		+				
Дошкільна педагогіка						
«Вибір якісного медіаконтенту для дітей»	+					
«Роль батьків і вихователів у забезпеченні безпеки дітей в Інтернеті»	+					
«Розвиваючі ігри та вправи для роботи з інформацією»	+					
Вступ до спеціальності / Вступ до спеціальності з основами педагогічної майстерності						
«Професійне вдосконалення та навчання педагогів упродовж життя»	+		+			
«Використання цифрових інструментів для підготовки та проведення занять»	+		+			
Спортивно-педагогічне вдосконалення						
«Професійне вдосконалення та навчання педагогів упродовж життя»				+		
«Використання цифрових інструментів для підготовки та проведення занять»				+		
Основи інклюзивної дошкільної освіти						
«Використання цифрових інструментів для роботи з дітьми з ООП»	+					
«Конфіденційність та етика роботи з персональними даними дітей та їхніх сімей»	+					
«Методики розвитку критичного мислення у дітей з ООП»	+					
Інклюзивна освіта в школі / Основи інклюзивної освіти / Основи інклюзивного навчання						
«Використання цифрових інструментів для роботи з дітьми з ООП»		+	+			+
«Конфіденційність та етика роботи з персональними даними дітей та їхніх сімей»		+	+			+
«Методики розвитку критичного мислення у дітей з ООП»		+	+			+
Основи науково-педагогічних досліджень / Основи науково-педагогічних досліджень в дошкільній освіті / Основи науково-педагогічних досліджень у спеціальній освіті						
«Використання цифрових інструментів для збору та	+	+				+

1573360426027572

Освітні компоненти, теми	Спеціальність					
	012	013	014.09	014.11	014.21	016
аналізу даних»						
«Організація та систематизація наукової інформації»	+	+				+
«Публікація та розповсюдження наукових результатів»	+	+				+
Теорія і методика інтегрованого курсу «Я досліджую світ»						
«Безпека, здоров'я, добробут»		+				
«Використання ІКТ для підтримки інтегрованого навчання»		+				
«Основи безпечного використання Інтернету»		+				
«Використання інформаційних ресурсів у дослідницьких проєктах»		+				
Теоретичні основи початкового курсу математики з методикою викладання						
«Методи візуалізації даних: графіки, діаграми, інфографіка»		+				
«Використання інтерактивних дошок, мобільних додатків та інших технологій для навчання»		+				
«Організація математичних проєктів з використанням інформаційних ресурсів»		+				
Безпека життєдіяльності з основами охорони праці						
«Створення інструкцій, плакатів та презентацій з охорони праці»				+		
«Оцінка інформаційних ризиків у професійному середовищі»				+		
«Роль інформаційної культури у кризовому управлінні»				+		
«Методи протидії кібербулінгу»				+		
Методика викладання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах						
«Міжкультурна комунікація»					+	
«Культурні різниці та їх впливу на міжнародну комунікацію»					+	
«Використання автоматизованих систем перекладу»					+	

1573360426027572

Додаток С

План-конспект тренінгу «Мережеві межі»

Мета: Розвинути у учасників навички ефективного та безпечного користування інтернетом, навчити встановлювати особисті та професійні межі в онлайн-просторі, а також розпізнавати і реагувати на небезпеки в мережі.

Цільова аудиторія: Викладачі, студенти, батьки та інші зацікавлені особи.

Тривалість: 4 години.

План тренінгу:

1. Вступ (15 хвилин).

- Привітання учасників та ознайомлення з метою і завданнями тренінгу.
- Коротке знайомство.

2. Визначення особистих меж у мережі (45 хвилин).

- Інформаційне повідомлення «Що таке особисті межі в інтернеті?»
- Обговорення важливості встановлення меж в онлайн-просторі.
- Практичне завдання: Визначення власних особистих меж (учасники заповнюють анкети та обговорюють у групах).

3. Соціальні мережі та конфіденційність (45 хвилин).

- Інформаційне повідомлення «Як соціальні мережі можуть впливати на особисте життя та професійну діяльність».
- Дискусія «Плюси та мінуси використання соціальних мереж».
- Практичне завдання: Оцінка та налаштування конфіденційності у власних акаунтах соціальних мереж.

4. Перерва (15 хвилин).

5. Кібербезпека та захист особистих даних (45 хвилин).

- Інформаційне повідомлення «Основи кібербезпеки. Загрози в мережі (фішинг, кібербулінг, викрадення особистих даних)».
- Практичне завдання: Створення сильних паролів та використання двофакторної автентифікації.
- Групове обговорення: Як захистити свої дані в Інтернеті?

6. Емоційні межі та самодопомога в мережі (45 хвилин).

- Інформаційне повідомлення «Психологічні аспекти використання Інтернету. Як уникнути емоційного вигорання».

1573360426027572

- Практичне завдання: Техніки самопомоги та управління часом в онлайн-середовищі.
- Вправи на релаксацію та зняття стресу.

7. Межі професійної етики в мережі (45 хвилин).

- Інформаційне повідомлення «Професійні межі в онлайн-взаємодії (етика, конфіденційність, безпека)».
- Обговорення: Виклики та рішення при роботі в онлайн-середовищі.
- Практичне завдання: Розробка правил поведінки для професійної онлайн-взаємодії.

8. Підведення підсумків та завершення тренінгу (30 хвилин)

- Обговорення результатів тренінгу.
- Відповіді на питання учасників.
- Заповнення зворотного зв'язку.
- Роздача інформаційних матеріалів для подальшого самонавчання.
- Заключне слово та прощання.

Приклад виконання практичного завдання

**Орієнтовна тематика рольових ігор
для формування поведінкового компоненту інформаційної культури**

1. Критичне оцінювання джерел інформації:

Сюжет: студенти поділяються на групи та отримують різні джерела інформації про певну подію (наукові статті, блоги, новини, соціальні мережі).

Завдання – оцінити достовірність і надійність кожного джерела.

Мета: вчити критично оцінювати різні джерела інформації, розрізняти факти від думок та виявляти можливі упередження.

2. Етичне використання інформації:

Сюжет: групи студентів обговорюють різні сценарії, пов'язані з використанням чужої інформації (наприклад, плагіат, авторське право, етичні дилеми в соціальних мережах).

Мета: формування розуміння етичних норм і правил використання інформації, відповідальності за її поширення та створення.

3. Цифрова безпека та конфіденційність:

Сюжет: студенти грають ролі учасників освітнього процесу, які стикаються з різними кіберзагрозами (фішинг, витік даних, кібербулінг). Їм необхідно розробити стратегії для захисту своїх даних і приватності.

Мета: розвиток навичок цифрової безпеки та конфіденційності, усвідомлення важливості захисту особистих даних.

4. Інтерактивне навчання з використанням ІКТ:

Сюжет: студенти створюють і проводять уроки з використанням інтерактивних технологій.

Мета: вчитися використовувати інформаційно-комунікаційні технології для створення інтерактивного та залученого навчального середовища.

5. Фейкові новини та дезінформація:

Сюжет: студенти аналізують новини та визначають, які з них є фейковими. Вони розробляють кампанії з підвищення обізнаності щодо дезінформації.

1573360426027572

Мета: вчити розпізнавати фейкові новини, розуміти їх вплив та розробляти стратегії боротьби з дезінформацією.

6. Міжкультурна комунікація та інформаційна грамотність:

Сюжет: студенти грають ролі представників різних культур, які обговорюють глобальні питання (наприклад, зміна клімату, міжнародне співробітництво). Вони мають використовувати достовірні джерела інформації для підтримки своїх аргументів.

Мета: розвиток навичок міжкультурної комунікації, критичного мислення та використання достовірної інформації.

7. Використання соціальних мереж у освітньому процесі:

Сюжет: студенти моделюють ситуації використання соціальних мереж для навчання, включаючи створення навчальних груп, обговорення тем та вирішення конфліктів.

Мета: вчитися ефективно використовувати соціальні мережі для освітніх цілей, розуміти їхні можливості та ризики.

8. Створення електронних освітніх ресурсів:

Сюжет: студенти створюють різні електронні освітні ресурси (відеоуроки, презентації, інтерактивні вправи) та презентують їх перед класом.

Мета: опанування навичок створення та використання електронних освітніх ресурсів, розвиток креативності та технічних знань.

1573360426027572

Додаток У

Організація челенджу з використання трекеру звичок для відслідковування власних інформаційних звичок

Мета: Підвищити усвідомленість і контроль над власними інформаційними звичками, а також сприяти розвитку позитивних звичок щодо використання інформаційних технологій.

Тривалість: 3 тижні.

Етапи організації челенджу.

1. Підготовка.

1. Визначення цілей челенджу:

- Поліпшення інформаційної гігієни.
- Зменшення часу, витраченого на неефективне використання інформаційних ресурсів.
- Підвищення продуктивності та фокусування на важливих завданнях.

2. Розробка трекеру звичок:

- Використання готових додатків або створення власного шаблону в Excel/Word.
- Визначення ключових інформаційних звичок для відслідковування (наприклад, час на соціальні мережі, читання літератури, навчання на онлайн-курсах, використання електронної пошти).

3. Підготовка матеріалів:

- Інструкції з використання трекеру звичок.
- Приклади позитивних інформаційних звичок.
- Поради з управління часом і увагою.

4. Створення онлайн-групи для учасників:

- Використання платформ/месенджерів для обговорення, підтримки та обміну досвідом.

1573360426027572

2. Запуск челенджу

1. Відкриття челенджу (день 1):

- Онлайн-зустріч або вебінар для учасників.
- Огляд цілей і структури челенджу.
- Інструктаж з використання трекеру звичок.
- Відповіді на запитання учасників.

2. Початок відслідковування звичок:

- Учасники починають щоденно відслідковувати свої інформаційні звички за допомогою трекеру.

3. Проміжна підтримка (щотижнево)

1. Щотижневі онлайн-зустрічі:

- Огляд досягнень та труднощів учасників.
- Додаткові поради та мотивація.
- Обговорення змін у звичках і їх впливу на продуктивність.

2. Мотиваційні повідомлення:

- Надсилання повідомлень у чат-підтримку з порадами та надихаючими історіями.

3. Проміжні завдання:

- Короткі завдання для підсилення позитивних звичок (наприклад, провести день без соціальних мереж, створити список професійних ресурсів для регулярного читання).

4. Завершення челенджу

1. Фінальна онлайн-зустріч (день 21):

- Огляд досягнень учасників.
- Підсумки челенджу та оцінка змін у інформаційних звичках.
- Обговорення планів на майбутнє та як підтримувати нові звички.

2. Нагородження учасників:

- Визнання та нагородження найбільш активних учасників.
- Вручення сертифікатів або символічних призів.

3. Зворотній зв'язок:

- Анкетування учасників для оцінки ефективності челенджу та отримання пропозицій щодо покращення.

1573360426027572

Приклад трекеру звичок

День челенджу/ дата	Соціальні мережі (хв)	Читання корисних джерел (хв)	Вивчення онлайн-курсу (так/ні)	Фактчекінг (хв)	Примітки
1 день 01.09.2021 р.	60	30	Так	45	
2 день 02.09.2021 р.	50	20	Ні	30	
3 день 03.09.2021 р.	70	40	Так	50	
4 день 04.09.2021 р.	55	25	Ні	35	
5 день 05.09.2021 р.	45	35	Так	40	
6 день 06.09.2021 р.	80	50	Так	55	
7 день 07.09.2021 р.	30	60	Так	20	звіт
...					
21 день 21.09.2021 р.	45	35	Так	40	підсумки

Приклад настанов для учасників челенджу

01
ВСТАНОВІТЬ ЧІТКІ ЦІЛІ
Розуміння того, чого ви прагнете досягти, допоможе вам залишатися мотивованими

02
БУДЬТЕ ПОСЛІДОВНИМИ
Розуміння того, чого ви прагнете досягти, допоможе вам залишатися мотивованими

03
ПІДТРИМУЙТЕ КОНТАКТ ІЗ ГРУПОЮ
Спілкуйтеся з іншими учасниками для обміну досвідом та підтримки.

04
РЕФЛЕКСУЙТЕ
Щотижня аналізуйте свої досягнення та коригуйте стратегії за необхідності.

Настанови для учасників челенджу

1573360426027572

Додаток Ф1

Таблиця узагальнених результатів динаміки рівня вихованості ІК за мотиваційно-рефлексивним критерієм ЕГ та КГ

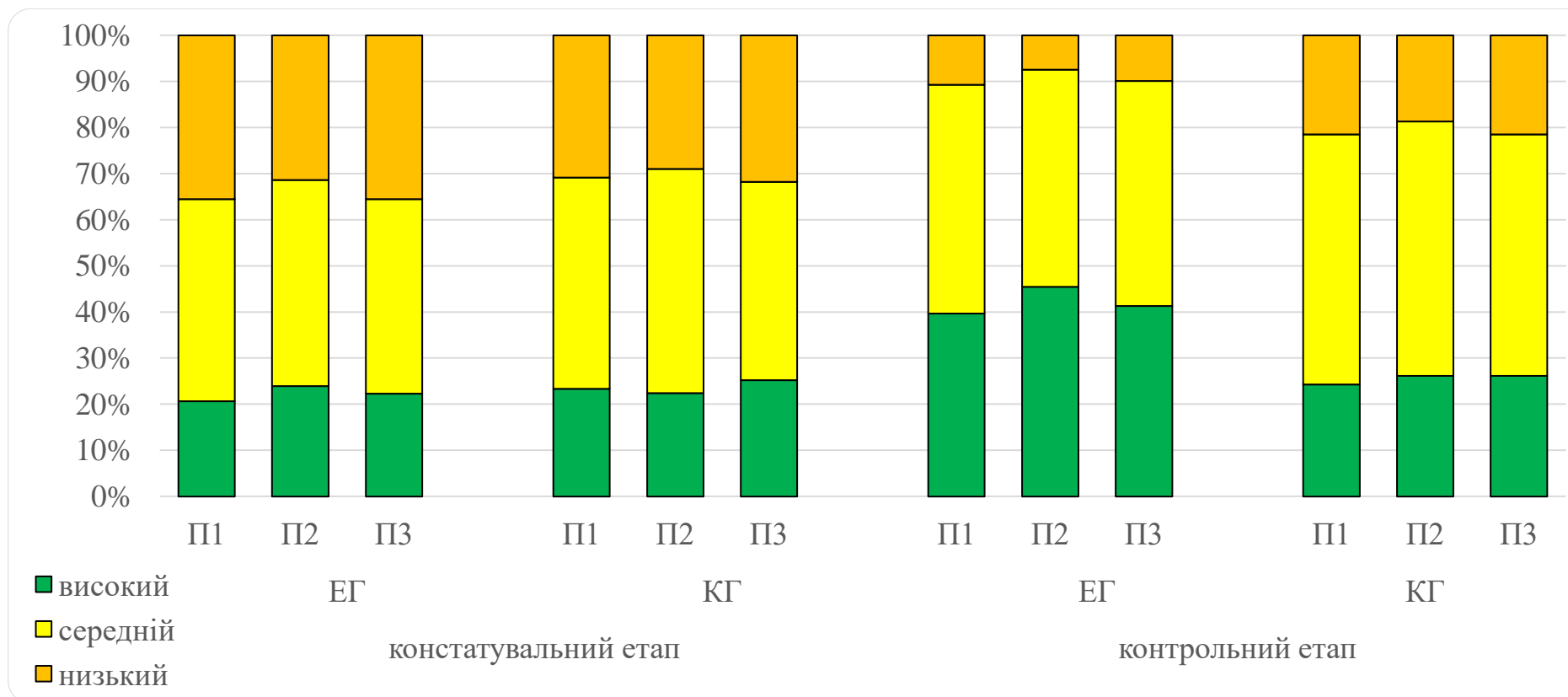
Показники	Рівні	ЕГ (осіб)		ЕГ(%)		різниця	КГ (осіб)		КГ (%)		різниця
		до	після	до	після		до	після			
Мотивація виховання власної інформаційної культури	високий	25	48	20,66	39,67	19,01	25	26	23,36	24,30	0,94
	середній	53	60	43,80	49,59	5,79	49	58	45,79	54,21	8,42
	низький	43	13	35,54	10,74	-24,80	33	23	30,85	21,49	-9,36
	разом	121	121	100	100		107	107	100	100	
Мотивація залучення до неформальної освіти	високий	29	55	23,97	45,45	21,48	24	28	22,43	26,17	3,74
	середній	54	57	44,63	47,11	2,48	52	59	48,60	55,14	6,54
	низький	38	9	31,40	7,44	-23,96	31	20	28,97	18,69	-10,28
	разом	121	121	100	100		107	107	100	100	
Самоаналіз власного рівня ІК (здатність до рефлексії)	високий	27	50	22,31	41,32	19,01	27	28	25,23	26,17	0,94
	середній	51	59	42,15	48,76	6,61	46	56	42,99	52,34	9,35
	низький	43	12	35,54	9,92	-25,62	34	23	31,78	21,49	-10,29
	разом	121	121	100	100		107	107	100	100	

1573360426027572

Додаток Ф2

Узагальнені результати динаміки рівня вихованості ІК за мотиваційно-рефлексивним критерієм ЕГ та КГ

показник П1 – мотивація виховання власної інформаційної культури,

показник П2 – мотивація залучення до неформальної освіти,

показник П3 – самоаналіз власного рівня ІК (здатність до рефлексії).

1573360426027572

Додаток Ф3

Таблиця узагальнених результатів динаміки рівня вихованості ІК за когнітивно-аксіологічним критерієм ЕГ та КГ

Показники	Рівні	ЕГ (осіб)		ЕГ(%)		різниця	КГ (осіб)		КГ (%)		різниця
		до	після	до	після		до	після			
Інформаційна грамотність	високий	20	43	16,53	35,54	19,01	23	25	21,50	23,36	1,86
	середній	61	69	50,41	57,02	6,61	53	62	49,53	57,94	8,41
	низький	40	9	33,06	7,44	-25,62	31	20	28,97	18,70	-10,27
	разом	121	121	100	100		107	107	100	100	
Володіння знаннями про НО	високий	16	50	13,22	41,32	28,10	16	19	14,95	17,76	2,81
	середній	58	59	47,93	48,76	0,83	55	63	51,40	58,88	7,48
	низький	47	12	38,85	9,92	-28,93	36	25	33,65	23,36	-10,29
	разом	121	121	100	100		107	107	100	100	

1573360426027572

Додаток Ф4

Рівневий розподіл даних приросту ранжування інструментальних цінностей ЗДВО ЕГ та КГ

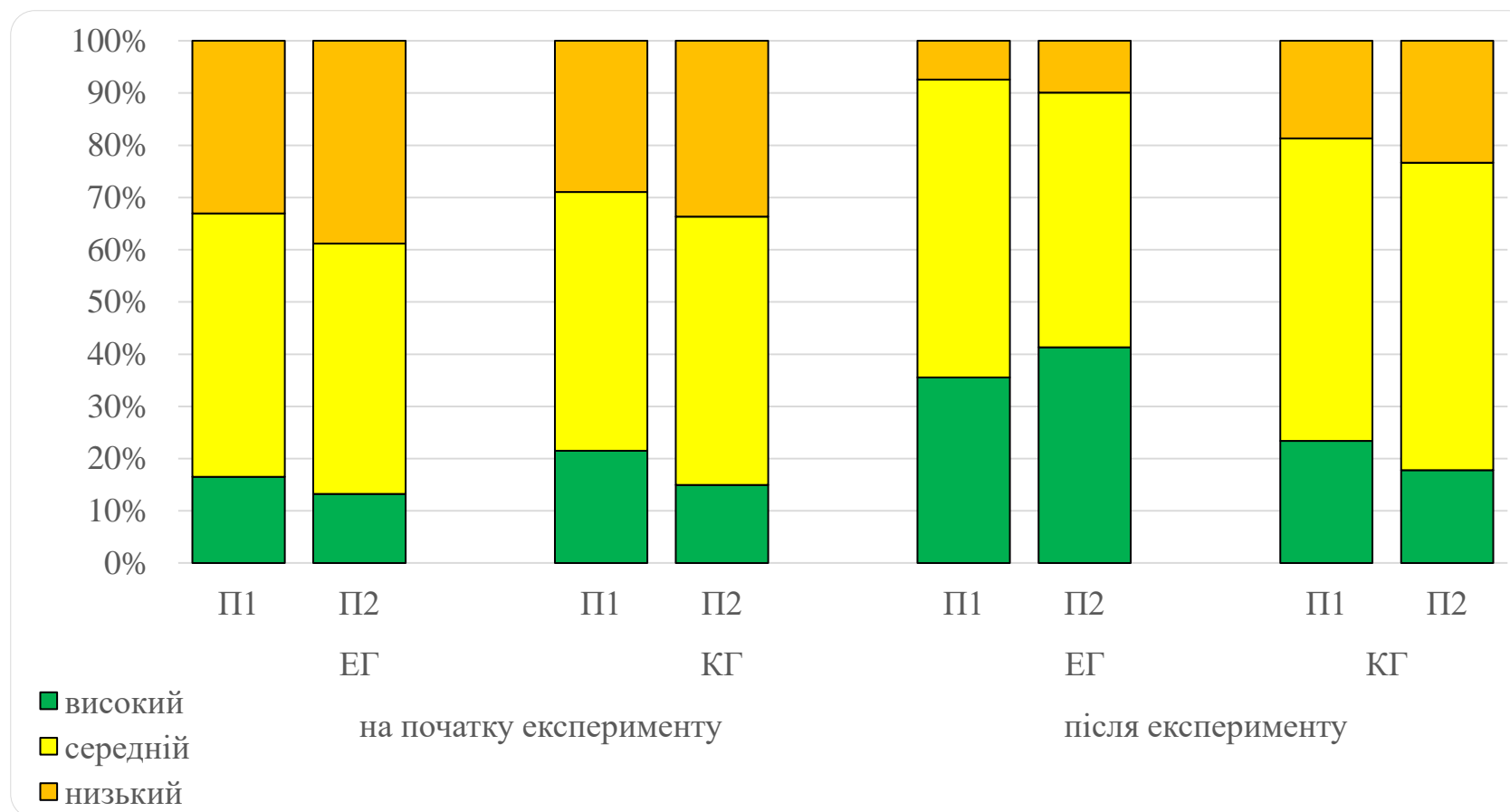
Цінності	Констатувальний етап				Контрольний етап				Приріст в ЕГ	Приріст в КГ
	ЕГ	%	КГ	%	ЕГ	%	КГ	%		
Термінальні цінності										
Фізичне й психічне здоров'я	19	15,70	26	24,30	58	47,93	42	39,25	32,23	14,95
Пізнання	15	12,40	20	18,69	45	37,19	30	28,04	24,79	9,35
Матеріально забезпечене життя	15	12,40	21	19,63	43	35,54	23	21,50	23,14	1,87
Щасливе сімейне життя	19	15,70	23	21,50	46	38,02	44	41,12	22,31	19,63
Педагогічна діяльність	54	44,63	52	48,60	60	49,59	55	51,40	4,96	2,80
Вірні друзі	38	31,40	24	22,43	32	26,45	20	18,69	-4,96	-3,74
Активне життя	41	33,88	42	39,25	34	28,10	22	20,56	-5,79	-18,69
Розвиток, робота над собою	49	40,50	34	31,78	36	29,75	40	37,38	-10,74	5,61
Продуктивне життя	48	39,67	23	21,50	35	28,93	22	20,56	-10,74	-0,93
Інструментальні цінності										
Вихованість	38	31,4	23	21,5	41	33,88	26	24,30	2,48	2,80
Освіченість, широта знань	60	49,6	63	58,9	62	51,24	50	46,73	1,65	-12,15
Раціоналізм	35	28,9	22	20,6	32	26,45	33	30,84	-2,48	10,28
Відповідальність, почуття обов'язку	49	40,5	47	43,9	44	36,36	47	43,93	-4,13	0,00
Незалежність	34	28,1	22	20,6	26	21,49	7	6,54	-6,61	-14,02
Чесність, правдивість, щирість	42	34,7	25	23,4	25	20,66	22	20,56	-14,05	-2,80
Життєрадісність	49	40,5	52	48,6	25	20,66	23	21,50	-19,83	-27,10
Ефективність у справах	78	64,5	59	55,1	48	39,67	44	41,12	-24,79	-14,02

1573360426027572

Додаток Ф5

Узагальнені результати динаміки рівня вихованості ІК за когнітивно-аксіологічним критерієм ЕГ та КГ

1573360426027572

Додаток Ф6

Таблиця узагальнених результатів динаміки рівня вихованості ІК за діяльнісно-комунікативним критерієм ЕГ та КГ

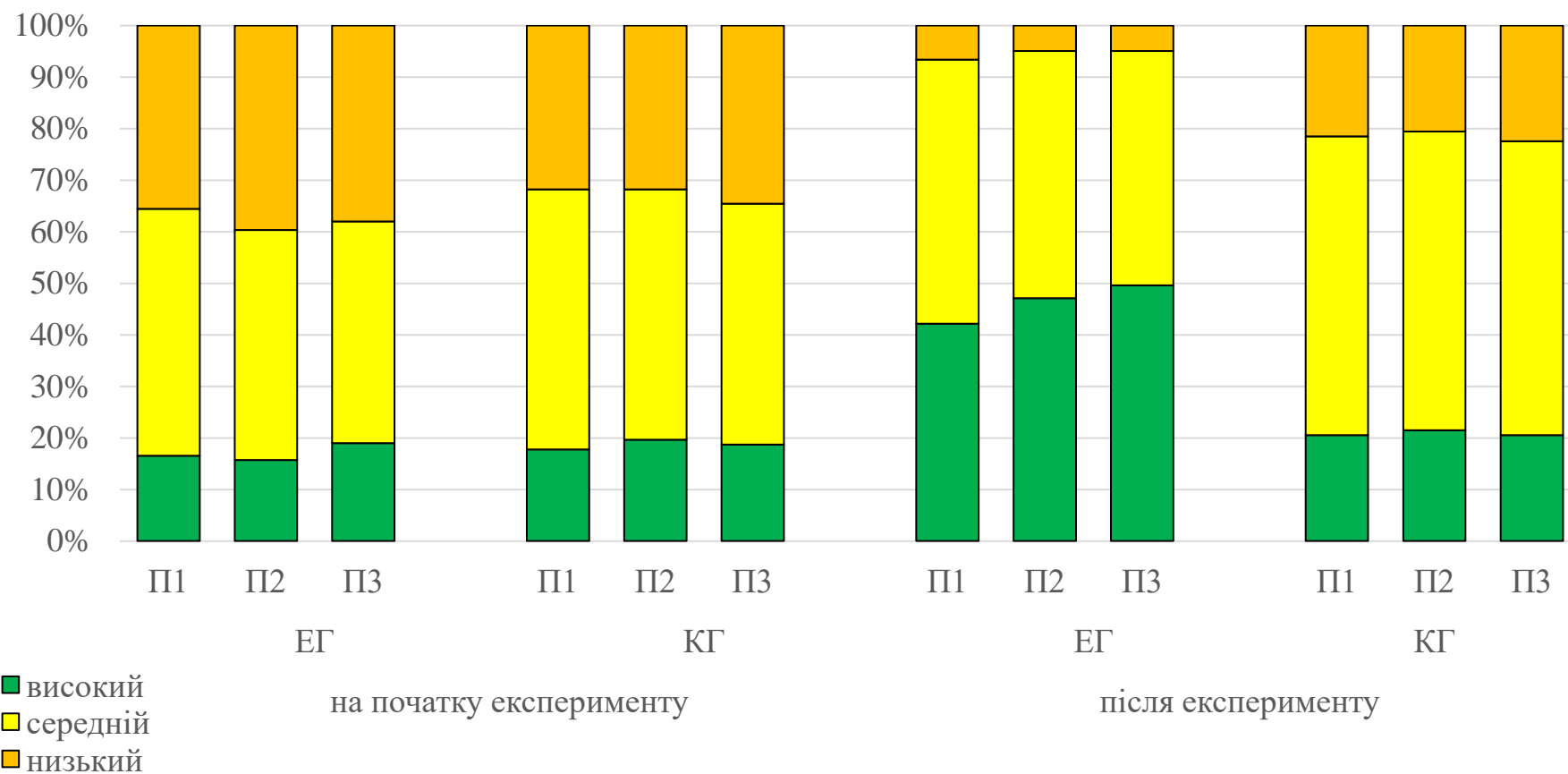
Показники	Рівні	ЕГ (осіб)		ЕГ(%)		різниця	КГ (осіб)		КГ (%)		різниця
		до	після	до	після		до	після	до	після	
Здатність проявляти ІК у життєвих та педагогічних ситуаціях	високий	20	51	16,53	42,15	25,62	19	22	17,76	20,56	2,80
	середній	58	62	47,93	51,24	3,31	54	62	50,47	57,94	7,47
	низький	43	8	35,54	6,61	-28,93	34	23	31,77	21,50	-10,27
	разом	121	121	100	100		107	107	100	100	
Здатність виховувати ІК	високий	19	57	15,70	47,11	31,41	21	23	19,63	21,50	1,87
	середній	54	58	44,63	47,93	3,30	52	62	48,60	57,94	9,34
	низький	48	6	39,67	4,96	-34,71	34	22	31,77	20,56	-11,21
	разом	121	121	100	100		107	107	100	100	
Готовність до професійної комунікації	високий	23	60	19,01	49,59	30,58	20	22	18,69	20,56	1,87
	середній	52	55	42,98	45,45	2,47	50	61	46,73	57,01	10,28
	низький	46	6	38,01	4,96	-33,05	37	24	34,58	22,43	-12,15
	разом	121	121	100	100		107	107	100	100	

1573360426027572

Додаток Ф7

Узагальнені результати динаміки рівня вихованості ІК за діяльнісно-комунікативним критерієм ЕГ та КГ

1573360426027572

Додаток X

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дослідження

Статті в наукових фахових виданнях України

(у тому числі ті, які індексуються в науково-метричних базах)

1. Акімова О. М., Купіна О. В. Інформаційна грамотність як складовий елемент інформаційної культури майбутніх педагогів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2020. № 69. С. 52-61. DOI <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-69-52-60>
2. Купіна О. В. Освітній туризм як складник неформальної освіти майбутніх учителів. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 43 (том 2). С. 62-65. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/43/2.12>
3. Купіна О. В. Організаційні форми неформальної освіти здобувачів вищої освіти в Україні. *Освіта. Інноватика. Практика* : науковий журнал. Том 11, № 7 / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, редкол.: О. В. Семеніхіна (гол. ред.) [та ін.]. Суми : [СумДПУ ім. А. С. Макаренка], 2023. С. 43-51. DOI <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i7-006>
4. Купіна О. В. Формування інформаційної культури майбутніх учителів в умовах збройної агресії та інформаційної війни. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 65. Том 2. С. 283-289. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-2-40>
5. Купіна О. В. Структура інформаційної культури майбутнього фахівця освітньої галузі. *Освітні обрії*. Том 57 № 2.2. 2023. С. 9-12. DOI <https://doi.org/10.15330/obrii.57.2.2.9-12>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Купіна О. В. Сучасна особистість та інформаційне суспільство. *Розвиток національної педагогічної освіти у подіях і персоналіях: особливості, здобутки та перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (19 лист. 2020 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; КЗ «ХГПА». Харків : ФОП Петров В. В., 2020. С. 209-212.

7. Акімова О. М., **Купіна О. В.** Роль інформації як складової частини педагогічного спілкування вчителя нової української школи. *Наукові дослідження аспірантів : Педагогічна теорія і практика*. Матеріали наук.-практ. конф. Випуск 4. 2020. С. 3-6.

8. Купіна О. В. Неформальна освіта в системі освіти України. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique* : зб. наук. праць ЛОГОС з матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф. Париж, 2021. т. 5. С. 61-64. DOI <https://doi.org/10.36074/logos-05.02.2021.v5.19>

9. Акімова О. М., **Купіна О. В.** Сучасні види освітнього туризму. *Міжнародний та національний досвід суспільно-географічного розвитку туристичної галузі в умовах євроінтеграції* : Міжнар. наук.-практ. конф. Мукачево, 2021. С. 116-118.

10. Купіна О. В. Інформаційна безпека особистості та інформаційні небезпеки сучасності. *Безпека життєдіяльності, екологія і охорона здоров'я дітей і молоді XXI сторіччя: сучасний стан, проблеми та перспективи* : зб. Матеріалів Міжнарод. наук. практ. конф., 28-29 вер. 2023 р. Переяслав (Київ. обл.) : Домбровська Я. М., 2023. С. 93-98.

11. Купіна О. В. *Наукові горизонти* : зб. наук. праць / голов. ред. В. В. Коцур; уклад. О.О. Луцик, Матеріали XV Міжнарод. наук.-практич. конф. молодих учених, аспірантів та студентів «Основні напрями розвитку наукових досліджень молодих учених» (05–06 грудня 2023 р.). Вип. XV. Переяслав (Київ. обл.), 2023. С. 157-161.

1573360426027572

12. Купіна О. В. *Формування професійної компетентності сучасного педагога засобами освіти : історико-методичний аспект* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (15 груд. 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради [Електронне видання]. Харків : ХГПА, 2023. С. 161-163.

13. Дидактичні принципи виховання інформаційної культури майбутніх фахівців педагогічної галузі. *Реалізація концепції едукації фахівців освітньої галузі в умовах інноваційного розвитку суспільства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (17 травня 2024 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради [Електронне видання]. – Харків : ХГПА, 2024. С. 199-203

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації

14. Борзик О. Б., Купіна О. В. Як написати тези на конференцію : теоретична частина : практичний poradnik для майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей усіх освітніх рівнів / уклад. О. Борзик, О. Купіна ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2021. 43 с.

1573360426027572

Додаток Ц

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013,
тел./факс: (0382) 72-09-23, 65-65-52, тел.: 79-53-55, 79-59-45
E-mail: kgpa@ukr.net Код ЄДРПОУ 02138872

Від 29.12.2023 р. № На № 710

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Купіної Оксани Вячеславівни на тему

**«Виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань
01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти»**, поданого на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні
науки, (спеціалізація 13.00.07 – теорія і методика виховання)

Упродовж 2021–2023 років в освітньому процесі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії здійснювалася апробація результатів дисертаційного дослідження О. Купіної на тему: «Виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти».

О. Купіною було розроблено та експериментально апробовано структурно-функціональну модель виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти. У процесі апробації головна увага акцентувалася на формуванні мотивації здобувачів та здобувачок до розвитку власної інформаційної культури, зокрема через залучення до різних форм неформальної освіти.

На різних етапах педагогічного експерименту активно застосовувалися різноманітні активні та інтерактивні методи педагогічної роботи: метод проектів, методи розвитку критичного мислення, квест-технології, тренінгові вправи, взаємооцінювання та самооцінювання тощо. Застосування означеного методичного інструментарію сприяло усвідомленню суб'єктами освітнього процесу сутності та змісту інформаційної культури, а також, її ролі у педагогічній взаємодії учасників освітнього процесу.

Схвальну оцінку науково-педагогічних працівників отримала теоретична та практична цінність запропонованої дисертанткою структурно-функціональної моделі виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти.

Результати дослідження розглянуті і схвалені на засіданні кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 8 від 26 грудня 2023 р.).

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертації.

Проректор з наукової роботи,
доктор педагогічних наук, професор

Олександр ГАЛУС

1573360426027572

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

61001, м. Харків, провулок Руставелі, 7, тел/ факс (057) 732-46-30, e-mail hgpa@kharkov.com
Розрахунковий рахунок UA428201720344200004000032413, UA828201720344291004200032413,
UA858201720344201004300032413 Держказначейська служба України м.Київ
МФО 820172, Код 02125591

18.01.2024 № 01-12/54/1

на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Купіної Оксани Вячеславівни на тему
«Виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань
01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти», поданого на здобуття
наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки,
(спеціалізація 13.00.07 – теорія і методика виховання)

Упровадження результатів дисертаційного дослідження О. Купіної в освітній процес Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради здійснювалося впродовж 2021–2023 років.

Дисертантка розробила та експериментально апробувала структурно-функціональну модель виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти.

Оксаною Купіною втілено у практичну діяльність програму «Виховання інформаційної культури», що став ціннісною цілісною платформою задля виховання інформаційної культури майбутніх фахівців, розширення загального кругозору, збагачення уявлення про форми освіти, у тому числі неформальної.

Апробація результатів дисертаційного дослідження О. Купіної отримала позитивні відгуки від науково-педагогічних працівників Академії. Матеріали дослідження можуть бути впроваджені у практику освітнього процесу педагогічних закладів вищої освіти України.

Результати впровадження обговорено та схвалено на засіданні кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту (протокол № 6 від 17.01.2024 р.).

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертації.

Проректор з наукової та інноваційної
діяльності

Іван СТЕПАНЕЦЬ

1573360426027572

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця 21001, Україна, тел. (0432) 616-820, факс (0432) 612-812, E-mail: info@vntpu.edu.ua код ЄДРПОУ: 02125094

15.01.2024 № 06/01-1

на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Купіної Оксани Вячеславівни
«Виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань
01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти», поданої на здобуття
наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки

Упродовж 2021-2023 рр. в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського впроваджувалися матеріали дисертаційного дослідження О. Купіної на тему «Виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти».

Практичну цінність становить розроблений здобувачкою комплекс засобів неформальної освіти, як-от: освітні веб-ресурси, навчальні курси, навчальні відео, подкасти, картки умінь, ігри та вправи в сфері освіти, презентації, онлайн-дошки, тести, тренажери, симулятори, застосунки тощо, які зорієнтовані на посилення виховного потенціалу освітнього процесу.

Експериментальна апробація теоретичних положень дисертаційного дослідження, розробленого дисертанткою комплексу навчально-методичних матеріалів дає підстави стверджувати про їх теоретичну і практичну цінність і доцільність упровадження в закладах вищої педагогічної освіти.

Результати проведеного дослідження будуть корисні при вихованні інформаційної культури майбутніх бакалаврів.

Довідка видана для пред'явлення за місцем вимоги.

Проректор з наукової роботи

Алла КОЛОМІЄЦЬ

Євген ГРОМОВ (0432) 61-80-72

1573360426027572

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
(ДДПУ)

вул. Г. Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька область, 84116
тел. +38(095)9471777, e-mail: sgpi@slav.dn.ua, www.ddpu.edu.ua,
код ЄДРПОУ 38177113

№ 03-10-562 від 17.04.2024

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Купіної Оксани Вячеславівни на тему
«Виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань
01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти»,
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

Результати дисертаційного дослідження з теми «Виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти» апробувались в освітньому процесі Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» впродовж 2021–2023 років.

Розроблена та впроваджена структурно-функціональна модель виховання інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка засобами неформальної освіти стала теоретичним підґрунтям для наскрізної реалізації виховних впливів на майбутніх фахівців у педагогічних закладах вищої освіти на різних етапах.

На особливу увагу заслуговує науково обґрунтований діагностичний інструментарій рівня вихованості інформаційної культури майбутніх бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, застосування якого сприяє якісному самовдосконаленню, самовихованню та саморозвитку здобувачів та здобувачок освіти.

Апробація матеріалів дисертаційного дослідження О. Купіної отримала позитивні відгуки науково-педагогічних працівників, що дозволяє зробити висновок про актуальність наукової роботи дисертантки та доцільність упровадження її результатів у практику освітньо-виховної діяльності педагогічних закладів вищої освіти України.

Результати впровадження обговорено та схвалено на засіданні кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті (протокол № 9 від 4 квітня 2024 року).

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертації.

Проректор
з науково-педагогічної роботи

Станіслав ЧАЙЧЕНКО

На електронний документ накладено: 1 (Один) підписи чи печатки:
На момент друку копії, підписи чи печатки перевірено:
Програмний комплекс: eSign v. 2.3.0;
Засіб кваліфікованого електронного підпису чи печатки: ПТ Користувач ЦСК-1
Експертний висновок: №04/05/02-1277 від 09.04.2021;
Цілісність даних: не порушена;

1573360426027572

Підпис № 1 (реквізити підписувача та дані сертифіката)
Підписувач: КУПІНА ОКСАНА ВЯЧЕСЛАВІВНА 3268407302;
Належність до Юридічної особи: ФІЗИЧНА ОСОБА;
Код юридичної особи в ЄДР: 3268407302;
Серійний номер кваліфікованого сертифіката: 5E984D526F82F38F0400000039CC6B013C563E05;
Видавець кваліфікованого сертифіката: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК";
Тип носія особистого ключа: Незахищений;
Тип підпису: Удосконалений;
Сертифікат: Кваліфікований;
Час та дата підпису (позначка часу для підпису): 15:03 17.07.2024;
Чинний на момент підпису. Підтверджено позначкою часу для підпису від АЦСК (кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг)
Час та дата підпису (позначка часу для даних): 15:03 17.07.2024;
Чинний на момент підпису. Підтверджено позначкою часу для даних від АЦСК (кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг)